

Alain Badiou, Volkan Çelebi, Gizem Çıtak,
Işık Ergüden, Jean-Luc Nancy,
Bernard Stiegler, Ahmet Soysal,
Gökbörü Sarp Tanyıldız, Gökhan Kodalak,
Jacob Rogozinski, Slavoj Žižek

DİRENİŞİ DÜŞÜNMEK

2013 TAKSİM

GEZİ OLAYLARI

MONOKL

Monokl Sayı 0

MonoKL - Mono Kurgusuz Labirent

**Alain Badiou, Volkan Çelebi,
Gizem Çıtak, Işık Ergüden,
Gökhan Kodalak, Jean-Luc Nancy,
Jacob Rogozinski, Bernard Stiegler,
Ahmet Soysal, Gökbörü Sarp
Tanyıldız, Slavoj Zizek**

DİRENİŞİ DÜŞÜNMEK

**2013 TAKSİM
Gezi Olayları**

MONOKL

Monokl Dergi Onur Kurulu:

**Jean-Luc Nancy, Rene Major, Danielle-Cohen Levinas,
Kenneth R. Westphal, Joan Copjec, Ahmet Soysal, Alain Badiou,
Gianni Vattimo, Jean-Luc Marion, Bernard Stiegler**

Direniş Düşünmek Editörleri: Volkan Çelebi, Ahmet Soysal

**Sayıya Katılanlar: Alain Badiou, Volkan Çelebi, Gizem Çıtak,
Işık Ergüden, Gökhan Kodalak, Jean-Luc Nancy,
Jacob Rogozinski, Bernard Stiegler, Ahmet Soysal,
Gökbörü Sarp Tanyıldız, Slavoj Žižek**

**Sayıya Katkısı Geçenler: Murat Erşen, İlksen Mavituna,
Rasim Emirosmanoğlu, Ebru Alp, Özgür Uçar**

Web: monokurgusuzlabirent.blogspot.com

www.monokl.net

dusunce.monoklkitap.com

kurgu.monoklkitap.com

İletişim: editor@monokl.net

**Mehmet Ayvaltas, Ethem Sarisülük,
Abdullah Cömert, Ali İsmail Korkmaz,
Medeni Yıldırım, Mustafa Sarı**

"BURADA!"

"YAZIDA!"

MonoKL Yayınları

- 1- Ahmet Soysal
İlke Olarak Yaşam Üstüne Notlar ya da Mini-Etika
- 2- Jean-Luc Nancy
Demokrasinin Hakikati
- 3- Jean-François Lyotard
Pagan Eğitimler
- 4- Ahmet Soysal
Birlikte ve Başka I ve II
- 5- Thomas de Quincey
Immanuel Kant'ın Son Günleri
- 6- Jean-Luc Nancy
Tanrı, Adalet, Aşk, Güzellik: Dört Küçük Konferans
- 7- Emmanuel Levinas
Maurice Blanchot Üstüne
- 8- Michel Henry
Marx'a Göre Sosyalizm
- 9- Arthur Machen
Büyük Tanrı Pan - En Derindeki Işık
- 10- Sheckley, Clarke, Doyle, Asimov
Yamuk Bakan Öyküleri (seçki)
- 11- Marguerite Duras
Yıkmak Diyor Kadın
- 12- Giorgio Agamben
Dünyevileştirmeler
- 13- Hervé Le Tellier
Bar Sonatları
- 14- Alain Badiou
Felsefe ile Politika
Anasındaki Gizemli İlişki
- 15- Alain Badiou
Sonlu ve Sonsuz
- 16- Alain Badiou - Barbara Cassin
Heidegger. Nazizm, Kadınlar, Felsefe
- 17- Alain Badiou
Tarihin Uyanışı
- 18- Dionys Mascolo
Aşk Üstüne
- 19- Peter Sloterdijk
Derrida, Bir Mısırlı
- 20- Ahmet Soysal
İtkisel Mantık
- 21- Jean-Luc Nancy
Gitmek/Yola Çıkış

- 22- Giorgio Agamben
Dispozitif Nedir? Dost
- 23- Felix Guattari
Franz Kafka'nın Altmış Beş Düşü
- 24- Robert E. Howard
Almuric
- 25- Christian Bobin
Eksik Parça
- 26- Juan Pablo Villalobos
Tavşan Deliğinde Fiesta
- 27- Giovanni Papini
Düşsel Konçerto Cilt I
- 28- Hervé Le Tellier
Aşktan Bu Kaar
- 29- Peter Ackroyd
Platon Günlükleri
- 30- Vladimir Jankélevitch
Ölümü Düşünmek
- 31- Jacques Lacan
Benim Öğrettiklerim
- 32- Bernard Stiegler
Politik Ekonominin Yeni Bir Eleştirisi İçin
- 33- Giorgio Agamben
Şeylerin İşareti: Yöntem Üstüne
- 34- Ahmet Soysal
Uzun Çizgi
- 35- Giorgio Agamben
Gelmekte Olan Ortaklık
- 36- Gianni Vattimo-Santiago Zabala
Hermeneutik Komünizm: Heidegger'den Ma x'a
- 37- Antonio Negri
Sürgün
- 38- Jacques Lacan
Televizyon
- 39- Ahmet Soysal
Ruh Sorusu
- 40- Antonio Negri
Politenin Yapımı: Politikanın Yeni Bir Grameri İçin
- 41- Antonio Negri
Sanat ve Çöküş
- 42- Direnişi Düşünmek

MonoKL Yayınları
KuloğluMah. Gazeteci Erol
Dernek Sk No:14 D:4, Taksim
Beyoğlu - İstanbul

e-posta: editor@monokl.net
www.monokl.net

Direnifi Düşünmek
2013 Taksim
Gezi Olayları

© Monokl Yayınları, 2013

Birinci Basım: 2013 Ağustos
Yayına Hazırlayan:Volkan Çelebi
Çeviriler: Murat Erşen, İlksen Mavituna,
Gizem Çıtak, Ahmet Soysal,
Ebru Alp, Rasim Emirosmanoğlu

Düzelti: Monokl Atölye
ISBN: 978-605-5159-09-2
Sertifika Numarası: 22834

Kapak Tasarım: Serkan Akyol
Kapak Uygulama: Janset Karavin
Dağıtım: Kırmızı Kedi

Dizgi ve Baskı Öncesi Hazırlık: Monokl
Baskı ve Cilt: Umut Kağıtçılık Matbaacılık
Fatih Cad. Yüksek Sk. Başak Han.
Merter, No:11/1

MonoKL

“Mono Kurgusuz Labirent”

YAZININ DOSTLUĞU

ile

DOSTLUĞUN YAZISI

Sunuş - Volkan Çelebi	13
Giriş: Uluslararası İmza Kampanyası - Ahmet Soysal	17
Mesajlar	21
Mektuplar:	
Bernard Stiegler	27
Jacob Rogozinski	29
1. Bölüm: Direnişi Düşünmek	31
Ahmet Soysal, Bir Ayaklanmanın Ardından	33
Alain Badiou, Ayaklanmadan Yeni Bir Politikaya: Türk Halkı Ayağa Kalkıyor	49
Volkan Çelebi, Taksim Direnişi'nden İzlenimler	55
Slavoj Žižek, Cennette Sorun	65

Gökbörü Sarp Tanyıldız, Yaşanabilir Hayatlar Yaratma Mücadelesi	75
Işık Ergüden, Tekil Çokluklar: Yeniden Komünizm Yeniden Anarşizm	79
Volkan Çelebi, Olaydaki Düşünce	87
Volkan Çelebi, Gezi'den İzler	93
Gizem Çıtak, Direniş Bir Güzelleme	115
Gökhan Kodalak, Gezi ve Yeni Çevre Tahayyülleri	119
Volkan Çelebi, Dıştakilerin Ortaklığı	137
Jean-Luc Nancy, İstanbul'daki Dostlarıma	159
2. Bölüm: Mekan, Ekoloji, Eylem: Direnişi Anlamak İçin Teorik Önermeler	161
Ahmet Soysal, Küresel Faşizmde Sol ve Devrimci Pratikler	163
Ahmet Soysal, Devrim Tiyatrosu	177
Ahmet Soysal, Devrimci Ekoloji	191
Ahmet Soysal, Devrim Düşüncesi'nden	205
Ahmet Soysal, Halk ve Mekan İlişkisi	225

3. Bölüm: Devrim, Demokrasi, Felsefe	229
<i>Ahmet Soysal, Felsefi Soru Olarak Devrim</i>	231
<i>Alain Badiou, Komünist Fikir ve Terör</i>	235
<i>Alain Badiou, Devlet Devrimcisi Figürü: Eşitlik ve Terör</i>	251
<i>Alain Badiou ile Bir Açık Oturum</i>	263
<i>Volkan Çelebi, Felsefe ve Devrim Fikri</i>	279

Gökbörü Sarp Tanyıldız, Yaşanabilir Hayatlar Yaratma Mücadelesi	75
Işık Ergüden, Tekil Çokluklar: Yeniden Komünizm Yeniden Anarşizm	79
Volkan Çelebi, Olaydaki Düşünce	87
Volkan Çelebi, Gezi'den İzler	93
Gizem Çıtak, Direniş Bir Güzelleme	115
Gökhan Kodalak, Gezi ve Yeni Çevre Tahayyülleri	119
Volkan Çelebi, Dıştakilerin Ortaklığı	137
Jean-Luc Nancy, İstanbul'daki Dostlarıma	159
2. Bölüm: Mekan, Ekoloji, Eylem: Direnişi Anlamak İçin Teorik Önermeler	161
Ahmet Soysal, Küresel Faşizmde Sol ve Devrimci Pratikler	163
Ahmet Soysal, Devrim Tiyatrosu	177
Ahmet Soysal, Devrimci Ekoloji	191
Ahmet Soysal, Devrim Düşüncesi'nden	205
Ahmet Soysal, Halk ve Mekan İlişkisi	225

3. Bölüm: Devrim, Demokrasi, Felsefe	229
Ahmet Soysal, <i>Felsefi Soru Olarak Devrim</i>	231
Alain Badiou, <i>Komünist Fikir ve Terör</i>	235
Alain Badiou, <i>Devlet Devrimcisi Figürü: Eşitlik ve Terör</i>	251
Alain Badiou ile Bir Açık Oturum	263
Volkan Çelebi, <i>Felsefe ve Devrim Fikri</i>	279

SUNUŞ

Volkan Çelebi

Mayıs'ın son haftası Gezi Parkı'nda başlayan ve 31 Mayıs ile 1 Haziran'da Türkiye'nin neredeyse her kentine yayılan ve Temmuz ortalarına kadar aralıklarla devam eden eşsiz bir olay yaşanıyor. Yaşamı büyüten bu eşsiz olay her yere yayılan bir heyecanın, bir şaşkınlığın, bir yakınlığın adı haline geliyor. Ortaklığın dönüştürdüğü, dayanışma ve yardımlaşma dolu büyük bir öğretimin içinden geçen insanlar yaşam diye bildiklerinden hızla uzaklaşıyor. Olay yeni ve anlamlı bir yaşama açılıyor, o yaşamı birlikte inşa etme bilincini açıyor.

Yalnızca iktidara ve egemenliğin mevcut biçimlerine direnen, onları sarsan bir deneyim olmanın çok ötesindeki bu olay, kendine has bir özgürlük ve demokrasi arzusuna, farkların birlikte-varoluşuna hayat verdi. Hiç beklenmedik bir anda dünyanın gözlerini Türkiye'ye çevirmesine neden olan bu arzu, bu ortaklık her türden düşünme pratiğini, dolayısıyla her türden düşünce söylemini de sarsmakta.

Hem radikal bir kırılmanın hem de yaratıcı bir esinlenmenin kökeni olması kaçınılmaz bu deneyim düşünceye yeni yönler gösteriyor. Tüm dikkatini olayın rüzgarlarının estiği somut yönlere veren dü-

şünce; doğayı, topluluğu, ortaklığı, özgürlüğü, birlikte-varoluşu ve elbette politik ekonomiyi yeniden düşünmeye çağrılıyor.

Elinizdeki kitap bu hayati çağrıya bir yanıt niteliğindedir. Olayla gelenin ifadesi, olayın getirdiği arzu, olayla dışarı çıkan politika aranmaktadır. Bu arayış olayı yaşayarak düşünmeye, olayla birlikte düşünmeyi eklemektedir. Olayın yaşamı ile düşüncenin yaşamı buluşmaktadır. Düşüncenin bildik mesafesi burada yerini somut bir düşünceye, yaşamla bir en-yakındalığa bırakmaktadır. Somut düşünce, olayın yeniliğine ve özgünlüğüne uygun felsefi sözü araştırmaktadır.

Türkiye'deki bir olayı Türkçe'nin düşünme imkanlarıyla en uygun yerine koymak amaçlanıyor bu yapıtta. Ayrıca Türkçe düşünceyi düşüncenin evrensel akışına eklemeye çabasının ötesinde bir çabanın olanağı araştırılıyor. Olayın yeniliğinin ve kendine özgünlüğünün felsefi düşünceye bir özgünlük ve yenilik getirip getiremeyeceği, düşünceyi başka deneyimlere ve ilişkilere doğru açıp açamayacağı sorgulanıyor.

*

Düşünce, Taksim'de özgür, yaratıcı ve anlamlı bir yaşamın etrafında toplananlar gibi yeni bir dünya düşüncesi etrafında toplanıyor. Olay ile gelen yaşamın bilincini her yerde uyandırarak, onu her yere göndererek yayan bir düşünce; özgürlük, anlam ve fark olarak yaşamı keşfeden bir düşünce vuku buluyor. Olaydaki düşünce olayın ruhu haline geliyor ve bir eşsizlik yeniden ve yeniden geri dönmek üzere sonsuzca işaretleniyor...

*

Kitabın Giriş kısmında polislin aşırı şiddeti ile ilgili Ahmet Soysal'ın kaleme aldığı uluslararası imza kampanyasının çeşitli dillerdeki çevirilerine ve imza koyan filozofların isimlerine yer veriliyor. Ayrıca yine bu kısımda, imza kampanyasına gelen mesajlar ile filozof dostlarımız Bernard Stiegler ile Jacob Rogozinski'nin kısa mektupları yer alıyor.

İlk bölüm ise kitabın amacına uygun olarak ana gövdeyi oluşturuyor. Ahmet Soysal, Alain Badiou, Volkan Çelebi, Slavoj Zizek, Işık Ergüden, Gökbörü Sarp Tanyıldız, Gizem Çıtak, Gökhan Kodalak ve Jean-Luc Nancy'nin direniş konusundaki gözlemleri, izlenimleri ve düşünceleri yer alıyor bu bölümde.

İkinci bölümde, Ahmet Soysal'ın çeşitli konferans metinleri (Monokl'un düzenlediği Badiou ve Negri konferanslarında sunulan metinler) ile mekan, ekoloji, eylem ve devrim konularında çeşitli tarihlerde kaleme alınmış yazılarından oluşan bir seçki bulunuyor.

Üçüncü bölümde, 2011 yılında Monokl'un konuğu olarak "Devrim, Demokrasi, Felsefe" konferansı için İstanbul'a gelen Alain Badiou'nun konferansta sunduğu ve daha önce hiç yayımlanmamış iki metni ile aynı konferansta kendisiyle yapılan açık oturumun metin-çözümü yer alıyor.

22 Temmuz 2013

İSTANBUL'DA POLİS ŞİDDETİNE KARŞI

Ahmet Soysal

İstanbul'da Polis Şiddetine Karşı

İstanbul'un merkezinde, Taksim'de, bir parkın yıkımıyla ilgili protesto, birkaç gün içinde bir halk ayaklanmasına dönüştü. İdeolojik bölünmelerin ötesinde, toplumun değişik kesimleri bir araya geldi. Bunun nedeni, iktidarın ve onun başının, başbakan R.T.Erdoğan'ın uzlaşmaz tutumu. Çoğu barışçıl olan göstericilerin karşısında polisin sergilediği şiddet aşırıdır. Kimisi ağır, çok sayıda yaralı bulunmaktadır.

Polisin şiddetinin durmasını istiyoruz. Uluslararası kuruluşların ve dünyada demokrasiyi savunan herkesin otoriter ve laiklik-karşıtı tavırları çoğaltan ve totaliter bir rejime doğru yönelerek Türkiye'nin geleceği için hiç iyi şeyler vaad etmeyen bir hükümetten hesap sormasını istiyoruz.

Contre la Violence Policiere à İstanbul

Une protestation à propos de la destruction d'un parc à Taksim (en plein centre d'Istanbul) a tourné en quelques jours à un véritable soulèvement populaire, regroupant, au-delà des divisions idéologiques, de grands secteurs de la population. La raison en est l'intransigeance du pouvoir et de son chef, le premier ministre R. T. Erdoğan. La violence dont fait preuve la police en face de manifestants pour la plupart pacifiques est extrême. Il y beaucoup de blessés, dont certains dans un état grave.

Nous voulons que la violence policière cesse. Nous voulons que les instances internationales et tous ceux qui défendent la démocratie dans le monde réclament des comptes à un gouvernement qui multiplie les gestes autoritaires et anti-laïcs en s'orientant vers un régime totalitaire ne présageant rien de bon pour l'avenir de la Turquie.

Against the Police Violence in Istanbul

A protest against the destruction of a park in Taksim (at the center of Istanbul) has turned in a few days into a massive popular uprising bringing together people from various segments of the population with different ideological beliefs. The reason behind this is the uncompromising attitude of the party in power and the prime minister, R.T. Erdoğan. The police brutality against the protesters who are for the most part pacifists is extreme and unacceptable. Many protesters are injured as a result and some of them are in critical condition.

We demand that the police brutality stop immediately. We ask that internationals and all those who defend democracy in the

world hold accountable a government that now multiplies its authoritarian and anti-secular actions as it orients itself toward a totalitarian regime that only forebodes the worst for Turkey's future.

Gegen die Polizeigewalt in Istanbul

Eine Demonstration gegen die Zerstörung eines Parks am Taksimplatz (im Zentrum von Istanbul) hat sich in ein paar Tagen zu einem großen Volksaufstand entwickelt, bei dem sich Menschen aus verschiedensten Bevölkerungsschichten und unterschiedlichster Ideologien zusammen gefunden haben. Der Grund hierfür ist die kompromisslose Haltung der Regierungspartei und ihres Premierministers, RT Erdogan. Die Brutalität der Polizei gegen die Demonstranten, die zum Großteil Pazifisten sind, ist sowohl extrem als auch inakzeptabel. Viele Demonstranten sind dem zu Folge verletzt. Einige befinden sich zudem in einem kritischen gesundheitlichen Zustand.

Wir fordern deshalb den sofortigen Stop der Polizeibrutalität. Wir bitten weltweit alle internationalen Organisationen und Menschen, die auf der Seite der Demokratie stehen, diese Regierung zur Verantwortung zu ziehen. Denn diese handelt zunehmend autoritär und anti-säkulär, bewegt sich in Richtung eines totalitären Regimes und kündigt dementsprechend nur das Schlimmste für die Zukunft der Türkei an.

İmzalayan ve Destekleyen Filozoflar:

Alain Badiou

Slavoj Žižek

Jean-Luc Nancy

Antonio Negri
Jacques Ranciere
Jacques-Alain Miller
Gianni Vattimo
Bernard Stiegler
Etienne Balibar
Michael Hardt
Jacob Rogozinski
Jean-Luc Marion
François David Sebbah
Rene Major
Jelica Sumic Riha
Frederic Neyrat
Simon Critchley
Jodi Dean
Peter Hallward
Marco Assennato
Ian James
Gerard Bensussan
Michael Taussig
Guillaume Sibertin Blanc
Bernard Aspe
Wolfgang Bonsiepen
Philip Armstrong
Marcia Cavalcante Schuback
Elizabeth Grosz

Uluslararası Çağrı Metni İmza Kampanyası

Change.org¹ adlı sitede düzenlenen uluslararası imza kampanyasına dünyanın dört bir yanından 1500'ün üzerinde filozof, yazar, düşünür ve akademisyen imza vermiştir.

Çağrı metnine gönderilen yanıtlardan bir seçkiye aşağıda yer verilmiştir:

Pontal Annie, Fransa.

Çünkü bu hareket doğrudur ve kamusal bir alanın özelleştirilmesine ve sermayenin emperyalizmine karşı bir muhalefet örneğidir.

Gérard Herrero, Fransa.

Tüm otoriter yollara karşı. Bu başlık gerçekten demokrasinin kırılğan olduğu ve örneğin Fransa'da kurumlarımızın anlamını boşalttığı bir kelimedenden başka bir şey olmadığı bilincini kazandırıyor.

¹https://www.change.org/tr/kampanyalar/monokl-polis-%C5%9Fiddetine-son-verilsin-contre-la-violence-policiere-a-istanbul?utm_campaign=twitter_link&utm_medium=twitter&utm_source=share_petition

Bruno Rossi, Fransa.

İnsana aklından kalanları korumak için.

Marguerite Bruchet, Fransa.

Özelleştirmeye, pazarlamaya ve kültürü yıkan kurguya karşı savaşmak için. Düşünme kapasitesini ve politik özgürlüğü desteklemek için. Otoriter şiddetin kesilmesi için.

Alain Bonneau, Fransa.

Çünkü ifade toplumu kuran şeydir: Baskı altına alınmamalıdır zira toplumun dönüşmesini sağlayan tohumdur. Her zaman gelişebilmelidir ve karşı gücün politik kurucusu olabilmelidir.

Celine Froese, Fransa.

Çünkü özgürlük, birey olma sürecini, atalardan gelen ve paylaşılan yaratıcı bilgilerden itibaren düşünmeye bir bağlılığı ve kalıcı bir dikkati gerektirdiği için.

Philippe Foulquie, Fransa.

Çünkü bir şeylerin daha iyi bir dünyaya doğru gittiği, dünyamızda insani kalan şeylerin korunduğu her seferde iflah olmaz bir iyimserlik taşıdığım için. Yanınızdayım.

Abel Kabir, Fransa.

Kamusal alan ve ortak mal konusunda hassasım. Herkes gibi ben de bilincimin ve haklanmanın bir toplumun ve tüketimci bir gücün lehine olacak şekilde elimden alındığını hissediyorum. Göstericilerin tepkisini anlamak ve desteklemekten başka bir şey yapamıyorum.

Paulus Brun, Fransa.

“On a toujours raison de se révolter.” (İsyan etmekte haklıyız.)

Mathilde Schneider, Fransa.

Türkiye'nin büyük bir laik demokrasi olmaya devam etmesi için.

Didier Fremaux, Fransa.

İnsanlığın bizim ve özellikle çocuklarımızın hayatta kalmasıyla bağdaşan bir yükselişe ulaşmasını sağlayan özgür düşünce hakkının ifadesi için.

Bruno Siméon, Fransa.

Bu bildiriye belirtilen nedenler için. Çünkü gençler ve yetişkinler için 1964'ten beri kültürel ve sportif geziler düzenledim. Çünkü örnek olarak gösterdiğim bu ülkeyi seviyorum, çünkü prestijli geçmişine saygı duyuyorum ve geleceğine güveniyorum. Çünkü İslam'ın gizemiyle beslendiğim gibi çoğunluk ve özgürlük ile de beslendim. Türkiye'nin bir örnek olduğuna inanıyordum.

Edward Casey, ABD.

Hat çizilmeli: Eğer Türk hükümeti kendi vatandaşlarına karşı giriştiği bu anlamsız şiddete son vermezse çok daha kötü şeyler bizleri bekliyor.

Beaver Group, ABD.

“Demokrasi” kelimesi sürekli sınanan bir alan olmalıdır ve onun arkasına saklanan her rejim sınanmaya açık olmalıdır. “Seküler” kavramı, para dininin sorgusuz sualsiz kalıplaşmasına izin verdiği için şüphelidir de. Tüm bu kaygan sözcüklere rağmen, devletin insanlar adına ortak olanlara ve insanlara karşı sergilediği fırsatçı ve adil olmayan davranışlarının karşısına dikilenleri desteklemek için bu bildiriye imzalıyoruz.

Vincenzo Politi, İngiltere.

Türkiye'den gelen şok edici haberler günümüzün açısından asla kabul edilemez olan totaliter tavrı ortaya çıkardı. Bir demokrasi savunucusu olarak bu dehşetin son bulmasını talep ediyorum!

Michael Taussig, ABD.

Doğru (adil) ve barışçıl bir dünya için.

Judith Revel, Fransa.

Tam bir dayanışma ile.

Tero Vaaja, Finlandiya.

Barışçı, demokratik bir gösteriye karşı şiddet kabul edilemezdir. Anti-demokratik ve otoriter güçlerin insanların hayatını tehdit ettiği her zaman sesini çıkarmak düşünen her insanın görevidir.

Vassallo Genova, İtalya.

Çünkü demokrasiyi korumak önemlidir.

Margherita Pascucci, ABD.

Türkiye'de demokrasi esastır. Bu halk ayaklanması buna tanıklık ediyor ve doğruluyor. Tüm dünya onlarla olmalı.

Alexandre Costa, Brezilya.

Çünkü Türkiye'de arkadaşlarım var.

Peter Caws, Amerika.

Çünkü filozofların meşru olmayan biçimlerde kullanılan hükümet gücüne karşı söz alma konusunda özel bir sorumluluğu vardır.

Angeleo Cei, İngiltere.

Vahşet ve baskı sessizce kabul edilmemeli. Sesimizi duyurmalıyız. Türk insanlarıyla birlikteyim.

Leonid Kharlamov, Fransa.

İnsanların birbirleriyle bulunduğu bir yer için mücadele etmekten daha değerli hiçbir şey yoktur.

Jack Halberstam, ABD.

Çünkü Türk Hükümetinin barışçıl protestolara tepkisi, küresel kapitalizmin şiddetli etkilerinin yavaşlatılması için dünya çapında yapılan gösterilere verilen tepkilerin ayrılmaz bir parçası. Türkiye’de olup bitenler bölgenin kendine has politik, kimlik ve ekonomik yapısıyla ilişkili olsa da, yine de Yunanistan, İspanya, Mısır ve ABD’de olanlarla birlikte okunabilir.

Robert Harvey, ABD.

Bedenlere hükmedenler ne devletler ne de dinlerdir; insanlardır.

Athena Colman, Kanada.

‘Herhangi bir yerde adaletin tehdit edilmesinin, her yerdeki adaletin tehdit edilmesi’ anlamına geleceğinin bilincinde olarak Türkiye’deki bu ana dikkat kesilmeliyiz çünkü bu anda dünya çapında barış ve demokrasi için direnenlere uygulanan şiddet yankılanmaktadır.

Annik Duvillaret, Fransa.

Erdoğan’ın otoriterliğini gizlemek ve Türk toplumunu Müslüman “ahlakçılığıyla” usulca boğmak için ustalıkla meydana getirdiği sis perdesini yırtan bu göstericilere destek olmak için.

Çağrı Metni Üzerine Mektuplar

Bernard Stiegler

1.

Bence totaliter rejimden bahsetmek biraz aşırı ve bu bazı kişilerin metni imzalamamalarına neden olabilir. Sözcük çok kuvvetli ve biraz fazla spesifik bir gerçekliği anlatıyor, ki bu da benim bile Türkiye'yi bekleyen en karanlık dönemlerde dahi gerçekleşebileceğinden şüphe duyduğum bir gerçeklik. Metni okuduğumda ilk gözüme çarpan bu oldu ama yine de ben elbette ki metne imzama koyacağım.

*

Evet sanırım gayet iyi anlıyorum. Dün şunun altını çizmek istemiştim: Bu otoriteryanizmle uzun vadeli mücadele etmenin tek yöntemi savaştığınız bu iktidarla uyumsuzluklarınızı dikkatle analiz etmek ve bu analizden demokrasi sorusunu (ki bu soru örneğin Fransa'da uzundur yalnızca bir pazarla ilgili ve aşırı sağcılarının ellerinde sorunsuzca işliyor) yeniden türetmek olacaktır... Eylül ayında yeniden geleceğim ve o zaman umarım bu konuyu tekrardan konuşma fırsatı

buluruz. Bu konu aynı zamanda yaz akademimizin ve Aralık ayında Paris'te gerçekleşecek bir Ars Industrialis toplantısının da konusu olacak.

*

Sevgili Volkan, Sevgili Ahmet, işte size önerim:

Taksim Meydanı'nda İstanbul'da doğan toplumsal hareket öncelikle Türk hükümetinin ticari bir faaliyet alanı şeklinde özelleştirmek istediği kamusal bir alanı korumak için ortaya çıktı.

Bu olgu kendi başına Türkiye'de başlayan bu yeni kavga'nın dünyada her yerde kamusal yaşamın yanı sıra hem politik özgürlüğün hem de düşünme yetisinin nasıl tehdit edildiğinin bir örneğidir.

21. yüzyıl dünyanın her tarafında genelleştirilmiş bir özelleştirilme; ve alanların yok edilmesinin kamusal, fiziksel olduğu kadar virtüel süreci tarafından tehdit edilmektedir. Bu, halkların bilgilerini, kültürlerini ve Amartya Sen'in kapasiteleri dediği şeyi yok eden pazarlama ve spekülasyon yasasının tüm halklara dayatılmasıdır.

İslam'a gönderme yapan bir hükümetin tüm tinsellik biçimlerini yok eder şekilde bir politika yürütmesi son derece paradoksaldır.

Bu nedenle İstanbul'da doğan bu toplumsal hareket korkusuzca desteklenmelidir ve yine bu nedenle bu hareket direnmekle yetinmemelidir: Bilgilerin ve bir taraftan tinsel olana çağrıda bulunup diğer yandan tüm tinsel hayatın yıkımını hızlandıran bir iktidarın temel zafiyetinin altını çizen zihnin korunması/savunusu için bir söylem geliştirilmelidir.

Eğer bu size uygunsa Ars Industrialis'in sitesinde de yayınlayacağız...

Fransızcadan Çeviren: Gizem Çıtak - Rasim Emirosmanoğlu

Jacob Rogozinski

Prag 1968, Tian-an-men 1979... Taksim 2013'ü de listeye eklemeli miyiz? Bunu yazdığım sırada zırhlı polisler meydanı boşaltıyorlar. Ölüm, hayata dayanamaz. Karanlık, ışığı hoş görmez. Kış soğukları, baharın gelişinden nefret eder. Fakat hiçbir oyun oynanmadı, hala hiçbir şey kaybedilmedi. Boğaz'ın akıntularına kan dökülmüyor. Her şey hala mümkün. Her ne olursa olsun bir gün bahar kışa üstün gelecek. Her ne olursa olsun Taksim 2013 halkların hafızasında kazanmış olarak kalacak.

Artık Sultan yok!

İstanbul'un gençleri ve halkıyla birlikteyim!

"İnsanların tarihinde, böyle bir fenomen artık unutulamaz... Bu olayın hedeflediği ereğe bugün henüz ulaşılmamış olsa da, bir halkın devrimi ya da Anayasa reformu başarısız olsa da, ya da, bir süre sürdükten sonra tüm bunlar önceki hendeğe yeniden düşse de, bu felsefi öngörü, gücünden hiçbir şey yitirmez. Çünkü bu olay, fazla büyüktür, insanlığın çıkarına ve bir etkiye fazla içten bağlıdır (ki bu etki, dünyaya, onun bütün kısımlarında yayılmıştır; uygun yeni koşulların vesilesiyle halkların belleğinde anımsanacaktır ve bu türden yeni denemelerin tekrarıyla uyanacaktır)." (Kant)

1. BÖLÜM: DİRENİŞİ DÜŞÜNMEK

BİR AYAKLANMANIN ARDINDAN

Ahmet Soysal

Bir ayaklanma olayının (belli bir insan grubunun – gruplarının – belli bir yerde – yerlerde –, yerleşik kurumsal düzeni işgallerle, yol kapamalarla, yeni bir yaşama ekonomisiyle vs altüst etmesi ile ilgili olayın), *zaman içinde* (kendi zamansallığında) oluşma'sı, niceliksel ve niteliksel dönüşümler ortaya koyar. Niceliksel dönüşümler: olaya katılımın boyutu ve kapladığı yer ile ilgili dönüşümler... Niteliksel dönüşümler: katılan grupların kimliği, olaya grubun verdiği anlam ya da anlamlar ve gruba dışarıdakilerin verdiği anlam, anlamlar, grubun talepleriyle, grubun temsilcileriyle ilgili dönüşümler...

31 Mayıs ayaklanması da başladığından bugüne bu tür dönüşümler göstermekte.

Denilebilir ki bir ayaklanmanın en yoğun ve güçlü olduğu an, en geniş katılımı, en geniş yayılımı (nicelikler) ve en çok grup kimliğini, en çok yerleşik düzen karşıtı anlamları ve en ileri talepleri (nitelikler) kapsadığı an'dır. Bu en yoğun ve en güçlü an, devrim olanağına en çok yaklaşıldığı an'dır. Programlanması, planlanması, öngörülmesi ya da kestirilmesi zor, hatta olanaksız bir an'dır bu.

31 Mayıs hareketi, bu en yoğun an'ı belki iki kez yaşadı: birincisi

31 Mayıs-1 Haziran arası; ikincisi, 11 Haziran günü ve gecesi, polis, meydana tekrar girdiğinde.

Kitlenin eylem gücünde en büyük düşüş 12 Haziran sabah saatlerinden itibaren yaşandı. Şiddetli polis saldırısında geri püskürtülen, dağıtılan ve sonunda çaresiz düşen ve yorulan eylemciler meydanı ve çevresini polislere bıraktı. 12 Haziran günü meydanda tekrar oluşan toplanma sayıca azalmıştı ve polisin yakın gözetimine ve çemberine boyun eğmiş durumdaydı. Bu arada, 11 Haziran gecesi, Gezi parkı işgali, yoğun gaz bombardımanına ve polisin ilerlemesine rağmen devam etti ve polis onu kaldırma girişiminden o an için vazgeçmiş görüldü.

Ayaklanma olayının en büyük güce eriştiği an'lar ile düşüş an'ını medya'ların tavrıyla ilişkilendirmek aydınlatıcı olacaktır.

İlk başlarda, ve olay Taksim işgalinden sonra Dolmabahçe ve Beşiktaş yönüne genişlerken, egemen medya kendini devre-dışı bırakmayı seçti. Sonra, kendini koruma refleksinin bir çeşit yön değiştirmesiyle, olaya yaklaştı ve ona "kulak veriyor" görünümüne geçti. Polis şiddetine, hatta başbakanın "uzlaşmaz" görünen tavrına yer yer "eleştiriler" duyurdu. "Gençlerden" filan söz edildi. İktidarı yıllarca desteklemiş ünlü medyatik aydınlar, "demokratlar", televizyon kanallarına davet edilip, biraz "muhalif" yorumlar yani gevezelik yaptılar. Aslında sözde yön değiştiren medyalar, iktidarın "iyi niyetli", "mâsum", "çevreci" gençler ile "rejim düşmanı muhalif gruplar"ı ayıran söylemini tekrar ederek olayı iktidarın ve temsil ettikleri kapital'in istediği yönde indirgemeye katkı yaptılar. Bu yön, ayaklanma gerçekliğinin silinmesi anlamına gelen, park'la ilgili taleplerin yönüydü. Olayın ikinci parlaması, bu söylemle örtüldü.

Bu stratejiye ek olarak, başbakan'ın medya kişilikleriyle ve Taksim Dayanışması'ndan temsilcilerle buluşmaları eklendi. Vali de eylemcilerle (?) çay içti! Nerdeyse herkes – ve özellikle medya, yani kapital! – memnun!

Düşüş ve sönüş. Televizyonda gevezelikler, konuşma özürü tanıdık

simâ'ların gevelemeleri, nasihatleri. Olay, pis bir komediye dönüşmekte...

Ama buna kimin kandiğini gelecek saatler, günler, haftalar, aylar gösterecek.

Bu konuda şimdilik kesin bir şey söylenemez.

Önceki saptamalara birkaç yeni saptama eklemekle yetinmeliyiz:

1. Bu ayaklanmadan elbette ki bir devrim çıkması beklenemezdi. Bu, yalnızca örgütlenme sorunuyla bağlantılı değil. Katılan gruplarla ilgili. Orta sınıf ve üst orta sınıf öne çıkmış durumdaydı. Bunların bir bölümünün ideolojisi, Gazi portreli Türk bayrağıyla temsil ediliyor. Bu demektir ki, bu insanların varsayılan talebi ekonomik çıkarlarıyla ilgili olmaktan çok, yaşam koşullarının zorla – iktidarın eğitimle, alkolle ilgili yasalarının, düzenlemelerinin şimdiden işaret ettiği gibi – İslamî bir yönde dönüştürülmeye çalışılmasına tepkileriyle ilgilidir. Burjuva ya da küçük burjuva yalnızca parayı ve sınıfsal ayrıcalığını düşünmemekte ama edindiği ve özdeşleştiği bir yaşam tarzının korunmasını ve gelişmesini istemektedir. Türkiye'de şu an sınıf çatışmasının önüne geçen olgu, yaşam tarzı çatışmasıdır. Kafe-bar müdavimi ve içkisini içip tuttuğu takımın maçına giden orta sınıf ön saflardaydı.

2. Alt sınıflar, İstanbul'da kendilerini daha çok Gazi mahallesinde gösterdi. Ama oradaki hareket, Taksim'deki kadar yaygınlık ve etkinlik kazanamadı. Tek mahalle yetmez. Başka ayaklanma potansiyeli olan mahalleler (ki bunlar içlerinde Kürt nüfus yoğunluğu barındıran mahallelerdir) sessiz kaldılar.

3. Genel olarak Kürt hareketi, birkaç bireysel milletvekili çıkışı dışında (ki bunlar da daha çok ilk günler belirgin oldu), olaylarda

kendisinden beklenebilecek rolü oynamadı. Taksim'de vardılar ama kendi güçlerini temsil etmekten uzak bir durumda. Halay grubu şeklinde daha çok. Konumlarını anlamak aslında zor değil. Onların hedefi, kendi ulusal savaşımını akseniyle tanımlanmakta. Olayda başrol oynayarak, uzun yıllar süren ve büyük kayıplar verdikleri ulusal savaşımında şu an hükümetle oluşturdukları barış sürecini sekteye uğratmayı seçmemeleri şaşırtmamalı. Gerçi Kürt olmayıp da onların savaşım potansiyelinin ve kimi demokratik hedeflerinin büyümesine kapılanlar için belli bir hayal kırıklığı yaratmış olmalı! Hayal kırıklığına uğrayanlar, ulus savaşımının özünü daha bir düşünmeliler! Bu, yalnızca ideolojik, yalnızca modernist değildir, tarihin derinliklerinden gelir ve derin özneleşme olgusudur.

4. İşçi sınıfı, DİSK ve KESK gibi sendikaların biraz göstermelik kaçan ve devamı gelmeyen çıkışları dışında sessiz kaldı. Bunun nedenleri çeşitlidir. Türkiye'deki işçi hareketi 12 eylül darbesi öncesinin savaşım gücüne bir türlü erişememiştir. İşçi, orta sınıf ağırlıklı bu harekette kendine bir yer verememiştir. Belki harekette sosyalist ve anti-kapitalist ağırlık daha belirginleşseydi, işçi, bunu kendisine yapılmış bir çağrı gibi görebilirdi. Ama anti-kapitalist bir eleştirinin yaygınlaşmasını ve öne çıkmasını, tüketim toplumuna oldukça bağımlı konumdaki bir orta sınıftan beklemek hayal olurdu!

5. "Marjinal" gruplar da (Kürtler dışındakileri kastediyorum) kavgalarda öncülüklerini gösterebilirler de, olayın bütününe örgütlenmesini devralma yeteneğini sergileyememişlerdir. Aralarındaki ideolojik uçurum da ortak savaşım gücünü sekteye uğratan bir etkidir. Kemalist TGB ve "ulusalci" TKP gibi daha organize gruplar, orta sınıfın laiklik duyarlığıyla daha uyum içinde göründüler, ama bu uyumu orta sınıf kitlesini kendilerine bağlamak yönünde kullanmakta eksik kaldılar.

6. Unutulmaması gereken şu: “karşı” taraf, öyleyse AKP seçmeni ve büyük ölçüde aslında ona sosyolojik ve ideolojik olarak yakın MHP seçmeni, içinde yeni bir burjuvazi ve küçük burjuvazi tipiyle, işçi, köylü, büyük kente göç etmiş ara-sınıf insanı barındıran bir yelpazeyi ortaya koymaktadır. İkiye, hatta Kürt ulusçularını da eklersek, üçe bölünmüş bir toplum söz konusudur Türkiye’de. Her sınıf, değişik renklerle, bu üç parçada da vardır. Bir parçanın belli öğeleri, inanılması güç ve beklenmedik bir direniş gücü sergilemiştir. Ama aslında en güçlü olan, üç parçaya da sinmiş kapitalizm’dir. Kapitalizm’in – ve küreselleşmenin – desteğini almış ve devlet aygıtını elinde bulunduran iktidar ve yandaşları, kısacası AKP, diğer iki parçaya göre hâlâ daha güçlüdür.

7. Şu an Türkiye’de sağ, oyların yaklaşık yüzde 65’ine sahip. AKP, kitlesini mobilizasyon gücü açısından, BDP ile önde. CHP, Taksim olaylarında, iktidarın karşı propagandasının bir ölçüde etkisinde de kalarak öne çıkmamayı tercih etti. Türk bayraklı çoğunluğa sahip çıkmadı. Bu çoğunluğun, önceki yıllarda gerçekleştirilen “bayrak mitingleri”ndeki gibi T.S.K.’dan belli bir beklenti içinde olduğu da söylenemez. Orta ve orta üst sınıf “bayraklı kitle”, oldukça bağımsız bir mobilizasyon gücü sergiledi. CHP’den kapitalizme karşı çıkması beklenemez. Olsa olsa toplumsal ve demokratik haklar savunusunda boy gösterebilir. Bu konuda da iç çelişkilerinden kurtulamamakta, etkinlik alanını kısıtlamaktadır. CHP, özellikle AKP’nin seçim başarılarıyla özdeşleşen toplumun “muhafazakârlaşması”nın saptamasıyla, Cumhuriyet devrimleri içinde en önemlilerinden olan laiklik savunusunda geri düşmüştür. Oysa, orta sınıfın iktidara bugünkü tepkisi bu eksen olmadan anlaşılabilir.

8. Devrim konusuna dönecek olursak, birkaç noktaya vurgu yap-

malıyız. Devrim, bir toplum yönetimi anlayışı ve projesi olmadan gerçekleşemez. Devrim, alt sınıfların – proletarya, kırsal kökenli göçmenlerin oluşturduğu bir çeşit alt-küçük burjuvazi ve alt-proletarya, köylüler – etkin katkısı olmadan gerçekleştirilemez. Devrimin merkezi başkenttir. Devrim yalnızca park ve meydan işgal edilerek gerçekleşemez; devrimci hareketin hedefinde kamusal kurumlar, fabrikalar, üniversiteler de vardır. Devrim, bir başkaldırı eyleminin çoğalması; kendiliğindenlik/örgütlenme diyalektiğini iyi kurgulaması; zamana ve mekâna yayılması; hedeflerini iyi belirlemesi ve taleplerini insanların özgürlüğü ve eşitliği yönünde rasyonalize etmesi koşuluyla gerçekleşir. Ve tabii ki ayaklanma olayının niceliksel ve niteliksel en güçlü an'ında meydana gelebilecek dönüştürme yönelimi ve hızı, içkin ve biraz da gizemli bir ilke gibi belirleyici olmaktadır. Bu da devrimin bilinmez yanını ortaya koyar. Bu noktada, Spinoza'nın sorusunu devrimci konuma aktarmakla bitirebiliriz: "Hiç kimse, gerçekte, şimdiye kadar vücudun ne yapabildiğini belirlemedi..."

Cuma, 14 Haziran 2013

EK: OLAYIN DEVAMI

Gezi'de çadırlar kaldırılınsın mı, tek çadır mı kalsın tartışmaları sürerken, Cumartesi 15 Haziran akşamı, polis son saldırısını gerçekleştireti, Gezi'dekileri kısa sürede dışarıya attı. Taksim çevresinde, Şişli ve Beşiktaş bölgelerinde toplanmalar ve protestolar Pazar 16 Haziran geceyarısına kadar sürdü. Taksim meydanı, 17 Haziran sabahı tekrar açıldı. Ankara'da, İzmir'de, Eskişehir'de, Adana'da, Tunceli'de gösteriler oldu. Bu sürede polis, öncesinden farklı olarak, çok sayıda tutuklama yaptı. Pazar gecesi, bıçaklı ve sopalı iktidar yandaşlarının da devreye girdiği bilgileri geldi. Bu arada, AKP, Cumartesi Ankara'da ve Pazar İstanbul'da iki büyük mitingle gövde gösterisi yaptı. DİSK, KESK ve üç meslek örgütü daha bugün - 17 Haziran - için grev kararı aldı.

Olayların özellikle Cumartesi günü Teşvikiye ve Cihangir gibi "burjuva" mahallelerine taşınmış olması ilgi çekici. Belli bir burjuvazinin, yaşam tarzını savunmak için sokağa döküldüğü apaçık. Bu mahallelerde, büyük bir dayanışma sergilenmiştir. Bununla birlikte, direnenlerin sınırları da iyice ortaya çıkmıştır. Polisin kararlılığının ve şiddetinin artması karşısında direnenler çaresiz kalıp, sonunda sokaklardan çekilmek zorunda kaldı. Denilebilir ki, Cumartesiye kadar, Polis şiddetinin dozu 1 ise, buna direnişin derecesi de 1 idi; Polis, dozu 2'ye çıkarınca, direnişin derecesi 1'de kaldı ve sonunda sıfırlandı. Direniş, karşı koyma derecesini arttıracak organizasyona, bundan da öte, iradeye sahip değil. "Arkadaşlar, eve dönelim!" çağrısı yaygınlaştı, belli bir telaş, özellikle o bıçaklı sopalı korkusu grupların büyük bölümünü sardı. Organize olmayan, devrimci siyasi bilinci olmayan ya da çok kısıtlı olan, siyasi hedefi netleşmemiş, çoğu ilk kez sokak protestosuna katılan, çoğu burjuva kibarlığını ve belli bir "centilmenliği" elden bırakmak istemeyen bireylerden bu kadar!

Bu kadar şiddetsiz bir direnişin bu kadar uzun sürebilmesi pek görülmemiştir. Bunu barikat örneğinde gördük. Yolda park etmiş sivil arabaları çekip, sağlam barikat yapmak varken, göstericiler çöp tenekelerini, saksıları, bankları, halıları vs. çekmiştir. Göstericiler mala zarar vermek istemedi, çünkü kendileri de mal sahibi ve malın değerini biliyor! Olayın bu son akşam iki burjuva mahallesine indirgenmiş olması, hep yoksul sınıfları hedeflemiş popülist iktidarın yüreğine su serpmiştir. Ayrıca, bu durumun polisin de işine geldiği kesin.

Bu sınırlara rağmen, bu burjuva topluluğunun sergilediği direniş alkışlanacak nitelikte. İlerici alt sınıfların olaylara aldırışsız kalmadığı kesin. Özellikle Kürtler, siyasi örgütleri "barış süreci" yüzünden dizginlemese, olaya katılacak potansiyele sahipler. Bugün işçilerle İstanbul'da ve Ankara'da çalkalanmalar olacaktır. Ama işçiler de belli bir sınırı aşmayacaklardır.

Çıkarılacak başka sonuçlara gelecek olursak: 1. Olaylar, AKP iktidarının tek bir şahsiyette, başbakanda toplandığını gösteriyor. Her yerde o var, o konuşuyor, o görünüyor. Diğerleri iyice gölgeleştirdi. Daha ılımlı konuşmuş olanlar sustu. AKP popülizmi, bir lider çevresinde "şahsiyet kültürü"ne dönüşmüş durumda. Bu, AKP için hem bir güç, hem de gelecek için çelişki kaynağı, çünkü bu lider suntasını fazla taşıyamayacak olanlar olmalı. 2. CHP, olaylara başkanlarının iki üç vecizesi ve özellikle Ankara'daki birkaç milletvekilinin "ferdi" sayılacak duruşu dışında seyirci kaldı, kapitalizmin çıkarına uygun olarak olayı tutuşturmamaya gayret gösterdi; böylece, siyasi etkiyi ve rantı AKP'ye bırakmış oldu. 3. Avrupa ve A.B.D., politikacıları ve basınıyla, 15 Haziran Cumartesi müdahalesinden sonra derin bir nefes almışçasına olayı gündeminden düşürdü. Bunun nedeni, bu odakların Türk hükümetiyle hem siyasi ve ekonomik çıkar ilişkisi, hem de, belli bir bocalamadan sonra, başbakanın ve partisinin güçlü görünümü. 4. Olaylara katılmış gençlerin bir bölümünün belli bir si-

yasi bilinç edindiği ve bundan böyle devrimci anlayışa daha yakınlaşacakları umulabilir. Onlar, özgürlüğün laftan ibaret olmadığını, tüketimin onlara sunduğu bireysel keyifler dünyasının dışında yaratıcı bir ortaklık dünyasının olanaklı olduğunu, istediklerinde sokakları ve meydanları ele geçirebileceklerini gördüler. Bunlarla birlikte, "başarışıl" ve devrimci bilinçten yoksun bir eylemin sınırlarını da gördüler. Direniş pratiğinden, devrim düşüncesine ve oradan da daha başarılı dönüştürücü pratiklere geçmenin zamanı açıldı onlar için. Kararıktan bir umut doğdu; bu korunmalı, çoğaltılmalı.

Pazartesi, 17 Haziran 2013

YENİ EK: SONRAKİ GELİŞMELER

15-16 Haziran'daki polis müdahalelerinin ardından, yoğunlaşma parklarda gerçekleştirilen forumlara yöneldi. Forumlarda iyi niyet, "direnişini sürdürme" kararlığı, demokratik disiplin gibi olguların ötesinde, somut politik adımlar atma konusunda belirsizlik vardı. Somut politik adım için gereken düşünsel belirginlik ve nicel birlik eksik görüldü. Somut politik adımlar, ne olabilirdi, ne olmalıydı? İlk önce "dayanışma kararlılığı" nı bütün Türkiye'ye yayma, dolayısıyla Ankara, Eskişehir, İzmir, Antakya gibi şehirlerdeki eylemlerde öne çıkan gruplarla bağlantıya geçme ve bir "Türkiye birliği" ni gerçekleştirme. İkincisi, birlik olarak, iktidardan politik taleplerden bulunma: Bunlar, Gezi parkı gibi basit konulardan, hükümetin istifası gibi ciddi konulara gidecek talepler olabilirdi. Üçüncüsü, sokak ve mahalle düzleminden başlayarak politik örgütlenme girişimi olabilirdi. Burada, mahalle komiteleri çatısı altında çeşitli sorumlulukları paylaşan kişiler belirlenebilirdi. Halkın bir direnişini ya da bir ayaklanmayı kendiliğinden örgütlenmesi çok zordur, hatta olanaksızdır. Bu noktada, önceden varolan politik çatıların devreye girmesi akla uygundur. Ama bunu yapabilecek örgütlenmelerin eksikliği ya da yetersizliği göze çarptı. Olaylara genellikle seyirci kalan CHP, bunu yapmaktan uzak görüldü. TGB ya da TKP gibi belli bir kitleye sahip örgütler de bu gerekli "genel örgütlenme" aşamasında zayıf kaldılar. "Barış süreci" politikasının başarısıyla meşgul ve gerçekte Kuzey Irak merkezli olan Kürt hareketi bu aşamada da kendini göstermedi. Politik propagandası için olabilecek en uygun zemini bulmuş Yeşil hareket, bu fırsatı kullanamayıp, âdetâ parkların karanlık köşesinde doğaya karıştı!

İyi niyetle toplanmış insanlar, geceleri parklarda boy gösterdiler ama meydanlar ve sokaklar uzun süre boş kalmadı. Çünkü aynı in-

sanlar, 16 Haziran'ın ertesinde yeniden sokağa çıktılar, duracağı düşünülebiyecek hareket durmadı ve 22 Haziran'dan başlayarak art arda üç Cumartesi ve en son Gezi parkının açılıp kapatıldığı Pazartesi 8 Temmuz günü ve gecesi polis şiddetini daha da arttırarak müdahale etti; yaralanmalar, tutuklamalar, kovalamacalar birbirini izledi. Beyoğlu ve Cihangir sokakları, gaz dumanları, gaz fişegi ve plastik mermi sesleri, bağrışmalar, camlardan gelen protestolarla doldu. Yine eli silahlı ve palalı bir takım iktidar yalakası, faşist özentisi, gençleri sadistçe tehdit etti, yaraladı, kovaladı; üniformalı şiddetin siviller arasında hep destekçileri olduğu, faşizmin özünün aşağılık komplekslilerin bir çeşit ortak nefreti olduğu gerçeğini gözler önüne serdi. Bu son olaylar, göstericilerde şiddete direncin arttığını da gösterdi.

Pazartesi 8 Temmuz'un özelliği, devletin "Taksim Dayanışması" ve onun içinde yer alan TMMOB'u hedef alması, üyelerini tutuklaması, Meclis kararıyla TMMOB'un yetkilerini daraltmasıydı. "Taksim Dayanışması" çeşitli politik ve mesleki grupların bir araya gelmesinden oluşmuş, yürüyüş çağrılarını yapmış kuruluş. Aslında, iktidarın, "Taksim Dayanışması"nın 16 Haziran'dan sonra bu çağrılarda direktmesini bir cüret ve provokasyon olarak görmesi anlaşılır bir durum. Olayların başından beri "Taksim Dayanışması", politik birliği olmayan ve politik niteliği belirlenmemiş yapısı içinde belirleyici rol oynadı. Bu kırılğan yapı, onun etkinliğini ve direncini azaltmamakla birlikte, onun, yukarıda değindiğimiz biçimde bir "genel politik örgütlenme"de başrol oynamasını da olanaklı kılamazdı. "Taksim Dayanışması", bu kırılğan yapı nedeniyle yasallık (hukuk) zemini ile politik cüret arasında olanaksız bir dengenin peşinde koştu; bu yüzden de iktidar için kolay hedef oldu. Olayın asıl kurumsal kurbanı, Dayanışma içindeki etkin rolü yüzünden TMMOB oldu. "Taksim Dayanışması"nın aldığı darbe, içinde yer alan kuruluşları ve kişileri de iktidarın hedefi durumuna getirdi; bu yüzden, onun, gele-

cek günlerde aynı belirleyici rolü oynayabileceği kuşku götürmekte. Bu son durumdan yola çıkarak, “direniş” mücadelesinin yönlendirici merkeziyle birlikte yasallık zemininin zayıfladığı öne sürülebilir. Yürüyüş çağrılarını kim yapacak? Mücadelede yasalara başvuran söylem ne olacak? Mücadelede yasa-dışı davranış nasıl yeni bir boyut kazanacak?

Şu an genel bir politik örgütlenmenin öznel ve nesnel koşulları hazır değil. “Öznel koşullar” aslında küçümsenecek düzeyde değil. Müdahalelere, devlet şiddetine, tatil zamanına, yorgunluğa, talep bulanıklığına ve belli bir dağınıklığa ve örgütsüzlüğe rağmen hareketin başını çeken orta sınıf (öğrenci ve genç ağırlıklı orta ve küçük burjuvazi) mücadelede şaşırtıcı bir dayanıklılık ve devamlılık ortaya koymakta. Bunun bir bilinçlenmeyle birlikte yürüdüğü kolaylıkla varsayılabilir. Ama bilinçlenmenin eksik olduğu da göze çarpmakta. Devletin, yasallığın, iktidar şiddetinin ne olduğu konusunda bilinçlenme var. Ama bu şiddete nasıl karşı konulacağı, bunun hangi mücadele biçimleriyle ve nasıl bir toplum yapılanmasında son bulacağı konusunda bilinçlenme yeterli olmaktan uzak görünmekte. Amaç demokrasiyse, demokrasinin mevcut düzen kapsamında nasıl artırılabilir, hangi taleplerin önde geleceği konusunda saydamlık yok. Olayları tetiklemede başat rol oynamış olan sekülerizme karşı tehdit ögesi, bir talebe dönüşmüş değil. Sanki ayıpmış gibi insanlığın en büyük adımlarından biri sayılması gereken laiklik ya da sekülerizm olgusu dile getirilmekten çekiniliyor. Türkiye coğrafyasını kuşatmış ve her gün yeni yasalarla, yeni peşkeşler ve rant hesaplarıyla, tekno-bilimsel aklın kapitalizmle işbirliğiyle kendini gösteren ekolojik tehdit, bütüncül, ayrıntılı ve bağlantılı bir biçimde dile getirilmekten uzak. Türkiye için büyük iç savaş riski taşıyan Türk-Kürt çatışmasının barışçıl çözümünü, baskıcı demagojisini son günlerde iyice kanıtlamış bir hükümet ile olayları kenardan izleyen ve aslında

kendi derdiyle uğraşan bir Kürt liderliğin bulanık ve kırılğan müzakeresine bırakmayıp, tam ortaklık gerçeğinin yeşerdiği günlerde forumlarda tartışmak, hızlandırmak ve somutlaştırmak için doğan fırsat kullanılmamıştır.

Bütün bu eksiklere rağmen, genellikle direniş adı verilen ama somut olarak bir ayaklanma biçimini taşıyan *garip deney*, varlığını sürdürmekte ve gelecek günlerde, haftalarda, hatta aylarda da sürdüreceğini göstermektedir. İnsanlar, sokağa çıkmanın zor olmadığını anladılar. Birlikten güç doğduğunu, ve büyük kitlesel güç karşısında iktidarların sarsıldığını gördüler. Bununla birlikte, umulur ki düşünmeye başladılar. Politik düşünce, *neyin istendiğini* formüle etmektedir. Kimi "entelektüel" sol dergiler, olayları algulamak için, içinden çıkmayı pek beceremedikleri "sofistike" bir çağdaş felsefe batağına saplandılar. Yok Deleuze'e, Negri'ye, Badiou'ya göndermeler!... İlla yabancı referanslar, illa "arzu makineleri", "organsız beden", "çokluk" vs kavramları!... Bu göndermeler tabii ki işe yarayabilir ama şu an şu durumda felsefi "lagaluga" yapmaya gerek yok! Olay gözünün önünde, sen içindesin, olay bir dalga, ve dalga bu sokaklarda, senin yaşam alanlarında seni sürüklüyor... Düşün ama unutarak düşün. Ne yapacağını, ne istediğini düşün. Öncelikle kendi yaşam alanıyla, *burasıyla* ilgili bir şey isteyebilirsin! Sonra, burada, o pek bayıldığın ve içinden çıkmakta zorlandığın referanslardan önce de neler söylenmiş olduğuna bir bak! Aynı şey, Kürt davasını idealleştiren, ona felsefi bir ideal gözüyle bakan, dünyaya model olarak sunanlar için de geçerli! Arkadaşlar, biraz ciddi olalım. Bu kadar ucuz ütopya gevelemeyin. Ne olduğunu, nereden geldiğini ve nereye gitmek istediğini görmüyor musunuz Kürt ulusal mücadelesinin? Belirttiğim gibi, merkezi Kuzey Irak, merkezi Kandil dağları, merkezi Diyarbakır bu hareketin. Sokaklarda Kürt yoldaşlar vardı, ama onları temsil eden hareketleri yoktu. Bu da şaşırtıcı değil. Kürt mücadelesi bir ulusal kurtuluş mü-

cadelesidir. Onu çağdaş politik düşüncenin sofistike kavramlarıyla süslemeniz ve sunmanız boşuna. Onun bir yapılanması var, karar mercileri var, ulusal güdümlü politikaları var. O, şimdiden bir devlet yapılanmasına sahip. Yapılanma orijinal gelebilir. Bu konuda bir çaba harcadıkları söylenebilir ve takdir edilebilir. Bu ayrı mesele. Ama özellikle Gezi parkı çerçevesinde gelişen mücadeleyi Kürt hareketi modeliyle sunmanın hiçbir anlamı yok! Alakası yok. Yapılması gereken, yukarıda belirttiğim gibi, Taksim hareketinin Türkiye coğrafyası içindeki yayılımında Kürt konusuna ulaşmasını, onu da içermesini sağlamak. Sorunun en demokratik çözümü için. Onlar gelmiyorsa, biz onlara gideriz denilmeli. Bu sorunu tabandan birlikte çözmek için gerekli adımları önce biz atabiliriz denilmeli. Bireylerin, tek tek ve bağlı oldukları gruplar olarak, ezilme durumları ve tarihleri farklıdır. Kürtler, tarih boyunca – özellikle çağdaş tarih boyunca – çok ezilmiş topluluklardır. Onlar kadar ezilmemiş ve bugün ayaklanan Türk orta sınıfları, Kürtlere yönelmeli, onları dinlemeli, onlardan gerekirse ders almalıdır. Bu, onların üretmemiş olduğu felsefe kavramlarıyla değil, onların yaşam deneyimlerini öğrenmekle alınacak bir derstir.

Son bir nokta da, "Anti-Kapitalist Müslümanlar" ile ilgili. Bilindiği gibi, belli bir sermayesi de var görünen bu hareket, Gezi direnişinin ilk günlerinden beri kendini gösterdi. "Direnişçi"lerin belli bir sempatisini topladığı yadsınamaz. Özellikle bu grubun, İslam referanslı iktidar partisiyle karşı karşıya gelmesi, iktidar partisi karşıtlarının hoşuna gitti. Bu grup, "iyi İslam" modeli sunma vazifesini üstlenmiş göründü ve böyle bir imgeyi de belli bir ölçüde kabul ettirdi. En son, Ramazan'ın başlamasıyla birlikte, İstiklal caddesinde uzun bir iftar sofrası kuyruğu kurdu ve masaları toma'larla karşı karşıya tutarak sansasyon oluşturdu. Bu grubun olumlu görünen tavırlarının yanısıra devrimci düşünce açısından rahatsız edici yanlarının olduğunu vurgulamak gerekir. 1. Siyasi İslam olarak İslam, ilkeleri

Kuran'da açıkça belirtilen Şeriat esaslarını savunmakla mükelleftir. Yoksa palavradır ve yanılıcılığı yüzünden İslam'a karşı suç işlemektedir. 2. Şeriat esasları ne kapitalisttir ne de anti-kapitalist'tir. Feodal bir ticaret toplumunun esaslarıdır. Bunlara göre, erkek ile kadın eşit değildir; eşcinselin toplumda yeri yoktur; özel mülk tartışma konusu değildir; kölecilik ("cariyeciliği" de içerek) kabul edilmektedir. Öyleyse, bu esasların, anti-kapitalizm kavramını yaratan sosyalist, komünist ve liberter ilkelerle hiçbir bağlantısı yoktur. Dolayısıyla bir İslami hareketin "anti-kapitalist" adlandırmasını alması düpedüz bir hırsızlıktır. Bunu farkında olmadan yapıyorsa da ahmaklıktır. 3. Denilebilir ki, bunlar hırsız da ahmak da palavracı da olsa hiç değilse iktidarı sınırlendiriyorlar ve iktidarın dayandığı din temelini iktidarın elinden alma girişimindedir; dolayısıyla bunları esirgemek, poh-pohlamak gerekir. Böyle düşünenlerin olduğu kesin. Ama tersi de düşünülebilir. Bir kere, dinsel dogmatizmaya bağlı oruç/iftar pratiğini kamusal alana taşımak ve bunda dinin meşruluğundan yararlanmak, basbayağı din propagandası, din misyonerliği yapmaktır. Eğer durum böyleyse, bu grup amaç bakımından iktidar partisinden ayrılmamaktadır, hatta "salt" bir İslam'a göndererek daha çok fanatizm potansiyeli içermektedir. Anarko-komünist devrimci çizgi, bu tür din sızmalarına karşı uyanık durmak zorundadır. Demokrasi tanım itibarıyla sonsuz ve mutlaksa, din'i bireyler ya da cemaatler anlamında, özel alanlara davet edip, toplum yönetiminden uzak tutacaktır. Bu durum, din'e bağlı kültürel ve tinsel zenginliğin dışlanması anlamına gelmeyecektir. Tam tersine, sonsuz demokrasi bir tinsellik yaratacaksa, bu, ancak, eski tinselliğin kazanımları ve derinliği üzerine inşa edilmiş bir tinsellik olabilecektir.

(Perşembe 11 Temmuz 2013)

AYAKLANMADAN YENİ BİR POLİTİKAYA: TÜRK HALKI AYAĞA KALKIYOR

Alain Badiou

Şu günlerde tüm Türkiye’de eğitilmiş gençlerin çok büyük bir bölümü hükümetin baskıcı ve gerici uygulamalarına karşı devasa boyutlarda bir hareket gerçekleştiriyor. Söz konusu olan, “Tarihin Uyanışı” adını verdiğim şeyin çok önemli bir anıdır/uğrağıdır. Dünyanın birçok ülkesinde kolejli, liseli, üniversiteli gençler, entelektüellerin ve orta sınıfın bir bölümüyle birlikte Mao’nun ünlü cümlesine yeni bir güç veriyorlar: “Başkaldırmakta haklıyız”. Meydanları, yolları sembolik yerleri işgal ediyorlar, yürüyorlar, özgürlük, ‘gerçek demokrasi’, ‘yeni hayat’ talep ediyorlar. Hükümetin tutucu baskı politikasını değiştirmesini, yahut istifasını istiyorlar. Devletin polislerinin şiddetli saldırılarına karşı direniyorlar.

Doğrudan ayaklanma (*soulèvement immédiat*) adını verdiğim hareketin ayırt edici özellikleri şunlar: devrimci ve popüler (halka dayalı) politik eylemin potansiyel güçlerinden biri –halihazırdaki durum için eğitilmiş gençler ve ücretli küçük burjuvazi– gerici devlete karşı, kendi adına ayağa kalkıyor. Hayranlıkla söylüyorum ki bunu yapmakta son derece haklılar! Ama bunu yaparken ayaklanmanın

süre ve kapsam sorununu da açık bırakıyorlar. Harekete geçmekte haklılar ancak düşünce bazında ve gelecek için bu haklılığın gerçek nedeni nedir?

Bütün mesele bu cesur başkaldırının hakiki bir tarihsel ayaklanmanın yolunu açmaya muktedir olup olmadığıdır. Bir başkaldırı –tıpkı buna benzer durumların yaşandığı ve çatışma nedenlerinin hala muğlak kaldığı Tunus ve Mısır gibi– yeni devrimci bir politikanın yalnızca bir değil ama –örneğin eğitilmiş gençlerin ve orta sınıfların ötesinde, popüler gençliğin geniş kesimleri, işçiler, halktan kadınlar, memurlar gibi– birçok potansiyel aktörünü ortak sloganlar altında topladığında tarihseldir. Doğrudan ayaklanmanın geniş bir toplama yönünde aşılması yeni bir tarzda örgütlü politikanın olanağını yaratır; kalıcı, popüler güçle politik fikirlerin paylaşımını kaynaştıran ve böylece vuku bulduğu ülkedeki bütünsel durumu dönüştürmeye yetkin hale gelen bir politikadır bu.

Türk arkadaşlarımızın pek çoğunun bu sorunun gayet farkında olduğunu biliyorum. Özellikle üç şeyi çok iyi biliyorlar: Çelişkiyi karıştırmamalı; hareket bir “Batı arzusu” yoluna girmemeli ve her şeyden önce kendilerinden başkalarıyla birlikte –işçilerle, alt kademedeki memurlarla, halktan kadınlarla, köylülerle, işsizlerle, yabancılarla birlikte–, politik örgütlenmenin bugün bilinmeyen biçimlerini icat ederek, halk kitleleriyle birleşmelidir.

Örneğin bugün Türkiye’de temel çelişki tutucu Müslümanlık dini ile düşünce özgürlüğü arasında mıdır? Buna inanmanın oldukça tehlikeli olduğunu biliyoruz, hele ki bu Avrupa’nın kapitalist ülkelerinde oldukça yaygın bir fikirken. Kuşkusuz mevcut Türk hükümeti hakim dini açıkça sahiplenmektedir. Söz konusu olan İslam dini olmakla birlikte bu husus sonuçta ikincildir. Almanya bugün hala Hıristiyan-Demokrat bir parti tarafından idare ediliyor, İtalya yarım yüzyıl boyunca Hıristiyan demokrasi tarafından yönetildi, Birleşik

Devletler Başkanı İncil üstüne yemin ediyor; Rusya'da Başkan Putin Ortodoks din adamlarını methetmekten vazgeçmiyor, İsrail hükümeti sürekli Yahudi dinine hizmet ediyor...

Her yerde ve her zaman, gericiler, halk kitlelerinin bir bölümünü kendi iktidarına katmak için dini kullanmıştır, bu fenomen kesinlikle "müslümanlığa" özgü değildir. Ve bu durum, din ve özgür düşünce arasındaki karşıtlığın şu an Türkiye'deki temel çelişki olduğunu düşünmeye götürmemelidir kesinlikle. Doğrulanması gereken şudur ki dinin kullanılması tam da gerçek politik sorunları gizlemeye, halk kitlelerinin özgürleşmesi ile Türk kapitalizminin oligarşik gelişimi arasındaki temel çatışmanın gölgede kalmasına yaramaktadır. Deneyim, kişisel ve özel inanç olarak dinin bir özgürleşme politikasına bağlanmaya kesinlikle aykırı olmadığını göstermiştir. Devam eden ayaklanma hiç şüphesiz, sadece din ile devlet iktidarının karıştırılmamasını ve kendimizde dini inanç ile politik inancı ayırmayı talep eden bu hoşgörülü yolda, bir tarihsel ayaklanma boyutu kazanmak ve yeni bir politik güzergah icat etmek için girişimde bulunacaktır.

Aynı şekilde, arkadaşlarımız Türkiye'de icat edilenlerin, ABD, Almanya ya da Fransa gibi güçlü ve zengin ülkelerde zaten var olanları arzulamak olamayacağını elbette biliyorlar. "Demokrasi" sözcüğü bu açıdan ikirciklidir. Hakiki eşitlik yolunda yeni bir toplumsal örgütlenme icat etmek mi amaçlanıyor? "Dinci" hükümetin hizmetkarı olduğu ancak, Fransa'da olduğu gibi Türkiye'de de, din karşıtlarının da yine bir o kadar etkili hizmetkarları haline geldiği ve gelebildiği kapitalist oligarşiyi alaşağı etmek mi amaçlanıyor? Yoksa sadece büyük Batı ülkelerindeki orta sınıfın yaşadığı gibi yaşamak mı amaçlanıyor? Eyleme, halkın özgürleşmesi ve eşitlik düşüncesi mi rehberlik ediyor? Yoksa eyleme yön veren, Türkiye'de, Batı tarzı bir "demokrasi"nin dayanağı olacak, yani Sermaye'nin otoritesine tamıyla itaat edecek, sağlamca kurulmuş bir orta sınıf yaratma arzusu

mu? Politik anlamıyla, yani kendi yasasını mülk sahiplerine ve zenginlere dayatan gerçek bir halk iktidarı anlamında demokrasi mi isteniyor yoksa günümüzün batılı anlamıyla, ekonomik meselelerin, emperyalizmin ve dünyanın harap edilmesinin temel mekanizmasına dokunmadığı sürece orta sınıfın yararlanabileceği, istediği gibi konuşup yaşayabileceği, en vahşi kapitalizmin etrafındaki uzlaşma olarak "demokrasi" mi? Bu seçim, devam etmekte olan isyanın, Türk kapitalizminin ve onun dünya pazarıyla bütünleşmesinin basitçe modernleşmesini veya komünizmin evrensel Tarih'inin peşine takılarak yenilikçi bir özgürleşme politikasına doğru gerçekten yönelmesini buyurmaktadır.

Ve tüm bunların nihai ölçütü aslında oldukça basittir: Eğitimli gençlik kendisini tarihsel bir ayaklanmanın diğer potansiyel aktörlerine yaklaştıran yolu yaratmalıdır. Kendi toplumsal varoluşunun ötesinde hareketinin coşkusunu taşımalıdır. Geniş halk kitlelerinin yanında yaşamının ve yeni politikanın pratik buluşlarını ve düşüncelerini onlarla paylaşmanın araçlarını bulmalıdır. Kendi çıkarına, demokrasinin "batılı" vizyonuna yerleşme ayarısını terk etmelidir. Yani Türkiye'de sermayenin ve ticaretin küresel pazarıyla bütünleşmiş oligarşik bir iktidarın sözde demokratik seçim malzemesi olacak bir orta sınıfın var edilmesi gibi basit bir çıkarıcı arzudan vazgeçilmelidir. Bu, kitle bağlantısı (*liaison de masse*) olarak adlandırılır. Bu bağlantı olmadı mı, takdire şayan mevcut başkaldırı, eski kapitalist ülkelerimizden bildiğimiz gibi, köleliğin daha incelikli ve daha tehlikeli bir biçiminde nihayete erecektir.

Fransa'nın ve Emperyal Batı'nın diğer zengin ülkelerinin aydınları ve militanları olan bizler, Türk arkadaşlarımızdan kendi ülkelerinde bizimki gibi bir durumu kesinlikle yaratmamalarını rica ediyoruz. Size diyoruz ki, sevgili Türk arkadaşlar: bizim için yapabileceğiniz asıl hizmet, başkaldırımızın sizi bizim olmadığımız bir yere götür-

düğünü ve bugün bizim eski hasta ülkelerimizin içinde debelenip durduğu maddi ve zihinsel yozlaşmanın olanaksız olacağı bir durum yarattığını göstermektedir.

Ne mutlu ki, çağdaş Türkiye'de, bize benzemek gibi kötü bir arzuyu bertaraf edecek kaynağın tüm Türk arkadaşlarımızda var olduğunu biliyorum. Fırtınalı ve uzun bir tarihe sahip bu büyük ülke bizi şaşırtabilir ve şaşırtmalıdır. Bu ülke büyük tarihsel ve politik icadın tam yeridir.

Yaşasın Türk gençliğinin ve yandaşlarının ayaklanması! Yaşasın gelecek politikanın dünyadaki yeni yurdunun yaratılışı!

Fransızcadan Çeviren:
Gizem Çıtak - Murat Erşen

TAKSİM DİRENİŞİ'NDEN İZLENİMLER

Volkan Çelebi

Abdullah Cömert'in
Devrimci Sözü ve Hatırasına ...

Gezi parkıyla başlayan sivil direnişte çoğunluğunu genç, eğitilmiş ve laiklik hassasiyetleri yüksek olan modern bir kitlenin oluşturduğu insanlar görüyorum. Birçoğunun politik bir organizasyon ya da partiyle hiçbir bağı yok. Bu onları artık eskimiş politikalar karşısında a-politik, gelecekteki politikalar açısından ise devrimci bir yere taşıyor. Azınlık olmalarına rağmen, bu direniş "olayının" temel çekim ve atım gücü olarak da özgürlükçüleri, feministleri, ekolojistleri, hayvan hakları savunucularını, LGBT aktivistlerini, Marksist geleneğe sıkı sıkıya bağlı devrimciler ile anarşistleri hemen fark ediyorum.

Yaşanmakta olan bu olayı, insanları meydana döken ve aynı zamanda insanlığı Taksim meydanında yeni bir geleceğe doğru döken bu aciliyeti, bu Gezi olgusunu nasıl açıklamalı? Görünümler ve o görünümlerin arkasında işleyen ama henüz tam da belirlemeyen kimi kavramsal açıklamalara girişmek zor olduğu kadar kaçınılmaz da görünüyor. Olayın maddesi ve ruhu bu devrimci ateşler arasında nasıl dövülüyor? Nasıl bir teknik, nasıl bir biçimlenme iş başında burada?

Burada teknoloji-yoğun bir dünyada tüm ideolojilerin, kimliklerin ve aidiyetlerin ötesinde bir araya gelmiş insanların oluşturduğu yeni komünü ve onun gerçeğe dökülüşünü görüyorum. Eklemlenmiş dikey sermaye ağları ile otoriter devlet aygıtının yapışık ikizliğinden doğan kör ve sağır ana akım medya karşısına twitter/facebook ve internetin tüm imkanlarıyla dikilmiş cesur gençleri. Küreselleşmenin kirliliğini temizlenmeye ve temizleyen bir tersine-kirlenmeye dönüştüren bir iletişim görüyorum. Tüm bu medyasızlık, biber gazı sisi altında arkadaşlarının, tanıdıklarının ve giderek yayılan bir direniş dalgasının ardına cansiparane takılmış herkesin yardımına koşan büyük bir halk dayanışmasını izliyorum.

Eğitim sisteminde gerekli demokratik tartışma ortamı yaratılmadan büyük bir aceleye getirilmiş, özünde muhafazakar bir nesil yetiştirme hevesiyle yapılan köklü değişiklikler; özel yetkili mahkemeler yoluyla gerçekleştirilen ve her türden muhalefeti sindirme, korkutma mekanizması olarak kullanılan hukuksuz, insafsız ve vicdansız gözaltı, tutuklama ve yargılamalar; ifade ve düşünce özgürlüğünün önündeki engeller; YÖK yoluyla üniversitelerin birer birer susturuluşu; dış politikada sergilenen ve saldırganlaştıran, can kayıplarına neden olan bir imparatorluk hayali; despotik bir ahlakçılık ve kürtaj, doğum ile giyim başta olmak üzere öte-dünyacı bir beden politikası; alkol satışına ve tüketimine ciddi kısıtlamalar getiren düzenlemeler ile yıllardır içkili mekanları şehirden uzak bölgelere taşıma tasarıları; sanat ve sanatçı karşısında takınulan küçümseyici ve değersizleştirici söylemler; kentin ortak alanlarının vahşi bir mülkiyet rejimi uğruna talan edilmesi ve nihayetinde nükleer enerji ve daha başka bir çok kapsamda tarihin ve yeşilin yok edilmesi karşısında büyüyen öfkeler, kırılan gönüller, dışlanan fikirler ve yaşam biçimleri. Hiçbir yere sığmaz hale gelmiş insanlar, fışkırmaya hazır bir birikme. Büyük bir bunaltı, can sıkıntısı, anlamsızlık, solgunluk ve tükenmişlik. Kapatıl-

mış bir toplum, yoğun bir yeğnlik. Ve Gezi: Bir özgürlük patlaması. Bir yaşam fitili.

Bu yaşam fitili nasıl ateş aldı peki? Sermaye yanlısı kentsel bölüşümün gözünü ayıramadığı doğanın, insanları nasıl da bir araya getirdiğine; yeşile duyarlılığın çoklukları nasıl harekete geçirdiğine, yaratıcı ve özgür örgütlenmeleri nasıl da seferber ettiğine hayranlıkla bakıyorum. Otoritenin demokrasi yanlısı olmayan aşırı biberli şiddetinin nasıl da insanların öfkelerini, isyanını, haklılığını miknatıs gibi kendisine çektiğini görüyorum. Sanlı yeterince burunlarından getirilmemiş gibi bu kez de ölüm solusunlar ve geriye çekilsinler diye ölçüsüzce biber gazı atılınca neler yaşandığını dehşetle izliyorum. Yaşamlarında nasıl sıkıştırılmışlarsa apartmanlarda, sokaklarda ve kuytu köşelerde de o şekilde sıkıştırılmış insanların haberleri geliyor her yerden. Bir gerçekten bir düşünceye sıcıyorum ve içimden şunu geçiriyorum: Hayatlarında da o denli sıkışmışlardı ki, kaçacak ve yaşayacak hiçbir yer kalmamıştı. Boğulmak üzereydiler, artık tek yol yeni bir yaşam havası icat etmektir. Bu halkın kendi kendisini icadı da işte burunlardan getirenlerin burnundan getirme isteğiyle başladı.

Meydanın işgal edilmesiyle birlikte kendi belleğini inşa eden bir direnişin karşısında buluyoruz kendimizi. Karşıma bir gelecek müzesi çıkıyor. Tüm duvarlara, tüm yüzeylere, görülen her boşluğa yazıların, barikatların ve şekil değiştirmiş yıkık otobüslerin ortaklığın dönüştürme, tutma ve kayıt altına alma arzusunun izleri olduğunu anlıyorum. Özgür düşüncelerin ifade edildiği bir alanda nasıl da yeni bir dilin harfleri ve vurgulamalarıyla eskiyi aşındırdığını kavriyorum. Tüm bu tersine ve farklı yönler çevirmelerde gelecekte alıp getirilen başka dünyaların işaretlerini, mekanlarını, gelecekteki bir insanın içinden çıkacağı ilk depremleri hissediyorum. Ve daha ötesi: tüm bu sergilemelerde artık hiçbir şiddetin ulaşamadığı bir yaşamın mizahını, zekasını ve ironisini duyumsuyorum. Dilekte ya da adakta

bulunmayan çaputçuların, talan etmeyen çapulcuların ortak dünyası burası.

Farklı gruplar, farklı kimlikler, farklı simgeler arasında yürüyorum. Süper-iletken, süper-geçirgen, süper-şeffaf çoğul-uzamlanmaların ortak bir mekan, ortak bir gelecek içerisinde nasıl mümkün olduğunu deneyimliyorum. Ayrımları, farklı hatları görüyorum ama hiçbirinde bir ayrılma, alanı terk etme görmüyorum. Yan yana uzanmış farklılıkların, iç-içe ve dış-dışa yayılan olağanüstü bir kıvrılmanın ve döne döne kendini büyüten bir hortumun içindeyim sanki. İçeride bir büyük huzur ve yeni dünyanın ışıkları. Maddi bir ruhun daha ileride adlandırılacak yeni şekilleri.

İçerisinden seyrediyorum insanların nasıl da çoğul bir iletişim maddeyi oluşturduğunu ve acılarını ve geçmişlerini nasıl da özgürce yaydıklarını. Birisinin öbürüne ve oradan bir başkasına ve sonunda herkese kendi acısını, hissini, duygusunu, sevincini nasıl iletildiğini görüyorum. Herkesin herkese dokunduğunu ve kendisine geçtiğini, kendisinden geçtiğini. Herkesin herkes ile birlikte olan kendiyi, kendi kimliğinin ve ideolojisinin ötesine geçen komünalliği nasıl da dayanışma ve yardımlaşma içinde deneyimlediğini hissediyorum. Ortaklık [komünote] içinde olan kendinin yaşamla en çok mutlu olan, en çok yaşayan kendi olduğunu seziyorum.

Gerçek bir yapıt karşısında, insanın hayal kurmaya bile ihtiyaç duymadığı bir ortamda zihnimde canlandırmaya çalışıyorum olanları. Neye benzetmeli bu olayı diye soruyorum kendime, nasıl adlandırmalı? Nasıl şekillendiriyorum zihnimde bu birlikte-duruşu, bu birlikte-direnişi? Büyüyen küçülen ve sakinleşen dalgalar dalgaları izliyor, etkiler etkileri, hisler hisleri hissediyor ve bir insan denizi, bir ortaklık suyu karşımıza geliyor: bir büyük gövdenin kendi kendini hissetmesi, duyması, anlaması, kendine ilgi ve özen göstermesi cereyan ediyor zihnimde.

Gezi Parkını gerçek bir komüne, yaşayan ve yaşatan bir canlıya dönüştüren yapılar: Bir kütüphane, bir revir, bir ihtiyaç masası, bir bostanlık ve daha birçokları. Sivil direnişte insanların komünde ve komün olarak oluşturduğu müşterek kararların ve iradenin somut düzenlemelere dönüşmüş organik halleri. Ortaklık içine kendiliğinden serpilerek, ortaklık içinde kendiliğinden gelişen devletsiz ve otoritesiz örgütlenme modelleri. Yeni bir komünal anarşi deneyimi mi? Ya da bir başka açıdan, sadece dört yılda bir yapılan seçimli, parlamenter demokrasinin kendisini de artık fazlasıyla söz konusu eden ve aşma isteği uyandıran bir komünal demokrasi deneyimi mi?

Bu deneyimin olanağını, onun getirdiği kurumlaşmayı düşünmek istiyorum: Sermaye ve konum bazlı yerleşik hiyerarşileri yerle bir eden, sermaye-kurumlaşmasını yerinden eden, beden'in ve ruh'un yaşamını ihtiyaç, ikamet, yerleşme, ekme/yetiştirme, sağlık, sanat, ruhsallık yönünde geliştiren insan-kurumlaşmanın önünün açılmasını düşünmek.

Komündeki teknik kurumlaşmanın işleyişinin çizilmesi, buradaki olayı şekle dökmek ya da daha açık bir ifadeyle olayın geometrik temsilini düşünmek hiçbir zaman olanaklı olmayacak. Yine de soyut ve aksiyomatik biçimler, temsiller tamamen yaşamdan kaynaklandıkları anda belli bir yardım sağlayabilir. O halde geçici bir konumdan direniş belki de *gezi-ci*, devingen bir yataylık deneyimi ya da belki aşırı bir adlandırmayla: sadece dışarı doğru gelişen bir spiralden fazlası olarak görülebilir. Kendi başladığı yerin gerisine doğru da saran bir çifte-spiral. Kendi geleceğine kat ederken, kendi gerisine ve geçmişe de saran bir yapıt. Dönüştürücü bir çifte-hiperbol. Mekanı açan, mekan açan: mekanı aralayan, mekan aralayan.

Yüz ölçümü aynı kalan ama mekan içinde mekan açan, genişlik yaratan bu deneyimin açıldığı bir ü-topya da var. Hayretle bizden uzakta tutulan bir ütopyanın [*u-topia*] nasıl da yer yer vücut bulduğunu;

bir *topia* [yer] olduğunu; eşdeğerlik, ölçü ve ücret/maaş olarak sermaye ile kurum işleyişinin geçersizleştiği uzaktaki bir yerin nasıl da önümüze serildiğini, gerçek yer haline geldiğini, yaşam bulduğunu görüyorum. Yeni bir eş-değerlik sorusunun bilincini uyandıran ilk anı mı buluyorum yoksa burada?

Bu yerde: İnsanların birbirine açılmasını engelleyen otoriter devlet ile vahşi sermaye kurumlarının aradan çekildiği bir insani-kurumsallığın, eski adıyla kamusallığın ilk sahnesi görülüyor. Açıkça ilan edilmiş büyüleyici hakikat karşısında sarsılıyorum. Görüyorum, yeni kayıt altına alma, yeni hafıza ve algılama biçimlerini özgür bırakan tekilci ve çoğulcu kurumsallığın toprağa düştüğü ilk am.

Bir komünist deneyimin, belki de devletsiz bir deneyimin ufukta nasıl da parladığını, göz kırptığını görüyorum. Bu dünyanın nasıl da öbür-dünyadan değil bu-dünyadan olduğunu; ve yaşama sevincini ve bu-dünyacı içkinliğin saf güzelliğini. Tüm bunlarda maddi bir iyiliğin, farkları içeriye alan bir eşitliğin nasıl da gerçek olduğunu, insanlara nasıl da sonsuz bir açıklık bahşedildiğini görüyorum. O açıklık zemininde inançlı ya da inançsız tüm insanların yaşayışlarına özgün bir yer olduğunu da.

Burada işle ve zevke uyuşmuş tüketimci benliğe yer olmadığı mutlulukla görüyorum. Tüketirken tükenen ben'in burada adı yok. Üretirken türetilen bir ben'in adı var. Burada ben'in yaşamının egoist bir kendinden geçme, tam tersine kendi kendisinin başarısızlığı ya da kendinin ve yaşamın arkasında kalmaktan [kendine gecikmekten] çok daha fazlası olduğunu görüyorum. İnsanın artık kendisinin ya da yaşamın arkasında kalmadığını, artık bencil ve ortakçı-olmayan gündelik çıkarlarını hırsla takip eden bir gölge olmadığını. Yaşamda olduğumuzu, yaşam ile ve kendimiz ile olduğumuzu. Tek ve en büyük gölgenin paylaşım dolu geceler olduğunu: hepimizin gölgesinin yalnızca çabalamaktan vazgeçmemek isteği olduğunu.

Çoklu-heteronomiler: başkaları yoluyla ve başkaları ile bir bütün içinde örgütlenmeler; ve çoklu-başkazamanlılıklar: her bir kimliğin kendi geçmiş anlatısını ve şimdi'sini toplayan farklı zaman katmanlarıyla çevrili mutlu bir topluluk olduğumuzu görüyorum. Herkesin kendi dünyasının zaman ve mekanını ifade ettiği bir dünyalar, başka zamanlar ve mekanlar ortamı. Başkaları ile, başkaları tarafından, kendi adımıza yaşamın çok-zamanlılığı, çok-başkalığı düzenleniyor burada. Konuşuyorlar sanki konuşuyorlarız'a dönüşüyor: onların biz oluşuna, onlar ile bir biz'e. Ve tüm geçmişler ortak bir şimdi üzerinden geleceğe akıyor, özne de yüklem de "halk"ın kendisi oluyor.

Bu halk; yüzlerin, bedenlerin, ruhların doğrudanlığı, samimiyeti ve içtenliği içerisinde dünyaları değiş-tokuş ediyor, birbirlerine dünyalar armağan ediyor. Yüzlerden, sözcüklerden, ifadelerden, gözlerden, kırpışmalardan, yürüyüşlerden, gülmelerden, hüzünlenmelerden inşa edilen bir dünyanın şafağım görüyorum.

Gökkuşağı-benzeri bu şafağın huzurunda, hareketli ve yaşamdan alan, yaşama geri veren, canlı gibi gelişen, sürekli temeller atan, hareketli coğrafyalarda seyreden bir korsan gemi gibi seyrediyoruz. Çatısı gökyüzü, temelleri akan deniz-de olan bir yaşam-doluluk, heyecan-doluluk, bir iyilik-doluluk, bir özgür seyahat.

Burada, özgürlüğün birlikte olmada, ortaklık-içinde-olmada nasıl da gerçek kılındığını görüyorum. Bencil, egoistik özgürlüğün, virtüel-olmayan akışlardaki yaşamın yalıtılmışlığının sonunu izliyorum. Burada sona eren anlamında bitenleri: dayatmacılığı, otoriterliği, egoizmi, horgörüü, nefreti, kini, dışlamayı, yok saymayı, yalıtılmışlığı, tek-sesliği, tekçi Bir'i; ve yeşeren, kök salan, kendiliğinden büyüyen, biten anlamında: ortaklığı, paylaşımı, hoşgörüyü, komün demokrasisini, dayanışmayı, yaslanışmayı, yardımlaşmayı, dinlemeyi, anlamayı görüyorum. Dost bir dünyada dost bir yaşamı içime çekiyorum.

Artık her bir beden ortak'ın bedeni ile birlikte. Ortaklığın maddi ruhu tenin tüm yüzeylerinde yeni gerçekliğin adeta gök-çekimi etkisine dönüşüyor. Komün'ün göğü, eski gerçekliği kökünden söküp alan bir çekim gücü yaratıyor. Bu sayede her bir beden bastığı yerde daha dirençli, daha ağır, daha kalıcı, kendini dünyada daha çok hissederek halde. Kendi bedeninin maddesine ve komünün maddesine tutulma, çekilme içerisinde. Hissettiğim; beden ile ruh, birey ile dünya arasındaki otoriter azapların, dayatmacı aşkınlıkların ve geçmişçi suçlulukların gözden kayboluşunun müjdecisi bir med-cezir.

Bedenlerimiz daha uyanık, daha ayık ve daha duyarlı. Ruhlarımız her zamankinden daha fazla özgür, tutkulu ve yakın. Mikro ve makro hassasiyetlerimiz dorukta. İşte görüyorum, nasıl da bedenlerimizin bizi yıldırان, tüketen gerçekliğin gerçek bir alternatifi haline geldiğini. İşte görüyorum, ruhların nasıl da yeni bir yaşamı, yeni bir dünyayı ürettiğini.

Artık ve şimdi adımlarımızı daha fazla sorumlulukla atıyoruz. Bu büyük politik deneyimin omuzlarımıza bindirdiği özgürlük ve demokrasi yükünün, tüm dünyayı şaşkınlığa uğratan komünal deneyimin talep ettiklerinin fazlasıyla farkında olarak direniyoruz. Hepimiz bilmeli ve haykırmalıyız ki farklılıklarımızda (farklılıklarımız ile) birleştik. Farklarımız gerçek gücümüz haline geldi. Artık fark, eşitliğin yeni bir biçimi.

Uykularımız daha kısa, yaşamlarımız daha uzunken. Duyularımız/anlamlarımız her zamankinden daha keskin/derinken, ve artık hayallere dalmazken.

Bir özgür yaşam bizi beklerken. Devrim arzusu yaşam bulmuş, en güzel gelecek barış içinde bizi ağırlarken. Dünyanın her yerine bu olayın yaşamı gönderilirken, dünyanın her yerinde bu sivil direniş saygı ve sevgi ile selamlanmaktayken. Bir soru, bize doğru gelen bir soru hemen yanımızda belirirken:

“Bu insan nedir, bu insan kimdir? Bu ortaklığın maddesini ve ruhunu nasıl düşünmeli?”

Şimdilik kesin olan tek bir şey var: bu insan, bu madde, bu ruh neo-liberal kapitalizmin dünyasındaki insan, madde, ruh değil.

O halde çekinmeden söylenmeli: şimdi bizim görevimiz gelmekte olan bu insana, bu maddeye, bu ruha yer açmak. Onların birlikte vuku buluşunu/yer almasını düşünmek ve gerçekleştirmek. Yeni bir özgürlük rotası, yeni bir demokrasi haritası çizmek...

Doğalaşan insan, maddeleşen insan, iyileşen ve güzelleşen insan için. Efendisiz bir dünya için:

“Her Yer Taksim, Her Yer Direniş.”

11 Haziran 2013

CENNETTE SORUN

Slavoj Zizek

Temel ikilem basit ve kabadır: Son yıllarda ortaya çıkan protestolar adım adım ama acımasızca yaklaşan bir küresel krizi mi işaret etmektedir ya da sadece, belirli özgül müdahaleler aracılığıyla, çözülemeyecekse bile, aşılabilecek ufak engeller midir? Bu ciddi işaretlelerin, sadece yeni bir gelişme dönemine yönelik küresel bir yeniden düzenlemedeki yerel sorunlar olduğunu düşünmek için haklı nedenler var. *The Spectator* dergisinin Noel sayısı (15 Aralık 2012) “tehlikeli, her şeyin kötü olduğu ve kötüye gittiği zalim bir dünyada” yaşadığımız algısına karşı “Neden 2012 gelmiş geçmiş en iyi yıldır?” editör yazısı ile başlamıştı – giriş paragrafı şöyledir:

“Size öyle gelmeyebilir belki, ama 2012 dünya tarihindeki en muhteşem yıl olmuştur. Bu abartılı bir iddia gibi gelebilir, ama doğruluğu kanıtlanmıştır. Hiçbir zaman daha az açlık, daha az hastalık ya da daha fazla refah olmamıştır. Batı ekonomik sıkıntılar çekmektedir, ama en çok gelişmekte olan ülkeler hızla ilerliyor ve kayıtlara geçen en hızlı oranda, insanlar fakirlikten çekip çıkarılıyor. Savaş ve doğal felaketler nedeniyle oluşan ölü sayısı da neyse ki düşük seviyede. Altın bir çağda yaşıyoruz.”

Aynı anlayışın, görsel medyada özellikle Avrupalı olmayan ülkelerde sıklıkla duyduğumuz daha gerçekçi bir versiyonu vardır: Kriz mi, ne krizi? BRICS¹ ülkelerine, Polonya'ya, Güney Kore'ye, Singapur'a, Peru'ya ve hatta birçok Sahra-altı Afrika ülkelerine bakın –bunların hepsi gelişiyor. Kaybedenler sadece Batı Avrupa ve bir dereceye kadar Birleşik Devletler, dolayısıyla küresel bir krizden değil, sadece gelişme dinamiğinin Batı'dan uzağa kaymasından bahsediyoruz. Gene de, bu verilerin bir kısmından şüphe etmezken, Marx'tan beri, sahici Sol'un hiçbir zaman sadece gelişmeci olmadığını hatırlamalıyız –bu sol, hiçbir zaman gelişmenin bedeli nedir sorusunu aklından çıkarmamıştır. Marx kapitalizmden, açığa çıkardığı duyulmamış üretkenlikten büyülenmiştir; o yalnızca tam da bu başarının antagonizmalar yarattığı konusunda ısrar etmiştir. Ve biz de günümüz küresel kapitalizminin gelişmesine aynı şekilde yaklaşmalıyız: Onun ayaklanmalara neden olan alttaki karanlık kısmını göz önünde tutmalıyız.

İnsanlar “bir şeyler gerçekten kötü” olduğunda değil, beklentileri alt üst olduğunda başkaldırır. Fransız Devrimi, kral ve soyluların sahip oldukları tüm gücü on yıllardır git gide kaybetmelerinin ardından gerçekleşti; Macaristan'daki 1956 anti-komünist ayaklanma Nagy Imre'nin zaten 2 yıldır başbakan olmasının, entelektüeller arasında (kısmen) özgür tartışmalarının gerçekleşmesinin ardından patlak verdi; 2011'de Mısır'da insanlar başkaldırdı, çünkü Mübarek yönetimi altında evrensel dijital kültüre dahil olan ve tamamı eğitilmiş genç insanlardan oluşan bir sınıfın ortaya çıkmasını sağlayan bir miktar ekonomik gelişme yaşandı.

İşte bu yüzden Çin komünistleri paniklemekte tamamen haklı çünkü ortalama olarak, Çinliler şu anda 40 yıl öncesine göre çok daha iyi koşullarda yaşıyor –ama toplumsal antagonizmalar (yeni

¹ Brezilya, Rusya, Hindistan, Çin ve Güney Afrika Cumhuriyeti ülkelerini kast etmek için kullanılır (ç.n.).

zenginler ve geri kalanlar arasında) patlak verdi ve beklentiler daha da yükseldi. İşte bu kalkınma ve gelişmeyle ilgili bir sorundur: her zaman eşitsizdirler, yeni dengesizlikler ve antagonizmalar doğururlar, karşılanamayacak yeni beklentiler ortaya çıkarırlar. Tunus'ta ya da Mısır'da Arap Baharı'nın hemen öncesinde, çoğunluk büyük ihtimalle on yıllar öncesine göre biraz daha iyi koşullarda yaşıyordu, ama onların memnuniyet(sizlik)lerini ölçtükleri standartlar çok daha yüksekti. Brecht bu gerilimi "Hollywood Ağrıları"ndan birinde çok iyi anlatmıştır:

"Hollywood köyü şu anlayışa göre düzenlenmiştir
Buralardaki insanlar cennettir. Buralarda
Şu sonuca varırlar ki, Tanrı
Bir cennete ve bir cehenneme gereksinen, ihtiyaç duymadı
İki düzen tesis etmeye ama
İhtiyaç duydu yalnızca birine: cennete. O,
Refaha ve başarıya ulaşamayanların
Cehennemidir."

Aynısı günümüzün küresel köyü, örnek olarak Katar ve Dubai gibi zenginler için cazibe ve göçmen-işçiler için köleliğe yakın olan köyler için de geçerli değil mi? O yüzden evet, *The Spectator* prensipte haklı, ama tam da vurguladıkları gerçekler ayaklanma ve başkaldırının koşullarını yaratıyor.

Fakat gene de, süregiden protestolar küresel sistem için ne ölçüde gerçek bir tehdit niteliği taşımaktadır? Bu protestolar hakkında en anlaşılabilir ve kaygı verici şey, bunların sadece ve hatta öncelikle sistemin zayıf noktalarında değil de, şimdiye kadar başarı öyküleri olarak algılanan yerlerde patlak vermesidir. Cehennemde Sorun anlaşılır gözükmemektedir – Yunanistan ve İspanya'da insanların neden

protesto ettiğini biliyoruz; fakat Cennette, müreffeh ülkelerde ya da en azından hızlı gelişen Türkiye, Brezilya ve hatta (yakın zamanda gettolaştırılmış göçmenlerin şiddetli protestolarının patlak verdiği) İsveç gibi ülkelerde neden sorun var? Geriye dönüp baktığımızda, resmen büyüyen, pro-Batılı modernleşmenin hızlı yolunda ve Batı'nın bölgedeki en sadık müttefiki olan bir ülkedeki, İran'daki Humeyni devriminin asıl "Cennette Sorun" olduğunu şimdi görebiliriz. Belki de, Cennet anlayışımızda bir yanlışlık vardır.

Süregiden protesto dalgasının öncesinde, Türkiye sıcaktı -eski ideolojik bir çıkmaza batmış ve ekonomik olarak özyıkıma eğilimli, daha "Avrupalı" Yunanistan'a karşı, hoş giden bir karşıtlık oluşturarak insani yüzüyle, Avrupa'ya uygun, büyüyen liberal ekonomi ile ılımlı İslamcılığı birleştiren bir modeldi. Doğrusu, tek tük kaygı verici işaretler vardı (Ermeni Soykırımı'nın süregelen inkarı, gazetecilerin tutuklanması ve haklarında davaların açılması, Kürtlerin çözüme kavuşturulmayan statüsü, Osmanlı İmparatorluğu geleneğinin yeniden canlandırılmasına yönelik Büyük Türkiye adına talepler, arada sırada dini düzenlemelerin yapılması...), ama bütün bunlar geniş çapta protestoların -tek kelimeyle gerçekleşmemesi gerekirdi- beklenen son şey olduğu varsayılan bir ülkede genel resmi bulanıklaştırmasına izin verilmemesi gereken küçük lekeler olarak bir kenara atılıyordu.

Ve beklenmeyen oldu -Taksim Meydanı protestoları patlak verdi. İstanbul'un merkezindeki Taksim Meydanı'nın bitişiğinde yer alan bir parkın bir alışveriş merkezine dönüştürülmesinin planlanmasının, protestoların "gerçekten ilgili" olduğu şey olmadığını herkes biliyor, yüzeyin altında daha derin bir huzursuzluk yatıyor. Bu Haziran'ın ortasında Brezilya'da ortaya çıkan protestolarla benzer bir şey: Protestoları tetikleyen şey toplu taşıma ücretlerinde küçük bir artıştı, ama bu miktar geri alındıktan sonra bile protestolar devam

etti. Yine, protestolar –en azından, medyaya göre– geleceğine büyük bir güvenle bakan, ekonomik olarak hızlı bir büyümenin tam ortasında olan bir ülkede patlak verdi. Protestoların, hemen sonrasında Başkan Rousef’in bunlardan “memnun olduğunu” bizi söylemesiyle desteklenmesi gerçeği, bu duruma gizem katmıştır –öyleyse protestocuların kamu hizmetlerinin yozlaşması ve bozulmasına ilişkin huzursuzluklarının gerçek hedefleri kimler?

Kısacası, sıcak Türkiye birdenbire soğuk Türkiye haline geldi. Peki, protestolar gerçekte neyle ilgiliydi? Protestoları Müslüman sessiz çoğunluk tarafından desteklenen İslamcı otoriter düzene karşı seküler sivil toplumun ayaklanması olarak sınırlandırmamak elzemdir: resmi karmaşıklaştıran şey protestoların anti-kapitalist tepkisidir (kamusal alanın özelleştirilmesi) –Türk protestolarının temel eksenini, otoriter İslamcılık ile kamusal alanın serbest piyasacı özelleştirilmesi arasındaki bağıdır. Bu bağ, Türkiye konusunu çok ilginç ve etki alanı geniş bir hale getiriyor: göstericiler sezgisel olarak piyasa serbestliği ile dini fundamentalizmin karşılıklı olarak birbirini dışlamadığını, el ele iyi bir şekilde çalışabildiğini anladılar – demokrasi ve kapitalizmin “daimi” evliliğinin yaklaşan ayrılığının açık bir işareti. Elbette, protestocuları harekete geçiren tek bir “gerçek” hedef yok: protestolara katılanların büyük bir çoğunluğunun farkında olduğu şey, tekil taleplerine güç veren ve bu talepleri birleştiren rahatsızlığa ve memnuniyetsizliğe ilişkin akışkan bir duygudur. Burada yine Hegel’in eski “Kadim Mısırlıların sırları aynı zamanda kendileri için de bir sırdır” mottosu tamamıyla geçerlidir: Protestoların gerçek içeriğinin yorumlanması için harcanan uğraş sadece gazeteci ve teorisyenlerin uğraşı değil, aynı zamanda şeyin kendisini de ilgilendiren, protestoların kendisinin de merkezinde yer alan bir uğraştır. Protestoların bünyesinde, protestoların neye ilişkin olduğuna dair süregiden bir mücadele vardır. Bu sadece yozlaşmış kent yönetimine karşı bir mü-

cadele midir? Otoriter İslamcı düzene karşı bir mücadele midir? Kamusal alanların özelleştirilmesine karşı bir mücadele midir? Ucu açıktır, bu süregiden politik sürecin bir sonucu olacaktır.

Burada, yine de, o güzel eski Marksist bütünsellik kavramı, bu durumda, farklı ülkeleri farklı şekillerde etkileyen karmaşık bir süreç olan küresel kapitalizmin bütünselliği kavramı, yeniden canlandırılmalıdır ve çeşitlilikleri içinde protestoları birleştiren şey, bütün bu tepkilerin kapitalist küreselleşmenin farklı yönlerine karşı olmasıdır. Protestoları birleştiren şey, hiçbirinin tek bir meseleye indirgenememesidir: Hepsi, az veya çok radikal olmak üzere, ekonomik olan (yozlaşma ve verimsizliğe saldırıdan, doğrudan anti-kapitalizme kadar) ve politik-ideolojik olan (demokrasi taleplerinden, klasik çok partili demokrasiyi aşma taleplerine kadar) en az iki meselenin özel bir birleşimiyle ilgilidir. Aynı şey Wall Street'i İşgal Et hareketi için de geçerli değil midir? Sıklıkla karman çorman hale gelmiş önermelerin çokluğu altında, Wall Street'i İşgal Et hareketi iki temel görüşe vurgu yapmıştır: (1) BİR SİSTEM OLARAK kapitalizmden memnuniyetsizlik – sorun kapitalizmin kendisindedir, tekil yozlaşmasında değil; (2) çok partili temsili demokrasinin kurumsallaşmış biçiminin kapitalist aşırılıklarla mücadele etmek için yeterli olmadığı, yani demokrasinin yeniden icat edilmesi gerektiği.

Bu, elbette, protestoların altında yatan gerçek nedenin küresel kapitalizm olması sebebiyle, tek çözümün onu doğrudan alaşağı etmek olduğu anlamına gelmez. Tekil sorunlarla pragmatik olarak ilgilenme ve radikal bir dönüşüm için bekleme seçeneği yanlıştır, bu küresel kapitalizmin zorunlu olarak tutarsız olduğu gerçeğini görmezden gelir: Piyasa serbestliği Birleşik Devletler'in kendi çiftçilerine desteği ile bir aradadır, vaaz veren demokrasi Suudi Arabistan'ı desteklemeyle bir aradadır. Bu tutarsızlık, bu kendi kurallarını yıkmaya gereksinimi, politik müdahaleler için bir alan açar: tutarsızlık zorunlu

olduğundan, küresel kapitalist sistem kendi kurallarını (serbest piyasa rekabeti, demokrasi) ihlal etmek zorunda olduğundan, tutarlılık yani sistemin kendi ilkeleri üzerinde, sistemin kendi ülkelerine uymaya gücünün yetmeyeceği stratejik olarak seçilmiş konularda ısrar etmek sistemin tamamının değişmesine yol açar. Başka bir deyişle, politika sanatı, tam anlamıyla “gerçekçi” olduğunda bile, egemen ideolojinin tam da merkezini altüst eden tekil bir talep üzerinde ısrar etmeye ve çok daha radikal bir değişimi vurgulamaya dayanmaktadır, yani kesinlikle makul ve meşru olduğunda bile, de facto olarak imkansız olan radikal bir değişimi. Obama’nın genel sağlık hizmeti projesi böyle bir meseledir: ıslmı, gerçekçi bir tasarı olmasına rağmen, açıkça Amerikan ideolojisinin özünü rahatsız etmiştir. Günümüzün Türkiye’sinde (birçok Batı Avrupa ülkesinde kendiliğinden oluşan) gerçek bir çokkültürcü hoşgörü hakkındaki basit bir talep patlayıcı bir potansiyel barındırmaktadır. Yunanistan’da daha verimli ve yozlaşmamış bir devlet aygıtına yönelik basit çağrı, eğer cidden kast edilen buysa, devletin baştan aşağı bir yenilenişi anlamına gelmektedir. Politik bir süreç, uğruna çaba sarf ettiği şeye yönelik olumluyucu bir fikirle başlar, ama süreç içinde bu fikrin kendisi derin bir dönüşüm geçirir (sadece taktiksel bir uyum değil, fakat temel bir yeniden tanımlama), çünkü fikrin kendisi de sürecin içine doğru çekilir, edimselleşmesi tarafından (üst)belirlenir. Diyelim ki, adalet adına bir talepten yola çıkan bir ayaklanmamız var: bir kez insanlar gerçekten bu ayaklanmaya dahil olduklarında, gerçek bir adalet getirmek için, yola çıktıkları tamamıyla sınırlı olan taleplerden (bazı yasaların yürürlükten kaldırılması, vs...) çok daha fazlasına ihtiyaç duyduklarının farkına varırlar. Sorun, elbette: tam olarak bu “çok daha fazlasıdır.”

Yarı-demokratik bir rejime karşı bir ayaklanma başladığında, 2011’de Ortadoğu’daki durumda olduğu gibi, yalnızca kalabalığı coşturmak açısından nitelendirebilecek sloganlarla –daha fazla de-

mokrazi adına, yozlaşma karşıtı olarak vs...- büyük kalabalıkları harekete geçirmek kolaydır. Fakat daha sonra giderek daha zor tercihlerle karşı karşıya kalırız: ayaklanma doğrudan amacına ulaşmakta başarılı olduğunda, bizi asıl kaygılandıran şeyi fark etmeye başlarız (özgür-olmayışımızı, aşağılanışımızı, toplumsal yozlaşmayı ve insana yakışır bir yaşam beklentisinin yokluğunu). Mısır'da protestocular baskıcı Mübarek rejiminden kurtulmayı başardı ama yozlaşma olduğu gibi kaldı ve insana yakışır bir yaşam umudu daha da uzaklaştı. Otoriter rejimin yıkılmasının ardından, yoksullar için patriarkal korumanın son kalıntıları geri çekilebilir, böylece kazanılmış özgürlük, de facto olarak kişinin tercih ettiği sefaleti seçme özgürlüğüne indirgenir -çoğunluk sadece yoksul olmakla kalmaz, yarasına tuz biber ekilir çünkü şimdi artık özgür olduğu ve yoksulluğun kendi sorumluluğunda olduğu anlatılmaktadır ona.

Bu gibi bir açmazda, amacın kendisinde bir kusur olduğunu, yani bu amacın yeteri kadar özgül olmadığını kabul etmemiz gerekir -diyelim ki, bu standart politik demokrasi aynı zamanda tam da özgürlüksüzlüğün bir biçimi olarak işlev görebilir: politik özgürlük kolaylıkla imkanları kısıt olanların kölelik için "özgürce" kendilerini satması nedeniyle ekonomik kölelik için meşru bir çerçeve sağlayabilir. Dolayısıyla sadece politik özgürlükten daha fazlasını talep etme noktasına gelindi -toplumsal ve ekonomik hayatın da demokratikleştirilmesi. Kısacası, yüce bir ilkeyi (demokratik özgürlük) tamamen gerçekleştirmenin başarısızlığı olarak ele aldığımızın ilkenin kendisinde mevcut bulunan bir başarısızlık olduğunu kabul etmek zorundayız -bir kavramın çarpıtılmasından, tamamlanmamış gerçekleşmesinden onun için çarpıklığa bu geçiş politik eğitim için büyük bir adımdır.

Egemen ideoloji, bu radikal sonuca ulaşmamızı engellemek için bütün cephaneliğini buraya yönlendirir. Bize; demokratik özgürlü-

ğün kendi sorumluluğunu getirdiğini, bir bedeli olduğunu, demokrasiden çok fazla şey bekliyorsak henüz olgunlaşmadığımızı anlatmaya başlarlar. Bu yolla, başarısızlığımız için bizi suçlarlar: özgür bir toplumda, bize söylendiği üzere, hepimiz kendi hayatlarımıza yatırım yapan, eğer başarılı olmak istiyorsak, eğlenmek yerine eğitimimize daha fazlasını katmaya karar veren, vs. kapitalistleriz. Daha doğrudan politik bir düzeyde Birleşik Devletler dış politikası, bir halk ayaklanmasını kabul edilebilir parlamenter-kapitalist kısıtlamalara yeniden yönlendirme aracılığıyla hasar kontrolünün nasıl uygulanacağına dair ayrıntılı bir strateji hazırlamıştır –apartheid rejiminin yıkılmasının ardından Güney Afrika’da, Marcos’un devrilmesinin ardından Filipinler’de, Suharto’nun devrilmesinin ardından Endonezya’da vs. başarıyla uygulandığı gibi. Bu hassas konjonktürde, özgürlükçü radikal politika en büyük meydan okumayla karşılaşır: bu da, değişimin heyecan verici ilk dalgası bittiğinde şeylerin nasıl daha öteye itilebileceği, ‘totaliter’ cazibeye kapılmadan bir sonraki adımın nasıl atılabileceği, Mandela’nın ötesine geçip Mugabe olmadan nasıl hareket edilebileceği sorusudur.

Öyleyse, somut bir örnekte bu ne anlama gelmektedir? İki komşu ülke Yunanistan ve Türkiye’deki protestolara geri dönelim. İlk bakışta, tamamen farklı gözükmektedirler: Türkiye ekonomik büyümenin keyfini sürerken ve yeni bölgesel süper güç olarak ortaya çıkarken, Yunanistan yıkıcı kemer sıkma politikalarına maruz kalmıştır. Buna rağmen, daha yakın bir bakış, altta yatan benzerliği açığa çıkarır: özelleştirme, kamusal alanların kuşatılması, toplumsal hizmetlerin parçalanması, otoriter politikaların yükselişi (Yunanistan’da devlet televizyonunun kapatılması tehdidi ile Türkiye’de sansürün işaretlerini karşılaştırın). Bu temel düzeyde, Yunan ve Türk protestocular aynı mücadelenin içerisinde. Gerçek olay, buradan hareketle, iki mücadelenin işbirliği yapması; “vatansever” ayartılara kapılmamak,

başkasının başkılığında endişelenmeyi reddetmek (Yunanistan ve Türkiye'nin tarihsel düşmanlar olmasını bir kenara bırakmak) ve dayanışma adına ortak gösteriler düzenlemesi olacaktır.

Belki de, süregiden protestoların geleceği tam da böylesi küresel bir dayanışmayı örgütleyebilme yeteneğine dayanmaktadır.

İngilizceden Çeviren: Ebru Alp

YAŞANABİLİR HAYATLAR YARATMA MÜCADELESİ

Gökbörü Sarp Tanyıldız

1 Haziran sabahı yeni bir Türkiye'ye uyandığımı bilmiyordum. Gezi Parkı'nın yok edilmesine karşı çıkan kentlilik bilinci gelişmiş insanlarımızın mücadelesini yedi saat farkıyla takip etmeye çalışıyordum, ama bu onurlu başkaldırının Türkiye çapında bir direnişe dönüşeceğinden habersizdim. Bir süredir yurt dışında, Batılı liberal burjuva demokrasisinin hâkim olduğu bir ülkede (Kanada) yaşamak beni biraz karamsar yapmıştı herhalde. Baskıcı ve otoriter AKP hükümetinin hayatlarımızı her gün biraz daha yaşanmaz kılan uygulamalarına karşı çıkanların olduğunu elbette biliyordum. Ama bu karşı çıkışların pek çok kez olduğu gibi, dost meclislerindeki sohbetlerde tüketilip sönümlendiğini sanıyordum.

Sabah internetin başına geçtiğimde pek çoğumuzun tahmin edemediği çok güzel bir manzara ile karşılaştım. Gezi Parkı'nı ve oradaki ağaçları korumak için başlayan mücadele, bu ereğini daha da genişletip tüm Türkiye'yi baskıcı ve otoriter bir yönetim anlayışından kurtarmaya talip olmuştu. Hemen Türkiye'deki ailemi ve arkadaşlarımı aradım, ama uzunca bir süre ulaşamadım onlara. Herkesin

sokaklarda olduğunu tahmin ediyordum, ama iletişimin muktedirler tarafından türlü yollarla bozulmaya çalışıldığını tahmin edemedim. İçimden “umarım kimseye bir şey olmamıştır” diyerek, internete dalmaya devam ettim.

Karşılaştığım görüntüler ve iletiler karşısında çok şaşkındım. Hayır, polislin mide bulandırıcı şiddetine şaşırarak kadar saf değilim! Beni şaşırtan sokağa toplanan insanların çeşitliliği idi. Sokaklarda ve meydanlarda gördüklerim, gösterilerde her zaman görmeye alışkın olduğum insanlar değildi. Apartman görevlisinden bakkalına, dolmuş şoförlerinden okuldaki görevlilere, kantinciden öğrencilere, sokak satıcılarından emeklilere varıncaya kadar herkes... Bu insanların farklı sınıflardan, cinsiyetlerden, etnisitelerden, dinlerden, mezheplerden, cinsel yönelimlerden olduğunu söylememe gerek yok sanırım.

Hal böyle olunca, neden başka şeylerin değil de “bir parkın ve bir kaç ağacın” bu olağanüstü devimi yarattığı sorusu usuma düştü. Pek çokları gibi, benim de bu soruya verilecek doğru dürüst bir yanıtım yok. Ama öyle sanıyorum ki, insanlarımız bu defa on yıldır ne olup ne bittiğini son derece somut bir biçimde gördü: AKP hükümeti sistematik olarak insanların hayatlarını yaşanılmaz hale getiriyor. Bu süreçte en büyük dostları neo-liberal, milliyetçi, cinsiyetçi, ırkçı, karşıcinsiyetçi; kısacası, insan düşmanı, nefret saçan söylem ve ideolojiler. İşçilerin yaşamlarını muktedirlerin umurunda olmadı, tersanelerde ve madenlerde telef edildiler. Hayatta kalan diğer işçilerse sürünür hale getirildiler. Kadınlar da insan düşmanı siyasetlerden paylarına düşeni aldılar, kadın cinayetleri binlerce kat arttı. Öldürmedikleri kadınlar ise mutfaklara hapsedildiler. Kürtler’in yaşamları “terörist” lekesiyle cehenneme çevrildi. Nerede bir fenalık olsa gözler bu olağan şüphelilere dikildi. Sünni İslam’ın bir parçası olmayan herkese dinsiz ve ahlaksız yaftaları yapıştırıldı. Translara gün ışığını

haram ettiler, yalnızca görünür olmak istedikleri için kabahat işlediklerine hükmedip ceza kestiler, dayak attılar. Cinsel hizmet işçileri arka sokaklarda ve izbe yerlerde varolma mücadelesine mahkûm edildiler. Devletin insan düşmanı düzenlemeleri nedeniyle sokaklarda yaşamak zorunda kalan çocuklar, toplumsal yaşamdan vicdansızca dışlanmaya çalışıldılar. Eşcinsellerin varlığı toptan inkâr edildi, varlarsa bile öbür-dünyada çatır çatır yanacaklarına kanaat getirildi. Birbirlerini metro trenlerinde de sevmek isteyen karşıcinsellere ahlak dersleri verildi. Ne yazık ki, bu listeyi uzatmak olanaklı.

Anlatmak istediğim, kısaca, Türkiye’de yaşayan insanların çok büyük bir çoğunluğunun hayatları sistematik ve bilinçli olarak yaşanılmaz hale getirildi. İşte bu insanlar, ağaçların tek tek yok edildiğini görünce, aslında aynı bu ağaçlar gibi, kendi yaşamlarının da yok edildiğinin farkına vardılar. “Bana benzemeyenler yok olabilirler” diyemeyeceklerini anladılar, ağaçlarla birlikte yok olanın parkın tamamı olduğunu gördüklerinde. Sonuç olarak, hayatları yaşanılmaz hale getirilen insanlar, kendilerini zaten kendilerine ait olan sokaklara atıp *yaşanabilir hayatların* mücadelesini vermeye başladılar. İşte bugün 14. gününü doldurduğumuz bu mücadele *yaşanabilir hayatlar* yaratma mücadelesidir!

İki haftadır, bu insanlar birbirlerini sayarak ve severek yaşamamanın olanaklı olduğunu gösteriyorlar. Kendilerine insan düşmanı, bölücü, ayrıncı, nefret kusucu siyasetleri siper eden muktedirlere karşı, somurtmadan, mizahı elden bırakmadan doğayı, hayvanı ve insanı savunuyorlar. Mutfağa hapsedilmek istenen kadınlar tencerelerini tavalarını ellerine alıp sokaklara akın ediyor, komünistler dindarları namazları sırasında polis şiddetine karşı koruyor, translar belki daha önce kendilerine alaycılıkla bakmış olanların yaralarını temizliyor, Kürtler’le Türkler parktakileri doyurmak için birlikte kazan kaynattıyor, sokak çocukları nihayet hak ettikleri insanca muameleyi görü-

yor, eşcinsellerle karşıcinseller birlikte dans ediyorlar, maçlarda birbirlerine alabildiğine hakaret eden taraftar, şimdi omuz omuza polis şiddetine karşı göğüs geriyor...

Böyle bir huzur ve dostluk ortamına tahammül edemeyenler öfkeden kuduruyorlar. Daha güzel bir dünyanın mümkün olduğunu görüp bu yeni dünyada ellerindeki ayrıcalıkların yok olacağını kavrayanlar sokaklardaki güzelliği itibarsızlaştırmak için her türlü yola başvuruyorlar. Bu yeni dünyada kendilerine yer olmadığını bilenler son bir çabayla direnişleri durdurmaya çalışıyor. Bu çabaların sonunun ne olacağını bilmek olanaksız. Onların Toma'ları, silahları, biber gazları, bombaları, "agent orange"ları, tankları, tüfekleri var. Bunları daha vicdansızca kullanıp sokaktaki güzel insanları öldürebilirler, daha da fazla yaralayabilirler ya da yıldırıp evlerine gönderebilirler. Ama bunların hiçbiri dertlerini sokaklara, meydanlara dökmüş onurlu insanların yenildiği anlamına gelmeyecektir. Çünkü hayatlarını yaşanabilir kılmayı kafalarına koyanlar, ne denli güçlü olduklarını ve yalnız olmadıklarını çoktan gördüler. Bu anlamda, bizim mücadelemiz yenmek/yenilmek kavgasının çok ötesine geçmiştir.

Şimdi bize düşen bu mücadeleyi yaşamın her alanına yaymak. Hak ettiğimiz yaşanabilir hayatları, birbirimize, doğaya ve hayvanlara sevgi/saygı çerçevesinde örgütleme ve inşa etmeye devam etmek.

TEKİL ÇOKLUKLAR: YENİDEN KOMÜNİZM, YENİDEN ANARŞİZM

Işık Ergüden

Ne iyidir ki yazı hayat karşısında hep mağlup, hep eksik kalıyor. Yazıyı her an yalanlayabilecek, yeniden şekillendirebilecek olan eyleme ve eylemcilere saygıyla...

"Devletler ve sermaye zaten yeterince provokatif, yeterince saldırgan. Ne demokrasilerin, ne parlamentonun, ne parti türü örgütlerin sistemi rehabilite edebileceğini veya değiştirebileceğini görecektir kadar çok şey yaşadık. Asıl politik olanı, gündelik hayatı değiştirme yönünde adım atmadıkça, üretim - tüketim mekanizmalarını parçalamadıkça pek bir şey olmayacağı ortada. Askere gitmiyorum, vergi vermiyorum, tüketmiyorum, emeğimi satmıyorum demek için, dayanışma ve takas ağları kurmak için, hatta, isteyene kürto j yapacak ve ücretsiz sağlık hizmeti sunacak hastaneler, ücretsiz ve özgür eğitim imkânı sağlayacak okullar, doğayla uyumlu yaşam alanları kurmak için ne devrimin olmasını beklemeye ne de birilerinin bizim adımıza iktidar olmasını sağlamaya ihtiyaç var. Devrim şimdi ve burada hep olabilir: 2000'lerin gerilla mücadelesi, yeni silahlı propagandası, yeni fokoları buralarda... Tüm dünyada son yıllarda yaşanan deneyim buna işaret ediyor, yaşadığımız tüm sorunların müsebbibinin kapitalizm olduğunu, kapitalizmin kriz içinde olduğunu ve gündelik hayatlarımızın içinde

bu ilişkileri parçalayabileceğimizi bize tekrar tekrar gösteriyor. Sorun iktidar sorunu değil. Sistem bizim aslında, onu biz her gün yeniden üretiyoruz gündelik hayatlarımızda, dolayısıyla tam da orada onu kırabilir, parçalayabilir, işlemez hale getirebiliriz...”²

Olay, olur; gelmektedir, eli kulağındadır; beklenmezken beklenip asla gelmeyen godot’dur, mesihtir, gelir ve geçer, “yıldızın parladığı an”dır, “son bakışta aşk”tır, eylemdir. Gelir, ama geldiği bilinmez, bilinemez, hissedilir, sezilir, geldiğinde muhteşemliğiyle –yaşayanlarda, belleklerde, bilinçte, ruhta, tarihte– iz bırakıp gider. Yeterliliği, yetkinliği bundandır.

Olay, kendi kadardır, aşkındır. Yeniden olsun diye beklenmezken, herkes eylemeye devam eder, yüreği ve akli kadar, yer ve zaman kadar. Sonra, yine, olay; beklemezken... Tarihte –belki– her olay, biricikliğiyle sarsmıştır, şaşırtmıştır çağdaşlarını, öznelenini; tıpkı bu isyan ve komün günlerinin bizi sarstığı gibi.

Eylem; öngörüsüz, plansız, kendi içinde ve kendi başına bir bilinç ve özne olan eylem. İzini tek tek kişilerde, yan yana durabilmiş, sürekli değişen, değişebilen, oynak ve esnek birlikteliklerde görebileceğimiz, hareketin içinde biçimlenen, hareketle birlikte oluşan ve dağılan örgüt olmayan örgütlerde –“ortak hiçbir şeyi olmayanların örgütü”nde– bulacağımız olay. Unutulmaz ve görkemli olan, anlamını ve kaydını –belki– çok sonra bulacaktır.

Başarıdan ve yenilgiden azade eylem. Mantiğini, ereğini ve dilini kendi içinde taşıyan, yaratan, adım adım oluşturan; direnirken, kendi barikatını milim milim ileri taşıyıp, meydanı santim santim geri alırken, her şeyiyle kendini oluşturan eylem: dayanışan, soluklanan, yere yığılana el uzatan, ayrımları silen, ayrımlara –başkasının yüzüne– bakabilen, yıkan ve kuran.

² Bilmeden edilmiş bu lafları ve diğer alıntıları bu yazıda yeniden aramak, yazının ve tarihin belleği açısından önemli olabilir düşüncesiyle (Express, sayı 129, Haziran 2012, Merve Erol’un yaptığı söyleşiden).

İsyanın ilk günlerindeki dilde, o küfür dilinde görmek gerekir eylemin kitlesel ve kendiliğinden ruhunu, gücünü... Bu müthiş öfkeyi, Fransız Devrimi'nin "aristokratlar giyotine!" diye şarkılar söyleyen yoksullarının öfkesini yeniden anlarcasına –aradaki yüzlerce yıllık bağı kurarcasına– kabullenebilir, sahiplenebiliriz. Bu öfkeyi ve küfürü anlamak ile LGBT hareketinin ve feminist hareketin buna karşı çıkışını anlamak ve kabullenmek; bu iki tutumun bir arada var olma gerilimini kavrayabilmek; tıpkı "hayali cemaatlerin" etnik-ulusal gerilimlerini, çatışmalarını anlayıp aşabilmek gibi; hatta sınıf bakışlarının bile eridiğini görebilmek gibi... Olay, eylem anında kendini sürekli "düzeltebilen", rota belirleyebilen bir hareketin akışı içinde var olabilmenin ve aşkınlaşabilmenin yolu oldu...

"İsyan, programsız, el yordamıyla yaşanırken tek tek yaşantıları, zihniyetleri o an dönüştürür, kendilik egzersizi olur ve dönüşüm, kuyruklu yıldız gibi, yalnızca o an gören gözler için izini sürdürür. Ortak hiçbir şeyleri olmayanların ortaklığı gerçekleşir –aşkıta olduğu gibi, isyanda ve faciada..."

İsyan halinde politik bağlanmaya yol açan şey, aidiyet, kimlik ya da hiyerarşi duygusu değil, feragattir ve feragat edilmesi gereken şeylerin başında iktidar gelir. Şiddet, vahşet ve facia karşısındaki acizlik duygusunun acıtıcılığı birlikte yaşanır. Birlikteliklerin, atılımdan, coşkudan değil, imkânsızlıktan, yokluktan, yok oluştan doğduğu bu ortamlar, etik ve estetik bir imkânın varlığına, insana işaret eder."³

"Ortak hiçbir şeyleri olmayanların ortaklığı" önyargılıdır: Özgürlük, eşitlik ve adalet önyargısı.

Apolitik değil anti-politik eylem, yaşanan gündelik hayat faşizminin tamamen bilincinde olanların, dayatılan üretim-tüketim-seyir döngüsünü artık yemeyenlerin, sistemin tüm politik oyunlarından, demokrasıcılık tiyatrosundan gına getirenlerin, temsiliyet ilişkileri-

³ *Sessizliğin Anarşisi*, Kaos Yayınları, 2001, ss. 55-56.

nin sahteliğinin farkında olanların –ya da bütün bunların içinden herhangi birine öfkeli olanların– tamamen politik tavrıdır. Anti-politik olmak, mevcut politika oyununu, “reel politika”yı, güç ve denge ilişkilerini benimsememek anlamına gelir. Zaten bu yanıla –hesaba kitaba gelmezliğiyle– eylem, yılların yapay karşıtlıklarının karşılıksızlığını gösterebilmiştir.

Politik olanın gündelik hayatla, politikanın ekolojiyle, politik eylemin sanatla, olayın düşünceyle, düşüncenin mizahla sıkı bağlarına kanıttır olay... “katı olan her şeyin buharlaştığına”, en başta da iktidarın ve proto-iktidarların “buharlaştığına” kanıttır eylem... Küreselleşme, salt dayanışmayı ve mücadeleyi küreselleştirmekle kalmadı, aynı zamanda, aynı coğrafya üzerindeki geçişkenliği de karmaşık ve çeşitli kıldı, hangi kelebeğin hangi kanat çırpışının nerede hangi fırtınaya yol açacağı bilinemezleşti.

Geçişken, değişken, amorf, sıvı, akışkan, anlık, kendiliğinden, başsız ve sonsuz, yatay, hiyerarşisiz, örgütlü örgütsüz, dayanışmacı ve tek tek, iktidarı dert etmeyen, “demokrasi milli takımını” sallamayıp, “kimsenin askeri olmamayı”, temsil etme ve edilme ilişkisini reddetmeyi haykıran tekil varlıklar, bir sonraki adımda da kendi katılımcı, çoğulcu, diyalogcu, doğrudan demokrasisini kurdu, devletsizliği yaşadı... Tarihin birçok hareketi gibi; üzerinde parti, örgüt, devlet, sınıf tekeli kurulmadan önceki haliyle.

“İşyan, toplumsal ya da şahsi, iz bırakır. İz, şahsi iz, yaşayanda, yaşadığını kendine kattıkça, ömür boyu kalır. İşyan dalgası yan anlamlarıyla birlikte geri çekildiğinde, kişi artık başkadır, öncekinden farklı; yaşamı, örnek olarak, anonimden sıyrılarak, belki de, başka bir toplumsallığın işaretlerini, ipuçlarını taşır.

İşyan, şahsi şiddet hali, kaçınılmaz olarak toplumsal ve politiktir; ama aynı zamanda, etik ve estetik bir varoluşa işaret eder: duygu, vic-

dan, ahlâk, adalet, hakkaniyet... Bu "başka" kavramlar, gündelik hayatı da "başka"laştırabilir. Sistemin gündelik işleyişini geçici de olsa kesintiye uğratan isyan, çalışmanın, kurumlaşmanın önüne set çekebilir, toplumsal oyun ve rolleri iptal edebilir. Bir tür "yeraltı" halidir isyan; bireysel, kurumsuz..."⁴

"Şirketli" ve "devletli" olmayı "beden teknikleri" sayesinde içselleştirmiş; "devlet disiplini" içinde davranıp kendini "şirket gibi" pazarlayabilen, verimli ve kârlı kıla bilen; üretme-tüketme-seyretme kültürünü hazmetmiş, "demokrasıcılık oyunu" kurallarını özümsemiş tek tek bireyler –artık kitlelerden tek tek bireylere geçilmiştir– yaratma şeklindeki neo-liberal özne üretiminin ve buna uygun totaliter-otoriter iktidar türlerinin iflas noktası... Uğruna yüzyıllardır sayısız kan dökülmüş dinsel, etnik, milliyetçi "hayali cemaat" ayrımlarının, tesadüfi ya da bilinçli (her koşulda değişken) kimliklerin çatışma değil yan yana gelebilme unsuru olabileceğinin görüldüğü noktada, sınıf ayrımları bile, yüzde kaçlık çoğunluğun temsilcisi olduğunu iddia ederse etsin özünde "yüzde birlik" olan küresel oligarşiler karşısında silinebiliyor, "omuz omuza"laşabiliyorsa, anti-kapitalizm, temeldeki ortak paydadır. Gezegeenin, doğanın, insanın, hayatın katili kapitalizmdir çünkü. Şirket ve devlet kültürü, gündelik hayatımızdaki faşizmin GDO'sudur...

Bu gerçekliğin Türkçe ifadesi basittir. TC'nin oligarşik yapısının hegemonik dayanakları birbiri ardına yıkılmaktadır. Özünde aynı kapitalist sömürü sisteminin bütüncül hegemonik aracını oluşturmuş bu oligarşik yapının ideolojik hegemonyasının milliyetçi, mukaddesatçı, dinci, darbeci... bütün ayakları meşruiyetini yitirmiş, hegemonyası –geçici ya da dönemsel de olsa; başka biçimlerde yeniden restore edilebilecek de olsa– çökmüştür. Devletin yalnız te-

⁴ Age, ss. 50-51.

rörü ile yalan üretim merkezlerinin çabaları bu hegemonya çatlaklarını tahkim etmeye yetmeyebilir ya da sistem başka hegemonya araçlarını devreye sokabilir. Bütün bunlar muhtemeldir. Ancak, "an itibariyle" nıza üretiminin ve hegemonya aygıtlarının güçten düştüğü aşıkardır, çünkü "korku eşiği aşılmıştır", "biber gazı oley!" diye bağlanmıştı bir kere, başka bir dünyanın, başka bir gündelik hayatın mümkün olduğu gerçeği bir kez kendini göstermiş ve yaşanmıştır... "Sisifos'unumu kabul etmek gerekir," gerisi teferruattır!

Yirminci yüzyıl sınıf hareketlilikleriyle başlayıp milliyetçi, etnik ve dinsel hareketliliklerle son bulurken, tümünün de insanlık üzerinde heyula bir baskı iktidan kırmaktan başka bir işe yaramadığı –gören gözlerce– görüldü. Yirmi birinci yüzyıl ise –uzun suskunlukların, geri dönüşlerin, umutsuzlukların ardından– bütün dünyada ve Türkiye topraklarında, geçmiş hareketliliklerin tıkHzığını gösteren, bunları aşan yeni örgütlenme ve mücadele imkânlarıyla umut vaat ediyor. Eşitlik, özgürlük, adalet talebiyle; gezegene ve bütün canlıların yaşam haklarına saygı talebiyle... Dünyanın her yerinde görülen yeni isyan dalgası esasen gençlerin omuzlarında yükselirken, öfke de neo-liberal kapitalizmde simgelenen "yetişkinlik ideolojisi"ne, bu ideolojinin yarattığı hayal âlemine, sunduğu hayat tarzının boşluğuna yönelik... Sahicilik arayan ve her türden otorite ilişkisine –aileden okula, işyerinden devlete dek– karşı duran, haysiyet, eşitlik, saygı ve adalet talep eden ergenlerin isyan dalgasının geleceğe damgasını vuracağını öngörebiliriz...

"...yeryüzünün bütün muktedirlerinin, devletlerinin, sermayelerine sermaye katan para babalarının üzerinden yeryüzünün tüm lanetlilerinin, ezilenlerin, sömürülenlerin, mülksüzlerin, dışlananların ahının, lanetinin eksik olmamasını diliyorum... Üstelik bunu, salt sınıfsal kaygılarla değil, –Leninist "ikameci" söylemi hatırlatsa bile– insanlık adına, kâr ve iktidar hırsıyla eritilen buzullar adına, yağmalanan ormanlar adına, soyu tüketilen hayvanlar adına, mutenalaştırılan şehirler adına, yaşam alan-

Direnişi Düşünmek

larından sürülen halklar adına, dilsizleştirilen, kültürsüzleştirilen topluluklar adına, işgal edilen bedenlerimiz ve ruhlarımız adına, aptallaştırılan beyinlerimiz adına da diliyorum... Enternasyonal'in o güzel sözleriyle, bu gerçekten "son kavgamız" artık, gezegenin zamanı kalmadı, zaman ve mekân adına ediyorum bu bedduayı... Bütün bu iktidar sahiplerinin, maddi ve manevi sermaye sahiplerinin, devletlilerin kendilerini bir an bile güvende hissetmemeleri, yataklarında huzurlu uyuyamamaları, en tatlı anlarında, orgazm olurken bile ezilenlerin lanetinden korkmaları, kale gibi güvenli sitederinde, köşkerlerinde, bilmem hangi kozmik odalarında kendilerini, kasalarını güvensiz hissetmeleri en büyük dileğim... Ve insanım diyen herkesin de hem kendi adına hem kâinat adına bu dilekte bulunması, bu vahşi, talancı kapitalizmin, bu devletlerin yıkılması ve o muktedirlerin bu yıkıntının altında kalması için elinden geleni yapması gerektiği karusındayım..."⁵

Komünizm ve anarşizm, bir ideoloji, aidiyet ve kimlik modeli değil, falanca parti ya da hareketin iktidar hedefi hiç değil, hareketin içindeki, direnen ve eyleyen insanın –asla komünist ve anarşist olmayanların bile– tek varoluş çaresi, tutunabileceği tek gündelik hayat tarzı olarak kendini dayatırken; tıpkı geçmişteki büyük facialardan birinin ardından gelen, "Auschwitz'ten sonra şiir yazılabilir mi?" şeklindeki kıymetli soruya Celan'ın klasik şiiri altüst eden o müthiş dizeleriyle cevap veriş gibi; tıpkı otorite karşıtı sayısız isyan ve barikat gibi; bugün de, bu toprakların yaşadığı en şenlikli, en yaratıcı direnişlerden birini, "gezi isyanı" ve "gezi komünü"nü gördükten sonra, bundan sonra, politika, sanat ve mizah yapılabilir mi hakkı sorusunu soracak ve hem politikada hem de hayatın her alanında kitabi, basmakalıp yanıtlardan ve ezberlerden uzak durmayı tam da bu pratikten öğrenmiş olarak, bu soruya elbette sonsuz yaratıcılıkta bambaşka cevaplar verecektir insanlık; hem de dünyanın her yerinde. "Bu daha başlangıç, mücadeleye devam!" çünkü; hayatın her alanında...

⁵ Express, agy.

OLAYDAKİ DÜŞÜNCE

Volkan Çelebi

Düşünmenin, yaşamak olmadığını biliyoruz. Kendine ait bir uzaklıktan, bir durmadan, bir mesafeden üretiliyor düşünmek. Düşünürün kendini dünyadan ayırdığı bir şafak yerinden. Eğer düşünmek ve yaşamak sıklıkla olageldiği üzere birbirinden kopmuşsa, evet işte o zaman yaşamak kesinlikle düşünmekten ayrıdır. Eğer düşünmek tam da sabırlı ve direktken bir şekilde yaşamla ilgili bir huzursuzluğu, bir rahatsızlığı düşünmekse, evet işte o zaman yaşamaktan düşünmeye geri çekiliriz. Eğer düşünmek, yüksek fikirlerin gerçekleştirmelerini arayıp da yaşamda bulamamak, hayal kırıklığı içerisinde bu fikirlerin dünyasına sığınmaksa, dünyaya sabretmek ve katlanmaksa; o durumda yaşamak gerçekten bambaşka bir şeydir. Ama tam da şimdi yaşamak ve düşünmek bu kadar yakınlaşmış ve birbirine geçmişken, düşünce yaşamın kıyasındayken, düşünmek özgürce yaşayabilmek ve paylaşabilmekken, tam da şimdi düşünce yaşam ile içten ve öğretici bir mesafesizlik içindeyken; düşünce yaşanan karşısında büyük bir hayranlığa, garip bir şaşkınlığa, heyecana ve olaya katılma arzusuna sürüklenmişken, evet işte o zaman, düşünce yaşar. İşte o zaman düşünce, “yaşayan düşünceyi” izlemek görevi ile dışarı çıkar.

İçeriden çıkar ve yaşama mekanına, yaşamanın sorumluluğuna yerleşir. Olayın mekanı içindeki *chora*'sına konuşlanır. Ortağın maddesi ile birlikte kendi maddesini, önceden düşünülmüş evrensellikler ya da yaşanmış tikelliklerden kökten bir biçimde farklı olarak üretmeye başlar. Düşüncenin sözü mekan içindeki düşünce yerinde olayın devrimci başkalığından, benzersizliğinden dövülür. O üretimde düşünce, olay ile gelen yaşamanın sorumluluğunu, olayın sağladığı dışarıda olmanın özgürlüğünü yüklenir. Etik, dışarı çıkmak ve insanların dışarıyı özgürlük içinde üretmesi, yaşamın özgür yeri üzerine düşünmek haline gelir. Düşünce, bu üzerine düşünmede, bu özgür yerde kendine zarar vermek pahasına, mekanın içindeki tüm yerlerin içinde yalnızca kendi yeri adına konuşmak pahasına, özgürlüğün *parrhesiastes*'i, içinden geçtiği yaşamın hakikat anlatıcısı olmak yazgısını üstlenir. Kendine hayat veren mesafeden, uslamlamalardan, ikna etme çabalarından vazgeçer: doğrudan, içtenlikle ve cesaretle kendi yeri de dahil olmak üzere her özgür yerin kendisini üreten, yapan hakikati anlatmaya yeltenir. Bu anlatının bizzat ona bahşettiği özgürlüğün kıymeti de ortaya dökülür: konuşulur konuşulmaz somutlaşan, gerçeğe dökülen bir düşüncenin, yaşayan ve yerler içinde özgürce yayılan, hiçbir iktidarın, hiçbir şiddetin, hiçbir gücün sınırlayamayacağı somut bir düşüncenin olanağı belirir. Dış'ların özgürce üretildiği ve paylaşıldığı bir dünya düşüncesi, özgürlüğü beklemeden, geri çekilmeyen ama bizzat onun üretimine katılan bir söz alma pratiği vuku bulur.

Herhangi bir paylaşım, bölüşüm ya da yasallıktan önce herkesin kendisi olabildiği, kendi dışında özgürce olabildiği temel bir ortaklığın, topluluğun adaleti yaşamın temel hakikatine seslenir: varoluştan kendini pay olarak özgürce alma, kendi yaşamını kendi yaşama yerinin diğerleri ile farkında kurma. Neyin ya da kimin kendi olacağıının, kimin ne olacağıının, ne ile ya da kim ile olacağıının herkesin

kendisine bırakıldığı bir ortaklık. Herkesin birbirinden farkının ve bu herkes içinde, bu herkes ile olarak farkının düşüncesinin yaşadığı topluluk. Farklı yaşama yerlerinin birbirleriyle ilişkilerinde kurulan bir vücutlar ortaklığı direnişin düşünceye sunduğu.

Geldiği yeri dönüştüren, geçtiği yeri dönüştüren, gidişi yalnızca kendi yaşama yerine doğru olan, kendini yaşayışından yaratan bir vücudun çoğul yaşamı. Yaratıcılığın, arzunun, kendi bedeninin yaşama yerinde yaşama canlılık, açılma, sevinç olarak en-yakınlığın sonsuz yaşamı...

*

Yaşamdaki bir kırılma, yaşama bir kıyılanma, bir en-yakındalaşma halinde, bir olay vuku bulurken felsefe artık fark etmek üzerine değil; fark yapmak üzere yola çıkar. Farkın düşünüldüğü ve yazıldığı yer olarak. Düşüncenin yaşamla ayrılsızlığı yaşamın yaşamı sürekli başka kılan farkının, yaratıcı üretiminin düşünceyi de dönüştürmesi anlamına gelir. Felsefe bu kırılmada ürkekliğini ve mesafeli duruşunu geride bırakır; kendi unutulmuş tanımına geri döner: "bir yapmalar ve yaşamalar rejimi olarak" felsefeye. Orada düşünce artık düşünüldüğü devrimci olay tarafından aşılır; somutun yaşamı, varolanların ilişkileri düşüncede köklü değişiklikler gerçekleştirir. Düşüncenin maddesizliği, bilincin dünya ile gerilimi yerini yeni bir düşüncenin bizzat yaşam içerisinde, ilişkilerde, etkilerde somut olarak inşa edilmesine bırakır. Olay yeni bir bilinç üretir. Huzursuzluk ve rahatsızlık sona erer, yeni fikirlere açılan gerçekler yol gösterir, her yerden yaşama en yakın kıyılar açılır.

O halde her türden düşüncelerleştirmenin kendisi bizzat olaysal bir taşma, bir patlama tarafından geride bırakılıyor ve dönüştürülüyor-ken, bu eşsiz yaşantının bize verdiği kuvvetle düşüncemizi özgürlü-

ğün orta yerinde somut olarak nasıl açmalıyız? Düşünce hep yaptığı gibi, her zamanki gibi gerçekten bekleyişe geçebilir ve kendisini kapatabilirdi fakat hep ve her'i kaydeden zamansal düzenin, uzaktaki düşünce iktidarının kendisi olay tarafından kesintiye uğratıldı.

Düşünür, bütün bu özgürlük yaşamının bizden gidişini seyredebilir ve ardından kavramsal soyutluğun, nesnelliğin yaşanan ve geçip gitmiş üzerindeki çalışmasına başlayabilirdi. Olayın duygulanımlarından, somutlaşmalarından, açılmalarından, kıvrılmalarından, yaratıcılıklarından, birlikte-olmalarından, etkilerinden, dışarıdalıklarından kurtulmuşken. Güç belli bir odakta toplanmış ve eşitsizlik her yanı sarmış; yaşamın en yakınındakiler, yaşamın kıyısındakiler yaşamın üretiminde ve paylaşımında hiç söz sahibi değilken ve iktidar tarafından yine kıyıya köşeye fırlatılmışken, itilmişken. Tüm bunlar böyleyken bile bunları yapabiliirdi ve kesinlikle yapardı, yapacak da; ama bunları yapmayacak özgür bir düşüncenin olanağından, istediği yere gitmek isteyen özgür bir düşünceden, onu aramaktan vazgeçemeyiz: özgür bir yaşamın içindeki düşünceden. Öyle ki düşüncenin özgürlüğü ile özgürlüğün düşüncesi yalnızca ve yalnızca somutta, yaşananda, varolanların özgür etkileşimlerinde buluşmaktadır. Olay bu buluşmanın, bu yakınlaşmanın, birbirine kıyı-olmanın adıdır. Kendisini yaşama açan kıyılarda insanın somut ruhsal etkinliği, maddi ruhu olduğunu ifade eden bir düşünce dışarı çıkacaktır. Düşüncenin olay-da-oluşma ufkundaki etkinliği bekleyişte kalmaksızın devinecek ve olaysal bir patlamanın kendisinde neye yol açtığını, onda neyi açtığını ya da onu neye doğru açtığını düşünecektir.

Düşünce eğer şimdi bu olayın deneyimine, somutluğuna kendi izlerini serpmezse, kendi işaretlerini onda bırakmazsa nasıl bulacak olayın gerçek yerini? Olay geçip gittiğinde, onu nasıl kendisinde yaşadığı haliyle düşünecek? Ve daha ötesi düşünce kendisini de dönüştüren bu olaya kendi çabasıyla eşlik etmezse, bir daha nasıl

bulacak olaydaki gerçek yerini? Öyleyse olayın kendi maddesinden yapılmış düşünsel izler, olayın oluşumunda, olayın mekanında ve olayın orta yerinde üretilmiş düşünsel işaretler olayın kavramsal tohumları biçiminde yazıya taşınmalı. Olayın içerisinde düşünce söz aldığı yerleri işaretlemeli; oralarda oralardan yapılmış izler bırakmalı.

Düşüncenin dışarıya çıkıp sözünü aldığı her yer, özgür yaşamın, sarsıcı olayın maddesi üstünde ve ondan yapılmış olacaktır. Olayı üreten tüm güçler, olaydaki yerini ve sözünü alan düşünceyi de etkileyecek, somutun yaşamına dahil edecektir. Olayın düşünülmüş, ifade edilmiş, yazılmış, paylaşılmış dünyası olayın sözü, olayın anlamı haline gelecektir. Dünyaların karşılıksızca paylaşılmasını sağlayan dilin kendisi olaysallaşacaktır. Böylece olayın mevcut politik süreksizliği ve yaşamsal sonluluğu, düşünsel işaretlemelerle dil uzamının fikirselliğine ve sonsuzluğuna açılacaktır. Bir olayın fikri açması, fikre açılması ve fikir olarak geleceğe açılması bu şekilde gerçekleşir. Olayın yaşandığı mekanda düşünmek, yaşamdan 'düşünülmüş yaşama' doğru bir hareket olarak olayın gelecek zamanını düşünce izleri yoluyla kaydetmektir. Olayın belleği, bizzat olaydaki-düşünce ile, başka bir deyişle 'yaşayan düşünce' ile inşa edilmelidir.

Peki nasıl bir işaretlemeden, düşüncenin nasıl bir iz bırakmasından bahsediliyor? Bir işaret bırakma, öylesine bir işaret bırakma ki olayın dışından, bir mesafeden, bir soyutluktan getiriliyor olmayacak düşünce. Bizzat kendisi olaydaki-düşüncenin maddesinden yapılmış olacak. Öyle bir düşünsel açıklık ya da iz bırakma vuku bulacak ki ileride kendisini bulunmak üzere olayın en derinlerine bırakacak. İzleri, işaretleri minör düşünce-zaman monadları ya da olayın zamanının yoğun ve bozunmaz hazneleri olarak adlandırabiliriz. Ya da olayın özgür yaşamın geleceğe taşıyan düşünsel parçacıklar olarak. Ancak ve ancak düşüncenin nefesi onlara yaklaştığında ve onlara üf-

lediğinde belirgin olacak düşünce izleri bırakmak bizim görevimiz ve yeni kavram yapımları için bırakılmış işaretleri aramak, anlamlandır-
mak gelecekteki düşüncenin görevi. Yine bizim görevimiz, şimdi'de
gelecek geldiğinde, bizzat geleceği açacak, çoğaltacak geçmişler bı-
rakmak: yaratıcı, çoğul ve sarsıcı izler oluşturmak. Bizzat olay-daki-
düşüncenin yok-yerini (bir yok-yer çünkü düşünce olay'ın dışında,
kendine özel bir yerden söz alıyor değil ve yine bir yok-yer çünkü
yaşayan düşünce olayın somut mekanının olayın somut hakikatine
dönüştürülmesidir, olay gözden kaybolduğunda onun zihinlerde
belirmesidir) gelecekteki tüm özgürlükler için saklamak. Kendisi
bir saklama kabı olan yazının içinde olayın yeri, bizzat olayın yazısı
olarak olayın yok-yerine saklanır ve görünüp, yok olmaktan, başla-
yıp sonlanmaktan kurtarılır. Yazı, olay-daki-düşüncenin yok-yeridir
ve olayın ruhunu olayın maddesinden yapılmış işaretlerle sürdürür.

Bir ruh her zaman dünya üzerinde bırakılan izlerin karmaşık bir
toplama ise ve bir ruh her zaman sonradan geldiğinde bile bıraktığı
izlerle bıraktığı izleri aşabiliyorsa, bu ancak temeli atılan, temele ko-
yulan izleri aramak, izlemek ve yeniden düşünmekle mümkündür.
Yeni bir dünyanın ruhu her zaman devrimci olaydan kalan ve bizzat
olayın içinde inşa edilen, olandan inşa edilen devrimci bilinç, beden
ve mekan dönüşümlerinin izleri ve anlamlandırmaları üzerine kurula-
caktır. Bizzat yazı yoluyla...

GEZİ'DEN İZLER

Volkan Çelebi

**Ethem Sarısülük'ün ölümü ruhumuzu dağlamış,
ölümüz izi ruhumuza damgalanmışken.**

Doğa İzi: Dünyayı Özgürce Dolaşmak.

İnsanlar dünyanın içinden geçmek, dünyadan kendisi olarak geçip gitmek istiyor. İçe sıkışıp kaldıklarında yaşadıkları huzursuzlukların, tatminsizliklerin, başarısızlıkların, anlamsızlıkların yanından geçip gitmek, dünyaya çıkmak, başkalarıyla paylaşmak, onlarla birlikte olmak, onlarla teselli bulmak. Her bir insan dünyada başka insanlarla birlikte olmaktan, başka insanlarla birlikte dünyayı keşfetmekten ve keşfettikleri dünyalarda kendilerini tanımaktan, anlamlandırmaktan, kuşkulara düşmekten mutlu oluyor.

Peki, iş dünyası, sermaye dünyası, devlet dünyası ne yapmakta? Bu isteğin ve mutluluğun tersine doğru sonsuz bir gidiş içerisinde. Sermayenin ve devletin başını çektiği bir gri kıyamet koparılıyor, betonlar, yollar ve köprülerle.

Herkesin herkesle kendisi olarak bulunduğu ortak mekanlar daralıyor, doğal dünyanın güzellikleri yerle bir ediliyor. Üstüne üstlük

tüm bunlar oraların gerçek sahibi halka sormadan, devletin ve sermayenin zorbalıklarıyla gerçekleştiriliyor. İnsanlar her şeyin ve herkesin sermaye ile anlamlandırıldığı barbar bir bölüşüm ve paylaşım düzeninde yaşamaya, daha doğrusu sürünmeye itiliyor. Dünyanın özgür mekanları sermayenin barbarları tarafından, devlet yasallığıyla eşitsizce ve adaletsizce yaşam yoksunu bir yıkıntı haline getiriliyor.

Yaşamın doğallığını, canlılığını ve güzelliğini hatırlatan doğa arandan çıkarılıyor; her yaşam, her insan sermaye ve devlet eliyle *kurulmuş* yaşam alanına, sürekli çalışmaya, sürekli sömürülmeye, sürekli daha fazlasını istemeye, sürekli metalaşmaya, anlamsızlaştıran bir çarpıklığa mahkum ediliyor. Bitmek bilmeyen bu ceza, bir işkenceye dönüşüyor. Kendi yaşamı hakkında bırakın söz ve düşünce sahibi olmayı, kendi zamanını geçirişî ve mekanını seçişi konusunda bile özgür değil insanlar. Yaşam alanlarına hapsedilmekte kalmıyorlar; o yaşam alanında ne kadar süre geçirip, ne kadar süre yaşam alanları dışındaki alanlarda vakit geçirmeleri gerektiği de buyuruluyor onlara. Girilmeyecek, sermayenin akışına, devletin gözlerine açılmayacak bir tek yer bile kalmayana dek sürecek sonsuz bir sömürü ve iktidar düzeni hükmediyor yaşama.

Dünyanın insana açıklığı, doğanın insanı ağırlaması, ortak mekanlarda insanların birbirlerini sermaye ve devlet-dışı bir uzamda bulması sona eriyor. Özgürce dolaşma, buluşma, karşılaşma, huzura kavuşma, teselli bulma, konuşma, yüz yüze gelme, sessizleşme, duraksama, rahatlık, anlamlı hissetme kayboluyor. Her yer bir şeyleri satmaya çalışanlar ve bir şeyleri almaya karar vermeye çalışanlarla doluyor. İnsanın insanlığı; paranın soyutluğu, çıkarın ve iktidarın somut gücü karşısında, şeyler, eşyalar ve mallar dünyası içerisinde yitip gidiyor. İnsanın soyutluğa hapsedildiği her yerde, herkesin herkese mallar yoluyla yabancılaşmasının adı haline geliyor kapitalist demokrasi. Sermaye faşizminin en yakın dostu olan bu demokrasi,

nefes alacak, insan olacak, dünya olacak yer kalmayana kadar sürececek yasal düzenlemeleri seferber ediyor. Mekanın ücretsizce alınabileceği, zorluksuz ulaşılabileceği hiçbir özgür dünya, kurgu-dışı hiçbir yaşam kalmasın isteyen sermaye ve iktidarın aydın kılıklı sahte elçileri de kutsal zehri her yere yaymakla meşgul.

Doğa ise tam da bu özgürlüğün, kurgusal olmayan, ölü olmayan canlılığın, açmanın, bahar getirmenin, kendiliğinden yeşermenin, tüm renkler içinde kendi rengi, kendi huzuru olan bir çiçeğin, dünyayı nefeslendiren ağaçların yeri. Belki de sermayenin çağımızdaki en örgütlü düşmanı, çünkü bizzat yaşamın kendisi. Doğa, insanın sürgünde olmadığı, sermayede, devlette olmadığı tek yer. Belki de artık insanın, insan olabileceği, insan kalabileceği tek yer. Küresel sermaye yalnızca yeni üretim, fabrika, bina, hizmet, teknoloji ve sermaye alanları için istemiyor doğal alanları; bu küresel kurgu makinesi insanlara insanlıklarını anımsatan her aralıktan, her işgal edilmiş alandan, kapitalizmin tahakkümünü içeri almayan her mekandan, her dışarıdan rahatsız. Öyle ki, her ürün gibi bir insanın yaşamı da üretilmeli bu tahakküm altında; bu tahakkümün dışına çıkan her birey bir defolu olarak, bir tekil olarak sistemdeki dengesizlikleri üreten ve karşı çıkış noktalarını üreten temel tehdit haline geliyor. Mesele bu anlamda yalnızca fabrika işçisinin ya da emeğin tahakküm altına alınması ve ürünlerin dolaşımının birikim ve üretim sahipleri açısından dolaşımı değil artık; mesele bizzat insan bedeninin, aklının ve maddi-olmayan tüm emeklerin iktidar ve sermaye olarak üretilişi ile ilgili. Dolayısıyla her durumda defoluların birbirleriyle ilişkileneceğinin ve onun yaratacağı ortaklık bilincinin engellenmesi, bir araya gelebilecekleri ortamların yok edilmesi temel bir önem kazanıyor. Doğanın insana insanlığını, yaşamasını ve özel değerini anımsatmasından, insanı kendisi olarak, her türden emeğin üretim alanının ötesinde korumasından rahatsızlık duyuluyor. Bu yüzden,

insanların yaşadıkları kentleri doğanın yok edildiği, baharların, ormanların, çiçeklerin sürüldüğü bir sermaye fabrikası haline getirmek amaçlanıyor. Üstelik kapitalizm bunu devletin yasal güçleriyle yaptığından, gerçekleştirdiği doğa katliamlarının tüzel mekanizmalarca tehdit edilmesinin de önünü kolaylıkla alıyor.

Yaşamın sermaye ve iktidar açısından üretilişine, bu türden bir kuruluşuna karşı özgür mekanlar olarak doğayı ve insanların birlikte bu mekanlardan geçişini, dünyayı özgürce dolaşmasını savunmak hayati bir aciliyet kazanıyor. Artık özgür olmak, kurulmamış bir kenti, kurulmamış bir dünyayı, kurulmamış tekil bir yaşamı, sermaye-dışı bir yaşamı, hiçbir şekilde müdahale edilmeyecek doğal alanları savunmak da demek: dünyada özgürce dolaşmayı istemek ve daha öncesinde özgürce dolaşabilecek, herkesin kendisi olarak dolaşabileceği bir dünyayı istemek demek.

Özgürce dolaştığımız dünyada insanın yeni bir tanımını düşünmenin de zamanı: devlet-olmayan, sermaye olmayan ama birlikte-olan doğa. Ya da daha devrimci bir söylemle⁶: AVM'ler, oteller, HES'ler, nükleer santraller karşısında doğa ile birlikte-olan. Bizim deneyimizdeki ismi ile: Gezi ile birlikte-olandan doğan...

Topluluk İzi: Bir Acaba Topluluğu.

İnsanlar birbirlerini, birbirlerinden farklarını, kendilerinin bu farklardan farkını tanımak istiyor. Onları gelecekleriyle, yakınlarıyla, açlıklarıyla, fakirlikleriyle, kimlikleriyle, görünüşleriyle, evleriyle tehdit eden, kışkırtan güçlerden çok uzakta, başka birisi olmanın ne demek olduğunu, dünyayı başka türlü görmenin ne demek olduğunu merak ediyor. Dünyaları başka başka olanların, hiçbir iktidar, hiçbir güç, hiçbir şiddet olmaksızın karşı karşıya geldiğinde neler yaşayaca-

⁶ Ahmet Soysal'ın bu kitapta da yer alan *Devrimci Ekoloji* (s. 191) yazısı, Gezi'den çok daha önce böylesi bir duyarlılığın izlerini somut olarak sunuyordu.

ğını, neler konuşacağını, nelerde anlaşp nelerde anlaşamayacaklarını, kimi sevip kimlere ise yalnızca saygı duyabileceklerini deneyimlemeyi arzuluyor. Birbirlerine öfkelenmekten, kin tutmaktan, birbirlerini öldürme isteğiyle dolmaktan, hep kızmaktan, sürekli kavga etmekten, bitimsizce mücadele etmekten bıkmış, yorulmuş, solmuş insanlar artık birlikte yaşamak, konuşmak, dinlemek ve keşfetmek istiyorlar. Kendilerine öğretilmiş temsiller, müfredatlar ve ezberler için, yaşadıklarını sandıkları 'kurulmuş yaşamlar' için "acaba" deyip, yaşamın, paylaşımın ve kaynaşmanın öğrencileri olmayı hayal ediyorlar. Acaba'nın şaşkınlığı, hayreti, merakı ve ölçülü kuşkusu içerisinde bekleyen bir topluluğun öğrencileri olmayı düşünüyorlar. Başka dünyaları soran, arayan bir topluluğun öğrencileri olmayı; acaba'nun geçmişi yeniden ürettiği, başka bir gelecekte tüm farklılıkların birlikte yaşayışını açtığı bir ortaklıkta olmayı.

Acaba demek ve şaşkınlığın, keşfin, hayretlerin, yeniliklerin, merakların, heyecanların içine atlamak. Acaba demek ve geçmişlerin içinde saklı başka geçmişlere bakmak, acaba demek ve umulmayan geleceklere kıvrılmak. Acaba demek ve yaşamın tek-zamanlılığına, tek-düzeliğine ve belirlenmiş sınırlarına meydan okumak. Acaba demek ve iktidar ile sermayenin hayat verdiği her anlatıyı ihlal etmek.

Mayıs sonu başlayıp Temmuz ortalarında hala süren direniş birlikteliğinde farkların, farklıların barışı, konuşması ve dinlemesi var. Acaba'nın sessizliği ve sessizce dünyaları birbirine geçirmesi var! Başka dünyaları soran ve kendi dünyasının taşıdıklarına, kendi kimliğinin, geçmişinin, aitliğinin kodlarına "acaba" ile yaklaşan meraklıların bu toplumu; halkların kardeşliğine, grupların yan yana duruşuna, örgütlerin birbirini anlamasına, birbirine inanmasına ve güvenmesine, ve daha önemlisi her bir bireyin bu büyük farklılıkların toplumundan öğrenmesine can veriyor. Şiddetleri örten sabrın edilgenliği dönüştürücü bir pratikle etkin umuda çevriliyor.

Şimdilik gidilecek uzun bir barış öğretiminin, devletsiz ve sermayesiz gerçek bir başlangıcı var. Herkesin kendisi kalarak herkesle istediği zaman olabileceği, istediği zaman olmayabileceği, istediği zaman kalabileceği, istediği zaman ayrılabilceği ama her durumda birlikte-varolabileceği yeryüzüsel bir açıklık var. İnsanlar öncelikle yaşadıklarından değil ama düşündüklerinden şüphe ettikleri bir açıklık içerisinde. Yaşamsal başkalığı olumlayan ve başka insanlarla, farklı insanlarla birlikte-olmanın sevincini isteyen bir acaba'nın hareketinde birbirlerini ucube-saymış, birbirlerini ucube-sanmış insanlar birbirlerine değişiyor. Şimdi, acaba ile tüm acayıplıklar ve tüm ucubeler yaşamların birbirlerine en-yakın kıyıları oluyor. Yaşam yaşayanın kendisine ve yaşayanın eşsiz tekilliğine iade ediliyor.

Bir eşcinselin, bir feministin, bir ekolojistin, bir seküleristin, bir modernistin, bir komünistin, bir anarşistin ve bir dindanın dünyaları bu acaba topluluğunda bir araya geliyor. Birbirlerinin yanında dışa çıkıyorlar, farklarıyla yaşamın büyük bedenini oluşturuyor, kendi bedenleriyle direniyorlar. Dışarı çıkıyorlar, dışarıda birlikte varoluşuyorlar. Bir yeryüzü birlikteliği, bir yeryüzü barışı, bir yeryüzü insanı tesis ediliyor. Herkes kendi yerinin yüzü ve acaba ile keşfe daldığı her yerin, herkesin yüzü haline geliyor. Her birinin ve her yerin yüzü suyu hürmetine yeni bir yeryüzü konuşuyor. Herkes ve her yer dinliyor...

Öfke, hınç, şiddet üreten tüm kimliklerin, tüm tarihlerin, tüm geçmişlerin acaba'nın kaldıracağıyla sevince, meraka, gülmeye, barışa dönüşüğü bir yolculuk işaretliyor direnmekte ve isyan etmekte olan topluluğu. Ve işte böyle böyle iz bırakıyor farkın topluluğu...

Politika İzi: Komünal bir jeopolitik, anarşik bir biyopolitik.

İnsanlar yaşadıkları yerleri birlikte düzenlemek, coğrafyaları birlikte keşfetmek, mekanı ortaklaşa paylaşmak istiyorlar. Yine insanlar

kendi bedenlerine, yer değiştirmelerine, çoğalmalarına, azalmalarına ve yaratımlarına buyruk veren hiçbir kural-koyucunun, yasanın, otoritenin bulunmadığı bir yaşam istiyorlar. Sermaye ve devlet yoluyla gözetleme, denetleme, hegemonya süreçlerine karşı çıkıyorlar.

Mekanın ortaklaştırılması, müşterek bir hale getirilmesine, bu yersel ortaklığa (*komünal jeopolitik*); kendisi nasılsa öyle olmanın, öyle durmanın, öyle hareket etmenin, öyle var olmanın insani ve tekil biçimleri (*anarşik biyopolitik*) ekleniyor. Komünal bir jeopolitiğe anarşik bir biyopolitik eşlik ediyor. Yeni halk bu birlikte-varoluştta demokrasiyi icat ediyor: Mekanla siyasetin ilişkisini ve yaşamla siyasetin ilişkisini somut demokrasiden yana kararlar düzenliyor. Çoğulculuk, doğrudan katılım ve egemen yokluğundan oluşan somut demokrasi hayat buluyor. İktidarın ve sermayenin nüfus, göç, yurtsuzlaştırma, sürgün, terk ettirme, insandan ve doğadan arındırma politikalarına bedenlerin ortaklık demokrasisi direniyor.

Kendi vücuduyla ürettiği, seçtiği somut yaşamda var olmak arzusu her yeri bir direniş odağına çeviriyor. En görünmezinden, en görünenine, en duyulmazından en duyulanına, en hissedilmezinden en hissedilenine eller, kollar, yüzler, gözler, ayaklar, başlar, kulaklar, burunlar, dudaklar, parmaklar, diller ayaklanıyor. Gezen, üreten, duran, konuşan ve yaşayan olarak bedeninin en sessiz ve en gürültülü hareketleri her yeri bir direnişe dönüştürüyor.

Siyasetin temsili ve soyut biçimlerinde yoğunlaşmış aşırı gücün eşitsizlik, haksızlık, tekçilik, aşkınlık (teokrasi, otokrasi vb.) yayan tüm aygıtları somut demokrasi talebi ile sarsılıyor. Kendi vücuduna, kendi yaşamına yabancılaşmayan, kendi yaşamı üstünde söz ve karar sahibi olan insanların içkin demokrasisi her türden iktidara kafa tutuyor. İnsanlar artık kendi yaşamlarını üreten, kendi yaşamlarını etkileyen hiçbir süreçten dışlanmak istemiyor.

Gezi Parkı'nda süren on altı günlük deneyimde yaşama mekanını

komünal olarak düzenleyen “devrim market, bostanlık, kütüphane, revir, sahne, mutfak ve çadırlar, mekana ilişkin diğer ortak kararlar...”, eşdeğerliğin ölçüsü olan para yoluyla soyutlanmış ve kaybolmuş insani ortaklığa ve karşılıksızlığa yaşam verdi. Her beden kendi yerini kendi haslığında, herhangi birisi olarak ve herhangi bir yerde aldığı parkta anarşik bir biyopolitika vuku buldu. Parktan çıkartılmayı takip eden günlerde direniş başka biçimlere de evrildi. Kendi ortaklığını; yeşeren yeni topluluğu geliştirme yönünde başka adımlar attı. İstanbul’un ve Türkiye’nin her yerindeki parklarda her akşam toplanan direnişçilerin forum yapılanmaları, karar alma jest ve süreçleri, inançlı ve inançsızların birlikte oluşturduğu yeryüzü sofraları, ardından esnafın da içinde olduğu sokak forumları ve performansları, mekan ve yaşam politikalarının artık sermaye ile devlet, başka deyişle kapitalist demokrasi yoluyla kararlaştırılmasına başkaldırıyor.

İnsanlar hayatı gerçek anlamda paylaşmak; hayatın üretilişinden kendisi olarak payını almak istiyor. İçinde yaşadığı mekanı aynılaştıran, bedeni ve ilişkileri olarak yaşadığı hayatı önemsizleştiren hiçbir politik mekanı ve kararı kabul etmiyor. Yeni bir özgürlük-politikası, yeni bir *eleutheria-politika* talep ediyor. Tartışmalı, zayıf (hatta uydurulmuş) ama yine de olanaklı bir yorumu yardıma çağırırsak, etimolojik olarak varma (*eleu*) ve sevdiği yere (*eran*) sözcüklerinden de gelmiş olabilecek *eleutheria*’dan esinle, artık her bir insanın kendi kayığında, kendi bedeniyle, kendi emeğiyle, kendi yaşamıyla varmak istediği yere engel koyulmamasını isteyen birisine dönüştüğünü ifade edebiliriz. Her bir insanın nereye isterse oraya varabileceği bir dünya: daha radikal bir deyişle, her bir yaşamın varılmak istenen yaşamın ta kendisi olması. Kendi olmaya duyulan aşkın başkaları ile birlikte kendi yaşam yerinde gerçekleştirileceği bir yolculuk tasarlanıyor. Tam da, her bir kürek çekişte yeni bir yeri açan, yeni bir yere

açılan bu yaşam yerine, her bir insanın içinden geçtiği yaşamının ta kendisi olan bu yere aşkın, *yaşayıp görme* aşkının bastırılmaması arzulanıyor. Yaşamın bizzat her bir yaşayanın yaşama-yerinden, o yerdeki yaşama yeteneğinden, yaratıcılığundan, yaşayıp görmesinden beslenip gelişmesine istek duyuluyor.

Bedenin (madde, ilişki ve etki olarak bedenin) oluşumunun, akışının, çoğulluğunun, bedensel özgürlüğün engellenmemesi: kendi yaşam yeri olan yaşamına doğru, kendi bedeninin ve yaşamının üretimine doğru, '-e doğru' özgürleşmenin devinimi. Yine bedenin bu çoğullaştırmaları gerçekleştireceği ortamın, mekansal özgürlüğün engellenmemesi: bizzat ortaklık ve komünote yoluyla, ortak yaşam yoluyla '-den özgürleşen, -den kurtulan' özgürleşmenin kararı. Her tür yoğun, baskın, otoriter, aşkın, kutsal ve kudretli yerden, makamdan özgürleşmenin kararı.

Bir yaşama yeri olan insana ve yaşamasına sevgi duyuyoruz. Kendimiz olarak sevdiğimiz yeri, yaşama yerimizi, bizzat bizi yaşamda tutan yerin özgürlüğü sayıyoruz. Yeni yerler açan, yeni coğrafyalara yolculuk eden bu yaşam-yerinin politikası düşünmeye çalıştığımız. Öyleyse artık kürekler; başkaları ile ve başkaları arasında, birliktelik içinde kendi yerini alan (komünal) ve yalnızca kendisi olarak alan (an-arşik) özgürlük aşkının politikası için çekilmeli. Özgürlük, yalnızca "-den kurtulmak, -den özgürleşmek"e değil; kendi yaşamasının özgür rotalarına, geçilen yerlerdeki sevince de dönüşmeli.

Ekonomi İzi: Burjuva Farmakolojisinden Yeni Bir Aşıya Doğru.

İş dünyasının yineleyen, öldürücü ve anlamsızlaştırıcı dünyasından kaçıp kurtulmak istiyor insanlar. Kapitalizm devlet yardımıyla, sermayeye esneklik, insanlara, çalışanlara ve emekçilere sertlik yoluyla yalnızca kentleri insansızlaştırmıyor, insanları ve ilişkileri de insansızlaştırıyor. İnsanın işinin olan ama insanın olmayan dünya,

“zorunlu” ya da “gönülsüz” çalışmayı dayattıkça insanlar yalnızca iş ve işin sahiplerine ait olanlar haline geliyorlar. İş’ler o raddeye geliyor ki, işin insanları, boş zamanı yasaklayan, yaratıcı, insani varoluşu yok eden, yeteneklerin ve bireyselliklerin ortalama bir soyutlukta ve dikey organizasyonda tarumar edildiği iş’i bırakıp gitmek istiyor. Can’larına tak etse de, nereye ve nasıl sorusu hep yamtsız kalıyor, insanlar içlerini çekip durduklar, için iş olduğu bu karamsarlık ve sessizlikle kendilerini tüketen iş’lilik halinden kendilerini söküp alamıyor.

Ekonomik mücadele siyasal mücadeleye çevrilemediği için kısıtlanmış ve çaresiz kalan bir ruhsuz’lar ordusu, edilgenler topluluğu giriyor her gün kapitalizmin sınırları belli olmayan büyük üretim fabrikasına. Üstelik ruhlarını emanet edebilecekleri yerlerden de yoksun bir halde. Ruh diye kapitalizmin serapları veriliyor ellerine. Bahşedilmiş tatil günlerinde içlerini kaplayan nihilizm, anlamsızlık, saçmalık buhramı bilinç uçuşmasının ve cinsel tüketimin her türlü yoluyla tedavi edilmeye çalışılıyor. Topluluksuz, dayanışmasız, iyiliksiz bir yaşamın duygularını örten bu mezar kazıcılar acıları, sıkıntıları egoyu tatmin etmeyi ve akışa dahil etmeyi hedef alan tüketim ve zevk eczanesinde iyileştirmeye çalışıyor. Ölü insanın üstüne ne de büyük bir görkemle atılıyor toprak ve ne de memnun kapitalizm uçuşan bu topraklardan, bu bencil tüketim farmakolojisinden.

Marx’ın insani yaratıcılığı öldürdüğünü ve insanı kendisine yabancılaştırdığını çok önceleri söylediği bu gelişmiş kapitalizm yalnızca ölçüsüz, aşırı bir sermaye birikimi ve akışı adına yaptığı sömürü ile yetinmiyor. Her çalışmanı öldürücü rekabet koşullarını ve işsizlik canavarını kullanarak ve onları beslemeyi amansızca sürdürerek “zorunlu” ve “kaçınılmaz” bir hayat döngüsüne hapsediyor. En azından insanlar öyle sanıyor. Bu sermaye örümceklerinin ağına takılmaksızın bir varoluş olamayacağından neredeyse eminler. Yanılsama üstesinden gelinemeyecek kadar büyük. Karşı çıkmak imkansız.

Üretilen mal ya da hizmetin artan kar maksimizasyonu hedefiyle yarattığı değer ya da bu değerın üretilmesini mümkün kılan üretim altyapısı ve ilişkileri üzerinde hiçbir etkisi olmayan “çalışan”, üretimin gövdesi olmasına rağmen kendisi de bir üretilen ve el-değiştiren haline geliyor.

Gezi ile, ekonomik olarak sömürülen alt sınıfların, toplumun çoğunluğunu oluşturan fakirlerin ya da alt-sınıflar çokluğunun meydana çıktığını söylemek çok zor görünüyor. Her ne kadar Gazi, Dersim gibi yerler bu ayaklanmanın parçası olmuşsa da, olayın çoğunlukla her türden muhalefeti bir araya toplayan bir burjuva ayaklanması ve bilinçliliği etrafında döndüğünü gözlemliyoruz. Eşit ve özgür yurttaşlık teması burjuvaların seküler ve cumhuriyetçi hassasiyetlerini de olaya hızlıca eklemiyor.

Burjuvaları ilk anda meydanlara dökenin yaşadıkları ekonomik sömürü ya da anlamsız hayat olduğunu ifade etmekten sakınmalıyız. Neden ayaklanmaya katıldıkları sorulduğunda, iki temel boyut ayırt edebiliriz. İlk vurgu otokratik ve despotik iktidar ile onun etrafında mevzilenen sermaye ağları karşısında çalışanların iş güvencelerinin ve belki de çalıştıkları sermaye güçlerinin tehdit edilmesi. İkinci ve daha önemli vurguysa, çalışanların geçmişlerine, kimliklerine ve sembollerine; yine modern bir dünya yaşantısı içerisinde çalışmadışı saydıkları mekanlarına, bireysel özgürlüklerine ve özel hayatlarını düzenleyişlerine yönelik ardı arkası kesilmeyen tehditlerdir. Elbette çalışanların meydana çıkışına, ayaklanmanın en temel aktörü sayılan üniversite öğrencilerinin gelecekteki iş ve işsizlik kaygılarını eklemek kaçınılmazdır. Ayaklanan öğrenciler durumunda mesele, kültürel, teknolojik ve toplumsal yönleriyle özgürlüğü ve çoğulcu bir yaşama ekonomisini de hesaba katmayı gerektiriyor.

Öte yandan burjuvaların da, öğrencilerin de, olay ile birlikte bu boyutları ve vurguları dönüştürmüş olduğu yadsınamayacak bir ger-

çektir. Onlar, olay içindeki öğrenimleri ile onları meydanlara çıkararak boyutlara başka bir boyutu, daha kökündeki bir boyutu kesinlikle eklemiştir. O boyut da yaratıcı ve anlamlı eylemlilik hali; bencillik dışı bir ortaklıkta, toplulukta varolma halidir. Bilinç uçuşmasını ya da tüketim zevklerinde 'metalaşmayı' iyileşmenin yolu olarak görmeyen ve bu anlamsız egolojiyi reddeden başka bir toplulukta oluş; o toplulukta üretilen iyileşme ve farmakolojidir. Zira kapitalizmin teşvik ettiği uçuşma ve keyifler ekonomisi, insanları kapitalizme yalnızca -yeniden- hazır etmektedir. Öte yandan olayın yaşam verdiği yeni farmakolojinin kapitalizme karşıtlığı radikal bir biçimde sosyalizme doğru keskinleştirdiği, hatta kapitalizmi devirme bilincini getirdiği hiçbir şekilde öne sürülemez. Şu ana kadar böylesi bir hedefe kitlenecek kitlesel bir örgütlenme yönünde de herhangi bir işaret görmüyoruz.

Marx'ın *Komünist Manifesto*'sunda muzaffer sınıf ilan edilen burjuvalar kendi eylemliliklerini, kendi özgürlükleri saydıklarından (özgür yaşam) kendi mücadeleleri saydıkları politik bir alana (anamlı toplum) dönüştürmüşse de bu dönüşümde sermayeye karşı devrimci bir ekonomi mücadelesi ve bilinci kendisine henüz herhangi bir yer edinmemiştir. Şu an için işe, iş kaygısına ait olanların, kişinin kendi eylemi olmaktan çıkmış potansiyel iş'sizlik ya da güncel iş'lilik halinden, eylem'lilik yoluyla kendilerine ve bir ortaklık'a aitlik bilincine, kendilerini yapma, kendilerini üretme bilincine sıçradıklarını söyleyebiliriz. Ya da yaratıcı, ruhlı ve anlamlı bir yaşama deneyimine kavuştuklarını öne sürebiliriz. Bir umudun şafakta belirmediğini söylemekten çekinmemeliyiz ama henüz temelin, kökenin, sistemin kendisine içkin olan maddi ve maddi-olmayan sömürünün, metalaşan ilişkilerin sorgulandığı bir şafak değildir bu. Yalnızca ağın delindiği, yanılısamada delik açıldığı ama ağı üreten örümcekler kapitalizminin yerli yerinde durduğu ve ağını örme için dev kapitalist örümceklerin ilk toplumsal zayıflık anını beklediği bir şafak. Yine de iyimserliğin şafağı. Umudun

gerçek olduğu gün ise ancak sermaye ve iktidar ağ'sız bir yaşama kavuşabilecek örgütlü ekonomik ve siyasi bilinci oluşturmakla gelecektir.

O nedenle olayın sürekliliğini politik ekonomi yönünde de tesis edecek olan ekonomik özgürleşme mücadelesine geçilmedikçe, eşitsizliğin ve devlet sertliği yoluyla sermaye lehine esneklikler sağlayan tahakküm altına alınmanın sona ereceğini hiçbir biçimde söyleyemeyiz. Başka deyişle, politik ekonomi söz konusu edilmedikçe, çalışanların yaşamları hiçbir zaman kendilerine ait olmayacaktır. Böylesi bir yaşamın ortaya çıkmasını örgütleyecek olan da burjuvaların kendi yaşamlarını da dönüştürecek bir çokluk olarak tüm sömürülenler, tüm ezilenler, tüm üretilenlerdir. Meselemiz bu örgütlülüğü kapitalizm somut olarak karşımızda ve içimizdeyken, insanlık tarihinin bize gösterdiği deneyimleri de hatırdan çıkarmayarak, demokratik, çoğulcu ve katılımcı bir şekilde nasıl icat edebileceğimizdir. O halde, şimdi'deki ve gelecek'teki işsizler ordusunu, çalışanları, öğrencileri, kadınları ve tüm yoksulları kapsayan bir demokrasiyi, çoğulcu birlikte-varoluşu ekonomik bir mücadeleye nasıl eklemeyeceğimizi düşünmenin zamanı gelmiştir. Bunun bu aşamada bir farmakoloji değil, bir iyileştirme değil, bir ilaç değil; bir acıdan ya da azaplı şiddetlerden geçme değil; kapitalizm hastalığını hasta olmadan bizzat kökeninde yok edecek bir aşı üretmek; ölmüş ya da zayıflatılmış mikroplar gibi ölmüş ya da zayıflatılmış yıkıcı şiddetleri somut demokrasi içinde üretmek sorusu olduğunu akılda tutarak.

Yaşamın sermaye ve iktidar olarak üretilişine karşı çıkan her bedenle, sermaye ve iktidar dışı her somutla ve her yaşayanla, her başkayla, her düşünceyle, her paylaşımınla, her karşılıksızlıkla, her yaratıcılıkla, her serbestlikle, her ücretsizlikle, her gönüllülükle, her canlıyla, her sessizlikle ve her yersiz ile birlikte-olmanın aşı olabilecek bilinci oluşturmaya ve örgütlemeye başlayabileceğini ısrarla düşünerek...

Ek Taslak 1, Politika:

- 1- Her canlıyı ve her yaşamı kendisi olarak üretmek ve tüketmek isteyen hastalık kapitalizmdir.
- 2- Kapitalizm, demokrasi kisvesi altında yasa ve soyut temsil yoluyla üretilen sermaye hayatıdır.
- 3- Sermaye hayatı, cansız, uğultusuz, dilsiz, farksız, doğasız ve insansız sınırlanmaz yaşamkıyımıdır.
- 4- Yaşamkıyım akışlar, ilişkiler ve iletişimlerle sermaye birikimi için hayat enerjisini çeken ve sermayeye çeviren küresel sömürüdür.
- 5- Küresel sömürü, sermaye hayatının üretimini ve kalımını düzenleyen bir vücutlar ekonomisidir.
- 6- Vücutlar ekonomisinin temel maddesi ortaklık dışında yaşayan bencil, tüketimci ve yaratsız bedendir.
- 7- Bencil, tüketimci ve yaratsız beden sermaye virüsünün bulduğu ve yayıldığı ilk sermaye-uzamıdır.
- 8- Sermaye-uzam, doğa-uzam'la ve insan-uzam'la ilişkisiz bir her yere ve bir her yerdeki egemenliktir.
- 9- Egemenlik kendisinden yapılmış olanı kendisine katan virütik dünya iktidarındır.
- 10- Virütik dünya iktidarını kökeninde yok edecek olan devrimdir.
- 11- Devrim aşının bizzat kendisi olacak ortaklıkta yaşayan yaratıcı insan bedenidir.
- 12- Yaratıcı insan bedeni kapitalizm virüsüne bağışıklık kazanmış özgür ve üretici maddedir.
- 13- Özgür ve üretici madde kendi dışına çıkabilen ve kendisi olarak başkaları ile birlikte yaşayabilen maddi ruhtur.
- 14- Maddi ruh yüzü olan, konuşabilen ve dünyaları her türden ifade ile ortaklık içinde paylaşabilen bir yaşayandır.

15- Yaşayan, başkaları ile birliktelik içinde kendi yaşama yerine, içinden geçtiği yaşamın diğerlerinden farkına ve o farkın başkaları ile birlikte yaşamasına arzudur.

16- Arzu, kendi dışını ortaklık içindeki yaşama yerinde kendisi olarak yaratma hareketidir.

17- Yaratma hareketi, yalnızca kendinde kendisini yaşayabilen bir yaşam için (demokrasi), bu yaşamın sayıldığı sömürsüz ve özgür bir dünya ortaklığı için (komünizm) başkaları ile birlikte aşılmasıdır.

18- Başkaları ile birlikte-aşılama, ortaklık içindeki insan bedeninin kendi enerjisiyle üreteceği dışlarla, devrimin yaşam kaynağı olacak yaratıcı hayat enerjileri için örgütlenmektir.

19- Örgütlenmek, küresel virüse karşı birlikte-çalışacak devrimci bir ortaklık gövdesidir.

20- Devrimci ortaklık gövdesi, birlikte çalışmanın insan-uzamı ile doğa-uzamını sermaye-uzamdan özgürleştireceği devrimci politik ekonomi bilincidir.

21- Devrimci politik ekonomi bilinci devlet-olmayan, sermaye-olmayan halkın somut demokrasisidir.

22- Somut demokrasi, farklı bedenlerin ortaklık içinde özgürlüğü, bedenlerin kendileri olarak ürettikleri yaşamların eşitliği ve yaşamın kaynağı olan doğanın esenliği için.

17 Temmuz 2013

Ek Taslak 2:

Nesnel çelişkilerin ekonomik anlamda nasıl karşımıza geldiğini çözümlenmeye girişmek karşımızdaki yaşamı ve istediğimiz başka yaşamı anlamak açısından kurucu bir yer teşkil ediyor. Direniş açısından bu somut çelişkilerin doğru tespit edilmesi gelecekte olabileceklere kapı aralayacaktır. Eğer direniş kendi birlikteliği içerisindeki talepleri ve arzuları "aşama aşama" bir somutluğa ve gerçekliğe yatabilecekse, bunun yaşamın en temel üretim sahası olan ekonomik perspektifin bir değerlendirilmesinden geçtiği tartışmasızdır. Bu politik ekonomik çözümlenmenin doğa, topluluk ve politika izleri arasındaki geçişlerin ana taşıyıcısı olduğu akılda tutularak; "aşama aşama"nın mücadele açısından her bir aşamadaki özgün yaratıcılığa, birlikte-varoluşa ve karara dayanarak kendi zamanını, kendi mekânını ve sermaye ile iktidarın zamanından farklı olan bir yavaşlığı ve özgürlüğü açması mücadelenin belirleyici ufkunu tasarlabilir.

Şiddetin kaçınılmaz bir zorlama ve hızlı geçişin, iyi hazırlanmamış ve kendisine iyi hazırlanılmamış bir fikrîsel olayın kendisiyle çok çabuk özdeşleşebileceğini, çözülmemiş olanı çözmüş gibi davranan tarihsel terör deneyimini neden olduğu birçok felaketten bilen bir zihnin, demokrasiyi her açıdan yeniden keşfedecek ekonomik kuruluşları, katılım, çalışma ve ortaklık biçimlerini de oluşturmak için gösterişten uzak uzun bir mücadelenin ilk tohumlarını atması ve belki de doğrudan devlet iktidarıyla girilecek eşitsiz bir savaşta toplanacak enerjiyi, bu savaş yerine yeni, çoğul, özgür ve demokratik bir toplumu örgütlemeye aktarması daha acil görünmektedir. Elbette, bu hiçbir şekilde Taksim Dayanışma tarafından dile getirilen taleplerden geri adım atılması anlamına gelmemektedir; taleplerin ısrarlı takibi hareketi bir araya getiren varoluşsal dayanakların sağlam tutulması açısından hayatidir. Öte yandan gerçek bir toplum-

sal dönüşümün bu taleplerle sınırlandırılarak yürütülmesi, Gezi ile birlikte öğrenilen toplumsal deneyiminin tarihsel bir nostalji anına çevrilmesi ile sonuçlanacaktır yalnızca. Gezi'nin gelecekteki bir toplumun bir uygulanma sahası olduğu gerçeğine bir inanç oluştuysa; bu inancın ve güvenin uzun soluklu bir mücadelenin enerjisini de kendisinde biriktirmiş olduğundan şüphelenilemez. Bu enerji, kıvrılmaları, pratikleri, yaklaşımların bükülmelerini ve somutla uyumlarını bir fikrin inşasına doğru örgütleyecek çoğul ama her seferinde birlikte-kalınan bir güzergahın enerjisi olmalıdır.

Olayların ne yöne doğru gideceğini kestirmek hiçbir zaman mümkün olmamıştır; olmayacaktır da. Kesintiler ve sürekliliklerle sönecek ya da canlanacak bu toplumsal dönüşüm mücadelesinin, şiddet, demokrasi ve özgürlük sorununu somutlar ve düşünülmüş somutlar açısından praxis yönünde, kapitalizme karşı örgütlenebilecek yeni bir toplumsal zaman ile mekana doğru açabilmesi için; mevcut güçlerin ve tarafların ölçümünü yapmayı ve en önümüzde duran somut çelişkileri tespit etmeyi zorunlu kılmaktadır. Bu konumlanmalar, işgal edilen yerler ve pozisyonlar toplumsal dönüşüm açısından ve "aşama aşama" geliştirilecek bir demokrasi, özgürlük ve sermaye-karşıtı mücadele açısından aciliyet arz etmektedir:

a) Küçük burjuvalara eklemlenen orta sınıfı meydanlara çıkartan isteğin kendi sınıflarının özgür yaşama haliyle ve bu hali simgeleyen cumhuriyetçi, seküler anlatılarla ilgisi açıktır. Yine onlara eklemlenen burjuva-olmayan kitlelerin büyük kısmının bu burjuva ayaklanmasına belirli bir tarih, geçmiş ve kimlik yönünde eklemlendiğini belirtebiliriz. Öte yandan bu sınıf her yere yayılan Gezi deneyiminin içinden geçmekle edindiği deneyimi topluluğun yalnızca siyasi mücadele bilincine değil ekonomik mücadele bilincine de dönüştürmesi gerekliliğini bir ölçüde fark etmiştir. Çünkü ekonomik bir

mücadeleye eklemelenmeyen direnişin politikayı dönüştürücü gücü, hukuksal yaptırımlarla örselenecek ve doğa, kent ve kamusal alan yönünde oluşturduğu baskılar sermaye ve iktidarın birlikteliği karşısında zamanla kaybolacaktır. Anlamlı, dayanışmacı bir topluluk deneyiminden geçen burjuvaların kendi sınıfsal temelleri ile ilgili de sarsıntılar yaşaması kaçınılmazdır. O nedenle buradaki nesnel çelişki, burjuvaların kendi yaşamlarını dolduran refah ve rahatlık yanılması ne denli geride bırakıp bırakamayacağına ve çokluk olarak fakir kesimleri yanlarına ne kadar çekip çekemeyeceğine bağlı olarak çözülecektir. Burada elbette Türkiye'nin genel anlamda kapitalist bir ekonomik krizle karşı karşıya geleceği olanaklı bir an da bu nesnel çelişkinin çözülmesi açısından bağlayıcı olabilecektir.

Öte yandan şu an için belirli bir esnafın (özellikle Taksim esnafının) yine özgürlüklerle ilişkili bir tüketimcilik ve sokak düzenlenmesi bağlamında destek verdiği direniş; AVM'lerin ve onlara içkin kapitalist işleyişin ekonomik bilincine dönüşmüş değildir.

b) İktidar açısından olay kendisini hükümette istemeyenlerin cumhuriyetçi bir hareketi olarak algılanmıştır. Buradaki nesnel çelişki hükümetin direniş polisin aşırı şiddetiyle ve hukukun imkanlarıyla bastırmaya çalışmakla; uluslararası kapitalist çevrelerin demokrasi ve özgürlük vurgusu yapmaları arasında cereyan etmektedir. Sermaye direniş hareketinin temelinde küreselleşme ya da doğrudan sermaye-karşıtı bir hareket olmadığını çözmüş olmalıdır. Bu nedenle parlamenter demokrasinin, gösteri haklarının korunmasından; dolayısıyla sermayenin genelde rahatsız etmek istemediği burjuva haklarının korunmasından yana belli bir tavır almıştır. Ekonomisi büyümekte ve gelişmekte olan AKP'nin de bu uluslararası çevrelere ve sermaye akışına gereksinimi fazlasıyla sürmektedir. O nedenle ekonomik çıkarıyla siyasi çıkarı arasında bir geçiş noktası üretmek

durumundadır. Yine de böyle bir esneme, uzlaşma ya da geçiş açısından belirleyici bir işaret henüz ufukta görünmemektedir. Belki de bu açıdan zamana yayılan bir strateji izlenecektir. Her durumda iktidarın ekonomik gücü ve sermaye akışını koruma yönünde bir tavra doğru sürüklenmesinin kaçınılmaz olduğu söylenebilir. Eğer bu tavidan ziyade siyasi bir gücün temsili ifadesi olan bir egemenlik savaşı tercih edilirse, hepimizi çok daha zor zamanlar beklemektedir.

c) Direnişte ne o tarafta ne bu tarafta belirgin bir tavır almayan çokluk açısından ise, ezilenler, fakirler açısından ise durum şu an iktidar lehine görünmektedir. En azından açık sessizlik bunu onaylamaktadır. Medyanın da aşırı iktidar yanlısı tutumu bu kitlenin yönlendirilmesinde hala belirleyici bir yer işgal etmektedir. Fakat yaşanabilecek bir ekonomik kriz ve bunun direnişle eklemlenip eklemlenemeyeceği ve hangi yönlerde eklemlenebileceği sorusu hala kritik bir sorudur. Bu sınıfın olaydaki kendi yerini bulması olmaksızın; sermaye karşıtı özgür bir yaşamın ilk halesine ulaşmak bile mümkün olmayacaktır.

d) Kürtler de kendilerine hayat veren özgürlük ve demokrasi gibi ilkeler açısından direnişle birlikte olmayı içlerinden geçirmekte; halkların birbirlerini tanıyacağı bu eşsiz deneyimde kendi yerlerini almayı arzu ile istemektedirler. Bireysel katılımlar da kesin olarak gözlenmiştir. En azından hakkaniyetle söylenebilir ki bu eylemliliğe bu ölçüde uzak olmak birçoğunun kafasında ciddi soru işaretleri doğurmaktadır. Yine de bu istek belirleyici olmamış; isteğe büyük ölçüde ket vurulmuş, radikal çıkış anları dışında ortak bir tavra katılma vuku bulmamıştır. Temelinde hükümetle süren müzakereler, şu ya da bu şekilde ortaya çıkmış barış umudu Kürtlerin direnişle arasına hissedilir bir mesafe koymalarına neden olmuştur. Bu çelişkinin

hangi yönde çözüleceği hükümetin yapacakları ile Kürtlerin talep ettikleri arasındaki mesafenin; Kürtlerin, direnişin geliştireceği özgür, demokratik bir birlikte-varoluş mücadelesi ile arasındaki mesafeden daha az mı daha çok mu olacağı sorusunun yanıtına bağlı olacaktır.

e) Direnişin kendisi açısından ise yaklaşan seçimlerle ilgili bir karsızlık söz konusudur. Parti kurma söylemlerinden, bağımsız aday söylemlerine kadar bir çeşitlilik söz konusu. Buradaki nesnel çelişki; direnişin ruhunun epey gerisinde olan siyasi kurumları en azından yerel seçimler açısından doğru aday yönünde dönüşüme zorlamakla; direnişin kendi siyasi örgütlenmesi ve talebini kendi yatağına doğru itebilecek siyasi bir organizasyon kurabilme arzusu arasındadır. Öte yandan seçimlerin fazlasıyla yaklaştığı ve siyasi bilinçliliğin henüz kitlesel siyasi organlar yaratma beceri ve kapasitesine dönüşmediği gözetildiğinde, bu isteklerin gerçekçi bir temele oturtulması ve somut zamanının oluşturulmasının ya da hayata geçirilmesinin hoş ve hızlı bir hayal olmaktan öteye geçemeyeceği görülüyor. Bu, elbette zamanla değişebilecektir ama bu zamanın aylarda ifade bulması olanaksızdır.

Taksim Dayanışması bileşenleri içerisinde de yer alan partilerin, başta CHP olmak üzere, yerel seçimlerde gerçek sol yönünde, amaçsız demokrasiyi, özgürlükçü ve çoğulculuğu savunan adaylar belirlemeleri ya da bu yönde birleşmeleri ve direnişin ruhuna yakınsayabilecek, hatta mümkünse onun içinde yer almış adaylar etrafında bir çekim oluşturmaları önemli görünmektedir. Bu yalnızca direnişin değil politikanın dönüşümünde ve geleceğinde kendilerine gerçek anlamda yenilikçi ve özgürlükçü bir yer edinmek isteyenlerin de ortak kaygısı olmalıdır. Aksi takdirde Yeni Türkiye'den duyulan heyecan karşısında korku ve kimlik siyasetine başvurulacak, bu yabancı olmayan felaket de bulaşıcı bir hastalık gibi birlikte-varoluşun güzelliğini ve barışını içten içe kemirecektir.

Nihayetinde, gerçek bir sosyal demokrasi sağlayabilecek bir aday etrafında toplanmanın; en azından yerel yönetim yönünde çevreci, demokratik ve katılımcı hassasiyetlere karşılık verilmesi hedefini güdecek bir bilinçlilik uyandırmanın somut olanağı sorgulanmalıdır. İstanbul, şu anda sermaye ve iktidarın egemenliğini yaşatan hayati bir şehirdir; o nedenle yerel seçimler "aşama aşama" açısından dönülmesi gereken ilk somut kavşaktır. Sonuç olarak partiden ziyade adayın niteliğine ve direniş deneyiminin öğrettikleriyle en yüksek düzeydeki bir uyuma odaklanması, İstanbul'un kazanılması için hayatiyet arz etmektedir. Ütopyaya birden sıçrama mümkün değildir; *aşama aşama somutluk* ütopyanın erişilebilirliği açısından vazgeçilemez niteliktedir. Ütopya ile ilişkinin somutun içinden ve zaman yoluyla sürdürülmesi yeni bir toplumsal doku oluşturmanın kaçınılmaz şartıdır.

Sosyal demokrasinin böylesi bir dönüştürme ve direniş yönündeki değerlere doğru itilmesi; ileride kendi siyasi yoluna gitmek isteyebilecek bir bilinçlilik açısından da herhangi bir engel teşkil etmeyecektir. Sosyal demokrasiden şu an devrimci olmasını, gerçek bir komünal ve anarşist bir odağa dönüşmesini beklemek fazla iyi niyetli bir yaklaşım olacaktır; ondan sermayeyi sosyalist bir dünya yönünde söz konusu etmesi de beklenemeyecektir ama yerel yönetimler açısından çevreci, katılımcı ve demokratik hassasiyetlere değer veren bir yola girmesi sağlanabilir.

Son olarak sorgulanması gereken; direnişin gerçekten bir partiye, devlet uzamındaki bir temsile aktarılmasının zorunlu olup olmadığıdır. Kendi yaşamını, kendi zamanını, kendi politik örgütlenmesini; kendi disiplini kendisine dar olduğu açıkça belli bir siyasi uzama ve politik gerçekliğe akıtmak gerçekten kaçınılmaz mıdır? Yoksa özellikle yatay örgütlenmelerle, birbirleriyle bağlı organik mikro-politik oluşumlarla ekonomik yaşamı, toplumsal yaşamı belli bir zamana yayarak dönüştürme hedefi ve sonrasında bu dönüşmüş kitlenin bilinçliliği ile ve onun kura-

cağı somut toplumsal yapılarla (ki bu yapılar demokratik ve katılımcı karar ile inşa mekanizmaları yoluyla zaman boyunca gerçekleştirileceğinden) toplumdaki gerilimleri çözüme yönünde devrimci bir yapıcılık ve kuruculuk deneyimi mi açılmalıdır? Zamanındaki ve mekandaki... Bir birlikte öğrenmenin sabrındaki, bir birlikte yaşamının ortaklığındaki...

23 Temmuz 2013

BİRDİRENİŞE GÜZELLEME

Gizem Çıtak

Her şey ağacımızı, parkımızı sahiplenmek istememizle başladı. Biz. Çünkü oradaki ağaçlar “bizim”, Gezi Parkı “bizim”. Daha “ciddi” bir dille söylemek gerekirse kamusal alanların, kamunun istekleri göz ardı edilerek, devletin tek tarafı aldığı kararlarla bir kez daha elden çıkarılması/tahrip edilmesi ve bunlara el konulması söz konusu ve biz, buna karşı çıkmak niyetindeyiz. Bir gece sabaha karşı gelen iş makineleri Sırrı Süreyya Önder’in de desteğiyle durduğunda bu uygulamanın devam edeceği belliydi. Hükümetimizi, devletimizi iyi tanıdığımızdan bunu biliyorduk. Her zaman olduğu gibi bir sabaha karşı başlayan “operasyonla” yıkım devam edecekti. Bunun için “marjinal gruplar” olarak Gezi Parkı’na gitmeye başladık ki ağaçlarımızı koruyacağımız, bu hukuksuzluğa karşı duracağımız, bu işin peşinde olduğumuz bilinsin.

Ağaçlarımızı kurtarma eyleminin Gezi Parkı Direnişi’ne dönüşmesi polisin orantısız güç kullanımı sayesinde/yüzünden oldu. Barışçıl göstericilere, elinde pankartından başka bir şey olmayan eylemcilere polisin aşırı güç kullanarak saldırması sonucu kitleler hareketlendi. Bu direnişin sadece Gezi Parkı ve üç-beş ağaçla ilgili kalmamasının

en büyük sebebi de buydu. Hayatı boyunca bir eyleme bile katılmamış olan insanlar için bardağı taşıran son damlaydı. Korku duvarını aşıp ardını görmemiz için son basamaktı. Bu nedenle, devlet terörüne “hayır” demek için; bombalanan, yaralanan, öldürülen insanların, kesilen ağaçların, yıkılan sinemaların hesabını sormak için sokağa çıktı insanlar. Başbakan’ın her kibir dolu, demokrasiyi sandığa indirgeyen, hakaret ve nefret içerikli konuşmasından sonra Gezi Parkı’nda, Kızılay’da, Gündoğdu’da ve daha birçok yerde kalabalık gittikçe arttı. Kalabalık arttıkça iktidar sahiplerinin korkusu arttı, artık halkın değil iktidarın polisi olduğunu rahatça gördüğümüz polisin şiddeti arttı.

Arkadaşlarına, tanıdıklarına, yaşıtlarına, yoldaşlarına, ağaçlarımızı korumaya giden o güzel insanlara polisin şiddetli saldırısını görenler sokağa çıkmaya devam ettiler. O güzel insanları korumak için, yanlarında olmak için, hep beraber güzelleşmek için. Her korktuğumuzda aklımıza Ethem geldi, Abdullah geldi, Mehmet geldi, Medeni geldi; yeniden maskemizi taktık, çıktık sokağa. Direniş ile birlikte indığımız sokaklarda yürürken o sokağın, o mahallenin “bizim” mahallemiz olduğunu tekrar hissederek yürüdük, komşularınızla tekrar tanıştık. Sağımıza solumuza baktık, artık çok kalabalıktık. Sesimiz gürleştii, duruşumuz dikleştii. Gülümsemeler yayıldı yüzümüze. Korku gidince yerini mizah aldı, eğlence aldı. Kaçmamız gereken TOMA’ların önünde gitar çaldık, gaz bombalarının arasında dans ettik, barikatlarda öpüştük. Hepimiz yan yana duruyorduk şimdi; polise, devletin şiddetine karşı ağaçlarımız için, bize ne yapacağımızı, nasıl yaşayacağımızı söyleyen iktidardan bıktığımız için. O kadar sıkıştırılmış, o kadar hapsedilmişti ki bu “patlamanın” ihtiyacımız olan şey olduğunu gördük.

Günler süren direnişin ardından halkın Gezi Parkı’na tekrar girmesiyle barikatların ardında kendimize, hepimize ait olan bir dünya

yarattık. Parkımıza sahip çıkmayı aşır orada devletin (neredeyse) olmadığı bir dünya kurduk. “Ne de çok ihtiyacımız varmış buna!” Bizlere dikte edilenlere karşı artık kendi isteklerimiz, kendi ihtiyaçlarımız vardı orada. Sınır tanımayan doktorlarımız, gazetecilerimiz vardı. Ağaç ektik, çiçek ektik, sebze ektik, çöplerimizi topladık, kütüphane açtık. Birbirimizi gördük. Bana göre direnişin en önemli getirilerinden biri bu oldu. Hiçbir önyargı olmadan, medya gibi araçlar olmadan, devletin/kurumların “diğerlerini” nasıl görmemiz gerektiğine dair yönlendirmeleri olmadan birbirimizi gerçekten gördük. Sadece görmekle de kalmadık elbette. Çünkü direnmek, tarumanın en güzel haliydi. Çarşı, Lambda’yı tanıdı; Antikapitalist Müslümanlar, Feministleri tanıdılar. Bizi birbirimize karşı durdurmanın ve orada bir araya getirenin ne olduğunu düşündük. Uzun zamandır bize dikte edilen dünyanın dışında dünyalar gördük. Başka bir yaşam şeklinin mümkün olduğunu gördük. Her zaman şikayet ettiğimiz, hakkında hoşnutsuzluk duyduğumuz şeyleri ancak bizim değiştirebileceğimizi anladık. Daha önce tanımadığımız ve o karışıklık içinde bir daha da göremediğimiz insanlarla solüsyonlarımızı paylaştık, evlerimizi onlara açtık. Sadece birbirimizi değil kendimizi gördük, içimizdeki iyiliği gördük ve anladık ki dünya “umursayınca” gerçekten daha güzel.

Bu yazı için “Gezi”den konuştuğum insanlara, neler oluyor sence, peki sonra neler olacak, ne olmasını istiyorsun diye sorduğumda en çok duyduğum söz “Biz buraya özgürlüklerimiz için geldik” oldu. Evet, Başbakan haklıydı; konu ağaç olmaktan çıkmıştı artık. Konu “biz”dik, hayatlarımızdı, dünyamızdı. Bununla birlikte direnişin nereye gideceği ve nereye doğru evrilmesi gerektiği konusunda üzerinde uzlaşmış genel talepler dışında bir fikir birliği yoktu. Fakat direnişin yararlılığını sorgulayan kimse de yoktu. Herkes büyük ölçüde iyimserdi. Nitekim halkın Gezi Parkı’ndan görülmemiş bir şid-

det aracılığıyla çıkarılması ve Gezi Parkı'nın kapatılmasından sonra birçok mahallenin parklarında kurulan forumlardaki kalabalık bu iyimser düşünceleri boŖa çıkarmadı.

Önümüzdeki yıllarda Türkiye siyasi hayatının ve demokrasisinin ne yöne gideceğini bilemeyiz fakat emin olabileceğimiz bir Ŗey var ki o da Gezi Parkı DireniŖi sonuçlandıktan sonraki süreçte de direnmenin devam edeceğidir. Yıllardır tepki göstermeyen, evlerine kapanmıŖ, ekranlardan başını kaldırmayan insanlar bir Ŗeyleri deđiŖtirebileceklerini gördüler. Sadece bu sebeple bile sokağa çıkmaya devam edecekler. Çünkü özgürlükleri ve talepleri için sokağa çıkan bizler özgür olmayı geçin, özgürlük için direnmenin getirdiği o muhteŖem hissi çok sevdik.

GEZİ VE YENİ ÇEVRE TAHAYYÜLLERİ

Gökhan Kodalak

Doğal Çevre ve Beşeri Ekoloji

Haber New York'ta aldım. Gezi Parkı'nda başlayan mütevazı bir protesto kısa sürede olay olmuş ve İstanbul'u sallamaya başlamıştı. İstanbul ki dünyanın en olaylı kentlerinden biridir, ama kolay kolay sallanmaz, bu sabit veya muhafazakâr olduğu anlamına gelmez, daha çok sürekli ürettiği ve eklemlediği yeniliklere ve farklılıklara dahi Georg Simmel'in kulaklarını çınlatacak şekilde metropolitan bir umarsızlık ve mesafelenmeyle yaklaştığını işaret eder.⁷ Ama bu farklıydı, bu olayla birlikte İstanbul'da yer yerinden oynadı.

Gezi olayı bir çevre protestosu olarak başladı. Gezi parkındaki ağaçların kesilmesine karşı çıkanlara devlet şiddetle cevap verdi; darp edildiler, yüzlerine gaz sıkıldı, çadırları yakıldı. Bu ekolojik olduğu söylenebilecek başlangıcı yetersiz görüp retroaktif olarak başlangıcı daha "büyük" anlatılar etrafında kurmaya çalışanlara ve hatta

⁷ Simmel'in yirminci yüzyılın başında kaleme aldığı ve metropol yaşantısının insan üzerindeki etkilerini anlattığı metni hala güncelliğini korur; Georg Simmel, "The Metropolis and Mental Life," in *The Sociology of Georg Simmel* (New York: Free Press, 1976).

devletin şiddetini anlamlandıramayıp bunu yerel demokratik kültürün gelişmemişliğiyle açıklayarak geçiştirmeye çalışanlara şunu hatırlatmak isterim; ekolojik kriz hakim politik ve ekonomik tahakküm kurgularını değiştirme ve dönüştürme potansiyeline sahip yeterince büyük bir anlatı ve ekolojik krizin ortaya çıkmasından başlayıp hala olumlu adımlar atılamayan strüktürel bir düğüm haline gelmesine kadarki en önemli pay demokratik kültürlerinin gelişmişliğiyle övünen ulus-devletlerin ve çok-uluslu şirketlerin ta kendilerine ait. Dolayısıyla Gezi tartışmalarında en çok arka plana itilen fakat en başta konuşulması gereken konuyla başlama taraftarıyım; yani ekolojiyle.

Ekolojik protestolar, eylemler ve kuramlar doğal çevreyle insanın ilişkisinin mevcut sorunlu ve sürdürülemez yapısını eleştirir ve yerine yeni bir birlikteliğin olasılığını ifade veya ima ederler. Temelde son birkaç yüzyıldır insanın doğal çevresiyle kurduğu dönüştürücü ilişkiyi hem nitel hem de nicel anlamda oldukça yoğunlaştırırken, bunun doğal çevre üzerindeki yıkıcı etkilerinin göz ardı edilmesi sonucu karşılaşılan ekolojik sorunsallarla yüzleşme gerekliliğine odaklanırlar. Gezi olayı bu makro anlatıya eklenerek küresel ısınmanın, biyolojik çeşitliliğin azalmasının, çevre kirliliğinin, fosil yakıt bağımlılığının, doğal çevre sınırlarının gün geçtikçe daralmasının ve benzeri ekolojik sorunların mevcut ekonomi-politik kurgular tarafından çözülemeyeceğini mikro ölçekte İstanbul'un kent merkezindeki bir parkın kar güdümlü bir mantaliteyle yok edilip yerine bir alışveriş merkezi inşa edilmesinin karşısında durarak bir kez daha yüzümüze vurdu. Gezi'nin su yüzüne çıkardığı eleştiriler arasında, hangi görüşten olursa olsun, toplumsal ölçekte en fazla hak verilen ve en çok onaylanan eleştirinin bu ekolojik düzlemde yoğunlaştığını göz önünde bulundurup, Gezi'nin yakın gelecekte toplumsal düzlemde yansıyacak en önemli katkılarında birinin yeni ekolojik çevre tahayyüllerinin üretiminde katalizör işlevi görmesi olduğu söylenebilir.

Yeni ekolojik çevre tahayyülleri üretirken, bazı tuzaklardan özellikle kaçınmak gerektiğini de ayrıca belirtmek lazım. Bu tuzakların başında doğal çevrenin insan eliyle kültürel çevreye dönüştürülmesine topyekûn karşı çıkan ve insanın bunun yerine tavşanlar ve kunduzlar gibi doğayla “uyumlu” bir şekilde yaşamasını talep eden nostaljik ekoloji anlayışı gelir. En basit tanımıyla insanlık tarihi, insanın doğayla karşılıklı ve etkileşimli bir şekilde birbirlerini değiştirip dönüştürmelerinin tarihidir. Bu anlamda, doğayı olduğu gibi, yani “doğal” halde muhafaza etmeyi ve insanın doğayla ilişkisini dönüştürücü bir etkileşim olarak görmek yerine, insanın doğanın kusursuz olduğu varsayılan işleyişiyle mümkün olduğunca uyumlu hale gelmesini ve doğanın organik bir uzvu kılınmasını öngören romantik anlatının en hafif tabirle naif olduğunu belirtmek gerekir. Bu çerçevede Gezi Parkı da “doğal” değil, insan eliyle yapılması bağlamında yapaydır, fakat bu ikili karşıtlık daha en başından doğallık anlayışının kendi iç sorunlarından başlayarak anlamsızlaşır. Doğa, nostaljik ekoloji anlatısının varsaydığı gibi kusursuz döngülerin ve organik birlikteliklerin dengeli ve uyumlu bedeni değildir, aksine doğa, üzerinde bitimsiz ontolojik çıkar çatışmasının yaşandığı, insanın katkısı olmadığı zamanlarda dahi türlerin yok olup, yenilerinin türediği, endüstriyel üretimin icat edilmediği zamanlarda dahi buzul çağlarının ve dramatik katastrofların yaşandığı, dolayısıyla her daim sonuçları belirsiz muazzam deneylerin işlem gördüğü kaotik bir lehimdir. Doğa’yı aşkın bir düzene sahip cennetvari bir çevre arzusuyla ve hiç var olmamış bir geleneksel dünya özlemiyle kutsallaştırmanın, Doğa’ya eksikliği hissedilen tannısal sıfatlar atfederek tapınmanın ve bu doğrultuda Doğa’nın işleyişini insanın toplumsal hayatında hâkim kılmaya çalışmanın bir anlamı yoktur; fakat bu aynı zamanda insanın doğa üzerinde hâkimiyet kurmasını ve kendinden menkul kadir-i mutlak yetkinliği üzerinden doğayı kendisine madun kılma-

sını da gerektirmez. Bu verimsiz yönelim yerine insanın da, doğanın da Gilles Deleuze ve Felix Guattari'nin tabiriyle düşünen-imalatlar olduklarını, yani her ikisinin de dönüşerek ve farklılaşarak üreyebildiği kadar, dönüştürerek ve farklılaştırarak da üretebildiğini akılda tutmak gerekir.⁸ Bu kapsamda güzergâhın mitolojik bir Doğa Ana'ya dönüş fantezisi olması yerine, insan ve doğa arasında daha eşitlikçi bir dönüştürücülüğün arayışı olması daha anlamlı gözüktür.

Bir diğer tuzak doğayı sömürmeyi ekolojik bir duyarlılık gibi sunan ve lüks tüketimi sosyal sorumluluk kisvesi altında pazarlayan kozmetik ekoloji anlayışıdır. Bu anlayış ekolojik duyarlılığın, toplumsal sorumluluğun ve hatta etiğin metalaştığı bir dünyayı tasvir eder; artık ekstra bir ücret karşılığı frapaççinonuzu yudumlarırken Guantanamo'daki yerel çiftçilere yardım edebilir ve Afrika'daki fakir çocukların eğitimine katkıda bulunabilirsiniz. Amaç sorunun kaynağı üzerine kafa yormanızı ve meselenin politikleşmesini önlemek ve sistemin ekolojik ve aynı derecede ekonomik sorunsallar karşısındaki strüktürel yetersizliğini gizlemek adına, sizin sadece bir bardak kahve satın alarak, birilerine sms'le üç kuruş para yollayarak, kurtlu organik elmalar tüketerek veya %15 enerji tasarruflu bir eko-konutta oturarak, yani güzergâhları önceden belirlenmiş, evcilleştirilmiş ve paketlenerek tüketim sektörüne açılmış eylemlerde bulunarak, kurulmuş sisteme çomak sokmadan, vicdanınızı kısa yoldan rahat tutmanızdır. Gezi'nin tüm uğraşlar sonrasında yıkılamayacağını farkına varan güçlerin, parkı hızla çiçeklendirip üzerinden kar edemeyecekleri bir meta olsa dahi, eski alışkanlıklarıyla albenili bir paket haline getirmeye çalışması da benzer bir kozmetik anlayışın ürünüdür. Özetle nostaljik ve kozmetik yaklaşımlar ekolojiyi –Marx'ın

⁸ Benim üreten-ürün diye çevirmeyi öngördüğüm fakat Ulus Baker'in düşünen-imalat diyerek çeviriyi bir üst seviyeye taşıdığı *producing-product* kavramı için; Gilles Deleuze and Felix Guattari, *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia*, trans. Robert Hurley, Mark Seem, and Helen R. Lane (Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000), 5.

sözlerini güncellemek gerekirse– toplumların yeni afyonu haline getirme tehlikesini beraberlerinde taşırlar. Anlamalı bir ekolojik çevre tahayyülünü ortaya koymanın ilk adımı, bu iki hendeğin üzerinden metanetle atlamakla başlar.

Yapılması gereken öncelikle küresel ölçekten kıtasal ölçeğe, ulus ötesi ağlardan yerel ölçeğe, kentsel ölçekten mesleki ölçeğe ve mahalli ölçekten bireysel ölçeğe dek birbirleriyle iletişim hâlinde olan, birbirleriyle çarpışan ancak kritik kararlarda esnek uzlaşılar sağlayan ekolojik ağ örgütlenmeleri geliştirmektir. Doğayla insan arasındaki dönüştürücü diyalektiğin bereketli bir düzlem üzerinde sürdürülebilir kılınması ve bu yönde atılacak adımların aşkın ideolojiler ve istismarcı politikalar tarafından gasp edilmemesi yeterince anlamlı bir başlangıçtır. Bu temel altyapının inşaatının yanında, doğal çevrenin –Gezi'nin yeniden hatırlattığı üzere– yapısal ve kentsel çevreyle nasıl bir arada kurgulanacağına da kafa yormak gerekir. Bu doğrultuda parkların inşası ve korunması dahi miadını doldurmuş işlevselci ve konvansiyonel şehir plancılığı mantığının bir artığıdır; yapılması gereken yapılı çevre ve doğal çevreyi birbirlerinden steril sınırlar dahilinde ayırarak düşünmek değil, kentsel nişleri, toplumsal yaşama alanlarını ve hatta endüstriyel zonları doğayla melezleyerek beşeri ekolojiler üretmektir. Mesele nerede yaşayacağımızın, nerede çalışacağımızın ve nerede doğayı deneyimleyeceğimizin merkezi yönetimlerce belirlendiği ayrıştırıcı mekânsal bir örgütlenmeye razı olup mevcut parkların daha iyi korunmasıyla veya daha çok parkın inşa edilmesiyle yetinmekten değil, doğal çevrenin tüm yapılı çevreye her an nüfuz ettiği ve her ortamda belirli yoğunluklarda deneyimlenebildiği yeni kurguların peşine düşmektir. Gezi bunu ters istikametten yapmayı denedi, yaşam alanlarımızı parklarla melezlemedi ama, kent parklarını multifonksiyonel yaşam alanlarına çevirmeyi becerdi. Bu doğrultuda, desantralize edilen endüstriyel sahaların

(örneğin Haliç Tersanesi ve Hasanpaşa Gazhanesi gibi olağanüstü potansiyelleri içerisinde barındıran alanların) salt üst-orta sınıf müşteri yelpazesine sunulmak uğruna steril AVM'lere, otellere ve müzelere dönüştürülmesi yerine, bu mekanlarda bu dönüşümün katalizörü işlevi görecektir melez beşeri-ekolojiler kurgulanamaz mı? Yine metropollerin marjinal-mekanları olarak hor görülen gecekonduklar temizlenmek, ehlileştirilmek, mutenalaştırılmak, kısaca yok edilmek ve sürgün edilmek yerine, marjinal-ahalisıyla birlikte karar almak şartıyla doğal ve yapılı çevrenin nasıl bir arada sürdürülebilir kılınabileceği üzerine kurgulanacak mekânsal deneylerin beşiği haline gelse daha anlamlı sonuçlar elde edilemez mi?⁹ Belki de bu bölümü şöyle sonlandırmak anlamlı olacak; ya gecekondu sakinlerinin ayçiçek yağı tenekelerinden saksı yapması, küçümsenecek ve görmemişlikle yaftalanacak bir imalat değil de, beşeri-ekolojinin erken nüvelerinden biriye?

Yapılı Çevre ve Şenlikli Mekân

Elim kolum bağılydı, olaya ne coğrafi pozisyonumdan ötürü fiziksel olarak müdahil olabiliyordum, ne de olayı göstermemek adına penguen belgeselleri yayınlayan ve çoktan tahakküm aparatlarına dönüşmüş konvansiyonel medya üzerinden takip edebiliyordum. Coşku ve çaresizliğin iç içe olduğu tarifi zor bir birliktelik üzerimde hâkimdi, elimden gelen yalnızca sosyal medyadan olayları takip etmek, kendi görüşlerimi ve görüşlerine değer verdiğim kişilerin görüşlerini paylaşmaktı. Fakat şunun her daim farkındaydım ki, Gezi

⁹ Bu yaklaşımın marjinal gecekondu ahalisini doğası gereği madun varsayınmak dolayısıyla ilk deneylerin onların üzerinde uygulanmasını öngören seçkin bir tavırdan kaynaklanmadığını, tam aksine bu radikal dönüşümün odağı olmayı tam da her türlü melezlenmeye açık marjinal karakterleri dolayısıyla onların hak ettiğini düşünen bir görüşten peydahlandığını belirtmeyi ayrıca gerekli görüyorum. Dönüştürücü potansiyelleri üzerinden değerlendirmek gerekirse bugünün proletaryası, gecekondu sakinleridir.

olayında mesele başta da çevreydi, süreç içinde çeşitli tarafların saldırıları altında kalıp temel gerekçesinden saptığı iddia edildiğinde de çevreydi ve bugün yeniden değerlendirdiğimde hala çevre, fakat dar anlamıyla değil: mesele doğal olduğu kadar yapılı çevre, zihinsel olduğu kadar kültürel çevre, duygulanımsal olduğu kadar etik çevre, politik olduğu kadar ekonomik çevre... Aslında Gezi olayı mevcut toplumsal çevrelerin yetersizliğinin farkına varılmasından ve yeni çevreler üretme isteğinden başka bir şey değil.

Gezi olayı İstanbul'un en önde gelen kent merkezlerinden birinde, Gezi Parkı adındaki park işlevli kamusal bir mekânın tepeden inme yöntemlerle Topçu Kışlası adında alışveriş merkezi işlevli olması planlandığı açıklanan ve tarihsel bir yapının rekonstrüksiyonu ile elde edilecek bir başka mekâna dönüştürülme buyruğunun toplumsal düzlemde reddiyle başladı. Buraya dikilmesi planlanan Topçu Kışlası 1780 yılında inşa edildi, birkaç kez yangın geçirdikten sonra Abdülmecid döneminde Rus ve Hint coğrafyasında alışlagelen mimari elemanları bünyesine katan eklektik bir üslupla yeniden yapıldı ve 1940 yılında Erken Cumhuriyet Dönemi'nde İstanbul'un planlamasında etkin rol oynayan Henri Prost'un önerisiyle yıkılıp yerine rekreatif bir kamusal omurganın başlangıç noktası olarak Gezi Parkı inşa edildi. Mimarlık tarihçisi Uğur Tanyeli'nin saptaması tam da bu bağlamda anlamlı gözüküyor; gerçekten de politik dayatmalar mimarlık ve kent aracılığıyla yapıldığı takdirde, itirazların ve isyanların da mimarlık ve kent aracılığıyla kendilerini ortaya koymasına şaşır-mamak gerek.¹⁰

Mimarlığın yüzleşmekten kaçındığı kulvarların başında yapılı çevrenin her şeyden önce politik olduğu gelir. Politik erkin tarihi Topçu Kışlası'nı Gezi Parkı'nda yeniden inşa etmeye karar vermesi, Michel Foucault'nun sembolik, ütiliteryan ve disipliner işlev üçlemesi

¹⁰ Uğur Tanyeli bu sözleri 7 Haziran Cuma günü Galatasaray Aynalı Geçit'te düzenlenen Tarih Vakfı'nın Gezi Parkı hakkında yaptığı basın açıklamasında söyledi.

üzerinden değerlendirilirse, öncelikle kararın politik erkin iktidarını dışa vurması bağlamında sembolik olduğu söylenebilir.¹¹ Bu anlamda yapılı çevrenin toplumsal iktidar mücadelesinden muaf olmadığı ve mimarlığın tarih boyunca egemen politik iktidarların kendi erklerinin sembolik yansımalarının inşaatı yolunda sefil aparatlar olarak işlev gördüğünü itiraf etmekle yola çıkmak gerekir. Bambaşka bağlam ve tarihselliklerde inşa edilmiş olsalar dahi bugün hayranlıkla izlenen ve bahsedilen Giza Piramitleri antik dönem kölelerinin sırtında yükselen firavunların tanrısal egemenliğini, Eyfel Kulesi Fransızların rasyonel aşkınlığı arkasına alarak Afrikalı yerlileri demir parmaklıklar arkasında sergilediği uluslararası sergi alanlarındaki emperyalist tahakkümünü, Süleymaniye Camii Osmanlı Sultanı'nın mutlak erkini ve bugün Dubai'deki en yüksek gökdelen yarışları çok-uluslu sermayenin küresel hegemonya taleplerini sembolize etmeleri bakımından, ortak bir iktidar dışavurumu düzleminde buluşurlar. Topçu Kışlası da bu sembolik düzleme eklenmek ister. Geçmişten bugüne tüm politik iktidarlar Türkiye'nin merkezi kabul ettikleri Taksim'de kendilerini ve taşıdıkları değerleri göstermeyi arzular; tam da bu yüzden kendisini Osmanlı kültürünü canlandırmakla yükümlü varsayan muhafazakâr politik iktidar Cumhuriyet Dönemi mimarlığının en önemli yapıtları arasında sayılan Atatürk Kültür Merkezi'ni yıkmak isterken, Osmanlı dönemi mimarlığının nitelikli örnekleri arasında sayılması güç olan Topçu Kışlası'nın üslubunun taşıyacağı sembolik değer dolayısıyla yeniden inşa etmeyi dener. Bu sembolik anlamının yanında, Topçu Kışlası'nın alışveriş merkezi olarak işlevlendirilme isteğinin ardında ütiliteryan mantık yatar. Mekândan mümkün olduğunca efektif bir ekonomik karşılık beklenmektedir, yani basitçe söylemek gerekirse, park ekonomik

¹¹ Foucault bu üşlemeyi bir mülakatında mekanın değil emeğin işlevsel kategorileri üzerine kurgular; Michel Foucault, "The Eye of Power," in *Power/Knowledge Selected Interviews & Other Writings 1972/1977*, ed. Colin Gordon (New York: Pantheon Books, 1980).

fayda sağlamaz, yerine daha karlı bir yatırım yapmak istenir. Topçu Kışlası'nın inşası aynı zamanda disipliner bir anlam da taşır, amaç kurgulanması planlanan kontrol edilebilir toplumsal düzeni yapısal elemanlarla sabitlemektir. Gezi Parkı bu anlayış çerçevesinde ayyaşların, transseksüellerin, düşük gelirli toplumsal sınıfların ve marjinal gençlerin kullanım alanı olarak mimlenir, dolayısıyla peşine düşülen kendi toplum tezahürleriyle bağdaşmayan bu toplumsal dokunun terbiyesidir. Bu toplumsal doku ya yeni güvenlik görevlileriyle, üzerine çekeceği "seçkin" ve tüketici sınıflarıyla ve tabii ki talep edeceği ekonomik gereklilikleriyle bu alanın alışveriş merkezileştirilmiş halini deneyimlemenin bedelini ödeyerek uslanırlar, ya da şimdilik hala tam anlamıyla denetlenmesi tamamlanamamış diğer alanlara kaçıp en azından gözden uzaklaşırlar. Özetle ne mekan varsayıldığı gibi nötr bir alandır, ne de mimarlık varsayıldığı kadar masum bir aparatır. Gezi olayının su yüzüne çıkardığı temel konuların başında, kentsel ve kamusal mekânın örgütlenmesine dair karar mekanizmalarının yeniden değerlendirilmesi gelir.

"Hayatı değiştirmek! Toplumu değiştirmek! Bu ilkeler uygun bir mekân üretilmediği müddetçe hiçbir anlam ifade etmezler,"¹² der Henri Lefebvre. Gezi'nin yeniden hatırlattığı bir gerçek varsa, o da vaktin artık yeni mekânlar üretme vakti olduğudur. Bu pazarlama veya ihtiyaç odaklı bir anlayışla, farklı üsluplarda, farklı biçimlerde veya farklı işlevlerde yapılar inşa etmek anlamına gelmez. Bu, mekânların elitist ve kapalı üretim modelleri yerine, katılımcı karar mekanizmalarıyla, son ürün odaklı tasarım anlayışı yerine süreç odaklı zaman kavrayışlarıyla ve sabit işlev güdöleri, determinist kullanım amaçları ve denetlenebilirlik prensipleri yerine değiştirilmeye ve dönüştürülmeye teşvik eden açık kaynaklı ve öngörülemeyen virtüelliklere açık bir formasyonla kurgulanmaları anlamına gelir.

¹² Henri Lefebvre, *The Production of Space*, trans. Donald Nicholson-Smith (Cambridge: Blackwell, 1991), 59.

Dolayısıyla öncelikle eşitlikçi bir mekânsal üretim organizasyonunun peşine düşmek gerekir. Nasıl olur da mekânsal üretim toplumun katılımcılığını reddeden politik erkin, ekonomik sermayenin ve mimari disiplinin otoritelerini sağlama aldıkları egemen, işveren ve uzman birlikteliğinin seçkinci yapısından kurtarılabilir? Nasıl olur da kentsel ve kamusal mekânın üretiminde toplum söz sahibi olabilir? Toplumun kendilerine dayatılan yapıları kullanırken mekânları dönüştürme kabiliyetiyle yetinmek ve avunmak mı gerekir, yoksa Roland Barthes ve Michel de Certeau'dan devşirilen mekânın tüketilmek vasıtasıyla üretildiği argümanını belirli bir ölçüde kabul etsek bile, mekânın üretimine toplumsal aktörleri dâhil etmenin yollarını aramayı sürdürmek mi gerekir?¹³ Gezi olayı kentsel mekânın politik erkin arka bahçesi olmadığını ve tüm toplumsal aktörlerin mekâna dair söyleyecekleri olduğunu hatırlatması anlamında önemli bir eşik sayılabilir. David Harvey Lefebvre'yi arkasına alarak kent hakkının kentsel donatılardan faydalanma özgürlüğünden çok; kenti değiştirerek, kendimizi değiştirme hakkı olduğunu söyler.¹⁴ Belki de kenti değiştirerek kendimizi değil, ilk olarak kendimizi değiştirerek kenti değiştirmeye başlamak gerekir.

Katılımcılığın yanında, mekânsal üretimin süreç odaklı tasarlanması da oldukça önem arz eder. Son ürün odaklı tasarım yapının tasarımıyla birlikte sonuçlanması gerektiği illüzyonunu ve ilelebet sabit kalması gerektiği saplantısını beraberinde getirir. Yapıyı mimarın ortaya koyduğu ideal son halinden saptırmaya çalışan tüm kullanıcılar tam da bu mantık çerçevesinde düşman addedilirler. Birkaç mimarlık mecmuasına göz gezdirmiş herkes iyi bilir ki yapılar içlerinde in-

¹³ Bu bağlamda Battı'da yarım yüzyıldır denenen ve ne toplumu iktidar sahibi kılabilen, ne de iktidar sahiplerini toplumsal düzlemi kozmetik olarak oyunun içine çekiyormuş gibi gözükmeğe öte güçlerini paylaşmaya ikna edebilen Mahalli Mimarlık (*Community Architecture*) denemelerinin yetersizlikleri dikkatlice analiz edilmelidir.

¹⁴ David Harvey, "The Right to the City," *New Left Review*, no. 53 (2008).

sanlarla fotoğraflanmazlar, bir bakıma insanlar mimarların gözünde mekânı "kirletir," bunun yerine yapılar her daim sonlandıkları anın ideal büyüyle boş bir mekân olarak tarihe geçirilirler. Popüler mimarlık ortamında hala anlamlı kuramsal eleştiriler geliştirebilen ender aktörlerden Rem Koolhaas kamusal mekânın postmodern evredeki son halini "öngörülemeyenin ortadan kaldırılmasıyla geriye kalan mekân" olarak tanımlar. Üretilmesi gereken tam aksine, öngörülemeyen virtüellikleri mümkün olduğunca arttırmakla yükümlü mekânsal imalatlar değil midir? Bu manada mekâna kullanıcıları tarafından mümkün olduğunca az müdahale edilmesini öngören son ürün odaklı mimarlık anlayışı, mekânsal üretimin sonuç ürün yerine süreci merkeze aldığı yeni bir anlayışla değiştirilerek işe başlanabilir. Bu, mekânsal kurgunun daha en baştan değiştirilmeye ve dönüştürülmeye açık bir formatta ortaya koyulduğu, her türlü müdahaleyle yozlaşacağı değil, zenginleşeceği düşünülerek kurgulandığı ve sabitlik illüzyonu peşinde koşmak yerine değişim ve dönüşümle her daim kendini yenileme potansiyeline yatırım yapıldığı yeni bir mimari anlayışını ortaya koyar. Tam da bu noktada, Gezi olayının ta kendisi, süreç odaklı ve performatif bir mekân örüntüsü olarak tanımlanamaz mı? İnsanların Atatürk Kültür Merkezi'nin cephesini kendi arzularıyla slogan ve flamalarla yeniden değerlendirmeleri, Gezi Parkı'nı kendi çadırlarıyla yeniden örgütlemeleri, kendi kitaplıklarını inşa etmeleri, kendi kürsülerini icat etmeleri, kendi yeme içme paylaşımlarını ve kendi sağlık birimlerini örgütlemeleri Hakim Bey'in Geçici Otonom Bölgesi'yle müjdelediği ürünleşmeyen fakat süreçleşen yeni bir şenlikli mekân kültürünün nüvesi olamaz mı?¹⁵ Politik erkin, sermayenin ve mimarlığın belki de yapması gereken,

¹⁵ Bir bakıma, son on beş yılın hareketlerinin Deleuze'un ve Hakim Bey'in göçebelik ve geçicilik kültürüyle iç içe, işgal (*occupy*) ve kalıcılık üzerine değişken bir mekân ilişkilenebilir dendiği görülüyor; Hakim Bey, T.A.Z.: *The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism* (New York: Autonomedia, 1991).

Gezi Parkı'nı nasıl daha "efektif" kullanacağımıza dair ahkâm kesmek değil, Gezi Parkı'ndan kentsel mekânın nasıl daha katılımcı ve değişken potansiyellere açık bir kurguda üretilebileceğine dair bir şeyler öğrenmektir.

Politik Çevre ve Farklılıkların Ortaklığında Halklaşmak

Gezi Parkı'ndaki direnişçilerin parktan tahliye edildikleri günün sabahı İstanbul'a geldim. Parkı dolaştığımda, parkın çimine oturduğumda, parkın çayını içtiğimde tüm yazılanların, tüm anlatılanların ve tüm resmedilenlerin kaydedemediği bir doğurganlık havada uçuşuyordu. Bunun metafiziksel bir betimleme olmadığını ve tariflemekte zorlandığım duygunun parktaki herkesin gözünden okunan şaşkın bir umutta içkin olduğunu belirtmek isterim. Parkın tahliye edilmesi ardından Sıraselviler Caddesi'nde geçen gecede, bu buluşucu duyguyu hissetmekle kalmadım, biraz olsun ben de ürettim. Kimyasalın etkisiyle de olsa, uzun zamandır böyle güzelinden ağlamamıştım, kolluk kuvvetlerine teşekkürü borç bilirim.

Gezi olayı toplumun üzerine çöken politik tahakkümün ve ekonomik sömürü kanallarının reddiyle başladı. Buradaki eğitilmiş orta sınıf gençlerin başı çektiği fakat tek bedene indirgenemeyecek çeşitlilikteki çokluğun kuvveden fiile çıkardığı enerji, kısa sürede ülkenin dört bir yanına sıçradı ve Brezilya'dan Bulgaristan'a, Yunanistan'dan Mısır'a uzanan küresel ölçekteki hareketlerle yakınlık kurdu. Gezi'nin birkaç kalemde açıklanabilecek bir talep listesi olmadı, fakat otoriter eğilimleri içinde eritebilen, çoğunluğun tehlikeli talepleriyle ulus sınırları içinde ve dışında dehşet saçabilen ve toplumu sayısız kanaldan disiplin altına almayı ve kontrol etmeyi kendi varoluş sebebi bilen mevcut temsili demokrasi biçimleri yerine daha farklı demokrasilerin arayışı her tarafta duyulur hale geldi. Bu arayışın var-sıl kapitalist ekonomilerle el ele veren ve demokratik kültürün doruk

noktasını temsil ettiği varsayılan fakat sadece hicivle bahsedildiğinde korkutuculuklarıyla yüzleşilebilen Sarkozy'nin, Berlusconi'nin, Putin'in veya Bush'un demokrasisi olmadığı Gezi'nin ortaya saçtığı yeni park forumları ve doğrudan demokrasi denemeleriyle tes-cillendi. Nasıl olup da bir parkı demokratikleştirmekten toplumun kendisinin yatay ve katılımcı ağlar halinde demokratikleşmesine doğru yol alınabileceği tartışıldı. Demokrasiyi çoğunluğun hiyerarşik temsil kurgularıyla bağdaştırmak yerine, açık-kaynaklı doğrudan demokrasinin yerelden başlayarak geniş ölçeklerde işleyişinin mümkün olup olamayacağının cevapları arandı. Gezi her şeyden önce şunu ortaya koydu ki; mevcut temsili demokrasilerin eşitliği çoktan göz ardı eden kapitalizmle birlikteliğinin geniş özgürlük alanları vadeden evliliğine dair olan naif inancı uzun uzadıya sorgulamamızın artık vakti geldi.

Gezi olayı öncelikle özne merkezli politik yapılanmaların, başkanları ve amirleriyle özdeşleşen hiyerarşik iktidar kurgularının ve temsili demokrasinin timsali olduklarını iddia eden otorite figürlerinin karşısına lidersiz, heterarşik ve başkaları tarafından temsil edilmek yerine (*re-presentation*) kendilerini sahneye koyan (*presentation*) yeni bir örgütlenmeyle çıktı. Bu bakımdan Gezi'yi Zapatista'dan Seattle'a, Tahrir'den Occupy Wall Street'e kadar birçok yerde denenmiş ve piramidal teklik yerine düzlemsel çokluğun karar verme mekanizmalarının merkezine alındığı deneysel toplumsal organizasyon modelleriyle bir arada değerlendirmek isabet olur. Tam da bu bağlamda süreç boyunca her daim tahakkümü temsil ettiği varsayılan politik liderlerin hedef alınma taktiksel hamlesini, fakat buna rağmen aynı tuzağa düşüleceğinin farkında olduğundan hiçbir zaman karşılıklarına bir başka liderle çıkılmama hassasiyetini bu çerçevede okumak gerekir. Tabii bu özne-merkezli eleştirisi Mısır'ın Hüsnü Mübarek'in devrilmesi sonrası yaşadığı tuzağa düşmeme gerekliliği-

ni de beraberinde getirir. Sorunun sert mizaçlı veya otoriter olduğu varsayılan aktörlerin yerinden edilmesi ve yeni aktörlerle aynı oyuna devam edilmesi olmadığı aşikârdır, bu anlamda mevcut iktidarın Türkiye'deki önceki iktidarlardan ne dramatik ölçülerde daha fazla, ne de daha az otoriter olduğu iddia edilebilir. Temel sorun, mevcut politik iktidar aparatının başında konumlanan kişiler ve şahsiyetleri değildir, öyle olsa Hüsnü Mübarek sonrası Mısır halkı öznelere değişmesine rağmen üzerlerindeki tahakkümün hiç değişmediğinin farkına vararak bir sene sonra tekrar sokaklara dökülmezdi. Temel sorun strüktürel; sorun hangi aktörler başa gelirse gelsin, politik meşruiyetle ellerine geçirdiklerini iddia ettikleri iktidar araçlarını sömürebilmeleri ve tahakküm aparatlarına çevirebilmeleridir. Sorun bu bağlamda yöneticilerin şeytani karakterleri değil, temsili demokrasinin strüktürel olarak kapitalist sömürüyle kol kola verip toplum üzerinde disipliner ve denetimci tahakküm biçimleri geliştirmesinin artık olağanlaşmasıdır.

Mevcut toplumsal kurguda elimizde olduğunu varsaydığımız tüm özgürlüklerin, kapitalist ekonomiye katkıda bulunmak şartıyla ve ulus-devletlerce belirlenmiş "toplumsal düzen" kurallarına uymak koşuluyla bize bahşedildiğinin farkına vardığımız anda ve bu bedellerin günlük hayatı frijidleştirdiği ve yavanlaştırdığı, dünyayı ekolojik bir yıkıma götürdüğü, ekonomik olarak dünya nüfusunun yarısını açlık sınırında bıraktığı, milyarlarca insanı gecekonduarda yaşamaya terk ettiği ve her geçen gün müştereklerimizi zapt edip bize satın alabileceğimiz müddetçe geri pazarladığı gerçeğiyle yüzleştiğimiz takdirde, yeni ekonomi-politik çevreleri tahayyül etmenin, bir Mayıs 68 graffitisinden hatırlanacağı üzere, imkansız gibi gözükse dahi elzem olduğu anlaşılabilir. Tam da bu yüzden uysal tüketici vatandaşlar olmanın dışında tariflenebilecek her özgürlük alanı, ne kadar makul ve meşru gözükürse gözüksün, mevcut egemen kur-

gular karşısında radikal ve marjinal addedilir. Yoksa Gezi Parkı'nın mahkeme kararıyla dahi durdurulmuş yıkım eylemi karşısında kente dair kendilerinin de söz söyleme hakkı olduğunu ortaya koyan ve yeni bir alışveriş merkezi yerine kent merkezindeki mevcut parkın korunmasını isteyenlerin en üst kademedeki çapulcular olarak yaf-talanması başka nasıl açıklanabilir? Dolayısıyla mesele oyuncuların değil, oyunun kendisinin değiştirilmesidir ve bu; ne otoriter ulusalcılığa, ne muhafazakâr köktendinciliğe, ne liberal demokrasiye, ne reel sosyalizme, ne de bunların herhangi bir karışımına yönelmek anlamına gelir. Önümüzdeki meselenin zorluğu, elimizdeki güdük şablonların terki sonrası, yatay, katılımcı, özgürlükçü ve doğrudan sahneleyici bir politik örgütlenmenin eşitlikçi bir ekonomik modelle birlikte inşasının ve toplumsal düzleme yayılmasının zorluğudur. Gezi olayıyla ortaya saçılan park forumları, tam da bu anlamda hızla yetkin bir sonuca varacaklarından ve mevcut yerel ve küresel tahakküm aparatlarını acilen yerle yeksan edeceklerinden değil, fakat kümülatif olarak her yeni yatay örgütlenme denemesiyle, yarının açık-kaynaklı demokratik ağlarının temellerini inşa etmekte olduklarından devrimsel addedilebilirler.

Gezi olayının ortaya çıkardığı bir başka mefhumsa, toplumsallığın birbirine karışmayan karşıtlıklar üzerinden okunmasının topyekûn iflasıdır. Bu doğrultuda *millet* ve *halk* terimleri üzerinden Gezi'ye özgü bir analiz yapmak mümkün gözükür. *Millet*, egemen erk tarafından yüce olduğu varsayılan ülküler etrafında homojenleşmeye güdülenen bir toplum modeliyse eğer, *halk* indirgenemez bir çokluktan oluşan ve tikellikleri ve değişkenlikleriyle ön plana çıkan bir başka toplum modelini ifade eder. Millet; tek bayrak, tek din, tek dil, tek ırk, tek lider ve/veya tek ekonomik model, yani kısaca teklikler etrafına belli oranlarda organik hiyerarşiler şeklinde inşa edilir. Halkın varoluş sebebiyse farklılıkları ve çeşitlilikleridir, herhangi bir

devlete veya mezhebe göbekten bağlılık yemini etmez, yeri ve zamanı geldiğinde bir başka organizasyon modeline evrimle veyahut devrimle geçmekte beis görmez. Tam da bu yüzden tüm devletler her şeyden önce kendi halklarından korkarlar, halkı milletleştirmek, yani kendi ülküleri etrafında evcilleştirmek, içişleri için memurlaştırmak ve dışişleri için askerleştirmek yolunda tüm ideolojik aparatlarını seferber ederler. Bu bağlamda bahsettiğim millet ve halk ikilisini, Nilüfer Göle'nin sokak ve meydan ikilisine, Antonio Negri ve Michael Hardt'ın çokluk (*multitude*) ve ulus (*people*) ikilisine benzetmek mümkün gözükür.¹⁶ Fakat Göle, Negri ve Hardt bu iki toplumsal modeli birbirinin aksi olarak sunar, öyle sunmadıkları anlarda bile birbirlerinden tamamen ayrı iki kategori olarak inşa ederler. Dolayısıyla Göle'ye veya Negri-Hardt'a göre ya koyun gibi olmakla itham edilen milletin bir parçasısınız, ya da farklılıklara ve çeşitliliklere açık ve bilinçli bir halkın parçasısınız, ikisi aynı anda olamazsınız. Bu kişiliklerin ve kimliklerin bütünsel sabitliğine ve tutarlılığına olan konvansiyonel inancın insanın şizofrenik ve çoğu zaman çelişik benlik yapısını açıklamakta oldukça naif kaldığını belirtmek gerekir. Son yıllarda Seattle, Arap Baharı, Occupy Wall Street, Gezi direnişi, Brezilya, Yunanistan ve İspanya ayaklanmaları ve benzeri toplumsal hareketlerden öğrenilecek bir şey varsa, o da halk ve milletin kesişmez kümelerden ibaret olmadığı ve aynı bedende ve zihinde bir arada bulunabileceğidir. Bu anlamda Gezi'ye doğru yürürken "Biz Mustafa Kemal'in askerleriyiz" diye bağırarak topluluk üzerlerine dayatılan tahakküme karşı sokaklarda örgütlendikleri anda halklaşırlar, fakat mevcut tahakkümü reaksiyoner ve nostaljik bir Kemalist tahakkümle değiştirmek amacı güttükleri anda tekrar milletleşirler, ki bunlar öncelik sonralık sırasına göre dahi işlemez,

¹⁶ Nilüfer Göle'nin sokak-meydan ikilisi, 9 Haziran tarihli T24 bağımsız internet gazetesindeki bir köşe yazısında, Negri ve Hardt'ın çokluk-ulus ikilisiyse İmparatorluk (2000), Çokluk (2004) ve Ortak Zenginlik (2009) kitaplarında detaylandırılıyor.

aynı anda işlem görür. Mısır'da askerın olaya müdahalesini alkışlayan topluluklar başlarındaki diktatörü bu pragmatik ittifakla alaşağı etmeleri dolayısıyla halklaşırken, değıştirmedikleri sistem asker ve Müslüman Kardeşler ile yeniden tahakküm aracına döndüğü gibi milletleşirler. Toplumsal düzlemde her birey bir yönüyle halklaşırken, bir diğeri yönüyle milletleşir. Millet sadece Kazlıçesme katılımcıları ve destekçileri veya sadece evlerinde zorla zapt edilenler değildir, millet Gezi de dâhil herkesin içindedir. Biri transseksüeldir ama Kürtle itilafıdır, diğeri demokratik özgürlüğün genişlemesi taraftarıdır ama kapitalist sömürüyü olağan karşılar, öteki azınlık mezheptendir ama kadının bir adım geride durması gerektiğine inanır, berikiyse başörtüsü yasağına karşıdır fakat dinin sosyopolitik hayata daha fazla enjekte edilmesi taraftarıdır. Fakat aksini de akıldan çıkarmamak gerekir, ortak bir ideolojik zemine ihtiyaç duymadan, herkes farklı gerekçeler, farklı talepler ve farklı arzularla halklaşır. Bu bağlamda mesele sizli bizli ayrımlar yapmak ve sabit ötekiler, değışmez düşmanlar inşa edip benzer kimlikli cemaatler etrafında örgütlenmeyle zaman öldürmek yerine, herkesin kendi içinde, kendi çevresinde ve hatta karşıt olduğunu varsaydığı çevrede tanık olduğu halkı bulup birbiriyle ilişkilendirmesidir. Bizi kurtaracak olan ne sabit bir proleter sınıf, ne yetkin öncü birlikler, ne de yeni bir bilinçli çokluk nüfusu mevcut. Bizi daha eşit ve özgür bir topluma dönüştürecek olan; farklı düzlemlerde, değışken şekillerde fakat kendi tikelliklerini koruyarak halklaşan ötekiler topluluğuyla halklaşma düzlemi üzerinden ortaklaşabilen kendimizden başkası değil.

Marx'ın kulaklarını çınlatarak bitirmek gerekirse, dünyanın tüm özneleri; yatay, eşitlikçi ve özgürlükçü toplumsal modeller ve farklılık üretimleri çevresinde ortak zeminler inşa ederek halklaşınız!

Referans

Bey, Hakim. *T.A.Z.: The Temporary Autonomous Zone, Ontological Anarchy, Poetic Terrorism*. New York: Autonomedia, 1991.

Deleuze, Gilles, and Felix Guattari. *Anti-Oedipus: Capitalism and Schizophrenia*. Translated by Robert Hurley, Mark Seem and Helen R. Lane. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2000.

Foucault, Michel. "The Eye of Power." Translated by Colin Gordon, Leo Marshall, John Mepham and Kate Soper. In *Power/Knowledge Selected Interviews & Other Writings 1972/1977*, edited by Colin Gordon. New York: Pantheon Books, 1980.

Harvey, David. "The Right to the City." *New Left Review*, no. 53 (2008): 23-40.

Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Translated by Donald Nicholson-Smith. Cambridge: Blackwell, 1991.

Simmel, Georg. "The Metropolis and Mental Life." In *The Sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press, 1976.

DIŞTAKİLERİN ORTAKLIĞI

Volkan Çelebi

"Vurmayın öldüm" diyen,
sonsuz sessizliğin
sesi Ali'ye...

Kendi dışında, kendi yaşam yerinde olanların ortaklığı. Ortaklık tarafından silinmeyen, ortaklığı dışlara çeken ve açan bedenlerin yaratıcılığı. Dış çıkaran, dışa çıkan özgür bedenlerin, farklı dışların topluluğu: ortaklığı her bir bedenin farkında yaşama doğru çekenlerin birlikteliği. Çoğul birlerin ve birlikte öğrenenlerin yaşamı. İçe çekilen ya da çöken değil dışa çekilen ve açılan ortaklıkların ortaklığı: yaşam yerlerinden özgürce geçen insanların çoğul halkı...

*

1- Direnişinin yaşayan maddesi çekme ve itme alanlarının birliktaroluşunda üretiliyor. Bu alanlar kendine çeken ve kendini yayan bir ortaklık, bir topluluk açıyorlar Gezi'de. Bu ortaklık gerçekliği delen, parçalayan ve kendine yer açan *doğurucu, dünya-ya getirici* bir uzamda çoğulluklar yaratıyor ve onları bir arada tutuyor. Ortaklık,

eski gerçekliği içine alır, etkisizleştirir ve dönüştürürken insana da yeni bir beden veriyor: ortaklık içindeki bir beden. Toplulukta kendi yerini ve sözünü alan bir beden.

Direnişin örgütlendiği manyetik yoğunlaşma tarlalarında [mıknatıslanma tarlalarında] yeni bir insan, yeni bir halkın temel maddesi meydana geliyor. Bir beden dünyaya çıkıyor, dünyaya yerleşiyor. Görünür oluyor *bir yaşam ve dibinde çoğul-kökler, kök-ağları, başka-dünyalar taşıyor.*

Doğumunda ortaklığı duyuyor, doğumundan ortaklık ile duyuyor yeni-doğan. O, ortaklığın ürettiği ve o, ortaklığı çoğaltacak olan: Yüze çıktığı yerde ortaklık içindeki kendi tekil bedeni olarak vuku bularak ve komünün içerisinde kendine has yerini alarak.

O halde, direniş olayı ile birlikte insanı kendine -ortaklığa- çeken, etkileyen bir içe-bükülme gücü: ortağın maddesinin, direnişin maddesinin *yoğunlaşma, mıknatıslanma halindeki çekim gücü [içinde yetiştirici/yaşam verici/dünya-verici çekimi taşıyan ortağın hava sahası, birlikteliğın tarlası];* ve halkın maddesi olarak yeni insanı dışına, kendi bedenine iten ve ortaklık içinde dönüştüren bir dışa-bükülme gözlemliyoruz: ortaklıkta kendi bedeni olarak vuku bulan yeni insanın *dışa çıkma, dış çıkarma hali [ortaklık tarafından çekilerek dışa-çıkan tekil bedenin ortaklık dünyasında kendi yerini ve sözünü alması], bedensel yerleşme belirleyici* konumunda.

Ortaklığın çeken maddesi ile insanın bu ortaklıkta çıkan bedeni arasındaki ilişki ikili ya da diyalektik bir ilişki değildir. Ortaklık kendi sınırları içerisinde çektiği insan tarafından bizzat daha öte sınırlara taşınır. Ortaklık tarafından çekilen insan kendi dışına çıktığında ve ortaklık içinde olmaya başladığında ortaklık ile kendi bedenleşmelerinin sonsuz olanağına açılır: insan dışa çıkmasıyla ortaklığın özgürlüğünü kendi tekil devinimleri ve dönüşümleri üzerinden sürdürür. Tekil varlık'ın özgürlük içindeki bu devinimi, bedenleşmesi olma-

saydı ortaklık kendi içine kapanır ve tüm farklılıkları silen bir bütünlük olarak son bulurdu. O halde anlamayı kolaylaştırmak açısından karşımızda şöylesine bir hareket var gibidir:

– öncelikle bir olay tarafından, bir kendinden-büyük tarafından çekilme – kendi dışını çıkararak, bedeninde kendi dışına çıkarak ortaklık ile olma – ortaklık ile olurken ortaklığın çekim gücünü kendi tekiliğinde üretme – ve bizzat ortaklığı yeni dışlara doğru çekerek onun özgürleştirici jestinin kendisi olma. Kendinden büyük'e çekilme; kendinden büyük'e eşlik etme ve onun ile olma, onun ile çekme ve onun için çekme; ortaklık içinde kendinden büyük'ü özgürlüğe ve yeni dışlara açma gücü.

Ortaklığın devasa bir muknatis olarak insanı içine-çekmesi vuku buluyor. Ortaklığın maddesi onun tüm yaşamının ve bilincinin berisine geçmiş, ardına dolanmış gibi insan'ın ben'inden kendi bedenine doğru itilmesi gerçekleşiyor. Bir özgürleşme, bir dışa çıkma, bir sözünü alma olayı yayılıyor. İnsanın ortaklık ile dışarıya çıkması: kendini bir dış olarak çıkarması, ortaklıkta kendi dışına çıkması ve topluluk ile kendi tekil tarzında ilişkilenebilmesi olageliyor. Ortaklık içinde bir bedenin kendine özel yerini alması ve bu özel yerin bizzat ortaklığın canlılığının, özgürlüğünün ve akışının farksal yeri olması gelişiyor.

2- Bedenin kendi yerini aldığı ortaklıktaki hal, ortaklık-öncesi bir ikamet etme biçiminden radikal biçimde ayrılır. Ne doğadan bir saklanma halidir; ne de uzaysal boşluktan bir uzaklaşma, ev-içine-kaçma; kendi özeline ve mahremine çekilme durumudur. Kendini güvene alan, çeviren duvarların ve kapılı odaların evi, duyulmayan ve kendine geri dönen sesler yerini ortaklığa çıkma, ortaklık ile tanışmaya, doğa ile başka vücutlar ile buluşmaya ve konuşmaya, evin çok ötesindeki bir genişliğe bırakır. Yerin özel mülk olarak işgali ve

sürekli kendine ayrılması değil; yerin her-yer olarak paylaşımı ve ortaklığa sunulması. Ev-ren'in sonsuz açıklığındaki ve paylaşımındaki büyük ev.

Ortaklığın maddesi çekme ve itme güçleri ile insanı dışa çıkarıyor. Kendini evinde hisseden huzurlu insan mitini geçersizleştiriyor. İnsanın kendisi bir dış olarak çıkıyor ve başka dış'ları çekiyor, açıyor. Dış olan her beden her türden ortaklığı yadsıyan yalnızlaşmayı, yalıtılmışlığı ve kendine terk edilmişliği sonlandırıyor; somutun neşesi her yanı sarıyor. Kendi geleceğinin kaygısındaki, kendi hiçliğinin korkusundaki ben kendi bedenine çıkıyor ve ortaklık içinde hiçsel geleceklere, kendi varlığı bakımından adlandıramayacağı ve kendisinde mevcut olmayan başkalıklara, boşluklara ve tamdık olmayan uzaylara açılıyor. Hiç içindeki gelecekler farklı bedenselliklerde tek bir şimdi'nin dışına çıkıyor: şimdi dışlarda çoklaşıyor. Beden, kendi dışının yanında beliriveren farklı dışlara ve zamanlara katılıyor, onlarla etkileşiyor. Bu etkileşim içinde korkutucu, dehşete düşürücü anonimlik de, uçsuz bucaksız sessizlik de, ölümün her türlü geleceği kaplayan karanlığı ve endişesi de son buluyor.

Evren ortaklık içindeki insanı karşılarken; evrene ait yaşamsallığı kendi altına yerleştiren insanın özel efendiliği de yerle bir oluyor. İnsan tekil vücuduyla ortaklığa; ortaklık da evrene bağlanıyor. İnsan ortaklık ile mıknatıslanıyor, ortaklık evren ile yaşamlanıyor.

3- Ortaklıkta ikamet etmede önce çekiliyor, sonra dışa ya da bedene itiliyor ya da tam tersi bir durumda değiliz. Düzü ya da tersi ile ya da karşıtlıklar ile düşünmüyoruz. Önce ve sonra'nın kendisinin, bu ikili kavrayışının düşünme açısından "sonradan" geldiği bir yaşama halindeyiz. Zaten yaşamakta olduğumuzu anlamaya çalışıyoruz.

Bedenimiz ortağın dünyasında ve içkinliğinde duruyor, ortak üstünde konum alıyor, yerleşiyor, söz alıyor, hareket ediyor, dönü-

şüyor. O halde direniş düşünecek tüm düşünce her şeyden önce bedenselliğin ortaklık içinde indirgenemezliğini, gerisine gidilemezliği, bedenün ortaklıktaki dönüştürücü gücünü kabul etmekle işe girişmek zorunda: ortaklıkta bu-dünyanın bedenlerini düşünerek söz almak durumunda. Öyle ki *bu-dünyada*, *bu-ortaklık* içindeki maddede yükseliyor ortaklıktaki tüm farklılıklar, tüm tekil bedenler ve onların ortaklıkları. Bu-dünyacı içkinliğin güzelliğinde, engin meydana getiriciliğinde.

Ne olursa olsun, kim olursa olsun, nasıl olursa olsun; ne zaman ya da nerede olursa olsun; hangi içkinlik, hangi dışkınlık, hangi aşkınlık olursa olsun; düşünce artık ikiliklerin berisinde, tüm ötelere öncesinde bedenün içindeliği, onun üzerindeliği, ancak ondan çıkarak aşkınlık deneyiminin olanaklılığını, onun çoğul yaşarlığını ve duruşunu, kendi kendini duyumsamasını ve onun kalımını, en nihayetinde onunla ortaklık içinde kurulan çoğul ilişkiliği temel olarak düşünmeye girişmeli.

Düşünce, ortaklık içinde evrene açılmayı ve evreni her insanın kendi bedenselliğinde açmasını, ortaklığı devindirmesini düşünmekten kaçınabilir mi? Düşünce maddi ruhun anlamını kendini her seferinde yeniden-atan, yeniden keşfeden ve yeniden inşa eden bir devingen temeller çokluğu olarak almayı erteleyebilir mi? Çoklu-temel atan, çokluğu ve farkı temel olarak atan yeni doğan bedenün ortaklıktaki konumunu öne çıkarmadan edebilir mi? Dışı temel olarak atan ve her seferinde başkaları ile etkileşim içinde kendini yeniden icat eden bir bedenün olanağından artık kendini ayırabilir mi?

a) Direniş olayının yeğün maddesi olarak insan bedenini, ortağın yoğun çekimi içerisinde, çekiliminde ve itiliminde dış-çıkılabilen, dış-üretebilen bir yaşayan beden olarak adlandıracağız: Ortaklık içinde ortaklıksal dışların tekil üretim yeri olarak.

Bedenin dış çıkartmalarında üretilen farklı dışlar aynı zamanda ortaklığın kendisi ve ortaklık içindeki başka vücutlarla etkileşim içinde, çekilim ve itilim içindedir. Bu dışlar farklıdır ve farklıdır: ortaklığı farklı olarak ve ondaki farkın kendisi olarak ortaklığı yaşarlığın sonsuz olanaklarına, yönlerine, virtüelliklerine ve edimselliklerine açarlar. Yaşayan beden ortaklık ile'dir ve ortaklığı yeni dışları olarak ortaklığa yaşam-üretir.

b) Komünalite'nin kuvvetlerinden birisi olarak itilimin, dışa çıkarılan, dış çıkaran etkinin yaşamsal ve olaysal farkını koyabilmek adına daha özel bir kullanımı somutlaştırılmalı. Onu "dışa-çekme" olarak koyarak somut bir kavrayışın olanağına uzanılmalı. İçe-çekmenin bir karşıtı olarak değil ama ortaklığın, topluluğun içine çekmesi eşliğinde ortaklığı farklılayan, böylece yeniden yaratan ve ona yeni ortaklık-sal dışları tekil bedenler olarak veren bir dışa-çekme. Ortaklığı kendi sınırlarından ve dışlarından yeni coğrafyalara ve dışlara iten "dışa-çekme."

c) İçe-bükülme içerisinde ortağı doğru çekilen -etkilenen- ben ve dışa-bükülme içerisinde, ortağı kendine çeken -dönüşen- tekil beden. Ben'in ortaklık aygıtına çekilmesi: içe-çekilme; ve ben'in kendi dışına kendi yerini alışı olarak kendi bedenine çekilmesi: dışa-çekilme. Ve dışa-çekilirken dışı-çekmeyi deneyimleyen beden.

4- İçe-çekilmede olayın ağırlığı karşısında hiçleşen, anonimleşmiş bir herkesin, halk gücünün içinde yiten ben'in durumu, bir akıntıya kapılma hali vuku buluyor. Dışa-çekilmede ise yeğin bir yoğunlukta yitenin ortağı çeken, kendi dışına çıkan, kendisi bir dış olarak çıkan bir beden haline gelmesi, kendi tekil yerini ve sözünü alması gerçekleşiyor. Toprağı aşındırarak yeni bir su damarı üretiyor beden.

Ben'in ortak içerisinde, içe-çekmeden dışa-çekmeye doğru bedenleşmesi. Dışsallık ve yaşarlık, kendi yaşam yeri olarak beden haline gelmesi deneyimleniyor.

Ben'in olaya çekilmesi, ben'in kendi bedeni olarak dışa çıkması, çekilmesi. Kendi tekil varoluşu olarak ortaklık içinde ortaklıksal farkın ve ortaklıksal dışların mekanı olması vuku buluyor.

Herkesin kendi bedeni olarak kendi bedeninde, kendi bedeninin o beden oluşunda ortaklıksal dışlar yaratması. İçeriği yaratma gücü olarak ortaklığın aynı zamanda dışlar çıkarma gücüne dönüşmesi. İç-çekime eşlik eden bir dış-çekim aygıtı olarak ortaklıktaki tekil beden.

Ben'in yaşam-dışı, dünya-dışı soyut ruhsallığının, suçluluk ve azaplarının, egolojik ihtiyaçlarının bedeninin somutuyla, dışa çıkmasıyla yaşam-içi, dünya-içi, ortaklık-içi, maddi ve dayanışmacı bir ruhsallığa doğru açılması beliriyor.

Ortaklıkta yeni bir dış ve ortaklığın farklı dışı olarak bedeninin yenginliği, gücüllükleri, duygulanımları ve olanaklarıyla belirmesi yeni bir halkı biçimlendiriyor.

Dış çıkarmayı itkinin yeni bir tanımı olarak, ortaklığın maddesinin ben'in gerisine kıvrılarak ben'i dışarı itmesi, kendi çoğul olanaklarına, arzularına, farklarına ve devinmelerine itmesi olarak yeniden düşünmek.

Beden olarak dışa çıkmanın, beden olarak dış çıkarmanın ortaklık içinde ve ortaklığa yaşamın yeni dışlarını aralaması, açması.

Ortaklığın çoğalan gövdeler, açılan uzamlar, farklayan bedenler olarak yaşamı düşündüğümüz.

Kendi dışlarında duran her bir bedenin birliktelik içerisinde ortaklık mekanını bir yaşam kararına dönüştürmesi. Ortaklık içinde olmanın kararına çekilen ben'ler ve ortaklık içinde kararı kendi dışıyla etkileyen bedenler. Ve nihayetinde en temel karar: dışta, ortaklıkta kalmanın kararı. Ortak yaşam mekanında herkesin kendi yaşam yeri olarak bedeni sevmenin ve saymanın kararı. Bedenlerin ortak kararı ve kararın kudretli çekim gücü.

5- Ortaklıkta ve ortaklık için karar alan; ortaklıkta dış çıkaran, dışa

çkan ve dış çeken bedenın duygulanımları yönünde yeni düşünce-ler gelişir.

Ortaklığa doğru (içe-çekilme) ve ben'den ortaklıktaki beden'e doğru (dışa-çekilme: düşünmesi daha zor bir söylemeyle: ortakdan ortağın yaratıcı yaşamına doğru) bize neler sunuyor? Öyle görünüy-ör ki bedendeki etkiler yeni bir anlamlanmış ufku oluşturuyor.

Direniş ufkunun ortaklıkta yerini alan beden açısından sunduğu kimi durumları taslaklandırılmalı.

a) *Ağırlık.* Tüm çekim güçleri altında, bu olumlu kuvvetlerin etkisinde dünyanın ağırlığını, dünyadaki ağırlığını hissetmek.

Dünyaya ağır basmak, yaşamda kendini daha fazla duyumsamak, kendinin ve dünyanın ağırlığını yaşamak. Ağırlığın önem kazanması, önemın kendisi olması. Her bedenın, bedenın dili olan sözün, jestin ve hareketin ağırlığının olması. Somutu dönüştürecek ve somuta dönü-şecek kararın sözlerin çokluğunda devinmesi ve dövülmesi.

İçe-çekilmenin bedene ağırlık bindirmesi ve dışa-çekilmenin, içe-ride dış çıkarmanın, dışlar aralama ve açmanın (her türlü gönüllü işin, yaratıcı sergilemenin, arzulu ifadenin, her türden fikir, düşünce ve esinin aralaması ve açması) bedenın ortaklıktaki ağırlığını oluş-turması.

Ortağa doğru çekildikten (içe-çekilme) ve ortaklıksal dışı kendi tekil bedeni olarak ürettikten sonra (dışa-çekilme) özgürleşen ben. Ortaklıkta kendi yaşam yeri olarak bedenine, bu bedenın önemine duyduğu aşk'ın ben'i.

Ağırlığını dünyaya veren, ağırlık olarak dünya veren, dış veren beden.

Özgürleşen ben ile dış veren beden: ortaklık içindeki beden-ben. Ortağın çekimiyle üretilen ve ortaklıksal dışı kendi bedeninde tekil olarak ve fark olarak üreten maddeyi beden-ben olarak kavramaya çalışmak niyetindeyiz. Bu özgür, aralayan, dış veren ve farklı olan ço-ğul beden-ben'in ortağı kendine çeken, ortağı bizzat kendi bedensel

çoğulluğu olarak üreten bir öz-çekim sahibi olmasını düşünmek istiyoruz. Mevcut dışları delerek, parçalayarak ve hiçleştirerek edimsel ve virtüel dış'lar yaratan yaratıcı hayatın insanını düşünmek.

Ben'in dünyadaki ağırlığını, ortak içerisinde kendi ağırlığını hissedilen bir beden-ben'e açılması ve ortaklık içindeki çoğul bedenleşmeye kendi tekil vuku buluşu olarak katılması yaşanan. Yaşanan, ortaklıkta ve ortak için dış üreten beden-ben'in ortağa canlılığını, tekilliğini ve farkını her seferinde vermesi, armağan etmesi.

Ortağın sonsuz alırlığını, yaşarlığını, farka açılmasını ve farklılıklar ile birlikte bir dünya haline gelmesini temin eden çoğul-bedenleşmelerin yaratıcı, virtüel, önceden-kestirilemez üretimleri başa gelen.

Kendi vücutsal olanaklarını açığa vurmaktan, kendi yerinden geçmekten ve kendi virtüelliklerini keşfederek ortaklığa sunmaktan başka hiçbir ereğe açılmayan bir beden-ben.

Beden-ben'in açığa vuran, dışa koyan, dışı koyan, dış-çıkarıcı vücut olarak ağırlığı. İnsanın, o beden-oluşunda, o beden'de oluşunda, kendi yaşamında sayılması.

Beden-ben'in ortaklığa çekilen ve ortaklık için yeni dış'ları aralayan, gerçeklikten söküp alan kendi öz-çekiminde yaşaması. Bu öz-çekimin mekandaki ağırlığı: Ruhun ortağın çekimiyle (içe) ve ortaklıksal dışı (dışa) çekerek özgürleşmiş ve kendi maddi bedeninin üretici kapasitesiyle yere basmış, yerle buluşmuş, başkaları ile kendi yerinde karşılaşmış ağırlığı.

Vücutsal yere-basma, kendi yerine çıkma, kendi yerini tam doldurma, kendi vücuduyla sözünü alma ve ortaklıksal dış'ı üretme olarak eşsiz ağırlık. Kimsenin öbürünün yerine koyulamayacağı bir ağırlık. Tekil yer alışın ortaklıktaki anlamı olarak, önemi olarak, etkisi olarak ağırlık. Ortaklık üzerindeki anlamsal ağırlık, kendine özel bir yaşam yerinin başkalarınınca da sayılan anlamı: farklı oluştaki eşitliğin ağırlığı.

b) *Uyanıklık*. Kendi amacını, kendi hedefini, kendi çıkarını takip

eden, kendisiyle başarısı arasında duran ve kendi kendine geç kalan, sürekli yeni iş'lerin karşısında yorulan yalnız ben'in, ortağın çekimi içerisinde kendi bedeninin iyileştirici, dinçleştirici, dışa çıkarıcı etkisiyle buluşması.

Hiç uyanmak istemeyen, yatağından kalkmak, bitip tükenmeyen koşturmaca yüzünden varoluşa ayak bile basmak istemeyen ve sonsuz uykudan hiç kalkmak istemeyen ben'in; neredeyse hiç uyumak istemeyen, yatağı aklına bile getirmeyen, varoluştan hiç çekilmek istemeyen ve uyanık kalmak isteyen bir bedene dönüşmesi. Varoluşun tutkusuna kapılmış bir bedenin doğuşu.

Ortaklık içindeki beden'in ben'i kendi tekil yer alış düzlemine çekerek yaratıcı, canlı, ayık ve dikkatli tutması. Kendi yaşam yerine arzunun yaşamın üretilişle kurduğu dikkatli ilişki.

Çıkarın ve egolojin hesabına, kendi kendini gölge gibi takip edip yorulmaktan, tükenikleşmekten, solgunlaşmaktan ve yorgunlaşmaktan kurtulan ben'in, işe ve emeğe koştuğu yalnız ve kapatılmış beden'inden ortaklık içinde yaşayan, uyku isteği ketlenen, istekli ve canlı beden-ben'e geçişi.

Ben'in bireysel çıkar ve soyutlanmış öznel düşler için değil, kendisi için uyanıklık yaparak değil, ortaklık içindeki kendisi için çabalaması, kendisi olarak ortaklığın yaşamı için emek sarf etmesi. Ortaklığa uyanması ve ortaklığı uyandırması yaşam buluyor.

Ben'in dünya ile arasındaki mesafenin; bilinci yorgun düşüren sürekli kat etme, yola düşme, uzakları izleme amacının ortaklık içinde devinen, dönüşen, açılan bir dünyada yerini alan beden-ben'in çatısı altında aşılması. Her bir insanın kendi dışını, kendi bedenini başkalarıyla olan farkındaki mesafe olarak sunması. Bilincin dünya ile mesafesinin, dünya ile bir en-yakınlıkta, ortaklığın mesafesizliğinde, beden-ben'in başkalarından farkındaki mesafeye dönüşmesi. Dünyayı ben'e kapatan ve mesafe içinde dünyadan uzaklaşan bilincin;

dünyayı açan ve bir uyanıklık içinde yorulmayıştta devinen beden-beden'e geçişi.

Uykunun anlamının giderek başkalaşması: Kendi bedeninde, kendi bedeni ile ortaklık içinde, uykulu vücudunu bile yeni bir dışın olanağı olarak sunan ve böylesi bir uykululuğa yazgılanan insanın sonlanmayan uyanışı.

Beden'in ortağı yeni dışlara uyandıran bir uyanıklıkla giyinmiş olarak rahatlık içinde uykuya dalması.

Tüm vücutsal yorgunluğun uyanıklıkta dinlendirilmesi.

Bezginliğin, sıkılmışlığın ve bıkmışlığın başka bir dış olan uyku ile, uykuda insanın yaşamundan atılışı.

Ortağın gözlediği ortaklık içindeki insanın, arzulu ve yaratıcı yorgunluklarla devindiği huzurlu uyku. Ortaklığa bu uykudaki yeni dış'ın, bedenlenmenin olanaklarını açarak ve arzulu, yaratıcı edimlerin tekil enerjilerini bu uykuda durmada biriktirerek. Bezginlik ya da bıkkınlığın enerjisi olacak aynı başlangıçlar için değil, yaşamın ve farklılığın enerjisi olacak eşsiz tekillikler için uyanmak. Hiç uyumak istemeyen uyanıklık aralarında...

c) *Keskinlik*. Ben ile beden arasına dikilmiş çıkarıcı ve egoist yönelimlerin, aşkınıcı azap ve suçlulukların, bedeni değersizleştiren ve günaha bulayan salt ruhçu dalgınlıkların, yüklerin ortaklık içinde kaybolmasıyla daha keskin bir alırlığa, hassaslığa ve açıklığa kaydolan duyular. Yeni bir duyu ekonomisinin işaretleri; ortaklığın hafiflettiği, yaratımlarla ve yeni kapasitelerle kıldığı yeni bir çarpma, içine alma ve işleme duyarlılığı.

Ortaklığın kendi çekim güçleriyle yüklenen ve ortaklığı yeni dışlara iten öz-çekimini de kendi dışında üreten bedenin duyusal potansiyellerinin gelişmesi.

Keskinleşen, hassaslaşan, daha çok duyumsayan algılamalar. Kendi dışını inşa eden yeni bir yaşayanın tetikteki algı-parçacıkları.

Ortaklık içinde daha çok yakalayan, daha çok hisseden, daha çok ileten, daha çok geçiren bir tenler bileşkesi.

Ortaklığı kesen; ortaklık için dışarısını kesen, bölen ve aralayan; yeni dışların üretim malzemesini sağlayan bir algılama aygıtı. Ortaklığın tüm duyusallığını kendine geçirebilen bir fazladan duyarlık. Ortağın duyusunun ve kendini duyusunun bedenini kendi başınayken sahip olduğu keskinliği, o zamanlar kendine çok büyük gelecek ama şimdi gelmeyen bir sığa üzerinden daha ötelere açması. Bedenin kendi aygıtını yapan ve onu başka dışlara açan ortaklık duyusu üstünde ve onunla birlikte yeni bir algılamayı icat etmesi. Ortaklık hissiyatının ve algılama gücünün sonsuz çoğalışında, tüm duyular keskinleştiren ortak duyu, ortağın duyusu. Ortağı yeni dışlara doğru üreten olarak bedenin kendi çoğulluğunu kendi keskinliği olarak kurması.

Dışa çıkan bedenin ortaklık içinde ortaklığın etkileşenlerine, yaşamlarına keskinliği ve yakalayıcı, yaratıcı duyuların gerçekleşme yeri olan kendi yaşam yeri olarak bedenin kendi çoğullaşmalarına duyarlılığı dışa seriliyor.

d) *Dinçlik*. Yaşam ile olan beden'in, yaşamın canlılığını diri tutan ortaklık içinde dinçleşmesi. Enerji veren ortak'ın enerjisi üreten beden ile birlikte-varoluşu.

Birbirinden ayrılmayanların, ortağın maddesi ile halkın maddesinin direnci ve dayanıklılığı.

Zor yorulurluklar ve yok-yakınmalar.

Omuz omuza, ifade ifadeye, söz söze, göz göze, vücut vücuda, dünya dünyaya verenlerin dinlendirici, güç-verici, tazeleyici birliklikleri.

Bir ağacın gölgesindeki rahatlık ile bir ormanın içindeki huzur ile güzelleşen insanlar gibi.

Dışta olmanın, yaşamla yıkanmakta olmanın zindeliği gibi.

Ortak yaşam suyuna dalmanın ve onda arınmanın kendine getiriciliği gibi.

Ortaklıksal dışı üreten tekil bedeninin farkın yaşam-vericiliğinde yeni bir havanın keyfine varması gibi. Farksal dışın yaşam-getirici akışında yenilenmek gibi.

6- Direniş yalnızca ben'i dışa açmıyor. Düşünüyorum'a, beden-ben'in "yaşıyorum"u, "eyliyorum"u, "üretiyorum"u eşlik etmeye başlıyor. Düşünüyorum bu yaşıyorum'da ve bu yaşıyorum ile çıkıyor dışa, kendi yaşam yerine.

İnsan yalnızca dünyanın bir üretimi ya da üretilmiş bu insanın dünyayı kendi durgusunda ve mesafesinde düşünmesi olmuyor; insan artık bizzat ortaklık içinde bir dünyayı edimlerinde, dışa çıkar-malarında ve çoğullaşmalarında üretiyor. Bir dünyayı, çoğulluğundaki bir dünyayı. Özgür bir dünyayı.

Bu eşlikte, ben'in dışa-çekilmesinde, bilinç de kendi göndergele-rinden, özdeşliğinden ve bilgileri değerlendiren yargısal etkinliğin kökenlerinden, mekanizmalarından sökülüyor.

Direnişin en büyük etkilerinden birisi, devrimci olayın çekim güç-lerinin bilincin katmanlarını, katılaştırmış fikir, izlenim ve yargılarını çekip alması. Ortağın çekimiyle bilinç biçimlerinin vidaları yerlerin-den çıkıyor.

Bilinç biçimlerinin bu yerinden-çıkmasında eski bilincin kendi içinde birbirine bağladığı, ilişkilendirdiği göndermeler ağı aşındırıyor ve dönüştürülüyor. Bilgi malzemesini değerlendiren kategorik yapı ortadan kaldırılıyor.

Pratikler, ifadelilikler, eylemlilikler ve ortaklık içindeki vücutsal-lıkların kendi aidiyet, özdeşlik ve kapaticılığı içindeki katı bilinç biçimleri değişiyor: Vücut soyulan bilincin dışa doğru yöneliminde, ortaklığın çekimine doğru sürükleniyor ve ortaklıkta kendi dışını, kendi yaşam yerinin farkında üretmeye doğru deviniyor.

Ortaklığa çekilirken kendisi sökülün bilinç, ortaklık içindeki öz-

çekimi, dış çıkarmasıyla da başka bilinçleri etkileme ve dönüştürme gücünü kazanıyor.

Yeni yaşamın geleceğini duyuran ve bedeninden, dünyanın ortadından, ortaklık içinde olmadan ayrı, kendi soyut ruhsallığında dünya ile kapanmaz bir mesafede duran bilinç son buluyor.

Ortaklık içindeki bir bilinç, ortaklığın bir bilinci doğuyor. Ortaklık ile düşünen kendinin bilinci.

Üretim ve yaratım rejiminin bilinci böylesine köklü bir dönüşüme tabi tutması, yeni bir düşünme, kavrama, tutma, kayıt altına alma, birleştirme ve parçalama rejimini olanaklı kılıyor.

Somut yaşam, somuttaki yaşam ve somutun yaşamı ortaklığa doğru tekil bir dönüşümü gerçekleştiriyor: maddi ve içkin bir ruhun olasılığı açılıyor.

7- Ortaklıktaki somuttan, kozmostaki ortaklığa doğru bir ruh; kozmosla ortaklaşmaya doğru bir ruh açılıyor: maddi ruh.

a) Maddi sıfatı burada bedenlerin ortaklığına, her bir beden'in kendi dışını ortaklık içinde üretmesine gönderir: çekimler eşliğindeki bu-dünyadaki komünal bir üretime ve çalışmaya. Uzam içinde çekim güçlerinin açtığı uzamlara, araladığı yeni dışlara. Ruh ise: Öte dünyacı ya da maddi-olmayan anlamındaki bir töze değil; bedenlerin, yer kaplamaların, açılan ve aralanan dışların içinde/üstünde yer aldığı ortam anlamına; direniş açısından ortaklığın kendisine, çok daha geniş bir düşünce açıklığında ise doğa ya da evren anlamına gönderir.

b) Maddi olan yer-kaplayan, yer-alanken; ruh olan hiçsel'dir, şimdisel-olmayan, buradasal-olmayan, vücutsal-olmayandır. Maddi olan yer kaplayan, hareket eden, yer alan, vuku bulan, maddenin hallerine bürünen olarak alınır; ruh olan da bütün bunların gerçekleştiği doğa'nın, ortam'ın, örneğin boşluk olarak hava'nın, açıklık olarak

uzay'ın kendisi olarak düşünülebilir. Tüm yaşamların yaşam-vereni ve yaşam-bulduğu olarak.

c) Maddi olan insan tarlasında büyüyen ise, ruh olan yaşam veren anlamında tarlanın kendisidir. Yine de en son çözümlenmede, en geniş anlamıyla ruh olan evrenin kendisi doğaya ve onun kalımlığına aittir; bu-dünyadaki bir ruhu, doğasal ruhu temsil ettiği anlamında öte-dünyacı, maddi olmayan ruhu yadsır.

d) Profilsiz, yüzeysiz, şekilsiz olan ortam, boşluk ya da uzay olarak ruh, maddi olanın yaşam mekanı olarak kozmostur. Onu ruhsal yapan yer kaplayış, görünüş ve mevcudiyete geliş ve yok oluş hali olarak maddelerin bitmiş olduğu, sürdüğü ve yeniden oluşacağı bir varoluş, sürüş ve yok oluş düzeni olmasıdır. Ruh bu anlamda evrenin tözünün ta kendisidir. Hiç içinden gelen, hiçsel gelecekler bu ruhtan açılır, bu ruha doğru açılır.

e) Ruhsalcılık ve maddecilikten ayrılır maddi ruh. İlki dışarısını, dünyayı, doğayı aşkın bir güce göndermeyle ikincil kılarken; ikincisi tüm varoluşu yer alan ya da vuku bulan vücutlar, mevcudiyetteki biçimler, nicel ve nitel belirmelerle özdeşleştirir. Ruhsalcılık bedenselin mevcudiyetini ve yaratımını göz ardı ederken; maddecilik geleceğin hiçselliğini, henüz maddeleşmemiş olanaklarını, virtüellerini ve ortam olarak evren'in boşluksallığını, ondaki sürüş düzenini ve ortamdaki tekil aşkınlık deneyiminin de içerildiği çoğul-uzamlarınmaları unuttur.

8- Direniş açısından maddi ruh; beden-ben olarak insan ile geleceğin hiçlerini, henüz maddeleşmemiş zaman-mekanları kendi içinde taşıyan bir ortaklık ruhunu birlikte anlamlandırır.

Ortaklık çekiminin kendisi ve çekilme gücü ile kendi dışına çıkan insan kozmolojik bir ruhsallığı ortaklık içinde birlikte üretir. Her bir tekil beden kendi maddi ruhsallığı olarak ortaklık kozmolojisinde vuku bulur.

Başka-mekanlar; başka-dışlar açan ortaklık; her tekil bedenın başka-zamanını da açar.

Böylece ortaklığa çekilen ve ortaklığı çeken insan kendisi de bir başkalık olarak çoklu-başkalıkların etkisi altındadır. Başkaları ile başkaları tarafından ve bir başkası olarak ortaklık bir ruhsal etkileşim ağını açar.

Ortaklık ile açılan, ortaklıkta açılan kozmosun doğasal ruhu insanın tekil bedenini mikro-kozmos bir tarlaya dönüştürür. Bu tarla; kendi çoğul maddeleşmelerinin, kendi dışa çıkmalarının, kendi mevcutlaşmalarının kendi bedeninde vuku bulduğu bir mikro-kozmos olarak insana aittir. Kendi beden-ben'inin yok olmuşlukları, ortaya çıkmışlıkları ve ortaya çıkmaktakileri olarak insan'ın maddi ruh ile bağı düşünülmektedir. Çıkardığı dışların ve çoğul bedenleşmelerle etkileşiminin kökensel yeri olarak maddi insan-ruh: Kalımlılık ortamı olarak beden-ben'in adı.

Ortam olarak doğa üzerinde geleceğin hiçsellğine ortaklıktaki beden-beden üzerinden açılır. Ortaklıksal dışlar ve farklar farklı zaman çokluklarını bir araya getirir, böylece mevcudiyetin belirli biçimleri, nitelikleri ve vücutsal yeğinlikleri açısından erişilemez olan hiçsel yeni biçimler, kestirilemez olanaklar, virtüel yaratıcılıklar ortaklık yoluyla elde edilir. Direnişteki ortaklık böylece çekim güçleriyle geleceği de kendisine çeker ve onu çok-gelecekler olarak üretir ve ortaklığın ortamına bırakır. Kendi dışına çıkan vücutlar artık tek bir şimdi dalgasıyla değil, birçok farklı şimdilik ve buradalık ile ortaklık içindedir: çoklu-zamanlar ve çoklu-uzamların bir evreninde yaşamaktadır.

Belirli olay açısından, doğadaki ruhu çok çeşitli ve türlü maddiliklere, bedenselliklere açan, aralayan bir ortaklıktır direniş. Bu ortaklıkta kalma; kendi dışı olarak ortaklıkta kalmadır. Yaşamsal kalımlılığın bedenlerin ortaklığında kozmosa açılmasıdır.

9- Maddi ruh yeni bir çoğul-mekan ve çoğul-zaman rejimi olarak;

ortam olarak ortaklık içerisinde insanları, maddi insan-ruhları birbirine bağlar. İnsanlar mevcudiyet içerisinde birbirlerine bağlanır, birbirlerini ortaklığa bağlarken geleceğin hiçsel güçleri olarak yok oluş, yitme, ölüm, anonimlik ve bilinmeyen karşısında korkularından da uzaklaşır. Ölüm ya da uzayın sonsuzluğu artık bir dehşet uyandırmaz. Zaman insanın kendi egoizminde, yalıtılmış ben'inde soyut olarak üretilmekten şimdi içerisinde birçok geleceği açan ve uyandıran; geleceklerin dış çıkaran, dışa çıkan bedenler yoluyla şimdi'lerde aralandığı, paylaşıldığı ve kararlaştırıldığı bir çoğulluk rejimine dönüşür: gelecek düşüncesini çevreleyen soyut korkudan geleceklere yaşayan vücutsal, somut ve paylaşımcı bir neşeye geçilir.

Ortaklık ile bedenın kendisi olarak kurduğu ilişki, ortaklığın çoklu-zamanına ifadelerin, konuşmaların, üretimlerin, yaratımların ve farkların kaydolduğu bir çoklu-katılıma ve inşa edilecek dünyanın ortak çalışması ile ortak kararına dönüşür. Her bir beden, her bir dışa çıkma, ortaklığın başarısıyla, ortaklığın mutluluğuyla, ortaklığın yaratıcılık, fark ve birlikte yaşama arzusuyla ortaklaşır. Ortaklık dışa çıkan bedenlerin paylaşım ve somut katılım, karar alanı olarak yalnız ölümü ve ölümcül yalnızlığı sonlandırır. İktidar ve güç dışı kalan, iktidarlı yoğunlaşmaların sürgün ettiği her ölüm anı, her ölmekteki içeri buyur edilir. Her ölüm ortaklığın birlikteliğinde, birlikte yaşamasında ve birlikte geçip-gitmesindedir, her ölüm kendi farkında eşittir. Yalnız ölümün, sınırlı yaşamın kendi bencilliğine, kendi çıkarına, kendi kaygısına kapattığı yaşayan, o halde ölüme-doğruduşun, bir gün orada olmamanın kaygısından uzaklaşır. Ortaklığın yaşamına kendi yaşama yerinden geçişin neşesi; her dış çıkarmada başka başka oralar'da olmanın sevinci bekler onu.

Yeni zaman bu başka başka ora'larda olmaktan, başkalık olarak orayı kendi yaşam yerinden çıkartmaktan, ortaklık içindeki kendi yaşama yerinin farkını yaşatabilmekten çıkacaktır. Kendi farkını ya-

şatırken ortaklığı da etkileyen, geçtiği yerlerin farklılığını ortaklığa açan bir çoklu-zaman anlayışına vücut verebilmekten. Beden-ben'in zamanı o halde: ortaklık içinde/üstünde, ortaklığa doğru geçtiği kendi yerlerinin kökensel farkları yoluyla işaretlenecektir. Zamanım doldu, başarısız oldum yerini ortaklık ile dolan, ortaklıktaki başkaları yoluyla sürdürülen bir yaşamsal paylaşıma bırakacaktır. Yalnız ve kendi işine terk edilmiş eski ben'in yerine, onun bıraktığı yerden çalışmayı ve somut üretimini sürdürecektir başkaları vardır; başarısızlık ya da hedefin gerisinde kalma sona ermiştir. Yalnız hedefler, yalnız işler, yalnız çalışmalar ve zorunlu üretimler, yineleyen görevler bitmiştir.

Bir dış'tan diğer dış'a somut çalışma, somut paylaşım ve somut fark yoluyla geçişin zamanında bölüşüm ve uygulama yürürlüktedir. Geçiş inşa edecek ortak kararının, ortaklık kararının zamanında zorunlu dış'lar değil yaratıcı, gönüllü ve içkin dış'lar vardır. Herhangi bir yeri özelleştirmeyen, herhangi bir kişiyi egemenleştirmeyen, iktidarı dünyanın bir yerinde dünya-dışı güçlere ya da kişilere emanet edip, o dünya dışından her yere baskı, kendi yoğunluğunun zorbalığı ve kendi kişiliğinde genelleşmiş hedeflere yürü-yüşün iktidarı olarak geri-dönmeyen bir paylaşımın, dünya içi dışları birlikte üretmenin paylaşımcı, katılımcı ve eşit zamanı vardır.

O halde, ölüme-doğru-oluşun ruhsalcı azapları, iktidarı aşkuncu, genelleştirici ve tekleştirici yoğunlukları ve kişilikleri; yerlerini doğaya aitliğini kabul etmiş bir huzurluluk, ölümlülüğünü yaşamsal maddenin yeni bir açılışı olarak gören yaşama-doğru-oluş'a ve her yerde paylaşılan, kararlaştırılan, uygulanan bir somut demokrasiye bırakır: Geleceklerin birlikte-varolduğu yaşamda kalımın kendisi olan somut demokrasinin bitmez neşesine.

10- Ortaklık içinde yaşama-doğru-oluşunda, kendi tekil yer alışındaki maddi ruh olarak insan yeni bir duygulanım coğrafyasına açılır.

Kendi dışını çıkararak, kendi dışında olan insan ortaklık içindedir: ortaklık miktatsızlığının onu çektiği bir dünyada kendi miktatsızlığını da edinmiştir. O kendi tekil çekim gücünde ortaklığı devindirmektedir ve neşeyle yeniden üretmektedir.

Kendi dışı, bedeni olarak insan herkes ile'dir. Ortaklık içinde dışların üretilmesi ve dışların dayanışması evrene ve onun olanaklarına, yaratımlarına açılır. Kestirilemezlik, öngörülemezlik, yenilik bir korkunun değil yaratımın kaynağı olur. Dinmek bilmeyen bireysel suçluluk yerini komün içerisindeki yaşamsal bir sevince ve kudrete bırakmıştır. Bu yeni yaşam kudreti, tekilliğindeki maddi ruha kimi ruhsallıklar getirir:

a) *Kararlılık*. Kendi kararını ortağa doğru alan ve kendi kararını ortağa veren bedene bir dışın sunulması, bir dışın ona doğru gelmesi, ondan üretilmesi. Bedenin bu dışta dünyalaşmada durma kararı. Bu dış üretiminde, dışlar arasındaki eşit ve farklı ilişkide direktme kararı. Karar ile oluş, karar ile oluşmada yaşam yerine tutulmanın deneyimi. Yaratıcı olmaya yönelen ortak bedenin kararı, ortaklıktaki bedenin yaratıcı kararı: yeni dünyaların temellerini durmaksızın atan ilk maddi jest. Dış çıkararak kararda direktmek: dışta kalmanın ortak kararlılığında devinmek. Farkları ve özgürlük dünyasını inşa edecek ortak emeği sıkıca sahiplenmek ve bırakmamak.

Direnişle gelen halkın maddesinin uyandırdığı bilinçten vazgeçmemek: maddi ruhtan geri adım atmamak. Ortaklık, devlet olmayan ve sermaye olmayan olana dek, yaşamın ve yaşayanın ta kendisi her yerde eşit, farklı ve özgür olana dek direnmek.

b) *Huzurluluk*. Algılamaların ve etkilenimlerin bilincin saf fikrinsel içeriğinin ardında nasıl da somutla işlenen bir yaşam-duyumu, bir yaşam-duygusu olduğunu açığa çıkarması. Ben'in tabii olduğu anlatının; toplumsal örtüler, yanılısalar ve büyük yapılar karşısındaki

önemsiz ve değersiz bireysellik anlatısının sona ermesiyle gelen huzur. Kendini istediği dünyada inşa etmenin, kendini ortaklık içinde, dayanışma ve paylaşım içinde bulmanın huzuru. Ortaklık ile birlikte varolduğunda insanın eskiden olduğu tekin bozunması, yaptığı tekin bozunması, söylediği tekin bozunması; ve bütün bunların birbirinden farklarının, mesafelerinin, aynı kişide toplanan ve örtülen uyumsuzluklarının ortaklık yoluyla yitmesi. Olan, yapan ve söyleyen aynı kişinin, kendisini kendi yaşamından ayıran engellerden ortaklık yoluyla kurtulması. Kendini kendi yaşam yeri olan bedeninde olan (olma), kendini ortaklıkta gerçekleştiren (yapma) ve dil yoluyla ortaklığa kendisini sunan (söyleme) insanın kavuştuğu fark ve özgürlük. Bireyin somut yaşamının kendi bedeni, kendi oluşması, kendi yapmaları ve kendi söylemeleri olarak ortaklık yoluyla dünyayı dönüştürme gücüne açılması. Kendi yaşam yerini kendisi yoluyla yapma gücüne kavuşmanın huzuru, dünyaya sözünün geçmesinin huzuru. Dünya ile, kendi somutuyla birlikte olmanın, dünya ortaklığına katılmanın huzuru. Önemli hissetmenin ve önemleri hissetmenin huzuru.

c) *Anlamlılık*. Kendi anlarnını kendi dış çıkarmasında, bedeninin dışa açılmasında, ortaklığın çekimini ve ortaklıksal farklılığını yeniden üretmekte bulan, keşfeden ve paylaşan insanın anlamlılığı. Kendini başkalarına ifade edebilen, bu ifadenin ortaklığın iradesini ve kararını etkilediği özgür ve eşit bir yaşam içinde olmak. Başkalarınca sayılmanın ve başkalarını kendisinde kalarak sayabilmenin; onlarla ortaklık içinde paylaşabilmenin, etkileşebilmenin, öğrenebilmenin anlamlılığı.

Meydanlara çıkmalarında birlikte koşan, birlikte uzaklaşan, birlikte geri dönen, birlikte konuşan, birlikte yüz yüze gelen, birlikte eylemlerden dünyalarla sözcüklerden dünyaları buluşturan varoluşun anlamı. 'Ya hep beraber, ya hiçbirimiz'deki anlamlılık.

d) *Arzululuk*. Kendi yalıtılmış ve egoist ben'inden özgürleşen bedenin ihtiyacın tatmininin ötesine geçen bir dünyaya açılması: ar-

zulu oluşun dünyası. Böylece burada adına açıklığın arzusu denmesi gereken bir deneyim gerçekleşir. Ben'in beden'e duyduğu, kendi yaşama yerinden ortaklık içinde geçmeye duyduğu arzu. Kendi yaşama yerinden yalıtık ve ortaklık-dışı ben olarak geçtiğinde, hiçbir zaman gerçek anlamda dışa çıkmamış, özgür olmamış, kendini yaşamın orta yerindeki bir yapıt olarak görmemiş olacak.

Kendi yaşama yerine özgürce geçip gitmenin, onu görüp yaşamının arzusu. Çekilmeler içindeki beden ve ben'in farklı olan bir yaratıcılıkla yeniden ve yeniden icat ettiği bir yaşamın arzusu: yaşamın sürekli yaratılmasına, bedenin kendi yaşam yerinde sürekli icat edilmesine yönelik bir arzu. Hep doyurulmamış ve tatmin maddesi düzeninde kalan bir bencillik ve tüketicilik toplumundan, ortaklıkta varolma arzusuyla ruhsallığa açılan bir paylaşım toplumuna yolculuk.

e) *İyi-oluş*: İyiliğin, iyi olmanın bir fikirsel kesin yargıya, evrensel biçime değil ama farkların birlikte yaşamasına, ortağın gövdesinde oluşan tekil kararlara göre belirlendiği bir dayanışma, gülümseyiş ve yardımlaşma hali. Ben'in bir başkasına merhametini aşan bir iyi-oluş, iyi olmayı her seferinde yeniden öğrenme; özgür ve yaratıcı olmayan bir dünyanın yaşattığı acuların ötesindeki bir ortaklaşma hali. Cezalandırma ve ödüllendirmenin soyut yerini; ortaklık içinde eyleyen, öğrenen, dağıtan tikel ve somut iyi-olmaların, karşılıksızlıkların ve beklentisizce birbirlerine yardım eden, tanımaksızın bile birbirleri için hazır bekleyen bir yetişip gelmelerin alması. İyinin yeniden oluşması, oluşturulması, iyinin somutlaştırılması ve somut olarak yaşaması.

Ortaklık içindeki kendi yaşama yerinde iyi oluş, kendi yaşam yerinin iyi oluşu. Bir iyilikte-oluşma...

İstanbul'daki Dostlarıma.

Taksim: suyun, kentin çeşitli mahallerine dağıldığı hazne,
 halkın düşünce akışının genişleyerek yayıldığı hazne,
 Gezi: gezintinin, aylıklığın, yolculuğun parkı,
 halkın kendine ait olan yerde dolaşması, halka doğru yolculuk;
 Adlarınızı eklemektesiniz, Tahrir ile Bastille'inkilere, Tian'anmen,
 Sidi Buzid Park Meydanı'ndakilere
 ve daha nice doğum yeri adlarına.
 Bir yer, bir şeyin meydana geldiği yerdir,
 bir olayın geçtiği, olageldiği, bir şeyin geldiği.
 Ve geliyor, evet, hep yeniden-gelir,
 düşüncenin ve halka doğru yola çıkışın akışı.
 Bir tek halk düşünür kendini ve tek başına kendine doğru yürür,
 ki bu belki de sonsuz bir erektir ve belki de kaybolur, suyun top-
 rakta kaybolması gibi,
 ve orada su içirir köklerine ağaçların
 ereksiz büyüyen ağaçların,
 gezinti gibi, hiçbir yere gitmeyen ve her yere giden.
 Ama yalnızdır halk kendini yapmada ve yayılmada: kimse vermez
 ona biçimini ve atılımını.

Jean-Luc Nancy, Fransa

Fransızcadan Çeviren: Ahmet Soysal

2. BÖLÜM:MEKAN, EKOLOJİ, EYLEM

MEKAN, EKOLOJİ, EYLEM: DİRENİŞİ ANLAMAK İÇİN TEORİK ÖNERMELER

Sunuş

Bu bölümdeki metinler, “Direniş Düşünmek” toplamındaki doğrudan Gezi parkı olaylarını konu alan yazılara teorik bir ek niteliğindedir. “Kamusal alan”, “halk”, “devrimci ekoloji”, “devrim” ve “küreselleşme-karşıtı savaşım” konularında çeşitli dönemlerde yazılmış metinlerden bir seçki sunmayı doğru bulduk. Görüleceği gibi, kimileri son aylarda kaleme alınmış bu metinler, neyin olduğunu, neyin olabileceğini anlamaya katkı sağlayacak niteliktedir. Metinler, hiçbir siyasi doktrinin ya da çizginin mutlak bir izdüşümü durumunda değildir. Yine de dogmatizmden uzak belli bir anarşist esin ile belli bir komünist esinin bu metinlerde buluştuğu öne sürülebilir. Teorik tutum, güncel olay niteliğini alan pratik bir olgunun çoğul niteliğini kuşatmada ezberlerden uzak durmak zorundadır. İster istemez kavramsal bir indirgeme niteliğini taşıyan teorik boyut, olayın anlaşılmasına katkıda bulunma amacını taşımalıdır. Olayın üstü bildik ve aşınmış kavramlarla örtülmemeli ama bunun karşısında, olaya teoriden uzak bir tarzda yaklaşılmasının olayı gündelik gazetecilik söylemlerine, politik ve sosyolojik ezberlere terk edeceği de iyi bilinme-

lidir. Olayın anlaşılmasına katkıda bulunan teorik söylem – burada felsefe – gelecekteki olası olayların niteliğini de bir ölçüde belirleme gücüne sahip olur.

Ahmet Soysal

KÜRESEL YENİ-FAŞİZM'DE SOL VE DEVRİMCİ PRATİKLER

Ahmet Soysal

Giriş: Tanımlar

Küresel olgunun yeterince tanımı yapılmış görünüyor. Ama henüz hiçbir tanımıyla karşılaşmamış olan, bu olguyu nasıl sınıyabilir? Öncelikle tüketim ve medya alanlarında sınıyabilir. Karşılaştığı tüketim nesnelere önemli bir bölümü “yabancı” kökenli (örneğin “yabancı” içkiler, giyim ürünleri vs.). Sonra, görsel ve yazılı medyada gezindiğinde, “yerli”nin yanında “yabancı” göndermelerin çokluğuyla karşılaşır: bunlar, reklamlarda çeşitli “marka”lar, belli müzik klipleri, filmler, diziler vs.dir. İnternet’e bağlandığında, karşısına dünyanın her yerinden site’ler, bağlantılar çıkar. Belli markaların, belli şarkıcıların ve oyuncuların, belli kişilerin dünyanın her yerinde “referans” olduğunu görür. Ekonomi haberlerinde dünyanın çeşitli borsalarının durumunun sunulduğunu fark eder. Ülkesinde etkinlik gösteren yabancı şirketlerin, bankaların vs. varlığını görür. Özellikle bir “yabancı” dilin yaygınlığı dikkatini çeker: İngilizcenin. Bu genel durumun başka ülkelerde de geçerli olduğunu kolaylıkla varsayabilir. Bütün bu olağan gözlemlerden, bizim “naif” insan, insanlığı saran

genel bir durumun saptamasını yapacak duruma gelmiştir: belli bir ekonomik ve kültürel düzen dünyanın büyük bölümünü egemenliğine almıştır. Bir nesne, haber, bilgi, işaret vs. akışı dünyanın büyük bölümünü sarmıştır. “Demokratik” sistemin öğelerinin, örneğin seçimlerin, bu akışı değiştirmedini algılamak da zor değildir. Bütün bu akışta öne çıkan ve belirleyici olan öğe ekonomidir. Yaygınlaşmış, küreselleşmiş kapitalizm söz konusudur. Dünyada insanların, canlıların, doğanın ve nesnelere varoluşunu bu küreselleşmiş kapitalizm belirlemektedir. Her bireysel varoluş, küresel akışın karşısında tekil bir nokta oluşturmaktadır. Akıştan pay kapmanın başlıca sınırlaması bireyin alm gücüyle ilgili sınırlamadır. Bu sınırlı pay kapma, özleşmenin temel bir niteliğini ortaya koyar. “Neye sahipsen, o’sun” formülü, yaygınlaşmış kapitalizmde bireysel varoluşun nitelendirilmesini belirtir. Öyleyse, bu düzende, bireylerin varoluşsal niteliği sahip olduklarına orantılandırılmış durumdadır: sahip olarak var olma. Burada, aynı zamanda, bir görünme kipi söz konusudur. “Ne kadar paran varsa, o kadar çok görünme gücün vardır”, bu olgunun formülüdür. Bunu gazetelerdeki ölüm ilanlarının boyutu açığa vurur. Ya da, elbette, şirketlerin medyada değişen büyüklükteki reklam payları. Bireylerin büyük bölümünün somut görünme eksikliğini ise internet’in sağladığı görünme kipleri bir ölçüde telafi etmektedir: *facebook*, *twitter* hesapları bunların başında gelir.

“Naif” düzlemi bırakacak olursak, birkaç ekleme ve tanım daha yapmamız uygun olacaktır. Küresel düzen, kapitalizmin, özellikle Sovyetler Birliği’nin çöküşünden sonra, aldığı yeni biçimdir. Bu düzenin ekonomik ve politik karar merkezleri Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği vs. gibi ulus-aşırı organizasyonlar; bunun yanısıra dünyanın hegemonik gücü A.B.D.’dir. Böyle olmakla birlikte, küresel kararlarda Çin, Rusya, ve daha az ölçüde Hindistan, Japonya gibi ekonomik potansiyeli

yüksek ülkelerin payı yadsınamaz. A.B.D. ve Avrupa Birliği'nin etkisiyle, küresel düzenin ihtiyaç duyduğu ve dayattığı ekonomik ve siyasi yönetim biçimi neo-liberalizm'dir. Neo-liberal düzen, kapitalin küresel akışının durdurulmaması, karar merkezlerinin doğrultularına uyulması için en uygun düzen olarak seçilmiştir. Neo-liberalizm, siyasi olarak, belli bir demokrasi anlayışıyla eklemlenmiştir: buna "liberal demokrasi" denilmektedir. Buna göre, seçilen bir parlamento yasama görevini üstlenir, içinden çıkan bir çoğunluk yürütmeyi devralır; yargı erk'i ise, parlamento dışından, bu demokrasiyi tanımlayan güçler ayrılığı ülkesi uyarınca, ilk ikisine göre bağımsız üçüncü erk'i oluşturur. Neo-liberalizm'in parlamenter demokrasiyle eklemlenmesini kendisi için elverişli kılan, parlamentoda temsil oranlarının doğrudan para gücüyle, dolayısıyla neo-liberalizm'in özüyle, öyleyse kapitalizm'le, bağlantı durumunda olması olgusudur. Bu demektir ki hangi parti, kapitalistlerin desteğine daha çok sahipse, örneğin medyada daha çok görünüyorsa, o kadar çok parlamentoda temsil edilme şansına sahiptir. Neo-liberalizm'e eklemlenen demokrasi, kapital'in demokrasisidir; öyleyse, parlamentoda, halktan önce para temsil edilmektedir, yani neo-liberalizm'in parlamentosu öncelikle neo-liberalizm'in kendisini ya da kapital'i temsil etmektedir.

Faşizm, İtalya'da doğmuş ve tarihsel olarak Mussolini rejiminin 2. Dünya Savaşı'nda çöküşüyle sona ermiş bir yönetim şeklidir. Oysa, faşizm adlandırması, 20. yüzyılda egemen olmuş belli sağ diktatörlükler için de kullanılmıştır: en başta Nazizm için, sonra İspanya'da Franco rejimi, Portekiz'de Salazar rejimi için. Güney Amerika'da Peron, Pinochet; Küba'da, Castro ve arkadaşlarının devirdiği Batista, Yunanistan'da 1967 darbesiyle iktidara gelen Albaylar rejimi; Türkiye'de özellikle 1971 ve 1980'deki askeri iktidarlar için de faşizm adlandırması yapılabilmektedir. Bu tarihsel "faşizm'ler", sağ'da konumlanan totalitarizm'ler olmuştur. Sağ totalitarizm'de, sol totali-

tarizm ile ortak özellikler dışında (parlamentar demokrasinin reddi, oligarşik bir yönetim, düşünce özgürlüğünün engellenmesi, adalet sisteminin oligarşinin hizmetinde olması vs.), toprak, ırk, ulus, geleneksel değerler, kimi durumlarda dinî değerler gibi özellikler öne çıkmaktadır. Faşizm'lerin ortak özelliklerinden biri, toplumun militarizasyonudur. Askeri paradigma faşizmlerin özsel bir niteliğidir. Ekonomik alanda ise, kapalılık, içe dönüklük esastır. Buna göre, liberal demokrasi modeli faşist ya da herhangi totaliter bir sisteme göre birey için çok daha avantajlı görünmektedir.

Oysa, günümüzde egemen olan küresel sistemi "yeni-faşizm" diye adlandırmanın bir meşruluğu olduğunu öne sürmekteyiz. "Yeni-faşizm", tarihi faşizmlere bir geri dönüş yaşandığını belirtmemektedir. Neo-liberal küreselleşme, her çeşit tarihsel totalitarizm'den ve özellikle de faşist totalitarizm'den ayrı bir olgudur. Totalitarizm'lere karşıt boyutlar içerdiği yadsınamaz. Örneğin, parlamenter demokrasi, düşünce özgürlüğü, yargı erk'inin bağımsızlığı, ulus-aşın ekonomik açılım, bu son boyuta bağlı olarak tüketim nesnelерinin çokluğu vs... Özellikle o totaliter rejimlerde yaşamış kişiler bu fark'ı çok kolay sınırlar. Ama başka türlü de bakılmalıdır. Ya, kimilerinin çok övdüğü küresel sistem, tarihsel totalitarizm'lere karşıt boyutlar içermekle birlikte aslında yeni ve incelmış, çok gelişmiş, her çeşit alternatif'ini nerdeyse şimdiden eritmiş yeni bir totalitarizm tipi ise, yeni faşizm ise? Yeni faşizm, çünkü bireylerin eşitliğini ve özgürlüğünü yok sayan, kapital'in sosyalist eleştirisini yok sayan; kararları, dolayısıyla iktidarları, ulus-aşırı, hegemonik, ya da "yerel" iktidarlarda yeni oligark'lara, küresel kapitalizm'in ekonomist'lerine ve politikacılarına, onların dayanışmasına ya da çekişmesine bırakan...

Küresel neo-liberalizm, yeni bir faşizm tipiye, dolayısıyla özsel olarak sağ'da konumlanıyorsa, ona karşı çıkışın siyasi konumu genel olarak sol, özel olarak da devrimci sol olmalıdır.

Yanılsamalar:

Neo-liberal sistem *yanılsama* üretiyor. Burada, ideoloji olarak yanılsamadan söz etmiyoruz. Yanılsama, doğrudan, nesnelere, özneleşme süreçlerinin, gerçekliğin ekonomisine bağlı. Bu yanılsamanın temeli, özgürlük yanılsaması. Sistem, varolma ya da yaşama seçenekleri sunuyor. Bunlar, hiçbir zaman, tek değil; hep, birkaç seçenek birden (aynı anda) söz konusu. Böylece, bireyler, kendilerine varolma ya da yaşama “yolları” tasarlıyorlar: “şunu ya da bunu yapacağım; sonra şunu vs...” Her zaman bir seçenek var, her zaman yapacak bir şey var. Bu yanılsamasal çok-seçenekliliğin paradigması, internet’e bağlanan bilgisayar. İnternet, bireylere, çok ucuza ya da bedavaya, yukarıda değindiğimiz görünme işlevininin yamsıra, hem diğer bireylerle iletişim, hem de eğlence ve bilgi nesnelere sunuyor. Özgürlük ve yaşama potansiyeli olarak ulaşılması kolay ve aşılmaz bir aygıt. Genel olarak tüketim alanına değinirsek, her bireyin, sahip olduğu paraya göre (alım gücüne göre) kendine varoluşsal “yollar” çizme olanağı var. Parası az olanların ise hiç değilse internet alanında “yollar” oluşturma olanağı var. Sürekli ve değişken bir doyumsuzluk katsayısı varsaymak gerekiyorsa bile, küreselleşmenin bireyleri bir varoluşsal ya da yaşamsal yanılsama alanı içinde devinmekte: kendilerine çoğul bir dünyanın sunulduğu yanılsaması içindeler. Bu yanılsamanın dışına çıkmak kolay değil. Yanılsamanın dışına çıkılmasını asıl zorlaştıran, neredeyse olanaksız kılan olgu: sistemin dışı’nın da yanılsamaya dahil edilmesi, başka deyişle yanılsamada temsil edilmesi. Bunu, medya’nın sunduğu çeşitli alternatif kültürel ürünlerde saptayabiliyoruz: örneğin, rock müzikte, “gotik” ya da “satanist” üretimlerde, belli bir mizah ve çizgi roman üslubunda vs. Yanılsama, “demokrasi”nin övgüsünün yapıldığı eğitim kurumlarında ve medya’da; seçim sisteminde vs. sürüyor. Buna göre, sistem ile

ilgili politik bilinç neredeyse olanaksız duruma geliyor. Alternatif'i sistemin içinde bulmaya alışmış zihinler, sistemin bütünüyle reddi gibi bir olguyu anlayamayacak duruma gelmiş.

Bu yüzden bugün küresel egemenlik sistemine karşı bir siyasi tavırın, bireylerin, ve en başta aydın bireylerin, teori (örneğin felsefe) yoluyla bir bilinçlendirilmesine bağlanması gerçekçi görünmemektedir. Aydın ya da değil, küreselleşmenin bireylerinin büyük çoğunluğu yamlsama içindedir ve onlara devrimin gerekliliğini anlatmak olanaksızdır. Olsa olsa, onların içinden bazıları, devrim anlatısını ve projesini kendilerini toplum içinde ayıran ya da seçkinleştiren bir tüketim nesnesi olarak alacaklardır; bir çeşit süs olarak (Che Guevara tişörtleri ya da orak-çekiç simgeleri gibi).

Bilinçlenme olacaksa, bu yanlamasal (ya da "yanal": *transversal*) olarak meydana gelecek bir bilinçlenme olacaktır. Bilinçlenme, öncelikle, var olacak ya da gerçekleşecek somut savaşımardan doğacaktır. Somut savaşım, kendiliğindenlik (*spontanité*) payını her zaman koruması gereken kitle savaşımıdır: örneğin grev, bir öğrenci yürüyüşü, bir işçi yürüyüşü ya da işsizler yürüyüşü, bir kurum (fabrika, üniversite, bakanlık vs.) işgali, çevre ile ilgili bir protesto eylemi. Kitle eylemlerinin arkasında, neden olarak, yoksulluk, işsizlik, mutsuzluk ile bağlantılı talepler vardır. Öyleyse acı çeken, uman, hayır deme vaktinin geldiğini düşünen özne vardır. Bir vücuda sahip, tenleşmiş, fenomenolojik özne. Yalnızca bilinç değil. Hiçbir zaman bilinçler devrim yapmamıştır.

Bir insan topluluğunun, ihtiyaçlarının zorlaması durumunda eyleme geçmesi, kendisini sarıp sarmalayan küresel yanılısamadan kurtulmasını bir anda sağlayamaz. Ama eylemle birlikte, yanılısamada gedik açılacaktır. Gerçi bunun tekrar kapanması çok kolaydır ("herşeyin normale dönmesi"). Önemli olan, kitle savaşımının, bir ülkede ve oradan yola çıkarak ülke-aşırı bir doğrultuda, birbiriyle bağ-

lantıya geçmesidir, süreklilik ve çeşitlilik kazanmasıdır. “Bilinçlenme” dediğimiz, bu aşamalarda devreye girecektir. Neo-liberalizm’in maskesinin düşürülmesi için uygun tarihsel kavşaklar bulunabilir. Kaldı ki küresel sistem, “eller üstünde tuttuğu” demokrasiyi ve insan haklarını telâşa kapıldığında çok kolay askıya alabilmektedir. Kimi “düşman” rejimlere karşı insâfsız müdahalesi (örneğin yakın tarihte A.B.D.’nin Irak’a ve Afghanistan’a müdahalesi), onun, eski tip emperyalizm’lerin vahşetinden geri kalmadığını göstermektedir. Küresel neo-liberalizm, gerekli gördüğünde, en yüksek teknolojiye sahip ölüm araçlarını korunmasız kitlelerin üzerine çevirebilmektedir. İşte bu anlar, onun maskesinin düşürülmesi için uygun anlardır.

Devrimci savaşım olanakları

Bir devrimci grubun doğrudan bir kitlesel savaşımı tetikleme olanaklarını bulması çok zor görünmektedir; bunun için etkin bir iş sektöründe, örneğin büyük bir fabrikada, ya da ulaşım sektöründe güçlü bir örgütlenmenin kaynağında bulunması gerekir. Toplumun bu yaşamsal alanlarında, devrimci doğrultudan uzak güçlü sendikaların egemenliğini kırmak zordur. Buna göre, devrimci gruba, öncelikli olarak, somut kitlesel savaşımlara eklenme seçeneği kalmaktadır. Bunun dışında, devrimci grubun doğrudan savaşım olanaklılığı nedir? Teorik çalışma ve araştırma yeterli midir? Toplumla, tarihle, politik düşünceyle ilgili çalışmaların yapıldığı yerler üniversitelerdir. Üniversiteler, geçmişte ve günümüzde, iktidara karşı çıkmanın alanı olabilmişlerdir. Devrimci öğretmen-devrimci öğrenci birlikteliği bir savaşım potansiyelidir. Ama devrimci grup, teorik çalışma ve üniversite eylemciliğinin dışında da birşeyler yapabilmelidir. Devrimci “mesajların” iletilebilmesi için internet bir aracı olabilir. “Hacker” tipi eylemcilik de devrimci bir niteliğe sahip olabilir, ama bunun sı-

nırları bellidir. Sistemin çabuk telafi ettiği noktasal zararlar anlamlı görünmemektedir.

Devrimci grup, teori ve söylem üretiminin yanısıra bizzat alternatif ekonomik ve sanatsal üretim çabaları ile bağlantıya geçebilir, bunları destekleyebilir, hatta yer yer doğurabilir. Burada sorun, yeniden küresel pazara ve kapital'in egemen medyalarına kaydolmak riskidir. Bugün ekonomi, çok-uluslu holding'lerin ve genelde büyük şirketlerin gitgide artan egemenliği altındadır. Aynı tarzda, sanat devletin ve yerel yönetimlerin güdümünden çıkıp, yine holding'lerin (özellikle bankaların) egemenliğindedir (bu, özellikle Türkiye'de belirgindir). Devrimci "pozitif" sorunsal, ekonominin, üretimin öznesi kitlelerin egemenliğine; sanatın (ve genel olarak üstyapı kurumlarının) da sanatçıların, aydınların, araştırmacıların, biçim, düşünce ve bilgi üreticilerinin egemenliğine verilmesidir. Bunlara alternatif olanaklar bugünden devreye sokulabilir. Bunların girişimleri ve örnekleri vardır.

Bugün devrimci olmak, genel olarak etik bir *red* durumuyla bağlantılıdır. Bu, öncelikle, küresel sisteme bağlı tüketim ağının reddi olmalıdır. Sistemin sunduğunu red etme pratiği. Bunun mutlak olması olanaksızdır. Bu, bir eksiltme, silme ve görmeme pratiğidir. Kimi tüketim alışkanlıkları burada engel oluşturacaktır. Asıl sorun ve sınırlama, çalışma'yla, iş'le ilgilidir. İnsanların büyük çoğunluğu, şu ya da bu biçimde, sistemin hizmetinde çalışmaktadır ve *çalışmak zorundadır*; dolayısıyla sistemin kendini yeniden-üretmesinde pay sahibi durumdadır. Hem bu yeniden-üretim'de pay sahibi olmak, hem de onu tümünden red etmek olanaksızdır. Sistemin en büyük gücü, insanların büyük çoğunluğunu kendi hizmetinde çalıştırmasıdır, dolayısıyla kendisinin bir parçası yapmasıdır. Çalışma'nın da ötesinde, en mâsum tüketimde bile (örneğin ekmek almak), sisteme katkı yapılmaktadır. Daha de temel olarak, paranın kullanımı herkesi sistemin bir fâil'i yapmaktadır. İnsanlığın bu yazgısından, ne kadar

yanılsamadan kurtulmuş olsa bile, devrimci özne de kurtulamamaktadır. Kapitalistler bunu çok iyi görmekte ve belki de bazıları, sistemin içinde devinerek yaşayabilen bu devrimciye acıtmaktadırlar! Bu durum, devrimcinin kaçınılmaz aşağılanmasıdır (öncelikle kendine karşı aşağılanması). Etik tutum, bu aşağılanmayı da üstlenmeyi gerektirir. Devrimci, bunun katlanılması gereken geçici bir durum olduğunu düşünmelidir. Parasını da devrim düşüncesi doğrultusunda kazanmalı, biriktirmeli ve harcamalıdır. Red dışında, devrimcinin etik tutumu, onu yoksulun, ezilenin yanında konumlandırır. Bu, çevresinden, bulunduğu ülkeye, oradan da bütün dünyaya yayılan bir dayanışma durumudur. Hiçbir anti-hümanizm, hiçbir bilimsellik, bu dayanışma duygusunun insanî geçerliliğini yok edemez.

Sol ve demokrasi

Yeni-faşizm deyimini daha da doğrulamamız gerekmektedir. Bugün küreselleşme adı altında, dünyadaki ekonomik eşitsizlikleri azaltmayan; emeğin sömürsünü yer yer arttıran; yerel ekonomilerin yazgısını küresel kapitalin çıkarlarını düzenleyen karar merkezlerine bağlayan; belli küresel çıkarları gerçekleştirmek için dünyanın herhangi bir bölgesinde kanlı müdahalelerde bulunmaktan sakınmayan; kültürel düzlemde, sözde çeşitli kaba bir popüler kültürü pazarlayan ve medyalarda dayatan; internet ve holding medyaları aracılığıyla dünyadaki bilgi akışını kapitalist çıkar adına kanalize eden; bireylerin en ufak devinimlerini gelişmiş teknolojilerle denetim altına alan; demokrasi adı altında kapitalin partilerini sahneye çıkararak gelişmiş ve incelmüş bir *total* (bütüncül) sistem, dünyanın büyük bölümüne egemendir. Bu sistem bugün A.B.D., Avrupa, Japonya gibi güçlerin elinde görünmektedir. Diğer büyük güçler, bununla bağlantı ya da eklemlenme durumunda var olabilmektedirler

(Çin gibi), dolayısıyla işbirliği yapmaktadırlar. Sistem, yeni savaşlara ve müdahalelere gebe görünmektedir (örneğin Suriye’de, İran’da). Sistemin dili, İngilizce’dir. Parolası, serbest piyasa ve demokrasidir. Bu sistem, totalitarizm’in yeni bir tipini oluşturmaktadır. Bu anlamda, yeni bir faşizm’dir. Kimileri bunu tercih edebilir, bunun çok daha özgür olduğunu söyleyebilir. Bu, bir ölçüde doğrudur, ama gerçeği değiştirmez. Şimdiye kadar görülmemiş bir egemenlik tipiyle karşı karşıya bulunmaktayız. Alternatif’leri varsa bile, bunlar şu an “minor” alternatif’lerdir. Bu mutlak durum, belki de yeryüzünde hiç görülmemiştir.

Küreselleşmenin, kapital’e dayandığı ve kapital’in hizmetinde olduğu için temel olarak sağda konumlandığını belirttik. İşte bu yüzden sol düşünce bugün için önemlidir. Çıkış olanaklılığı “sol” politikaların geçerlilik kazanmasına bağlıdır. Bu da değişik ölçülerde meydana gelebilir. Aşırı sol, ya da devrimci politika ile sosyal-demokrasi aynı işlevi üstlenemezler. Günümüzün sosyal-demokrasi’leri özellikle Avrupa’da küreselleşme doğrultusunu söz konusu etmeseler de, dünyanın başka yerlerinde kitlesel sol hareketler, küreselleşmeyi ve küresel hegemonik güç A.B.D.’yi rahatlıkla söz konusu edebilmiş ve etmektedirler (Venezüela’da, Bolivya’da olduğu gibi). Türk sosyal-demokrasi’si de geniş bir kitle hareketi olarak, bu yönde, Avrupa’daki örneklerden daha ileriye gidebilir. Bunun sınırları bellidir. Sosyal-demokrasi’den kapitalizmi bütünüyle söz konusu etmesi beklenebilir. Bunun için kitlesel zemin de zaten hazır değildir. Türk sosyal-demokrasi’sinin, küreselleşmeyi tartışmak dışında, Türkiye’nin özgün konumuyla ilgili başka görevleri de vardır. Bunların başında Türkiye’de demokrasinin ilerlemesine katkı yapmak bulunmaktadır. Bu katkı, özellikle, demokrasinin koşulu laiklik ya da sekülerliğin korunmasını ve sağlamlaştırılmasını savunmakla olanaklıdır.

Küreselleşmeyi, dolayısıyla kapitalizmi ve neo-liberalizm’i, tüm-

den söz konusu etme işi, devrimci grupların işidir. Bunların eylem olanaklarına yukarıda değindik. Buna göre, şimdiye kadar yapılanların eksiklikleri tartışılmalıdır. Özellikle grup yapılanması gözden geçirilmeli, esnekleştirilmelidir. Karşı çıkılan totalitarizmi grubun mikro-ölçeğinde tekrarlamakla devrimci olunmaz. Teorik ve kültürel olarak adımlar atılmalıdır. "Diyalektik materyalizm" felsefesi iyice eskimiştir; dünyanın değişimini hesaba katan görüşleri dikkate almak gerekmektedir. Kültürel olarak "folklorik" öğelerle yetinmemek, görsel sanatlarda, müzikte, tiyatrodaki vs. günümüzün yaratılarına açılmak gerekmektedir. Devrimci grup, küreselleşmeyi reddini ve genel olarak etik tutumunu kitlelerin gözü önünde açıkça ortaya sermelidir.

Şu durum açık ki, bugün Türkiye'de kendini devrimci diye niteleyen gruplar arasında farklar vardır. Bu farklar, genel olarak solda konumlandığını iddia edenler arasında da vardır. Hepimizin bildiğini tekrarlayarak sözü uzatmamak gerekir. Yine de bir iki farka dikkati çekmek yararlı olabilir. Önemli bir fark boyutu, devrimci grupların ve solda konumlananların Kürt sorunu konusundaki farkıdır. Devrimci gruplar düzleminde, kimine göre, Kürt mücadelesi bütün Türkiye için bir özgürleşme savaşımının öncüsüdür ya da öncüsü olmalıdır. Diğerlerine göre, Kürt savaşımının böyle bir rolü olamaz. Genel sol düzlemde ise kimine göre Kürtlere kültürel haklarının verilmesi Türkiye'de demokrasinin gelişmesinde bir zorunluluktur; diğerlerine göre ise üniter Devlet yapılanmasına zarar verecek politik adımlardan kaçınılmalıdır. Başka bir fark boyutu ise İslam ve laiklik ile ilgilidir. Bu boyutu devrimci gruplar yeterince sorunsallaştırıyor görünmemektedir. Hatta bunların içinden bazıları, laikliğin İslami kökenli eleştirisini devralmaktan uzak görünmemektedir. Oysa laiklik, sol politik anlayışın vazgeçilmez bir ilkesidir ya da ilkesi olmalıdır. Genel sol düzlemde ise "sert" laiklik savunucuları ile "sert"

laikliği eleştiren ama bunun yerine laiklik ya da sekülerizm anlayışlarının tam netleştirmeyenler arasında bir bölünme vardır. Bu bölünme tam da bu tarafların İslamî iktidar konusundaki bölünmesini yansıtmaktadır. Evet, yabancı izleyiciler eğer bilmiyorlarsa şaşırabilir, ama Türkiye’de, küreselleşmeye kaydolma çelişmesini yaşayan ve bu kaydolmayı şimdiye kadar başarmış İslamî iktidara sempatiyle bakan “sol” görüşlü kişilikler (özellikle aydınlar ve gazeteciler) vardır. Sağ ile sol kavramlarının birbirine karışmasının “patolojik” örnekleridir bunlar.

Bütün bunlardan, küreselleşmenin ve onu niteleyen yeni-faşizm’in Türkiye gibi bir ülkede özgün bir boyuta sahip olduğunu fark ediyoruz. Küreselleşme, ortak bir konum zemini üstünden, birbirinden farklı konumlar sunmaktadır. Türkiye örneği, bunlardan biridir ve çarpıcı bir örnektir. Küreselleşmeyi dünyanın her yerine uygulatabilen genel bir formül olarak görmek somut durumlar arasındaki farkları yok saydırmamalıdır. Somut düşünceler ve somut eylemler, somut durumların özelliğine uymak zorundadır. Dışarıdan reçetelere ihtiyaç yoktur.

Monokl Yayınları’nın Antonio Negri çevresinde gerçekleştirdiği uluslararası kolokyumda okunmuştur.
28 Nisan 2013.

DEVİRİM TİYATROSU

Abmet Soysal

Devrim sözcüğü, genellikle yerleşik iktidarları sarsan, yerinden oynatan, “deviren” toplumsal olaylara ve onların yol açtığı yeni iktidar yapılanmalarını belirtmiştir. 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Marx’ın ve Engels’in felsefî, tarihsel ve ekonomik görüşleriyle birlikte devrim anlayışı, “marksizm” ile özdeşleşmeye başlamış, siyasi düzlemde de 1917’deki Rus Devrim’iyle “marksist”, daha doğrusu “marksist-leninist” bir nesnellik kazanmıştır. Bu marksist anlayışa 20. yüzyılın siyasi liderleri ve kuramcıları çeşitli boyutlar getirmişlerdir (Stalin, Troçki, Gramsci, Mao vs.). Marksist iktidarın Rusya’da ve “Doğu Bloku”nda çöküşüyle, Çin’de kapitalizmle uzlaşma yolunun seçimiyle birlikte devlet düzeyinde marksizm ve dolayısıyla “marksist devrim” gerçekliğini iyice kaybederek, günümüzde varlığını ancak kimi karikatüral (Kuzey Kore) ya da bir ölçüde “folklorik” ya da “nostaljik” (Küba) boyutlara indirgenmiş olarak sürdürmektedir.

Oysa, “marksist devrim” yine de 20. yüzyıldaki başka büyük toplumsal dönüşümlere “devrim” denilmesini engellememiştir: 1905 Rus Devrimi, Kemalist Devrim, Cezayir Devrimi, İran Devrimi... Ve günümüzde devrimin bu “marksist-olmayan” anlamı tekrar öne çık-

mıştır. Örneğin, Tunus, Mısır ve Libya'daki iktidar değişimine "devrim" denilebilmektedir. Bundan, radikal toplumsal dönüşüm (iktidar değişimine koşut) kastedilmektedir. "Devrim" diye nitelenen radikal toplumsal dönüşümlerin birinci ilkesi, dönüşüm devriminin "doğrudan" kitleden – öyleyse değişik ve geniş insan gruplarından – gelmesi görünmektedir. İkinci ilke ise bu devrimin baskıcı, "totaliter" nitelikli devlet iktidarlarına karşı gerçekleşmesidir. Öyleyse, geniş anlamda "devrim", bir insan çokluğunun ("kitle") baskıcı bir iktidara karşı eylemleriyle ve bu eylemlerin söz konusu iktidarı devirmesiyle tanımlanabilir. Buna göre, "devrim" bir çatışmanın sahnesidir: insan çokluğu ile onun karşısında duran iktidarın güç çatışmasının sahnesi. Çatışma olgusuyla birlikte üçüncü bir ilke de dillendirilebilir: "yasa-dışılık" ve değişik oranlarda şiddet. Ayaklanan insan çokluğu, baskıcı iktidarın yasalarını uygulamakla yükümlü güvenlik güçleriyle karşı karşıya gelmekte, "yasa-dışı" bir düzlemde konumlanmaktadır. Bu karşı karşıya gelmede karşılıklı şiddet uygulanabilmektedir. Devletin güvenlik güçleri karşısında olağan durumlardaki boyun eğmenin ortadan kalktığı bir ortam söz konusu olmaktadır. Bu başlı başına özgün bir özgürlük deneyimidir. Ayaklanma ya da başkaldırı eyleminde, insan çokluğunun özneleri yaşamlarını tehlikeye atarak şiddet uygulama olanaklılığını – şiddetin yasal aktörlerini "tanımayarak" ve onlara karşı – sahiplenmektedirler. Ayaklanmada meşruluk ve hukuk bir bakıma el değiştirme sürecine girmektedir: ayaklanan özneler, yasaları ve devlet düzenini çiğnerken, kendi eylemlerini ve taleplerini meşru ve haklı saymaktadırlar. Burada yaşamın tehlikeye atılması olgusunu vurgulamak gerekir. Ayaklanma, belli bir noktada, ölmeye hazır olanların ayaklanması durumuna gelebilmektedir, ve bu nokta, onun gücünde bir doruğu ortaya koymaktadır. Buna göre, "devrim" in dördüncü bir ilkesini devrimcinin "ölme gücü" oluşturmaktadır. "Meşru olma" ve "haklı olma" bilinci,

bu "ölme gücü" ile orantılıdır. Böylelikle, özgürlük hazzı ile ölmeye hazır olanın, ölme gücüne sahip olanın ölüm duygusu bir araya gelecek, devrim pathos'unun özgün rengini oluşturmaktadırlar.

Her ayaklanma, kurulu iktidarın devrilmesiyle sonuçlanmaz. Bir insan çokluğunun iktidara karşı eylemleri de ancak bir eşiğin geçilmesinden sonra "devrimci" diye nitelenebilir. Bundan da önce, protesto niyetli her insan toplanmasının ayaklanma olmadığını vurgulamak gerekir. Çağdaş demokrasilerde protesto yürüyüşlerine ve mitinglerine yasalar çerçevesinde izin verilir, kimi "korsan" yürüyüşler bile tolere edilebilir. Bu izin ve hoşgörü, rejimin sertliğine orantılı olarak azalmaktadır. Burada, ayaklanmanın amaçları, stratejisi ve örgütlenmesi konularıyla karşılaşmaktayız. En başta, ayaklanma bir ifadedir. Toplumsal bir duruma varoluşlarında dayanamayan, buna "hayır" diyen, bunun değiştirilmesini isteyen öznelere ifadesi. Bu, ayaklanmanın, onun her zaman temelinde bulunan, öznel koşullarıdır. Değişim taleplerinin dile getirilmesi ("formüle edilmesi"), öznel ifadenin ilk rasyonelleştirilmesi adımını oluşturur. Taleplerin formülasyonu aşamasında bir "uygunluk" arayışı devreye girer: talepler nedir, nasıl formüle edilecektir, taleplerin bu formülasyonu ne biçimde, hangi eylemlerle (nasıl, nerede, ne zaman) ortaya konulacaktır... ("Uygunluk" arayışı, öznelere temsili ve formülasyonun işlevselliği sorularını içerir.) Formülasyon ve eylem aşaması örgütlenme sorununa bağlanmaktadır. "Kendiliğindenliği" (*spontanité*) nasıl ele almalıyız? Bir toplu eylem ne ölçüde "kendiliğinden" olma özelliğine sahiptir?

Somut durumlar, devrimci kendiliğindenliğin hiçbir zaman mutlak olmadığını göstermektedir. Ayrıca "kendiliğindenliğin" ideal bir devrimci amaç olup olmayacağı tartışılabilir. Somut durumlarda kendiliğindenliğin hep bir payı bulunmaktadır. Devrimci kendiliğindenlik, tanımında her bir devrimci öznenin kendisi dışındaki

odaklar (örgütlenmeler) tarafından güdülmeden ya da yönlendirilmeden “kendi kendine” verdiği bir kararla ve kendi istediği biçimde eylem yapması olanaklılığını varsayar. Buna göre, özgürlük adına yapılan özgür eylemlerin bir koşutluğu (benzerliği, rastlaşması, bir araya gelmesi) söz konusudur (koşutluk sorunsalı, yukarıda “uygunluk” arayışı dediğimiz olguyla rastlaşmaktadır). Koşutluk, özgür eylemlerin hem zaman ve mekan birliğini, hem de somut birlikteliğini, “ortaklaşalmı” varsayar. Bu evrede bile mutlak kendiliğindenliğin sınırları ortaya çıkmaktadır. Çünkü öznel birbiriyle iletişime geçecekler, konuşacaklar, yer ve zaman seçecekler, eylem tipini, hedefleri belirleyecekler, eylem esnasında taktik ve strateji belirleyecekler, kararlar alacaklardır... Buna göre, kendiliğindenliğin oluşturduğu içkinlik düzleminde ya da yataylıkta bile aşkın ya da dikey iletişim, seçimler, belirlemeler, kararlar bulunmaktadır. Tam içkinlik, tam özgürlük olan bir devrimci kendiliğindenlik yoktur. Ama aynı zamanda, devrimci kendiliğindenlik, somut durumlarda, kendi tanımının varsaydığı sınırlardan başka düzeyde sınırlarla da karşılaşmaktadır. Bunlar, belli bir toplu eylemden önce var olan odakların (siyasi partiler, sendikalar, çeşitli dernekler ve örgütlenmeler gibi; bunlara, küresel düzlemdaki hegemonik güç odaklarını da eklemek gerekir) oluşturduğu sınırlardır. Bu odaklar, toplu eylemin belirlenmesinde sıklıkla rol oynayabilmektedir. Burada, kendiliğindenliğin tersi olan “manipülasyon” ve “provokasyon” konuları karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca, bu noktada medyaların oynadığı rol de vurgulanmalı.

Bir ayaklanmayı bir provokasyonun tetiklediği çok görülmüştür. Buna göre, ayaklanmayı başlatmak isteyen odaklar, provokasyonu bizzat kendileri gerçekleştirebilirler (bu da manipülasyon kurgusunun ilk aşamasını oluşturabilir). “Devrimci” manipülasyon (buna daha “olumlu” bir tanımlamayla “devrimci eylem planı” da denilebilir) bir anlamda bir kimya deneyi gibi bir şeydir. Deneyin yöne-

ticileri ya da sorumluları vardır (bir devrimci grup ve onun işbirliği içinde olduğu odaklar; bu yöneticiler arasında çıkar birliği vardır, ama bu birlik bozulabilir ve karşıtlık başlayabilir). Bir amacı vardır (belli bir siyasi düzen değişikliği). Öğeleri vardır: baş ögesi, asıl manipüle edilmek istenen ögesi "kitle"dir; karşı ögeler, güvenlik güçleri, ve rejimden yana görünen insan topluluğudur; diğer ögeler, dış güçlerdir (hegemonik güçler, komşu devletler), ekonomik güçlerdir (sermaye, üretim güçleri), siyasi kurumlar ve partilerdir... Deneyin aşamaları vardır; her aşamanın sonucuna göre genel planda ya da programda değişiklik yapılabilir; buna göre, amaçta da değişiklik yapılabilir. Belli bir aşamadaki başarısızlık ya da yöneticilerin çıkar birliğinin bozulması bütün "deneyi" çökertebilir (kimyasal deneyde patlama olmasının benzeri durumlar...).

Bugün dünyanın herhangi bir bölgesinde bir "karışıklık" başladığında, medyalar – en başta görsel medyalar – olayları sunmak çabası içine girmektedir. Böylece, o bölgeden yayınlar dünyanın öbür bölgelerine iletilmektedir. Gösteri ve şiddet görüntüleri, olayların aktörleriyle yapılan röportajlar ve uzmanların yorumlarıyla birlikte sergilenmektedir. Çeşitli "karışıklık" bölgelerindeki görüntüler çoğunlukla birbirine benzemektedir (tazyikli su sıkın araçlar, göz yaşartıcı bombalar, molotof kokteylleri, koşuşmalar, yağmalar, taşlamalar, silah atışları vs). Olayların uluslararası düzeydeki önemine göre, çeşitli hegemonik ya da uluslararası yetkelerden (A.B.D., Birleşmiş Milletler, Avrupa Birliği, Rusya vs.) açıklamalar, bildiriler duyurulmaktadır. "Karışıklığın" uluslararası iletişimsel ve politik boyuta sahip olma olanaklılığı, bugün onun yöneticileri tarafından bilinmektedir. Bu olanaklılığın gerçeklik kazanması, onların eyleminin çoğu zaman hedeflerinden birini oluşturur. Buna göre, bir "devrimci etkinlik", bugün bir ülkenin içine dönük olduğu kadar dışına da – "dış dünya"ya da – dönüktür. Dıştaki hegemonik ya da ulusla-

rarası yetkelerin önemi, iç olaya müdahale etme olasılıklarındadır. Bugün, bu yetkelerin başında süper hegemonik güç olarak A.B.D. gelmektedir. Hegemonik güçler, çıkarları (ekonomik, stratejik, politik...) yüzünden ilgilendikleri ülkelerin iç işlerine karışmak için çeşitli "hümanist" ilkeleri öne sürerler (insan hakları, demokrasi gibi). Karşı oldukları rejimlerin muhaliflerini beslerler, yönlendirirler, gerektiğinde silahlandırır; bunun da ötesinde "karşıklığın" belli bir aşamasında Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nden karar çıkartmaya çalışarak söz konusu ülkelere bizzat savaş açarlar. Günümüzün "karşıklıklarında", hegemonik güçlerin ve en başta A.B.D.'nin etkisi, bu "karşıklıkların" kökeninde yerel muhalif gruplar kadar, hatta onların da önünde bu güçlerin bulunduğu işaret etmektedir. Böylelikle "devrimci manipülasyon" dediğimiz yöneticileri arasında bugün hegemonik güç odaklarının temsilcileri de bulunabilmektedir. Medyaların rolüne dönecek olursak, bunların hegemonik güç odaklarına bağlılığı ölçüsünde, olayları çoğu kez "objektif" bir biçimde sunmaktan uzak oldukları gözlemlenmektedir: buna göre, haberler ve görüntüler karşı olunan rejimi karalamaya yönelik, ayaklanan kitleyi de mağdur ve çaresiz göstermeye yönelik olmaktadır. Medyaların sunumunda gerçekliği ortaya çıkarmak zordur, hatta olanaksızdır. Medyalara bağımlılık ve onların karşısındaki edilginlik bugün kaçınılmazdır. Bu bağımlılık ve edilginlik içinde, olayın dışındaki "seyirciler" fikirlerini açıklamak durumundadırlar. Böylece her kafadan bir ses çıkmakta, siyasi yönelimlere göre değerlendirmeler, analizler yapılmaktadır. Tabii ki entelektüeller de koroya katılmaktadır.

Belli kapitalist hegemonik güç odaklarının ekonomik ve politik çıkarlarına uygun bir dönüşümün gerçekleşmesiyle totaliter rejimle yönetilen ülkelerin bir ölçüde de olsa özgürleşmesinin kesişmesi, ta Sovyetler Birliği'nden beri, kapitalizme bağlı demokrasi fikrini ve kapitalist odakların müdahalelerini genel olarak yüceltme ve doğrulama durumunu yaratmıştır. Oysa, süper hegemonik güç A.B.D.'nin çıkarları adına giriş-

tiği Vietnam savaşı, desteklediği Şili ve Arjantin askerî darbeleri, Türkiye'deki 12 Mart 1971 muhtırası ve 12 Eylül 1980 darbesi vs, kapitalist odakların gerekli gördüklerinde demokrasi fikrini (ve onunla birlikte insan hakları parolasını) nasıl yok saydıklarını ortaya koymaktadır.

Bu noktada, eğer devrim sözcüğünü geniş anlamda, "radikal toplumsal dönüşüm" anlamında alırsak, totaliter rejimlerde devrim ile kapitalist demokratik rejimlerdeki devrim olgularını birbirinden ayırmak gerekiyor. Birinci olguya değindik; ikincisi başka türlü sorun oluşturmaktadır. Kapitalist demokratik rejimler, A.B.D., Avrupa Birliği'nin gelişmiş ülkeleri, Japonya, Kanada, Avustralya İsviçre gibi ülkelerdir. Başka ülkeler de bunlara benzeme yönünde adım atmaya çalışmaktadır. Türkiye, bunlardan biri durumundadır. Bu tip ülkelerdeki devrim sorunsalı, devrimin "marksist" anlamını da yeniden gündeme taşımaktadır. Son 50 yılda bu tür rejimlerin sarıldığı toplumsal olayların içinde Fransa'daki Mayıs 68 olayları öne çıkmaktadır. Bunun dışında, bu ülkelerde çeşitli tarihlerde meydana gelen genel grevler, öğrenci boykotları ve gösterileri bu ülkeleri rejim değişikliği yönünde sarsacak boyuta hiç erişmemiştir. Söz konusu ülkelerin sosyalist ya da sosyal-demokrat partilerinin seçimler yoluyla iktidara geldikleri ya da onu paylaştıkları sıklıkla görülmüş ve görülmektedir. Oysa, komünist partilerin de içinde rol alabilmiş olduğu bu tür siyasi değişimleri devrim diye nitelemek olanaksızdır. Günümüzdeki "demokratik" rejimlerin hiçbir büyük partisi kapitalizmin esaslarını söz konusu etmemektedir. Partiler arasındaki tartışmalar, ekonomide devletin ve özel sektörün payları, finans politikaları, işsizlik, toplumsal güvenlik, göç, asimilasyon, uluslararası terörizm gibi konular üstünedir. Bu konularda "sol" ve "sağ" partilerin görüşleri bazen çakışmaktadır. Bu ülkelerin sendikaları da devrimci yönelimden uzaklaşmış görünmektedir. Devrim düşüncesinden bu kopmanın nedenleri arasında Sovyetler Birliği'nin ve Doğu Bloku

devletlerinin trajik tarihsel görüntüleri, 1975'teki Kamboçya kıyımları, Çin ve Küba ile ilgili hayal kırıklıkları sayılabilir.

Bilindiği gibi, Marx, Engels ve Lenin'de devrim, kapitalizmin yıkılması; kapitalizmin yıkılması ise proletarya diktatörlüğünün gerçekleşmesiyle olanaklıydı. Bu anlayışa göre burjuvazi azınlık, proletarya çoğunluktu. Devrim, azınlığın çoğunluğa egemenliğinin tersine dönmesi, çoğunluğun azınlığa egemenliğine dönüşmesi anlamına geliyordu. Ekim Devrimi'nden kısa süre önce yayımladığı *Devlet ve Devrim*'de Lenin, devrim sürecinin şiddet olgusuyla bağıntı ortaya koymaktadır. Burjuva azınlığı hedef alan devrimci şiddet, komünizmin gerçekleşmesiyle rastlaşan devletsiz bir toplumun kurulmasıyla son bulacaktır. Bugün, sosyalizm ve komünizm fikirleri belli ölçülerde çekimlerini korumakla birlikte, devrimin bu marksist-leninist anlayışı anakronik ve korkunç gelmektedir. Bunu savunan bilinçli ve sorumlu insan kalmamıştır. Ama eğer sosyalizmi ve komünizmi amaçlayan bir devrimci yönelim söz konusu marksist-leninist anlayışı geride bırakacaksa nasıl yeni – günün ve çağın koşullarına uyarlanmış – bir anlayışı öne sürecektir? Marksist-leninist anlayışın yalın ve bâriz bir mantığı sergilediği yadsınamaz: kapitalizm, ancak iş gücünü sömürerek yaslandığı insan toplulukları tarafından devrilebilirdi. Bu mantıksal yapı günümüze ne ölçüde aktarılabilir? Kapitalizm neye yaslanmaktadır? Hangi emeğe? Hangi iktidarlara? Hangi öznelere? Kapitalizmin mağdurları kimlerdir ve bu mağdurların tepkisi kapitalizmi ne ölçüde sarsabilir? Ayrıca, daha da temel olarak şu soru sorulmalıdır: Kapitalist demokratik diye nitelediğimiz rejimlerde kapitalizmi yıkmadan bir devrim gerçekleştirmek olanaklı mıdır? Kapitalizmin yerine nasıl bir ekonomik ve ticari model konulabilir? Bu model ile birlikte nasıl yenilenmiş, ilerletilmiş bir demokrasi oluşturulabilir?

Bugün kapitalizm, uluslararası niteliğini çok geliştirmiş, "küre-

selleştirmiş” durumdadır. Böyle olmakla beraber, bu küreselleşmiş kapitalizmi belli “emperyal” hegemonik siyasi-ekonomik odaklar yönlendirmektedir. Bu odaklar kimi devletlerle (A.B.D. gibi) özdeşleştiği ölçüde, söz konusu devletler, kendi sınırlarının içinde ve dışında (küresel boyutta) kapitalizm ile savaşımın ilk hedeflerini oluşturmaktadır. Bunun yanısıra, her kapitalist devlet ve o devletin, en büyüklerinden başlayarak, bütün kapitalist kuruluşları devrimci eylemin hedefleridir. En etkin eylem, kapitalist kuruluşun içinden gelen, bizzat emeğini sömürdüğü çalışanlarından gelen eylemdir¹. Ama bu tür bir anti-kapitalist eylemin gerçekleşmesi için belli koşulların bir araya gelmesi gerekmektedir. Kapitalizm, özellikle en gelişmiş olduğu merkezlerinde, sömürdüğü emekçilerin yaşam koşullarını belli bir ölçüde gözetmektedir (bu Marx’ın yaşadığı yıllara göre büyük bir değişimdir); bugün emekçiler, eskisi gibi ya da kadar, köle değildirler. Emekçilerin anti-kapitalist bir eyleme girmesi için, beraberinde enflasyon, maaş dondurmaları ya da azaltmaları, işten çıkarmalar getiren büyük ekonomik ve siyasi krizin meydana gelmesi gerekir. Tabii, anti-kapitalist eylem, yalnızca emekçilerin ayrıcalığı değildir; ama toplumun diğer kesimleri (öğrenciler, işsizler vs.) bu tür eylemlere katılabilir ya da bu tür eylemleri gerçekleştirebilir. Ka-

¹ “Çalışanlar”ı, klasik proletarya anlayışındaki gibi fabrika işçilerine indirgemek gerekir. Kapitalist kuruluş ve onun devleti, belediyesi, vs. yalnızca fabrika işçisinin değil, ama çeşitli kademelerdeki memurlarının da emeğini sömürmektedir. Günümüzde hem fabrika işçilerinin, hem de kamusal ya da özel sektörün memurlarının büyük bölümününün, parlamenter demokrasi sisteminin sağladığı ifade olanakları ölçüsünde toplumun yönetiminde söz sahibi olan dereceli ve geniş bir ortasını oluşturduğu da gözardı edilemez. Bunlara, sanayileşmiş tarımcılıştığı işçileri, hatta küçük esnafı, zanaatçıları vs. da eklemek doğru olur. Böyle olmakla birlikte, klasik proleterin kapitalist sistemin işleyişindeki özel ağırlığı bugün için de yadsınmazdır. Dolayısıyla onun anti-kapitalist eyleminin etkisi daha çok olacaktır. Bu “orta sınıflaşma” sürecinde, gelişmiş kapitalist toplumların çoğunda işsizler, kaçak göçmenler, değişik görünüşleriyle bir “lumpen-proletarya”, yer yer yıkıcı potansiyeli olan (bkz. Fransa’daki banliyö olayları), üretimle bağı hiç olmayan ya da marjinal olan parazit özellikli oynak ve “heteroklit” bir alt-sınıf grubunu oluşturmaktadır.

pitalist demokratik rejimlerde, bir eyleme “devrimci” denilebilmesi için, o eylemin özgül gerekçesinin ve hedefinin (örneğin bir öğrenci talebi) emperyal ve ulusal boyutlarında kapitalizmin hedef alınmasıyla eklemlenmesi gerekmektedir.

Bir ülkede kapitalizmi yıkmak ya da ortadan kaldırmak, o ülkenin, büyüklerinden başlayarak, kapitalist kuruluşlarını (şirketlerini) ele geçirmek ve eşitlikçi bir anlayışa göre dönüştürmektir. “Ele geçiren” toplu özne, devrimcilerin oluşturduğu kitle ve bunun içinde en başta o şirketin devrimci emekçileridir. Devrimci ele geçirme ve dönüştürme konusu temel olduğu kadar karmaşık bir konudur ve devrimci devlet sorusunun ve onun ekonomisi sorusunun yeniden sorulmasını gerektirmektedir. Ayrıca var olan üretim kurumlarının ele geçirilmesi ve dönüştürülmesi dışında, genel bir devrimci ekonomi tasarımı kapsamında, nasıl yeni üretim kurumlarının ve biçimlerinin oluşturulması gerektiği sorusunun sorulması gerekir. Devrim, yalnızca iktidar değişimi, yeni bir anayasa, eşitlikçi bir eğitim, kültürel değişimler değildir; devrim, en başta yeni bir üretim sistemi, yeni ekonomi, yeni bir ticaret, yeni bir finans sistemidir. Burada büyük sorun, ülkelerin ekonomik, ticarî ve parasal bakımdan uluslararası bir düzlemde birbirine bağımlılığıdır. Kapitalist sistemden çıkmak isteyen bir ülke, kaçınılmaz olarak kapitalist ülkelere karşı tavır alacak, onların da tepkisini çekecektir. Bu, ekonomik izolasyon, ihracatta ve ithalatta çeşitli komplikasyonlar, bunun da ötesinde emperyalo-kapitalizm’in siyasî tepkisi ve düşmanlığı anlamına gelmektedir. Bunların sonucu, üretimde ve ekonomide yeni krizler, ticarete tıkanmalar, yeni işsizlik, devalüasyon vs. olacaktır. Gerçekçilik ya da toplumsal sağduyu, devrimci bir ekonominin çıkmazlarını ortaya koymaktadır. Başka – daha yumuşak ve görünürde daha az devrimci bir yol – kapitalist ekonominin ötesine geçişi, kapitalizm ile belli uzlaşmalar sağlayarak, aşamalandırmak olabilir. Buna

göre, uluslararası pazara belli ölçülerde ya da koşullarda açık kalan bir ticaret (dolayısıyla üretim), uluslararası yatırımcıya açık kalan bir ekonomi ve finans sektörü korunabilir görünmektedir. "Enternasyonalizm" boş bir söz değildi. "Enternasyonal" bir devrim tasarısı, en başta tek tek devrimlerin ekonomik (ve tabii ki politik) çıkmazına gerçekçi bir çözüm sunuyordu. Ama bu olanaksız görünüyorsa, o zaman daha yumuşak, uzlaşmalı ve aşamalı çözümlere başvurmak gerekmektedir.

Devrimci devlet sorusu, elbette onun ekonomisi konusuyla sınırlanmamaktadır. Devrim, genel anlamda devlet konusunu ne yapmalıdır? Devrimci örgütlenmedeki işlevsellik zorunluluğu merkezi ve hiyerarşik bir yönetimi (parti) tarihte gerekli kıldı. Oysa bu türde yapılanmış bir yönetimin dezavantajları ve genel anlamda boğuculuğu açıktır. Devrim "gerçekleştiğinde" devrimci parti devlete sahip olur ve kendi dikey (ve aşkın) yapısını devlete "uygular" ya da "yapıştırır". Demokrasi adına kurulmuş bu anti-demokratik ve totaliter yapı ne kadar tarihsel bakımdan zorunlu görülmüşse ve bugün hâlâ görülebilirse de, bunun kabulü ve savunulması saçmadır. Sovyet Birliği deneyinin ilk adımda başarısı da, başarısızlıkları da, adına konuştuğu ve karar verdiği kitlelere getirdiği acılar da böyle bir yapıdan kaynaklanmıştır. Devrim düşüncesi, bu kısır döngü olasılığından kurtulmanın yollarını aramalıdır (yeni yapılanma modellerinde). Hem parti örgütlenmesi düzleminde, hem de devlet örgütlenmesi düzleminde, yeni olanaklar araştırılmalı ve sınanmalıdır. Proletarya diktatörlüğü devleti ortadan kaldırmak için bir geçiş olmanın aksine devletin diktatoryal yapısını toplumun ve bireylerin yararı aleyhine güçlendirmiş, sabitleştirmiş, mutlaklaştırmıştır; mutsuz ettiği insanları kapitalist dünyaya özenir duruma getirmiştir.

Devrimci devrimde, kapitalizm ve devlet birlikte ortadan kaldırılma sürecine sokulacaklardır. "Aşamalı" bir devrimci ekonomiye,

devlet yapısının “aşamalı” silinmesi eşlik edecektir. “Aşamalı” ekonomide, emekçilerin sahip olduğu, özyönetimsel bir biçimi olan üretim kurumları var olacaktır. Devlet, planlama ile üretim sektörleri ve ögelerinin uyumu konularında devreye girecektir. Aynı sektörlerdeki üretim kurumları arasında rekâbet; bunların boyutlarına ve işletme başarılarına göre, ayrıca ihracat olanaklarına göre, daha çok ya da daha az kâr etmeleri gibi konuların “düzenlenmesi” de merkezî bir “hakemlik” ve karar kurumunun varlığını gerekli kılmaktadır. Peki, devlet yönetiminde emekçilerin payı ne olacaktır? Proletarya diktatörlüğünü genel anlamda emekçilerin iktidarı gibi bir olguya dönüştüreceksek (devrimi kapitalizmin yıkılmasıyla eşdeğerli yapan bir devrimci perspektifte), devrimci devletin yönetiminde emekçilere, daha doğrusu onların temsilcilerine özel bir yer vermek kaçınılmaz görünmektedir. Oysa devrimci devletin ve onun ekonomisinin süreci, emeği toplumun en yüce “değeri”, emekçiyi de toplumun “kahramanı” yapmaktan kaçınılmalıdır. Emeğin kendisi, özellikle sanayi düzleminde ve işçi durumunda, sıkıcı, tekrar özelliği ve vücudu yorucudur. Marksizm sonrası devrimci anlayış, şu fenomenolojik gerçeği kabullenmelidir: emek, artı değer elde edilmesine yönelik kapitalist sömürü kalktığında bile bir yabancılaşmadır. Böylece devrimci toplumun ideali emek ve emekçi olamaz. Devrimci toplumun amacı, her birey için, yaratıya, buluşlara, keşiflere, oyunlara, meditasyona vs. zaman açmaktır. Bunun için zenginlik, belli bir refah gerekir. Emperyal ve kapitalist sömürüyle bağları koparmış bir devlette, bir yandan doğal kaynaklar, diğer yandan gelişmiş bir sanayi ve ticaret, dolayısıyla iş gücü – büyük bir emekçiler topluluğu – olmadıkça bu zenginliği elde etmek olanaksızdır. Dolayısıyla, zaman (zaman açılması) ile ilgili devrimci amacı hemen gerçekleştirmek olanaklı görünmemektedir. Başka bir konu, ekolojik sorunsaldır. Üretimin, şimdiye kadar kapitalizmin ve kendini “sosyalist” diye nitelemiş

devletlerin yaptığı gibi doğaya ve çevreye zarar vermemesi gerekir. Bu anlamda, ekolojinin devrimci olması, devrim düşüncesinin de ekolojik sorunsalı kapsamı zorunlu görünmektedir.

Devrim konusunun teorik tartışması uzayıp gider. Özellikle devrim sonrası devletin ve toplum düzenlenişinin tasarımı, ne kadar gerekli olsa da, pratiğe adım atılmadan, belli ölçüde kısır kalmaya mahkumdur; bu yüzden çok da uzatılmamalıdır. Herşeyden önce, devrim olgusu, pratikte biçim alan, bir fiilileşme düzlemiyle rastlaşan bir olgudur; geleceği ve sonu önceden tam olarak öngörülemez bir süreç, bir oluş'tur; öyle ki, bu oluş'un belirlenimlerine göre devrimci etkinlik için yeni yönler ya da yollar belirebilmekte, böylece yeni kararlar vermek, plan, taktik ve stratejide değişiklikler yapmak gerekebilmektedir. Devrim, önceden yazılmamış bir canlı "oyun" ya da etkinliktir. Bu canlı oyunun aktörleri, önceden yaşanmış devrimlerin kaydını – devrimlerin tarihini ve bu tarihin oluşturduğu yazılmış oyunlar dizisini – bilmeli, doğru yorumlamalı, ve bundan ders çıkarmalıdır. Ayrıca, günümüzün sınırlı ve emperyal güçler tarafından manipüle edildiği ve yönlendirildiği belli olan "devrim"lerinin tiyatrosu da doğru değerlendirilmelidir. Özellikle ele geçirilen liderlerin vücutlarına ve onurlarına uygulanan ve medyalar aracılığıyla dünyanın gözü önüne serilen ya da hiç değilse zihinlere kazınmak istenen şiddet, bu "demokratik" tiyatronun barbarlık özelliğini açıkça ortaya koymaktadır.

*Monokl Yayınları'nın Alain Badiou çevresinde
Boğaziçi Üniversitesi'nde gerçekleştirdiği
uluslararası kolokyumda okunmuştur. Aralık 2011.*

DEVİRİMCİ EKOLOJİ

Ahmet Soysal

1. Devrimin olanaklılığı

Devrim düşüncesinin güttüğü bir ekolojiyi belirlemeden önce, devrimci düşüncenin çağdaş ilkelerini ve yönelimlerini ortaya koymak gerekiyor.

Kendini devrimci diye tanımlayan bir düşüncenin temel varsayımı devrimin hem geçmişte hem bugün, hem gelecekte olanaklılığıdır. Bu varsayım da en kesin empirik veriye dayanır: zaman olgusunun sınıanmasına. Bir yandan insanın bireysel süresindeki dönüşümler, başka deyişle bireysel yaşamın bir süreç olması, diğer yandan insan topluluklarının ve onların tarihsel bütünlüğü olan insanlığın çoğul bir süreç oluşturması özleri aynı olan kesin empirik olgulardır. Bireysel yaşam kaçınılmaz olarak ölüm ile biter; insan topluluklarının yapıları ise çeşitli ölçülerde değişime uğramakla birlikte, onların bütünlüğü – insanlık – sona ermez. Artık tek çizgili, Aklın cisimleşme sürecinde ilerleyen Aydınlanmacı bir düşünce, değişik türevleriyle birlikte – Rousseau'cu, Kant'çı, Hegel'ci, Marx'çı türevleriyle birlik-

te – hem naif gelmekte hem de XX. yüzyılda yaşanan totaliter deneyimlerin anısıyla ürkünç bir görünüme bürünmüş durumdadır. Oysa Aydınlanma fikrinin sınırlarıyla ilgili kuşku, tarihsel sürecin devam ettiği gerçeğini örtemez. Süreç, yapısal geriye dönüş izlenimleri de yaratarak sürmektedir. Bir “karaltı” – aydınlanma-kararma oluşumları – egemendir yeryüzünün insan topluluklarına, dolayısıyla insanlığın bütününe. Artık bilimsel ve teknolojik gelişmeyi salt “ilerleme” diye tanımlamak, atom bombalarından beri, ve çeşitli doğa tahribatlarından, genetik manipülasyon olanaklarından, bireyin sonsuz denetim altına girmesi durumundan dolayı olanaksızdır. Başka bir olgu, insan hakları ve demokrasi konusudur. Dünya üzerindeki kimi egemen ülkelerde gerçekleşmiş görünen “ilerleme”, dünyanın başka ülkelerindeki – kimi zaman bu egemenlikle dolaysız bağlantı içinde olan – gerilemelerle birlikte yürümekte, dolayısıyla göreceli ve kuşku uyandırıcı bir nitelik taşımaktadır. Bu “ilerleme” konusunda kuşkuyu en çok arttıran şey, zengin ülkeler ile yoksul ülkeler arasındaki korkunç gelir dengesizliğidir.

Evet, XVIII., XIX. ve XX. yüzyılın ilk yarısının o naif ve akılcı “ilerleme” fikri, bugün – aslında en aşağı 60, 70 yıldır – inandırıcılığını yitirmiş durumdadır.

Oysa, yine de tarihsel zaman akmaktadır. Ve iyi, kötü dönüşümler yaşamaktadır yeryüzünün insan toplulukları. Bu empirik bir veridir. İşte devrim düşüncesi bu empirik veriye dayanır. Dönüşüm, süreç varsa, öyleyse o, değişen ölçülerde, değişen olasılıklarda iyiye de gidebilir. Bu iyiye gidiş doğru müdahalelerle olacaktır. Müdahaleyi yapacak olanlar, insan gruplarıdır, onları oluşturan bireylerdir. Bu olmayabilir de, olabilir de. Az da olabilir, çok da olabilir. Şurada olabilir, ya da başka bir yerde. Kalıcı da olabilir, geçici de.

2. Devrim düşüncesi nedir?

Peki, devrim düşüncesini nasıl açıklayabiliriz? Bu, onun kapsamı, dayanakları, amaçları, yöntemleri sorusudur.

Artık, devrim düşüncesini Sovyetler Birliği döneminde – ama daha da önce özellikle Engels'in çabalarıyla – klasik ve akademik görünümünü alan marksist ve marksist-leninist düşünce sistemiyle tanımlayamayız. Bu sistemin eleştirisini ayrıntılarıyla yapmak bu metnin kapsamını çok aşmaktadır. Sorun, yalnızca Sovyetler Birliği ya da Çin gibi, Küba gibi, sözüm ona tarihsel sosyalist rejimlerin empirik eleştirisini yapmak değildir. Sorun, daha temelde, klasik marksist-leninist düşünce sisteminin kendisidir. Bu düşüncenin iki temel eksenini olan yöntem anlayışı – diyalektik materyalizm – ve tarih anlayışı – tarihsel materyalizm –, dolayısıyla öngördüğü pratiklerin bilimsel dayanağı (“bilimsel sosyalizm”), XX. yüzyılda yaşanan tarihsel olaylarla, felsefede, insan bilimlerinde, bilimlerde gerçekleşen teorik devrimlerle ve genel olarak toplumsal dönüşümlerle çürütülmüş durumdadır. Söz konusu eksenlere dayanan marksist sosyalizmin siyasi parolası “proletarya diktatörlüğü” de geçerliliğini yitirmiştir.

Bu çöküş, yeni bir devrim düşüncesinin klasik marksist öğretime farklı dayanaklar, sonuçlar, yöntemler belirlemesini gerektirmektedir.

Dayanaklar: Özgürlük düşüncesi, eşitlik düşüncesi ve bunların sistemini ve pratiğini düzenleyecek adalet düşüncesi; doğal konum ya da ekolojik olgu düşüncesi (bireysel özgürlük, dünya yurttaşlarının ekonomik, politik, kültürel eşitliği, bu eşitliği gözetecek ulusal-uluslararası politik yapılanmalar, adalet düzeni...; kadını eşit görmeyen kültürlerle – ideolojilere – yaslanan siyasi yapılanmaların uzlaşmasız eleştirisi; özgürlüğün, eşitliğin, adaletin genel doğal konum ile – ekolojik olgu ile – bağı konusuna vurgu... kısacası: özgürlük, doğal

konumunun dışında gerçekleşemez, özgürlüğü savunmak, onun doğal konumunu savunmaktır...; böylece, temel olarak iki dayanak düzlemi vardır: insana dönük dayanak düzlemi, doğaya dönük dayanak düzlemi, birbirine bağlı dayanak düzlemleri olarak...).

Amaçlar: Amaçlar, dayanakların doğrudan uzantısındadır. Bu açıdan, devrim düşüncesi pratik konusunda şu soruları sormalıdır. 1. Dünyadaki genel – politik, ekonomik, kültürel – iktidar konumları nelerdir? Başka deyişle: Hangi politik, ekonomik, kültürel güçler iktidardadır? Bu soruya bağlı olarak, 2. Bu iktidar konumlarına karşı nasıl bir savaş olanaklıdır? Bunu da uzantısında, 3. Savaşım verilecek iktidar yapılarının yerine hangi yeni iktidar modelleri savunulacaktır?

Hem dayanakları, hem amaçları pratik bakış açısı – praksis'in bakış açısı – yönlendirmektedir. Devrim düşüncesi, hem dayanaklarında, hem de amaçlarında pratik güdümlü bir düşüncedir. Amaç, sosyalizme ya da anarşizme sözüm ona teorik bir revizyon getirmek değil, yeni dönüştürücü, devrimci pratikleri ele almak ve yaratmaktır.

Yöntem düzlemi: Teorik yöntem, tamdik kavramları sorgulamadan ezbere yinelemenin karşısında, onları felsefenin en çağdaş yaklaşımlarına göre yeniden tanımlamayı zorunlu kılmaktadır. Buna göre, “yaşanan”, temel bir teorik ağırlık merkezi oluşturacaktır. “Yaşanan”ın öznel boyutu, ortamların, konumların çoğul gerçeklikleriyle her defasında somut olan ilişkisinde ele alınacaktır. Özgürlüğün ve hakların açık seçik engellendiği, baskı altına alındığı düzlemlerden, daha az belirgin ve tartışılır karşıtlıkların meydana geldiği düzlemlere kadar geniş bir yelpaze, indirgemelerden kaçınarak göz önünde tutulmalıdır.

Böylece, soruşturma, yaşanan'a verilen ağırlık, somut ve çoğul bağlantılara ve iktidar olgularına bakış gibi yöntemsel nitelikler, teorik yaklaşımda önde gelmektedir. (Bir bakıma, fenomenolojik açı, prak-

sis temelli Marx düşüncesi, önyargılardan arınmış, dil, mantık, etik ve adalet eksenli bir analitik düşünce, Foucault, Deleuze-Guattari ve Negri'de biçimlenen bir mikropolitik düşünce, teorik yöntemin değişik ve birbirleriyle uzlaşır boyutlarını oluşturmaktadır. Ama söz konusu olan, bu göndermelere bağlı kalıp kalmamak değildir. Yeni teorik sentezlerden ve üretimlerden kaçınmamak gerekir. Sömürge tarzı bir teorik bağımlılıktan uzak durmak gerekir.)

Pratik yöntem. Pratik yöntem, her şeyden önce, karşı çıkış etkinliğinin somut olarak içinde bulunduğu kendiliğindenlik-örgütlenme diyalektiğini pratiğin bir özneliği olarak göz önünde bulundurmalıdır. Buna göre, devrimci eylem, yalnızca örgütlenmelerin çalışmasıyla, koyduğu hedeflerle, ulaştığı gerçekleştirmelerle sınırlanamaz. İkinci nokta, savaşımın kendisiyle ilgilidir. Savaşım, örgütlü-örgütsüz çoğuldur. Hem yerel, hem "ulusal", hem "uluslararası" düzlemlerde savaşım birden çoktur. Pratik yöntem, savaşımın tekeline kovalamak yerine – olanaksız, saçma, iddialı uğraş – savaşımın çoğulluğuna açık olma, onu değerlendirme, belli savaşımlara olanaklı eklemelerini gerçekleştirme doğrultusunu sinamalıdır. Üçüncü bir nokta ise, pratiğin, yerel ve noktasal müdahalelerden, ulusal ve uluslararası geniş çaplı düzlemlerdeki müdahalelere kadar uzanan bir eylem alanına açık olması gereğidir. Buna göre, devrimci örgütlenme, hem yerel, hem de genel hedefleri belirleyip, uygun müdahaleleri saptayacak ve gerçekleştirecektir. Dördüncü nokta, devrimci örgütlenmenin yapısıyla ilgilidir. Devrimci eylemin etkin ya da başarılı olması için doğru kararların verilmesi ve uygun aktörlerin seçilmesi gerekir. Bu, belli bir yönetim ve kadro gerektirir. Oysa, örgütlenme yapısındaki, eylemin etkin olması açısından zorunlu belli bir dikeylik (merkezi yönetim, görev ve sorumluluk dağılımı, hiyerarşi...), devrim düşüncesinin temel dayanaklarından özgürlük ve eşitlik kavramlarıyla mümkün olduğunca az çelişmelidir. "Demokratik" örgüt

yapısı sloganı, katı bir dikeyliğin hoş görünen kılıfı olmamalıdır. Özellikle, tabandaki bireylere tanınabilecek belli bir "otonomi", hem temel dayanaklarla uygunluk açısından, hem de sunabileceği eylem çeşitliliği (zenginliği) olanağı açısından doğru olacaktır. Merkez-taban iletişiminin mümkün olduğu kadar sağlanması ve geliştirilmesi de yararlı olacaktır. Bunun dışında, propaganda olgusu, mümkün olduğunca örgütlenme üyeleri ve yandaşları ile diğer bireyler arasında bir "iletişim" biçimini almalıdır: ders verme, dayatma görünülerinden kaçınılmalıdır.

3. Devrim düşüncesi ve ekoloji

Yukarıda değindiğimiz gibi, devrim düşüncesinin dayanakları arasında, özgürlüğün (eşitlik ve adalet ile birlikte) ekolojik olgu ile bağı konusunun dile getirilmesi bulunmaktadır: böylelikle, devrim düşüncesi, ekolojiye açılmaktadır. Kaldı ki, gerçekte kendi içinde tutarlı ve sorumluluk taşıyan bir ekoloji, kaçınılmaz olarak, kendi devrimiyle "devrimci" bir ekoloji durumuna ulaşacaktır. Bu noktada konu, vurgu, ağırlık merkezi konusudur. Ekolojik boyut, devrimci siyasi savaşımın ne açıdan bir ağırlık merkezi olacaktır? Öbür yöndeki soru ise şudur: ekolojik bir siyasi savaşım ne açıdan, kendi içinde tutarlı olup, devrimci bir nitelik kazanabilecektir? Sunacağımız öneriler, bu iki yönü mümkün olduğu kadar birbirine yaklaştırmak amacındadır. Sonuçta görülecektir ki ne devrimci savaşım ekolojiyi kendinin önemli bir ekseni yapmadan yürütülebilir, ne de ekolojik bir savaşım devrimci bir niteliğe bürünmeden doğru yürütülebilir. Bu anlamda, tutarlı ve sorumlu olmak gereğiyle karşı karşıya olan bir ekolojik savaşım, devrim düşüncesinin saydığımız dayanaklarını, amaçlarını ve yöntemini benimsemek durumundadır. Bu benimsemeye birlikte, ekolojik savaşım, devrimci

ekolojik savaşım olacaktır. Diğer yandan, devrimci savaşım kendi dayanakları arasında ekolojik olgu ile bağ konusunu dile getirdiği ve bunu vurguladığı ölçüde ekolojik bir devrimci savaşım olacaktır. Devrimci ekolojik savaşım, ekolojik bir devrimci savaşım birbirine oldukça yaklaşmış, işbirliği hatta kaynaşma olanağını barındıran savaşım olacaktırdır.

4. Devrimci ekoloji için teorik ve pratik öneriler

1. Özgürlük, eşitlik, adalet, doğal konumlarının, ya da başka deyişle, kendi çevrelerinin dışında gerçekleşemediklerinden, kaçınılmaz olarak bir çevrede konumlandıklarından, bu ilkeler (hem kavramlar, hem hedefler; devrimci siyasi düşüncenin ve pratiğin devindiricileri) çevre konusu sorunsallaştırılmadan gerçekten öne sürülemez, ya da bunların tam bir geçerliliği olamaz. Öyleyse bu ilkeleri savunmak, belli bir çevre anlayışını ortaya koymak ve savunmaktan ayrı tutulamaz. Bunun tersi de doğrudur: belli bir çevre anlayışını savunmak, söz konusu ilkeleri savunmaktan ayrı tutulamaz.

Somutlaştırırsak: insanın temel ihtiyaçları olan hava, su, beslenme, konut, özel ve toplu yaşam gibi ihtiyaçlar, ancak bireylerin özgür ve eşit olduğu bir toplumda tam olarak karşılanabilir. "Tam olarak karşılanma"dan hem niceliği, hem de niteliği kastetmekteyiz (örnek olarak: "yeterince su, ve gerekli nitelikte"). Ve tersi: bireylerin özgür ve eşit olduğu bir toplum, onlara aynı zamanda nicel ve nitel olarak yeterli ve gerekli düzeyde doğal, çevresel, gıdasal ihtiyaç nesnelere sağlamla gerçekleşebilir. (Bu öneriyi "özgürlük-doğa denklemi", ya da "özgürlük-çevre denklemi" başlığı altında özetleyebiliriz.)

2. Toplumlar düzleminde dile getirilen birinci Öneri, bütün yüzüne (ya da küreye, ya da dünyaya) genişletilmelidir. Bunun bir

“etiko-politik”, bir de “doğal” gerekçesi vardır. Etiko-politik gerekçe, “özgürlük-doğa denklemi”nin belli bir toplumda etkin olup, başka bir toplumda o toplumdaki yoksulluk nedeniyle (ve bu olguya bağlı başka nedenlerle) etkin olmadığı durumda, toplumlar arasındaki eşitsizliğin etik açıdan kabul edilebilir bir olgu olmadığını öne sürmektedir. Bu noktada vurgu, zenginlik eşitsizliğinedir. Ve şu varsayım söz konusudur: yeryüzünde bir toplum zengin, diğeri yoksulsa, bu yoksulluğun nedeni yalnızca yoksul toplumda değil, zengin toplumun gereğinden fazla zengin olmasındadır. Buna bağlanan “doğal” gerekçe ise, özgürlük-çevre denklemi’nin doğa ögesinin, daha işin başından “küresel” (yeryüzüsel, dünyasal) bir boyut taşımasına dayanmaktadır. Bir ülkedeki hava (ya da havalar), yeryüzünün başka yerlerindeki havadan bağımsız değildir. Bir yerdeki büyük bir doğal, çevresel değişim, diğer yerleri de etkileyebilmektedir. Ve genel doğal, çevresel durumlar (atmosferdeki ozon tabakasının delinmesi gibi, küresel ısınma gibi), bütün yeryüzünü etkilemektedir. Etiko-politik gerekçe ile doğal gerekçe, birinci Öneri’de toplum ile sınırlanan bakış açısının yeryüzüne genişletilmesini kaçınılmaz kılmaktadır.

3. İkinci Öneri, ulusal – ya da “belli bir toplum” – düzleminde ifade bulan devrim düşüncesi pratiğinin ve ekolojik savaşımın, sosyalizmin tarihsel (kökensel) kavramına uygun olarak “uluslararası” düzleme genişletilmesi, ya da daha işin başında “uluslararası” düzlemdeki savaşım pratikleriyle eklemlenmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çevre savaşımı, hem yerel, hem uluslararasıdır. Tıpkı devrimci savaşım gibi. Devrimci ekolojik savaşım, hem yerel, hem uluslararası olmak zorundadır. (Devrimci ve ekolojik “enternasyonalizm”i, ekonomik-politik-medyatik düzeyde dünyayı ele geçiren “küreselleşme” ile birlikte – sanki bu sonuncusunun pozitif bir boyutuymuş gibi – düşünme tuzağına düşmemek gerekir. Tam tersine, devrimci

enternasyonalizm, söz konusu “küreselleşme”nin ve onun savunuculuğunun – küreselciliğin – söz konusu edilmesidir.)

4. Ekolojik tema, yaklaşık otuz yıldır yaygınlık kazandı. Ve son yıllarda artık ekolojik hareketlerin tekelden çıkıp, başka siyasi hareketlerin, medyaların ve genel olarak kamuoylarının gündemine oturdu. Sağlık ve iyi yaşam konusunda özellikle ekonomik, politik ve kültürel bakımdan ileri ülkelerde artan duyarlılık, buna koşut olarak küresel ekolojik tehdidin artması ve bunun gitgide daha iyi algılanabilmesi, dünyadaki insan bireylerini, değişen oranlarda da olsa, ekolojik tema ile haşır neşir kıldı. Bu noktada, medyaların önemli bir rolü olduğuna ve bunun artarak süregeldiğine işaret etmek gerekir. Ekolojik tema, artık ticaretin de bir ögesi olma durumuna gelmiştir. Temel ihtiyaçlara yönelik nice ürün, “ekolojik yarar” gibi bir ölçüte uyduğuna vurgu yapmak durumundadır.

Ekolojik temanın böyle bir toplumsal yaygınlık kazanması, “genelleşmesi”, ve bununla birlikte çeşitli siyasi hareketlerin programlarına, etkinliklerine dahil olması, siyasi ekolojik hareketi yeni bir kavşağa getirmiştir. İki olası siyasi tavır, burada karşı karşıya gelmektedir. Buna göre, ya siyasi ekolojik hareket, sınırlı bir siyasi rol üstlenip, genel ekolojik sorunsal kapsamında öncü bir çizgi benimsemekle birlikte, kendine tek başına büyük siyasi hedefler koymayacak, iktidarlara telkinler, kamuoyuna uyarılar, ve küçük çaplı noktasal etkinliklerle yetinecek, buna koşut olarak da siyasi olan ya da olmayan diğer ekolojik programlarla, etkinliklerle bağlantıya, tartışmaya girecek, onlara eleştirel katkılar yapmayı kendine görev edinip, onların anlatmadığı, görmediği ya da görmek istemediği ekolojik sorunlarla ilgili sürekli olarak onların dikkatini çekmek uğraşım verecek... Böylece, majör ekonomik ve siyasi odakların, majör devletlerin ya da genel olarak şirketlerin, siyasi partilerin, devletlerin, kurumların

konumuna göre minör bir konumda var olmayı, kalmayı kabullenip, eleştirel, yol gösterici, uyarıcı minör bir rol üstlenmekle yetinecek... Ya da (olası ikinci siyasi tavır) zorunlu devrimci niteliğini tasarlayıp, onaylayıp harekete geçirecektir. Böylece, kendinden güçlü odakların karşısında “minörlüğünü” işin başından kabullenmeyip, eleştirel bir rol ile yetinmeyip, o odakları “devirme” uğraşını kendi devrimci dayanakları, amaçları ve yöntemleri doğrultusunda verecektir. Bu, şüphesiz, salt “eleştirelilik”ten daha az konforlu bir uğraştır. Tabii ki herkesten böyle bir savaşıma hemen katılması beklenemez. Ama şu gerçeğin görülmesinin ikna edici işlevi olacaktır: Yeryüzü, kapitalist şirketlere, onlarla bağlantılı hegemonik devletlere ve bunların küresel emperyalist politikalarına (dolayısıyla bunların uydusu devletlere), “kürelleşme”nin iletişim aygıtının – medyaların – yarlılığına, yönlendiriciliğine terk edilirse, ekolojik tema ve ekolojik duyarlık ne kadar yaygınlaşırsa yaygınlaşsın, ne kadar kimi küresel ve yerel önlemler alınırda alınsın, kısa ya da uzun vadede hem ekolojik, hem de insani felakete sürüklenecektir. Ekolojik sorunsal, tıpkı devrimci sorunsal gibi, trajik bir sorunsaldır. Ekoloji, dünyayı sömüren zengin ülkelerin ve onların ekonomik, politik, medyatik bağlantılarının sorumluluğuna bırakılamaz. Bu ülkelere ve bağlantılara yakarışlarla da sınırlanamaz hiç. Ekoloji, devrimci bir savaşıma zorunlu kılar.

5. Bu noktada, teorik bir parantez açmak gerekiyor. Eğer devrim düşüncesi ve pratiği, ekolojik tema’yı da üstlenmek zorundayda, “ekolojik devrimci savaşım” olmak zorundayda, öngörülen devrimde “ekolojik” bir nitelik taşıyacaktır, özgürlüğe, eşitliğe ve adalete ilişkin olmakla birlikte, “ekolojik devrim” olma niteliğini de taşıyacaktır. “Ekolojik devrim”i tasarlamak gerekmektedir. Bu tasarıma ütopya da denilebilir. Ama ütopya benzetmesi, bir küçümseme ol-

mamalıdır. Devrimci amacın, teorik tutarlığın, eleştirel tartışmanın bulunduğu noktada gerçekleşmelidir “ekolojik devrim” tasarımı.

İlk önce teknolojik ilerleme sorusu sorulabilir. Teknolojik ilerleme, “ekolojik yarar” ilkesine göre ne ölçüde yönlendirilebilir? “Ekolojik devrim” tasarımında, teknolojik ilerlemenin, bütünüyle “ekolojik yarar” ilkesine göre yönlendirilmesi gündeme getirilecektir. Buna göre, çevreye uyumlu enerji kaynakları – güneş enerjisi, rüzgar enerjisi gibi kaynaklar – öne çıkarılacaktır. Aynı zamanda uçaklarda ve taşıtlarda kullanılan, çevre kirlenmesinde büyük rol oynayan kerozen, benzin, mazot gibi akaryakıtların kullanımı kesinlikle kısıtlanmalıdır. Bunların yerine geçecek çevreye uyumlu kaynakların geliştirilmesine çalışılmalıdır. Özellikle uçakların yol açtığı kirlilik göz önüne alınıp, uçuşlara sınırlama getirilmelidir. Bu en önce zengin ülke yurttaşlarının yoksul ülkelere durmaksızın yaptığı turistik uçuşlara getirilecek bir sınırlama biçiminde gerçekleştirilmelidir. Bundan yoksul ülkelerin uğrayacağı zarar, o ülkelere yapılacak başka yatırımlarla telafi edilmelidir.

Burada, teknolojik ilerleme sorusuna bağlanan başka bir sorun gündeme geliyor: yarar konusu. Bu noktada, üç çeşit yararı birbirinden ayırmak gerekiyor. Kapitalist yarar, ekonomik-toplumsal diye nitelendireceğimiz yarar, ve ekolojik yarar.

Kapitalist yarar konusunda hayale kapılmamak gerekir. Kapitalizm, özünde, salt kendi yararını düşünür, öyleyse salt kâr düşünür. Buna bağlı olarak da insan emeğinin, doğal kaynakların tam sömürsünü hedefler. Teknolojiyi, bu kâr düşüncesinde, kendinin mutlak bir aygıtı olarak benimser. Eğer kapitalizm, salt kâr düşüncesinde, insanın ve doğanın sömürsünde, teknolojiyi kullanımında, kendini frenliyorsa, bir takım “insani”, “doğal” değerleri benimsiyor görünüyorsa, bunu, kendi yararını gözeterek yapmaktadır. Çünkü sömüreceği (sömürmek için gereksinim duyduğu) insanı ve doğayı bütü-

nüyle kaybetme tehlikesine karşı önlem almak zorundadır. İnsanı ve doğayı bütünüyle kaybederse, kendisi yok olur. Liberal düşünce, en saygın anlatımlarında, kapitalizmin çıkarlarını, insanlığın yararlarıyla bağdaştırma çabasıdır. Bu anlamda, kapitalizme ideolojik ve politik bir geçerlilik verme işlevini üstlenmiştir. Bununla birlikte, kapitalizme kimi hümanist (ve, neden olmasın, “çevreci”) yönler gösterme çabasını da sahiplenebilir, sahiplenmiştir de (örneğin: demokrasi, insan hakları...). Kapitalizm – ona bağlanan siyasi-ekonomik hegemonyalar, siyasi ve ekonomik güçler – kendine artı yarar sağladığı ölçüde bu çabayı benimseyebilir.

Ekonomik-toplumsal yarardan söz ederken, burada önce iş ve işsizlik konusunu gündeme getirmek istiyoruz. Kapitalist yatırımlar, üretim ve dolaşım, belli uygun koşullarda, insanlara iş olanağı, dolayısıyla para kazanıp, “düzgün” yaşamayı sağlamaktadır. Tasarlanan bir “ekolojik devrim”de kimi üretim sektörleri kısıtlanacak ya da lağvedilecek, birçok insan işini kaybedecektir. Bu sorun ise ancak yeni üretim sektörlerinin yaratılmasıyla, genel anlamda çalışma yaşamına yeni bir düzenleme getirilmesiyle aşılabilecektir. İş ve işsizlik konusu kapsamında, başka bir ekonomik-toplumsal yarar boyutuna da değinmek gerekir. Ekolojik felaketler (ısınma, kuraklık, taşkınlar gibi...), bir çok iş sektörünün (özellikle tarım sektörünün) güç kaybetmesine, hatta yok olmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla, dolaysız olarak ekolojik bozulmaya dayanan işsizlik sorunları ortaya çıkmaktadır. Öyleyse, birinci örnekte, devrimci ekolojik önlemler geçici olarak ekonomik-toplumsal bir zarar yaratma olanağını barındırıyor görünmekte, oysa ikinci örnekte, ekolojik denge, bir ekonomik-toplumsal yarar faktörü olarak belirlemekte. Diğer ekonomik-toplumsal yarar boyutu ise, belli çevre tahribatlarıyla gerçekleşen hidroelektrik santrallerin, nükleer santrallerin, köprülerin, yolların, hava alanlarının, limanların, yerleşim alanlarının, fabrikaların, sanayi

komplekslerinin, iş merkezlerinin, balık çiftliklerinin vs... oluşturduğu boyuttur. Burada, net bir biçimde ekonomik-toplumsal yarar ile ekolojik zarar çelişkisi görünmektedir. Bu yarar tipi, kapitalist yatırımcılarla, onlarla ortak düşünen (ya da düpedüz ortak olan) siyasi iktidarların çıkarıcılığının ve popülizminin eskimez bir argümanı durumundadır. Ekolojik savaşım, bu argümana, söz konusu yarar tipinin doğaya ve çevreye zarar verdiği ve vereceği için *son kertede* zarar içerdiği – sağlayabileceği yarardan çok daha fazla zarar içerdiği – argümanıyla karşılık vermektedir. Kaldı ki, devrimcilerin ne yazık ki pek aldırış etmediği ya da unuttuğu, çevrecilerin ise daha çok gündeme getirdiği bir olgu olan *estetik* (ilk başta doğayla ilgili, ama insan yapılarıyla, yerleşimleriyle de ilgili), bu karşı argümana güçlü bir destek vermektedir.

Ekolojik yarar kavramı ise, insanın temel maddi ihtiyaçlarının (hava, su, beslenme, konut, özel ve toplu yaşam...) karşılanmasına gönderir. Ekolojik yarar, gördüğümüz gibi, hem kapitalist yarar ile, hem de ekonomik-toplumsal yarar ile sık sık çelişmektedir (özellikle kapitalist yarar ile).

(Burada, özgürlük, eşitlik ve adalet düzlemini – devrimin nesnesi olarak bilinen düzlemi – gündeme getirmiyoruz. Gerçi, bu düzlem de bir bakıma “yarar düzlemi” olarak görülebilir. Ama bu düzlemin kapsamı, saydığımız üç düzlemden ayrılmakta olup, bunun programatik ve tasarımsal yanı öne çıkmaktadır.)

*“Yeşil ve Sol” hareketinin
Bozcaada’da gerçekleştirdiği buluşmada
okunmuştur. Ağustos 2008.*

DEVİRİM DÜŞÜNCE'Sİ'NDEN

Ahmet Soysal

Siyasi Arzu: Kendiliğindenlik ile Örgütlenme

Kendiliğindenlik (*spontanéité*) ile örgütlenme (*organisation*) konuları *siyasi arzu* olgusunun gündeminde öncelik taşımaktadır.

Karşı çıkış teorilerinde bu iki olgunun "diyalektiği"nin değişik figürlerine rastlamaktayız. Ayrıca Devlet olgusunun konu edilmesi bizi örgütlenme konusuyla karşılaştırmaktadır, değil mi ki Devlet, bir toplumun (ulus kapsamında ele alınan bir toplumun ya da toplumların) en üst örgütlenme biçimidir. Örgütlenme, yeni karşı çıkış teorilerinin de es geçemediği bir sorundur (bkz. Michael Hardt ve Toni Negri, *Empire*, 1999). Kendiliğindenlik anlayışına yakın olan, buna göre tepeden yönetilmeyen ve yönlendirilmeyen (aşkın bir kökenden kaynaklanmayan) eylemi öne çıkaran görüşler, yine de bir örgütlenmeyi göz önüne almaktadırlar, dilemektedirler. Bu örgütlenme, hem bir sonu ya da sonucu belirlemektedir ("çokluğun işlettiği, yönettiği bir biopolitik birim olarak üretimsel ve siyasi gücün örgütlenmesi..." *a. g. y.*, Fransızca çevirisi, s. 492), hem de eylemin temel bir niteliğini ("güçlü bir örgütlenmenin inşası ya da yeniden ortaya çıkışı", s. 493).

Siyasi arzu derken, ilk olarak *kendiliğindenlik* anlayışına yakın ol-

maktayız. Toplumsal bir duruma, örneğin eğitimle ilgili bir yasa-ya, örneğin bir zamma, örneğin işten çıkarmalara, örneğin ülkeyi savaşa sokma girişimlerine karşı çıkmak, bir siyasi arzuyu devreye sokuyorsa, bu siyasi arzunun eylemi, öznenin yaşamsal tabanından kaynaklandığına göre ilk başta kendiliğinden bir devinim olarak tasarlanmalıdır. Kendiliğinden: emrini kimse vermiyor, arzu bağımsız öznenin bir eylemi, bu eylem özneye "içkin". Bu noktada, Hardt ile Negri'nin "çokluk" dedikleri (*multitude*) olguyu göz önünde bulundurmalıyız. Aynı duruma karşı çıkan özneler var, çünkü durum birçok özneyi etkiliyor (onları "affecté" ediyor anlamında, yani onlarda "duyumsal" ya da "duygulanımsal" bir değişime – aynı zamanda önceki durumdan daha "şiddetli", daha "sıcak" olan bir değişime – yol açıyor anlamında). Karşı çıkış, böylece hem tekil hem çoğul. Bu karşı çıkış öznelerarasılığının (*intersubjectivité*'sinin), gösterilerde, isyanlarda, devrim durumlarında nasıl temel ve belirleyici olduğu bilinmektedir. Denilecektir ki yüzde yüz ya da salt bir kitle kendiliğindenliği yoktur. Kitleler ("çokluklar") belirli odaklar tarafından şöyle ya da böyle yönlendirilmektedirler. Örneğin Çin'deki "kültür devrimi" (66-68) Parti içinden kaynaklanan bir "manipülasyon"dur. Bu çekincelerde doğruluk payı vardır. Kendiliğindenliği mutlaklaştırmamak, olayları tek tek değerlendirmek gerekir.

Oysa, ikinci bir aşamada düzen ve örgütlenme gereği gündeme gelmektedir. Burada, siyasi arzunun eyleminin devamlılığı, amaçlılığı ya da erekliliği, bütünlüğü, tutarlılığı, yararlılığı konuları karşımıza çıkmaktadır. Bu kaçınılmaz gibi görünmektedir. Arzunun eylemi bir şeyler yapmaktadır, Deleuze ve Guattari'nin dediği gibi "üretmektedir" (bkz. *L'Anti-Oedipe*, 1972). Ama bilinir ki (ya da varsayılır ki) bir şeyler bir amaç için yapılır, yararlı ya da yararlı bir eylemdir söz konusu olan eylem. Ya da eylemin parıltısı, az sonra sönecektir. Biraz ateş ve duman, hepsi o kadar. Dahası, eylem yararsız ise, yararlının

tam tersi zararlı olma olasılığı yüksektir. Özne, kendi yaptığı yarar-sız eylemin kurbanı olabilecektir. Böylece, eylemi, kendine değil düşmanına yararlı olacaktır. Tek yararı, olsa olsa bir duruma dikkat çekme olacaktır. O da medyalar aracılığıyla. Küçük bir korsan yayın olanağını kazanmak gibi bir şey...

Kendiğindenlik ile örgütlenme olgularının diyalektiğinin, yeni karşı çıkış teorilerini de hesaba katarak yeniden ele alınması siyasi güç konusunu düşünmede yararlı olacaktır.

Siyasi güç

Siyasi güç terimine dönmemiz gerekiyor. Bu deyimün geniş bir anlam yayılımı var. Bu terim ya da deyim ne ölçüde bir çıkış yolu olabilir? Siyaset teorisi, karşı çıkışın sorunsallaştırılması, adalet teorisi, dünyanın güncel durumu karşısında eleştirel bir genel bakış... Bütün bu alanlar arasında olası bir bağı oluşturuyor *siyasi güç* terimi. Yöntemsel yaklaşımımız şimdiye kadar belirginleşmiş sayılabilir. Amacımız başkalarının (örneğin Foucault'nun, örneğin Rawls'ın, örneğin Castoriadis'in, örneğin Toni Negri'nin) ne dediğini açıklamak ve tartışmak değil. Yöntemsel yaklaşıma iki çizgi egemen: birincisi, dünyanın siyasal ve geniş anlamda toplumsal durumunun belirlenmesi ve bu belirlenmede iktidar oluşumlarının ortaya serilmesi; ikincisi, bu duruma karşı çıkış olanaklarının ele alınması. Siyasi gücü, birinci çizgiye göre, ilk önce toplumları yöneten, yönlendiren, devlet yapısının hiyerarşik ağında yer alan kurumsal iktidarlar diye tanımlayabiliriz. Bunlar, en başta bir devletin hükümeti ve ona değişik düzeylerde bağlanan kurumlardır. Siyasi güç, anayasanın belirlediği esaslara göre, hükümete bağlanmayan devlet kurumlarına da yaymamız gereken bir olgudur (cumhurbaşkanlığı kurumu, millet meclisi, yüksek yargı organları gibi). Muhalefet partileri (en başta meclisteki muhalefet partileri) de siyasi güç olgusu kapsamındadır.

Bu kurumların siyaset dışı kurumlarla olan kaçınılmaz bağı, siyaset dışı kurumları (şirketler, medya kuruluşları, belediyeler, eğitim kurumları vs.) da siyasi güç olgusu kapsamında değerlendirmeyi gerekli kılar. Bununla birlikte iktidar, sadece devletle bağlantılı bir fenomen değildir. İktidar, toplumun bütün düzeylerinde, insanlar arasındaki ilişkinin (ya da öznelerarasılık'ın) temel bir belirlenimidir. İnsanlar arası ilişkinin, kurumsal çerçeveler içinde gerçekleştiği ölçüde de, iktidar, kurumların, her çeşit kurumun temel bir belirlenimidir.

Oysa ikinci çizgiye göre, karşı çıkış olanaklarının çizgisine göre, siyasi güç deyimi daha belirsiz bir niteliğe erişmektedir. Bir karşı çıkış olanağının gerçekleşmesi, belli bir siyasi gücü ortaya koymaktadır. Toplumsal yapının bir yerinde gerçekleşmektedir karşı çıkış. Örneğin bir fabrikada grev. Örneğin bir aileyi barındıran evden bir yeniyetmenin kaçması. Toplumsal, ve kurumsal durumlardır bunlar. Hepsinin koşulu kendine özgüdür, eşsizdir. Her defasında eşsiz bir yaşamın yansımasıdır bir karşı gelme. Bu, toplu olabilir (fabrika) ya da tekil olabilir (aile). *Karşı-siyasi güç* deyimi belki bu durumlar için geçerlidir. Karşı siyasi-güçler'in değerlendirilmesi, siyasi düşüncenin bir yoludur. Bu yolda, biz, daha önce de değindiğimiz gibi, belli noktaları ele almak istiyoruz. İlk önce, karşı çıkışın fenomenolojisi diyebileceğimiz araştırma alanı var. Eşsiz öznel durumlar olarak karşı çıkışların fenomenolojik ya da yaşamsal birliği nedir? Ya da böyle bir birlik yalnızca bir varsayım mıdır? Yoksa yanılısama mıdır? Buna bağlı olarak, şu soruyu da yeniden sormak istiyoruz: bir karşı çıkışın yeniden kurumsallaşması süreci nasıl gerçekleşmektedir? Ayrıca şiddet sorusunu da sormak gerekir. Karşı çıkışın "romantik" diye adlandırılabilir şiddeti, ve genellikle gençlere özgü kendiliğinden şiddeti, ne ölçüde bir etik anlayış tarafından doğrulanabilir? Bunun yanısıra, planlanmış, hesaplanmış şiddeti de sorgulamak gerekir. Genellikle de planlanmış şiddet, belli bir "romantik" şiddetin gücül ("*potentiel*") varlığına dayanmaktadır. Bir çok örnekte, planlanmış

şiddet, belli bir durumla karşı karşıya olan gençlerin şiddet potansiyelini kullanan bir şiddettir. Şiddet konusunu açınca, siyaset ile birlikte etik de görüldüğü gibi gündeme gelmektedir. Kendiliğinden eylemle ilgili olarak da şu soruları tekrar sormalyız: eylemin “önceden kestirilemezliği” (“*imprévisibilité*”) nedir, ve ona nasıl bir ontolojik boyut, ayrıca elbette nasıl bir siyasi boyut getirmektedir? Kendiliğinden eylemler arasındaki bağ nedir? Böyle bir bağ nasıl öngörülebilir ve gerçekleştirilebilir? Bu konu, bizi siyasi proje konusuna götürüyor. Ne ölçüde genel bir siyasi proje olanaklıdır? Yoksa genel bir siyasi proje, bir düş müdür? Eylemi yapanlar, planlayanlar, ve siyasi projeyi tanımlayanlar arasındaki bağ nedir, ya da ne ölçüde olanaklıdır, ya da böyle bir bağ gerekmekte midir?

Eylem

Eylemin etkisi konusu açılmalı. Siyasal düzlemde tanımlanan karşı çıkış eyleminin bir yönü vardır. Eylem, belli bir ortamda bir dönüşüm yaratmak için gerçekleştirilir. Bu dönüşüm, salt bir kaçış ya da salt bir yıkım olabilir. Okuldan kaçmak, salt bir kaçıştır. Ya da okulu yakmak salt bir yıkımdır. Bu tür kaçma ya da yıkmaya gibi eylemleri, özneliğin bir dayanma sınırının aşıldığını varsayan eylemler gibi tasarlayabiliriz. İşten kaçmak, işi birdenbire terk etmek de bu kategoride ele alınabilir. Burular, bir bakıma ya da bir açıdan *irrasyonel* – usdışı – eylemlerdir. Önceden planlanmamış olma olasılıkları yüksektir, ya da yalnızca düşünmüşlerdir, “fantazme” edilmişlerdir. İrrasyonel eylem de kestirilmez dediğimiz eylemin kapsamında ele alınabilir. Ayrıca, bu tür irrasyonel eylemler, bizi özneliğin temel bir boyutu olan arzu ve fantazm boyutuna çevirmektedir. Eylem, bu anlamda, özeldir, arzusal olarak özeldir; kaçmak ve yıkmak arzulan eylemlerdir, ve gerçekleştikleri sürede bir arzu “işlemektedir”. Bu arzu, varoluşun bir yenilenmesi arzudur; yenilenme isteği, bütüncül bir istektir; bu bütün, en başta “öbür” ya da “asıl” arzunun, cinsel arzunun yeni ve “işler” bir ortam kazanmasını içerir;

ama yine en başta, bedensel ihtiyaçların da (ısınmak, doymak, uymak, barınmak... gibi) yeni ve tatmin edici bir gerçekleşme ortamı kazanmasını içerir.

İrrasyonel – kestirilemez eylem öznedir, ama bir eylem bir tek öznenin eylemi olmayabilir, birkaç ya da birçok öznenin eylemi olabilir. Bu eylemde, az önce de değindiğimiz gibi, öznel bir dayanama, bir “tahammülsüzlük” söz konusudur. Bir “duvara”, bir kurumsal sınıra çarpan, onun üstünden atlayan ya da onu yıkan öznel bir devrim söz konusudur. Oysa, bu tür irrasyonel eylemlerin bir bölümünün geçici bir rahatlama ve “zevk”ten (*jouissance* anlamında) sonra sonucu genellikle olumsuzdur. Dışarıda, boşlukta, dağılımlıkta, yalnızlıkta, lanetlenişte kalma. Anlık ve düşünülmemiş arzu eylemi pahalıya mal olmaktadır. Bu tür deneyleri yaşayanlar, “akullanmak” zorundadırlar. Bu “akullanma”, genellikle toplumun var olan düzeyiyle bir uyum sağlama uğraşının tatsız seçimi olmaktadır. Değil mi ki bu uyum sayesinde, her zaman istenilen, hedeflenen, karşı çıkışın da kaynağında olan, iyi yaşama, iyi bir arzu ve ihtiyaç ortamında yaşama bir ölçüde sağlanabilir...

Öbür “akullanma”, irrasyonel eylemden rasyonel eyleme geçmeyi kurgulayan devrimci (çünkü eylem, bir dönüşümün arzusudur) ve anarşist ya da “liberter” (çünkü eylem, bir kurumu delip geçen, onu sarsan ya da yıkan eylemdir; oluşmuş iktidar düzenlerini red eder; oluşacak devrimci iktidarı da önceden söz konusu etme zorunluluğuyla karşı karşıyadır) bakış açısına göre belirlenen siyasi projedir.

Bu projeyi yeniden ele almadan önce, kimi noktaları gözden geçirelim. İlk, çıkış noktasının kurumsal düzenlerin kapsamındaki iktidarlara somut (şu durumda, şu iktidara) karşı geliş olduğunun vurgulanması gerekir. İkinci olarak, karşı gelenin bir özne ya da öznel olduğunun vurgulanması önemlidir. Bu nokta da durumların ayrı ayrı somutluğunun değerlendirilmesini içerir. Üçüncü bir nokta

irrasyonel eylem biçimleriyle, rasyonel eylemlerin ayırt edilmesidir. Bu son noktada, irrasyonel eyleme karşı rasyonel eylemi savunmak gibi bir anlayışın benimsenmediği belirtilmelidir: irrasyonel eylemde “doğru” bir yan olduğu gibi, rasyonel eylemlerin bir çoğunda “yanlışlar” saptamak zor değildir. İrrasyonel eylemde bile bir rasyonellik vardır: bu, onun yönü olmasıdır; irrasyonel eylemin de bir dönüşüm arzusu olmasıdır. Daha önce, “kendiliğinden eylem” diye nitelediğimiz eylemin ne ölçüde irrasyonellikle, ne ölçüde rasyonellikle ilişkisi olabileceği araştırılmalıdır. “Kendiliğinden” eylemlerin bir bölümünde rasyonel kurguların var olduğunu ve gerektiğini gözlemleyebiliyoruz. Dördüncü bir nokta, devrimci ve anarşist bir teorinin somut olması, “günün” koşullarına uygun olması zorunluluğudur; buna göre, rasyonel kapsamda, gerçekçi bakış açıları da hesaba katılmalı, basit ütopyizmlerden, iyimserliklerden, hayallerden korunulmalıdır. Teori, eskiden olduğu gibi günümüzde de, pratik durumların karmaşık ve çok yönlü somutluğunu es geçip, coşkulu ideal söylemlerle kendini ve inanlanları kolayca kandırabilmektedir. Beşinci bir nokta, şiddet konusudur. Bu konuysa, sıkı sıkıya etik konusuna bağlıdır. Öznellik, karşı çıkarken, önce kendi yaşamını “düşünür”. İsyân, yaşamdan, yaşamsal bir konumdan fıskırır. İnsan için her yaşamsal konum, toplumsal ve siyasidir, başka insanları ve iktidarı var sayar. Ama bu kaynaklı noktada, henüz “aktif” etik düzleminde değilizdir. “Aktif” etik düzlemi, karşı çıkarken, ve karşı çıkarken haklıyken (bkz. Sartre), başka insanlara zarar verip vermediğimizi sorguladığımız düzlem olarak tanımlayabiliriz.

Konum ve çıkar

Toplumda “karşı karşıya” ve “bir araya” gelindiğine değindik. Biraz bunu açmalıyız.

İlkin bu deyimlerin “yer” ile bağlantısını vurgulamalıyız. Bir “yer”de ya da “yerler”de “karşı karşıya” ve “bir araya” gelinir. “Yer”in,

insan öznelerinin “karşı karşıya” ve “bir araya” gelmesiyle oluşan belirlenimine konum (*position*) diyebiliriz. “Karşı karşıya” ve “bir araya” gelişlerin çeşitliliğine (niceliksel ve niteliksel) göre *konum*’ların çeşitliliği söz konusudur. (Başka çalışmalarda – bkz. Birlikte ve Başka I-II, Monokl, 2012 – konum olgusunu ele almıştık.) Konum, sadece yer’le ilgili değil, yine temel olarak zaman’la da ilgilidir. Konum, zamansal’dır. Konum’un bir oluşu (*devenir*) vardır. Başlar, gelişir, sona erer, değişir vs. Aynı “süreç”te, yer ile ilgili değişimler de meydana gelmektedir. Konum, başka konumlara “değmektedir”, ya da onlarla bağlantılıdır, hatta iç içe’dir. Bu çoğul-konumluluk, bütünler ve bütünlerin toplamı olarak ele alındığında (bu da ortak-bütün bir gönderen – dünya ve zamanın birliği – saptandığında olanaklıdır) *konum*, en genel anlamıyla, Tarihin bir şimdiki-zamanı’nın somutluğu demektir. (Buna göre de, Tarih genel anlamıyla konumsallıktır.)

“Karşı karşıya” ve “bir arada”, ilkin bir çelişkiyi belirtir. “Karşı karşıya” olanlar, “bir arada”dır, aynı yeri paylaşıp, aynı zamandadırlar, ama aynı konum içinde iki (ya da özne sayısına göre daha fazla) ayrı konumdadırlar. Çünkü öznel konumlar eşsiz ya da benzersizdir, kimse kimsenin “yerine” geçemez (ya da fenomenolojik olarak geçemez, onun yaşadığını yaşayamaz). Ama “karşı karşıya” oluş, sadece bu salt öznel temel farkı ortaya koymaz. “Karşı karşıya” oluş, öznelerin ihtiyaç ve arzu açısından birbirinden farklı olan durumlarını da belirtir. İhtiyaç eşsizliğine (ya da “tekilliğine”) “çıkarcılık” (*intérêt*) eşsizliği diyebiliriz. Burada “çıkarcılık”, “egoizm” ve “çıkarcılık” denilen olguların ötesinde, temel, yadsınmaz fenomenolojik bir belirlenimdir. Oysa, her “karşı karşıya” geliş, bir çıkarcılık içermez. Tam tersine, “bir arada” oluş olarak “karşı karşıya” geliş, *ortaklık* (*communauté*) anlamını da taşıyabilir. Ortaklığı, ortak çıkar ya da çıkarlar mı oluşturur sadece? Ortak çıkarın da ötesinde, sadece insan olmaktan dolayı bir ortaklık da söz konusu olmamakta mıdır kimi konumlarda? (Kutsal

kitaplar, büyük romancılar, Levinas gibi düşünürler, böyle bir hümanizmi ve onun etiğini dile getirmişlerdir.)

Ortaklığın (en başta çıkar ortaklığının) “bir araya” ve “karşı karşıya” getirdiği insanların, çıkarlarıyla çatışan iktidarlarla (iş yeri, polis gibi kurumlar, hükümet) “karşı karşıya” gelmesi ise “karşı karşıya” gelmenin “doğal” ya da fenomenolojik boyutunun dışında savaşım boyutunu ortaya koymaktadır. Böylelikle, “karşı karşıya” geliş, temel siyasi anlamını kazanmaktadır.

Siyasi tavır alışın özsel zorluklarından biri, öznel bireyin fenomenolojik çıkarını başka öznel bireylerin fenomenolojik çıkarlarıyla birleştirmesi sorunudur. Burada, yaşamsal düzlemde var olan bir birliği, bir “bir aradalığı” görme sorunu söz konusu olmaktadır. “Kimlerleyim?” sorusu öne çıkmaktadır. “Bir aradalık”, içkin bir düzlemdir. Onu ben yaratmamışumdur; ya da benim yaratım, onu görme düzeyinde bir yaratı olacaktır en başta. (Bütün bu yazılarda, özneliği, imgelemin, fantezinin, keyfiyetin egemen olduğu bir olgu olarak almanın karşısında, onu, ilkin Marx’ın *Alman İdeolojisi*’nde, daha sonraları Husserl’in ve fenomenolojinin belirlediği temel anlamda ele aldığımızı söylemeye bilmiyoruz gerek var mı?)

Devrimci kitle

“Spontane” toplu eylemler konusuna yakından bakmalıyız. Elbette, yüzde yüz “spontane’lik” yoktur. Var olan örgütlenmelerin eyleme değişen oranlarda etkisi olabilmektedir. En başta belli bir tarihsel konjonktür vardır. (Örneğin, Fransız Devrimi öncesi, ya da Sovyet Devrimi öncesi konjonktür.) Bu noktada “kitle” (*masses*) dediğimiz grup şekilleri devreye girmektedir. “Devrimsel” bir konjonktürde büyük insan grupları hareket etmektedir. Tek bir “kitle” yoktur, “kitleler” vardır. “Kitlede”, bir örgüte ya da birçok örgüte bağlı ögeler de vardır, bağımsız ögeler de vardır. “Kitle”, bir “toplanmadır”, “bir ara-

ya gelmez". Nicelik ve nitelik olarak değişimlere uğrar. "Devrimci kitle", belli bir devinimle tanımlanmaktadır: toplu bir eylemin öznesi olan kitledir, öyleyse olay üreten kitledir. Harekete geçmiş bir kitle, bir belirsizlik içerir; bu, aynı zamanda olayın belirsizliğidir. Eylemin (dolayısıyla olayın) ne yöne doğru gelişeceği, nasıl bir dirençle karşılaşacağı, bu direnci nasıl karşılayacağı; nerede duracağı; gerileyip gerilemeyeceği; neler kazandırıp, neler kaybettireceği; hangi örgütlü gruba hatta "dış güce" yarayacağı tam olarak bilinemez, ancak tahminler yürütülür. Sovyet Devrimi'nde Bolşevikler, kitle hareketlerini kendi amaçları için kullanmasını bilmişlerdir; ya da bu hareketler, kendi çıkarları dışında geliştiğinde, bu hareketleri organize şiddet kullanarak durdurmasını bilmişlerdir (bkz. 18-19 Ocak 1918'de Petrograd'da Kurucu Meclis'le ilgili çatışmalar; 6-17 Mart 1921'de, Kronstadt ayaklanmasının bastırılması).

Devrimci kitle hareketi, yürürlükte olan yasal sistemi yok saymaktadır. Bir şiddettir. Devrimci kitle hareketinin şiddet potansiyeli, bir belirsizlik içerir. Bu, eylemin – olayın – belirsizliğidir. Şiddet, karşı tarafın direnciyle bağlantılıdır. Kitle hareketinin şiddeti, bazen "intikam" görünümünü alabilir. Kör şiddet, yıkmak için yıkmak güdüsünün şiddeti olabilir.

Devrim mantığının öne çıkan bir özelliği, "devrimcilerin" siyasal iktidarı ele geçirdikten sonra, kendilerine karşı gelişen, ya da gelişme riski taşıyan kitle hareketlerini devlet şiddetiyle bastırmalarıdır. "İktidar devrimcileri", çoğu zaman devletin şiddet aygıtını "rasyonalize" (ya da yeniden "rasyonalize") etmiştir.

Kitleler, örgütlenmelerin bir bakıma kıskacıdır. Söz konusu toplumsal örgütlenmeler, kendilerini "kitle örgütlenmeleri" olarak sunabilmektedir. Bunlar, en başta partiler ve sendikalarıdır. Oysa başka oluşumları da hesaba katmak gerekir. Örneğin, organize olmayan topluluklar da vardır (bir işyerinde çalışanlar), bunlara "grup" bile denmeyebilir (eğer "gruptan", bir organizasyonu kastediyorsak). Organize olmayan topluluklarda çıkar birliği bile olmayabilir (örneğin,

bir işyerinde çalışanların çıkarı birbiriyle çatışabilir). Kitlelerin içinde, işsizler de yer almaktadır; bunlar, sendikalarla ilişkisiz olduğu kadar partilerle de ilişkisiz olabilir. Ama, kendilerini toplu bir kitle hareketinin içinde bulabilir.

“Kitle” kavramıyla, kendiliğindenliği ve örgütlenmeyi makro düzeyde ele almaktayız. Devrimci sarsılmalar, makro düzeyde gerçekleşmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, “kitle” kavramını, şematik devrimci söylemdeki soyutluktan kurtarıp, ona somut karmaşıklığını kazandırmaktır. Başka bir nokta, devrimci kendiliğindenliği olumlamanın sınırını görmektir. Organizasyonlar vardır. Bunlar işlemektedir. Bunlar yokmuş gibi konuşamayız ve davranamayız. Burada, kitleler üstünde (devrimci ya da karşı-devrimci) etkisi olan ya da olabilecek “kitle örgütlenmelerini” sorgulamak ve eleştirmek gerekmektedir. Kaçınılmaz olarak devrimci organizasyon nedir ve ne olmalıdır sorusunu sormak gerekmektedir.

Siyasi tartışma

Bireysel siyasi ifadenin temel düzlemlerinden ikisine göz atalım. Birincisi, toplumdaki diğer bireylerle söyleşmek, konuşmak. İkincisi, bu çerçevedeki gibi yazı yazmak.

“Kamusal alan”, somut bir tanımda, bireylerin kendiliğinden bir arada oldukları alandır. Sokaklar, meydanlar, parklar, kahveler, toplu taşıma araçları, mağazalar... kendiliğinden toplumsal varoluşun başlıca alanlarıdır. Başka bir kategori, işyerlerinin, okulların, genel olarak kurumların oluşturduğu birlikte varoluş alanlarıdır. Bu kategoride, “kendiliğindenlik” boyutu daha indirgenmiş durumdadır. Aile ile arkadaş grupları ise diğer bir kategoriyi oluşturur.

“Siyasi tartışma” olanaklarını birlikte varoluşun bu değişik kategorilerine göre ele alabiliriz. Bireyin siyasi fikirlerini ortaya koyması ve tartışmaya açması, her kategoriye ve her birliktelik oluşumuna göre değişik nitelikler taşıyacaktır.

Bu noktada, bireysel siyasi tartışma stratejilerinin varlığı gündeme getirilebilir. "Her şey her yerde konuşulmaz, her yerde söylenmez" formülünün geçerliliği vurgulanabilir.

Tartışmanın amacı kendi görüşünü ortaya koymak ve böylelikle karşı tarafı ikna etmek olduğu kadar, başka görüşün niteliğini de belirlemektir. Böylece, tartışmanın birey açısından sessiz olan bölümü, "karşı tarafı dinleme ve anlama" boyutu da tartışmanın özsel bir bölümüdür. Başka görüşü dinlemek, hem stratejik açıdan zorunludur, hem de kendi görüşünü sınamak için bir yarar taşır. Burada şu soru sorulabilir: Ya karşı taraf sizi dinlemiyorsa, ne yapmalısınız? Gerçekten de siyasi tartışmalarda taraflar genellikle birbirini tam olarak dinlemezler, çünkü birbirini bildiklerini varsayarlar. Siyasi tartışmalar, Platon diyalogları gibi değildir! Böylece, genellikle, sınırların gerildiği "sağır diyalogu" biçimini alırlar.

Bu konuda, "tartışma kültürü" gibi olgulardan söz edilebilir. Bunlar, safiyi niyetler gibi görünmektedir. Ayrıca bir de görecelik ögesi dikkate alınmalıdır. Her genel siyasi konumda (örneğin Türkiye'nin siyasi konumunda) aynı tartışma konuları ve gerilimleri yoktur. Örneğin "Kürt sorunu", ya da "Siyasi İslam sorunu" Türkiye'ye özgü sorunlar olarak olası kamusal siyasi tartışma gündemlerindedir.

Değişik "kendiliğindenlik" boyutlarındaki siyasi tartışmalarda devrimci bakış açısını benimseyen bireyler, ister istemez somut siyasi gündemler kapsamında söz almak durumundadırlar. Bireysel siyasi iknaların zorluğunu, hatta olanaksızlığını, gerçekleşmeler bile yararsızlığını, geçiciliğini vs. göz önünde bulundurmakla birlikte (devrimci gerçekçiliğin buyurduğu gibi), devrimci birey, kendiliğinden bu tartışmalar içinde yer alır. Genellikle kendisi gibi bir bakış açısına sahip olmayanlarla tartışmaya girdiğine göre de, kendini genellikle tam olarak (yani kesin devrimci kimliğinde) ortaya koymaması stratejik bir zorunluluktur. Ancak, bir devrimci grubun siyasi savaşımların-

da açık seçik yer alıyorsa ve bunu da gizlememesi gerekiyorsa ya da böyle bir konumda olduğu biliniyorsa, o zaman devrimci kimliğini açık seçik ortaya koyabilir. Elbette, değişen tarihsel koşullarda, böyle bir gizlilik hiç de gerekmez.

Siyasi Yazı

Bireysel siyasi ifadenin ikinci temel düzlemi, "yazı"ya göz atalım.

Burada hemen vurgulanması gereken nokta, yazı etkinliğinin bir birliktelik içinde yer alması olanaklılığıdır. Yani, yazı, başka yazılarla bir arada, bir dergide, bir gazetede kamuya sunulabilmektedir. Siyasi yazı, niteliği belirlenmiş bir siyasi platformda yer alabilmektedir. Bu anlamda, bireysel ifade, başka bireysel ifadelerle birleşmekte, toplu bir siyasi ifadenin bir parçası olabilmektedir. Bu durumda, ifadenin bireyselliği daha göreceli bir duruma gelmektedir.

Siyasi yazının çeşitleri vardır. Örneğin, siyasi bir bağlama güncel bir müdahale biçimini alabilir. Kapsamını daha genişleterek, önemli bir olayın ya da bir olgunun tahlili ya da yorumu olabilir. Daha da genel olarak, tarih, ekonomi, politika, felsefe gibi alanları ele alan teorik bir nitelik kazanabilir.

Örneğin, bir Karl Marx'ın yazı çabası bu değişik çeşitleri, düzlemleri ayrı ayrı kaplamıştır.

Bir bakıma, siyasi yazıyı gündem, olgu ve düşünsel (teorik) alan belirlemektedir. Ama siyasi etkinliğin bir parçası olduğu ölçüde yazı, bu düzlemleri de belirlemek durumundadır. Genel siyasi etkinliğin parçası olarak yazı, başlı başına siyasi bir eylemdir; dolayısıyla siyasi eylemin zorunlu niteliklerine sahip olmalıdır: kararlılık, etkinlik, tutarlılık gibi. Buna göre nesnesini iyi belirlemek zorundadır. Kime, kimlere seslendiğini iyi değerlendirmek zorundadır. Acil bir gündeme müdahale biçimini alacaksa, kısa ve öz bir biçimde anlaşılır olması gerekir. Böyle durumlarda teoriye başvurmak etkinliği azaltır.

Acil gündeme müdahalede bulunan yazı, üslup açısından da kimi yazınsal nitelikler taşımalıdır. Belli bir belagat (*éloquence*) etkinliği artırır. Ama bunun ölçülü ve ustalıklı bir tarzda gerçekleştirilmesi gerekir. Demagoji izlenimi vermemeye dikkat edilmelidir. Hitabet konusunda başarılarını sınamış kişilikler, bu tür yazıların nasıl yazılması gerektiğini deneyimleri itibarıyla daha iyi bilir. Gerekli olan belagat, hitabet, duygusal bir dışavurumu içermektedir. Etkin güncel (ya da gündemsel) bir siyasi yazı, doğru fikirleri olduğu kadar, doğru duyguları da taşımalıdır. Siyaset – ama en başta devrimci siyaset – sadece fikirlerin işi değildir, duyguların da işidir. Siyasi ifade, fikirlerin olduğu kadar duyguların da ifadesidir. Devrimci yazı, devrimci *pathos*'u (duygulanımı) yeri (ve zamanı) geldiğinde taşımak zorundadır.

Yazı konusu, bizi yine öznellik konusuna getirmiş oluyor. Devrimci duygulanım boş söz değildir. Sadece düşüncelerden dolayı devrimci olunmaz. "Bilimsellik", kişiyi devrimci yapmaya yetmez. Devrimci eylem, insan öznesinin düşünsel olduğu kadar duygusal bir varoluş durumudur. Özel bir atlayış, bir patlayıştır. Devrimci eylemde, kişi bütün varlığını (duyarlılığını – vücudunu –, düşüncesini) ortaya koyar.

Eleştiri ve yıkım

Siyasi ifadenin iki ögesine dikkat çekmeliyiz. Birincisi, kısaca, var olan toplumsal durumun eleştirisidir. İkincisi ise, gerçekleştirilmesi istenilen toplumsal durumun tanımlanmasıdır (ya da: doğru toplum modelinin ortaya konulması). İki öge, birliktelik içindedir. Eleştiri, öngörülen modele bağlıdır. İki ögeyi de aynı siyasi ilkeler yönlendirmektedir (belli bir özgürlük, adalet anlayışı gibi).

Eleştiri ve modelin niteliği, siyasi ifadenin rengini belirler. Buna göre, belli eleştiri ve model biçimlerini devrimci bir siyasi ifadeye

bağlayabiliriz. Nedir bu biçimler, ya da bunların ortak özelliği (özellikleri)? Kısaca: özgürlük/adalet ilkelerinin denklemi temelinde, öngörülen doğru bir toplum modelini hedeflemek; bu hedef doğrultusunda da, var olan toplumsal durumun kesin bir eleştiri ve yıkım çabasını yürütmek.

Birinci ögeye – eleştiriye – yıkımı bitştiriyoruz. Devrimci siyasi anlayışın var olan toplumsal durumu eleştirmesi, bu durumu yıkma çabasını da içermektedir. Eleştiri, yıkıma açılmaktadır. Yıkım, devrimci politikanın ayırt edici özellikleri içinde öne çıkar. Ama saydığımız diğer özellikler ile bağlantısı – ve bağlantısının zorunluluğu – gözden kaçırılmamalıdır. Yıkım, salt teorik düzlemde de gerçekleştirilebilir (Marx'ın "Alman İdeolojisi"ni konu alan önemli felsefi metinlerindeki gibi). Ama devrimci politika düzleminde yıkım özellikle pratik alana taşınacaktır.

Yıkım konusu ile birlikte, devrimci şiddet konusu da yeniden gündeme gelmektedir. Yıkımın, devrimci politikanın diğer özellikleriyle bağlantıda olması zorunluluğuna yukarıda değindik. Böylelikle, yıkım, özgürlük ve adalet ilkeleriyle bunların denkleminde, bu ilkelerin denklemi temelinde ortaya konulan doğru toplum modeline bağlı kalmak zorundadır.

Bununla birlikte, devrimci şiddet konusunu teorik bir çerçeve içinde sınırlamak olanaksızdır. Devrimci politika, soyut ilkelere olduğu kadar somut koşullara da bağımlıdır. Somut koşullar da tarihseldir, dolayısıyla farklılık, değişkenlik, belirsizlik içerir. Devrimci şiddetin hangi koşullarda gerekeceği, kaçınılmaz olacağı teorik olarak önceden saptanamaz. Olsa olsa, devrimci şiddetin sapma olanakları belirlenebilir. Buna göre, devrimci şiddetin hangi koşullarda adaletsiz, aşırı, kısıyıcı, insanlık dışı olduğu ortaya konulmalıdır. İnsan hayatına kastetmeyen bir devrimci şiddetin olanaklılığı araştırılmalıdır.

Devrimci şiddet, devrimci siyasi anlayışın diğer siyasi anlayışlardan en çok ayrıldığı pratiktir. Böyle olmakla birlikte, devrimci şiddetin kendini göstereceği somut tarihsel an, onun kimi farklı siyasi anlayışlar ve genel olarak kendini devrimci diye tanımlamayan halk kitleleri tarafından doğru anlaşılmasını, öyleyse bir ölçüde ya da tamamen benimsenmesini olanaklı kılabilmektedir.

Devrimci politikanın, somut tarihsel an (dolayısıyla ulusal/uluslararası politik, ekonomik, toplumsal, kültürel bağlam) ile ilişkisi kesin bir öneme sahiptir. Dolayısıyla bu tarihsel anı ve çeşitli bağlamları doğru görmek, doğru okumak öncelikli bir devrimci gerektir.

Terminoloji sorusu

Siyasi ifade konusu, terminoloji sorusuna bağlanmaktadır. Bu noktada, karşı gelmenin, devrimci olmanın dili sorusu sorulacaktır. "Klasikleşmiş" bir devrimci terminoloji vardır. Daha doğrusu: devrimci terminolojiler vardır. Bunları, genelde, bazen kesişen iki kola ayırabiliriz. Birincisi: "liberter", anarşist ya da anarşizan kol. Diğeri: marksist ya da marksızan (marksist-leninist, maocu vs.) kol. Bugün, birinci kol, genel olarak, anti-küreselci söylemler tarafından temsil edilip, belirlenmektedir. Öyleyse, bu birinci kol, Deleuze, Guattari, Negri, Hardt, Foucault gibi çağdaş düşünürlerin düşüncelerini içerebildiğinden dolayı, "yeni" bir görüntü sunmaktadır. İkinci kol ise, hem çeşitli ülkelerdeki sosyalist deneyimin başarısızlıkları ya da düpedüz çöküşü yüzünden, hem de "kurumlaşmış" söyleminin dünyanın ekonomik, politik, kültürel değişiminin hesabını vermekte artık yetersiz kalması yüzünden (aslında bu ikinci neden, birinci nedene bağlıdır), bugün daha "eski", hatta "demode" görünmektedir. Oysa, bugün kendini daha çok "devrimci" diye tanımlayan bireyler ve gruplar, bu ikinci kolu, marksist ya da marksızan kolu benimse-

meyi sürdürenler arasında yer almaktadır. “Yeni” görünümüyle birinci kolu, “liberter” kolu benimseyenler içinde ise kendini “devrimci” diye tanımlamayanların sayısı az değildir.

Klasik marksist, marksist-leninist, maocu terminolojinin (ya da, birbirinden yine de ayırırsak, terminolojilerin) bugün “demode” göründüğünü söyledik. Hem sosyalizm amaçlarına (idealine) uyamadı (insanlığı hedeflerken, genelinde, insanlık karşıtı bir mekanizmaya dönüştü), böylelikle büyük ölçüde çöküntüye uğradı (kendi kendini çökertti, ama kapitalizm tarafından da sembolik düzlemde – değerler düzleminde – , ekonomik ve politik düzlemlerde yenilgiye uğratıldı: içsel neden ve dışsal neden!). Hem de marksizmin tarihsel olarak devralmış olduğu ölçüde sosyalist söylem, Gramsci, Poulantzas, Castoriadis, Lefort vs. gibi incelikli uzantılarına karşın, çağın değişimine kendini uyarlayamadı.

Oysa, temelsiz olmaktan uzak olan bu “demode” görünüm yüzünden ve “yeni” “liberter” söylemin çekiciliği yüzünden, sosyalizmden ve marksizmden tamamen kopmak mı gerekir, ona sırt çevirmek mi gerekir? Peki, kendini sosyalist ve marksist olarak tanımlamayı sürdüren “devrimcilerden” de mi kopmalıyız? En önemli soru şu: *sosyalist* ve bunun uzantısında *komünist* bir insanlık idealini artık tarihe mi gömmeliyiz? Bu ideale sırt çevirenin kendine devrimci demeye hakkı var mıdır? Sosyalizmin eşitlikçi ve özgürlükçü insanlık idealine inanmayan, politik pratiğinde böyle bir idealin gerçekleşmesi için çaba göstermeyene devrimci demeye hakkımız var mıdır?

Sosyalizm ve komünizm idealinden kopmamış bir politik anlayışa ve pratiğe devrimci diyebiliriz. (Belki de temelde, ancak bu idealden ya da ideallerden kopmamış bir politik anlayışa ve pratiğe devrimci diyebiliriz. Eğer öyle olacaksa, bu görüş bizim bir a priori’imiz olacaktır.) Ayrıca, marksizmin tarihsel olarak üstlendiği sosyalist söylem-

den öğreneceğimiz şeyler vardır. Marx'ın yarattığı yeni tarih okuma yönteminden, felsefede çığır açan praksis düşüncesinden, giriştiği görkemli kapitalizm dekonstrüksiyonundan öğreneceğimiz çok şey vardır. 19. ve 20. yüzyıldaki sosyalist mücadelelerden çıkarılacak çok ders vardır. Lenin'e, Mao'ya, Castro'ya (vs.) da bakılmalıdır. Çağdaş marksist yaklaşım göz önünde bulundurulmadan emperyalizm olgusu anlaşılabilir.

Oysa, klasikleşmiş (ya da "kurumlaşmış") marksist terminolojiyi artık büyük ölçüde bırakmanın yararı vardır. Bu terminoloji, bugüne uymayan bir gözlük gibidir. Geçmişin hayaletlerini, bugünün yerine koyar, bugünün yerinde gösterir. Bugün de sınıf savaşı vardır, ama Marx'ın çağındakinden çok farklı. Bugün de işçi sınıfının devrimci potansiyeli vardır, ama bu potansiyele onun kadar sahip bir çok grup da vardır; durum, Marx'ın, Lenin'in, Mao'nun, Castro'nun zamanındakinden ve yerindekinden çok farklıdır (ve her ülke ve bölge için ayrı ayrı farklı). Klasik marksizme özgü indirgeyici ve genellemeci terminolojinin bugün pek anlamı kalmamıştır (zaten eskiden de yanılmalara ve yanılgılara yol açtığı savunulabilir). Kitle, sınıf, birey, devlet, toplum, halk vs. derken, artık bugün bu sözcükleri marksist terminolojinin soyutlayıcı kapsamında kullanamayız. Klişelerin egemen olduğu böyle bir dilin devrimci işlevi kalmamıştır. Yine de bu dili kullanmaya devam edenlere belli bir hoşgörüyü bakmalıyız. Bunların devrimcilik iddialarını, inançlarını, özverili kişiliklerini göz ardı edemeyiz. Bunlarla diyalog, ve gerektiğinde güç birliği oluşturulmalıdır. Tabii ki, marksistlerin olası sektarizminin günü geldiğinde kurbanı olmak tehlikesini unutmamalıyız. Bu da devrimci şiddetin tekelinin onlara bırakılmamasını şimdiden düşünmemizi zorunlu kılar.

Birinci kola, "liberter" kola gelecek olursak, onun da "yeni" görü-

nen söyleminin klasikleşme (“kurumlaşma”, “dogmatikleşme”) tehlikesinden arınmış sayılamayacağını söylemeliyiz (her söylem gibi). Bizim bu aşamada yapmamız gereken, bu yeni kolu da eleştiriye açmaktır. Bu, ilk başta, onun devrimci niteliğinin sorgulanmasıyla olanaklı olacaktır. İlke olarak, “liberter” söylemi, devrimci bir söylem olarak kabul etmememiz için bir neden yoktur. Proudhon, Bakunin, Kropotkin gibi tarihsel anarşistlerin değişik yollarla (ve aralarında önemli farklarla) açtıkları “liberter” ya da anarşist söylem, marksist etkinin bastırmasıyla özellikle 45’den sonra iyice gerilemiş olmasına karşın, Mayıs 68 ile birlikte, ve en çok da Sovyetler Birliğinin ve Avrupa’daki sosyalist rejimlerin çöküşüyle birlikte, yeni düşüncelerin da katkısıyla (Deleuze, Foucault, Negri vs.), yeniden Batı’da kendini duyurmaya başlamıştır. Bugün bu söylemin en ileri anlatımı, “anti-küreselci” akımdır.

“Liberter” kolun devrimci niteliğini sorgularken, önce şu soruları sormalıyız: “Liberter” anlayışı benimseyenin sosyalizm ve komünizm ideali ile bağı nedir? Bu birey, iktidarlara savaşımı hangi şiddet derecesine kadar götürebilir? (Başka deyişle, “anarşistliği” kültürel ve sanal düzlemi, “folklorik” düzlemi – müzikli, tiyatro maskeli, karnavahmsı protesto gösterileri düzlemini – aşma potansiyeline; diğer toplumsal savaşımmlarla – işçi, emekçi, köylü vs. savaşımmlarıyla – bağlantı kurma ve ortak mücadele etme potansiyeline ne ölçüde sahiptir?)

Devrim Düşüncesi (Versus, 2008)
kitabının 1. Bölüm’ünün sırasıyla,
4., 5., 6., 10., 12., 19., 20., 22. ve 24. başlıklarıdır.

HALK VE MEKÂN İLİŞKİSİ

Ahmet Soysal

1. Halk ve mekân ilişkisi, “kamusal alan” deyiminde dile gelmekte. (“Kamu” derken, kamu ile halk sözcüklerinin birçok dilde aynı kökten geldiğini göz önünde bulunduruyoruz.)

2. Felsefi terimlerle anlatmak gerekirse, *kamu* ilkin ya da öncelikle *içkinliktir* (her çeşit aşkın söylem tarafından belirlenmeden önce), *gerçektir*, *şimdiki zamandadır* (ya da şimdiki zamanın ta kendisidir) ve *burasıdır* (insanların paylaştığı somut mekâna yayılmıştır, somut – paylaşıyor olarak yaşanan – mekânı tanımlamaktadır).

3. “Kamusal alan”/“özel alan” ikiliği, insanın bir ölçüde sorunlu olarak örtüşen iki durumuna gönderir: “kamusal insan”/“özel insan”. Bunlar, mülkiyetin de iki durumuna işaret etmektedir: insanın özel insan olarak mülkü; insanın kamusal varlık olarak kamuyu oluşturan diğer bireylerle ortak olarak sahip olduğu mülk. (“Mülkiyet” kavramıyla birlikte, “hukuk”un da devreye girdiğine dikkati çekelim.) Mekân, mülkün de temelidir. İlkin mekâna “sahip olmak” gerekir. Kapitalist rejim (öncelikle belli “vahşî” bir kapitalist rejim), kamu-

sal mülkiyete yönelik talebi, özel mülkiyete olan hevesin (doyumsuz açlığın) çok gerisine itmektedir. Böylece, kapitalist girişimciliğin anlayışına ve çıkarlarına uygun olarak, *kamunun kendi kendinden soğuması* durumunu da güçlendirmektedir.

4. Bireylerin kamuya ait olma bilinci nedir bugün? Bu, doğal olarak, bir halk olma bilinciyle ilişkilendirilmelidir. Oysa, küreselleşme/küreselleşme-karşıtlığı'nın siyasi ve ekonomik bir çekişmenin terimleri olarak öne çıktığı günümüzde, "halk" kavramı, kimilerine göre bir aşınmaya maruz kalmış durumdadır: değil mi ki bütüncül ideolojiler ölmüştür vs!... Olumlanan etnisist, seksist vs. çoğulluk, kamunun temel, kendiliğinden ve içkin *ortaklık* özelliğinin gözardı edilmesine varmaktadır. Oysa, bu ortaklığın bir bilinci, bütün ayrımların ötesinde, belki de kimi durumlarda ortaya çıkabilmektedir (özellikle "toplu mekânlarda": meydanlar, sokaklar, rıhtımlar, iskeleler, duraklar, kahveler, parklar, stadlar gibi...).

5. Aslında, içkin olarak tanımlanan kamunun sürekli bir bilince ihtiyacı yoktur. Kamu, *işler*. Kamunun kendi haklarını bilmemesi, bu işleyiş durumunu bozamaz. Bir alan açıksa (duvar, parmaklık vs. ona ulaşılmasını engellemiyorsa), kamusal birey oraya girer, orasını kullanır. Kapalıysa, girmez (genellikle). Onu açacak olan, siyasi, idari mercidir. Açılma olanağının temelinde, buna izin veren hukuki bir belirlenim olması gerekir (mülkün kamuya ait olduğunun hukuki-yasal belirlenimi). Ama yasal olarak kamuya ait olup da sonradan bazı iktidar noktaları tarafından kapatılmış alanlar da vardır. Kamu, bu durumu bilmeyebilir. Ya da, bunu bilir ama iktidarın somut olduğu, hukukun da göstermelik olma izlenimini verdiği bir siyasi rejimde, bir şey yapamayacağını, elinin kolunun bağlı olduğunu da bilmektedir.

6. “Kamu” da, “hukuk” da bugün, burada, hepimiz için soyut ve “soğuk” terimlerdir. Oysa tanımladığımız anlamda kamu olgusu – işliyor olarak, içkin olarak *kamu* – canlılığın ta kendisidir. Kavramlaşmaya ihtiyacı yoktur. *Kamunun mekâna ihtiyacı vardır* – serbest dolaşıma, mekân çeşitliliğine, mekân güzelliğine. Kamusal alanları düzenleyen yasalar, bu ihtiyacı hesaba katmalıdır. Bir ölçüde katmıştır da. Oysa “kamuya ait mekânlar”, ya “resmî” destekli özel girişimciler tarafından ele geçirilip talan edilmekte, ya da “resmî mercilerin” bizzat kendileri tarafından acayip ve bayağı estetiklere göre “düzenlenmektedir” (genellikle). “Kamu” terimine bağlı soyutluğa ve soğukluğa, “kamusal mekânların” geneldeki çirkinliği eklenmektedir – insanın kamusal birey olma gerçekliğinden uzaklaşmasına bir neden daha oluşturarak.

(2001 İstanbul Bienali kapsamındaki bir toplu proje için yazılmış metnin kısaltılmış ve elden geçirilmiş versiyonu. İlk şekli “Rıhtım” başlığıyla “Madde ve Karanlık” kitabında yayımlanmıştır – Norgunk Yayınları, 2003.)

3. BÖLÜM: DEVRİM, DEMOKRASİ, FELSEFE

ÖNDEYİŞ: FELSEFİ SORU OLARAK DEVRİM

Ahmet Soysal

Marx'ın Feuerbach üstüne tezler'inin sonuncusu (11.), "Felsefeciler dünyayı ancak çeşitli tarzlarda yorumladılar, önemli olan onu değiştirmek" der. Bu ünlü tez, felsefenin sonunu bildirmekte; felsefeyi "yorum" olarak tanımlamakta; felsefenin sonunu, felsefeden daha önemli tuttuğu bir olguyla, "devrim" ile eklemlemektedir (bunu yaparken de devrimi, "dünyayı değiştirmek" etkinliğiyle özdeşleştirmektedir); bunlarla birlikte, etkinliğin (praksis'in) teori'ye ("yorum") göre üstünlüğünü tanımaktadır. Bu söz, felsefe ile devrim olgularını bir karşıtlık içinde ele alır. Ama bunu yaparken, devrimi de felsefenin sonuna bağlar: dünyanın felsefeciler tarafından yorumu dünyayı değiştirmez, ama dünyanın değişmesi de ancak bu yorumun belli bir sınıra (sona) erişmesinden sonra söz konusu olabilir demek ister bu tez.

Marx'ın çağından bugüne kadar devrimin yazgılarını biliyoruz. Bu yazgıların büyük umutlarla birlikte büyük acılar taşıdığını biliyoruz. Öyle ki, gerçeklere egemen liberal ideolojinin yönlendirmeleri

de eklendiğinde, artık devrimden söz etmek anakronik bir olgu gibi görünebilmektedir. Buna göre, devrim olsa olsa tarihçilerin işi, ya da bilinçsizlerin boş ve tehlikeli sevdâsıdır. Gerçi, çeşitli ülkelerde (örneğin Arap ülkelerinde) meydana gelen toplumsal hareketlere ve değişikliklere de “devrim” denilebilmektedir (bu kez egemen ideolojinin bu sözcüğe “olumlu” bir anlam yüklemesiyle), ama bu tanımlama marksist ve sosyalist tanımlama kadar sağlam değildir; Marx çağından bugüne devrim, özünde, tarihsel ve düşünsel anlamıyla marksist ve sosyalist anlamıyla özdeşleşmiş bulunmaktadır.

Bugün, 21. yüzyılın başlarında Devrim ile Felsefe sorunsalı kapsamında, devrimci Fransız düşünür Alain Badiou'nun çevresinde buluşmanın anlamı nedir? Bu soru bir çok soru barındırmakta. Öncelikle şu soruyu: Devrim işini felsefecilere sormak, Feuerbach üstüne tezler'in 11. sine göre bir geri adım değil midir? Bu durum, tez'deki felsefenin sonuna geldiği ve devrim olması için sonuna gelmesi gerektiği savını yok saymamakta mıdır? Başka deyişle, devrimin felsefe sorusu durumuna gelmesi, felsefenin sonunun yerine devrimin sonunun meydana geldiğini göstermez mi? Ama bu geri adım (ya da *régession*) ile ilgili soru, devrim konusunu tartışanların kimliği sorgulanarak dönüştürülebilir: Devrimi tartışan felsefeci için, bu tartışma ne ölçüde devrimci bir pratiktir? Felsefeci, Devrim tartışmasını devrimci bir pratik olarak mı, yoksa “sorumlu” bir aydınının “akademik” ya da “medyatik” bir uğraşı olarak mı görmektedir? İşte bu noktada, buna bağlı diğer soru ortaya çıkmaktadır: Devrimci bir düşünür nedir? Devrimci düşünür olarak Alain Badiou kimdir?

Burada Alain Badiou'nun biyografisini anlatacak değilim. Düşüncesini de özetlemem gerekmiyor. Bunlar için kaynaklar ortada. Vurgulamak istediğim Alain Badiou'nun sahici, samimi bir devrimci olduğu; Alain Badiou'nun özgün, cüretkâr bir düşünür olduğu. Bugün devrimci olmak da, varlık üstüne tez sahibi olmak da kolay

şeyler değil. Badiou hem devrimci, hem de varlık üstüne tezi olan bir düşünür, dolayısıyla daha işin başında felsefeyi sığ akademizme, politik tutumu da sıradan ve moda parolalara fedâ etmemiş biri. Alain Badiou, Marx'ın 11. tezini felsefeyi sürdürerek inkâr ederken, düşüncesini devrimci pratiğin düzlemine konumlandırarak bu inkârı da inkâr etmekte, düşünceyi devrimin hizmetine sunmaktadır. Badiou'ya göre, felsefenin sonu devrim pratiğine açılıyorsa, bu açılış da felsefenin sağladığı araçlarla düşünülmelidir; devrim pratiği, devrim düşüncesi ile eklemlenmelidir. Felsefe, ancak bunun pa-hasına sürdürülebilir.

Böylece, Badiou'nun yapıtı ve kişiliği düşünce dünyasında bir odak durumuna gelmiştir. Çeşitli ülkelerden, çeşitli dillerden düşünürler ve okurlar bu düşüncenin çekimi altına girmişlerdir. Badiou, günümüzün etkisi en yaygın ve en çok tartışılan düşünürleri arasındadır. Böyle olması hiçbir kolaylığa, tâvize bağı olmamıştır. Badiou, kendi göndermeleriyle kendi dilini konuşmaktadır. Bunların arasında felsefe tarihinin, marksizmin, matematiğin, şüirin, sanatın olması, düşüncesinin kapladığı alanı, bu alanın zorluğunu ve çekiciliğini ortaya koyar.

İstanbul'daki buluşma, Badiou'nun uluslararası çekimini, düşüncesinin açılımlarını, Türk aydınlarının ve öğrencilerinin düşünüre olan büyük ilgisini göstermiştir. Diğer katılımcılar, Badiou'yu tekrarlamak ya da yorumlamakla sınırlanmayarak, devrim, felsefe ve demokrasi sorunsallarını özgün açılardan ele almışlardır. İstanbul buluşmasının devrim düşüncesinin boş bir söz olmadığını, felsefenin de Marx'ın 11. tezinde belirtilen konumunu aşabileceğini göstermiş olduğunu belirtmeliyim.

KOMÜNİST FİKİR VE TERÖR

Alain Badiou

Komünist fikir, 19. yüzyılda dört farklı biçimde şiddetle ilişkilendirildi.

İlk olarak şiddet, devrim ana temasına eşlik ediyordu. Fakat devrim, en azından Fransız İhtilali'nden bu yana, sosyal bir grubun, bir sınıfın, başka bir grubun, başka bir sınıfın egemenliğini devirdiği şiddet eylemi olarak ele alındı. Devrime dair paylaşılan ortak imge, silahlı halkın, iktidarın binalarını ele geçirdiği meşru şiddet üzerinde yoğunlaşıyordu; ve bu geniş ölçüde hala da öyledir. Öyleyse "komünizm" sözcüğü, ayaklanmanın veya halk savaşının, yani dolayısıyla sömürgecilere ve onların polis ve askeri örgütlerine karşı uygulanan kolektif şiddetin, ideolojik ve politik bir meşrulaştırılması anlamında, "devrim" sözcüğünü de içine aldı.

İkinci olarak, komünist fikir ayrıca, yeni halk iktidarı tarafından, yönetimde olan eski sınıfların hayat verdiği karşı-devrim denemelerine karşı uygulanmış baskıya da eşlik etmiştir. Bu girişimler eski devlet örgütünden kalan şeye dayanıyordu. Bu yüzden Marx'ın kendisi de bir geçiş döneminin zorunlu olduğunu düşünmüştür, öyle ki

bu dönem boyunca yeni halk ve işçi iktidarı, baskıcıların devletlerini oluşturmuş olan örgütlerden geriye kalan ne varsa gerçekten yıkacaktır. O bu dönemi, "proleterya diktatörlüğü" olarak adlandırmıştır. Kuşkusuz onu kısa, ama "diktatörlük" sözcüğünün de belirttiği gibi sorgusuz sualsiz şiddetli bir dönem olarak ele alıyordu. Dolayısıyla "komünizm" sözcüğü ayrıca, yeni iktidar tarafından uygulanan yıkıcı şiddetin meşrulaştırılmasını da içine almış oldu.

Üçüncü olarak, komünist fikir, yalnızca devletin kökten bir değişimine değil ama toplumun bütününün kökten değişimine bağlı olan ve bu sefer uzun dönemler sürecektir farklı türden şiddetlere eşlik etti. Tarım alanında toprakların kolektif hale getirilmesi, merkezileştirilmiş sanayi gelişimi, yeni bir askeri örgütün oluşturulması, dini gericiğe karşı mücadele, yeni kültürel ve sanatsal biçimlerin yaratımı: tüm bu kolektif "yeni dünya"ya geçişler her seviyede güçlü çatışmalar getirdi. Bazen, özellikle de köylerde, hakiki iç savaşlara benzeyen, kitlesel ölçekte uygulanan zorlamalar biçiminde görülen, önemli şiddet gösterilerini kabullenmek gerekti. "Komünizm" çoğunlukla bir amacın adı oldu, öyle ki bu amaç doğrultusunda bu şiddetler kaçınılmaz olarak görülüyordu.

Dördüncü ve son olarak, Tarih'te tamamıyla yeni ve örneği olmayan bir toplumu doğurmak söz konusu olduğunda, tüm çatışma ve kararsızlıklar "iki yol arasındaki mücadele", proleter yol ve burjuva yol, veya komünist yol ve kapitalist yol arasındaki mücadele olarak biçimselleştirildi. Bu mücadele kuşkusuz toplumun bütün kesimlerine nüfuz ediyordu, ama bizzat komünist partilerin içini de kasıp kavuruyordu. Bu olgudan dolayı, iktidarın yeni biçimleri içinde birçok hesaplaşma vardı. "Komünizm" sözcüğü böylece, sabit ve birleşmiş bir grubun iktidarını korumasına bağlı şiddetleri ve dolayısıyla tasfiye adı altında, gerçek veya sözde rakiplerin süregelen bertaraf edilmesini de kapsar oldu.

Dolayısıyla, “komünizm” sözcüğünün şiddetin dörtlü bir anlamlandırılması içerisinde ele alındığını söyleyebiliriz: iktidarın ele geçirilmesine bağlı devrimci şiddet; eski iktidarın kalıntılarının yıkılışına bağlı diktatöryal şiddet; yeni toplumsal bağların az ya da çok zorla doğurulmasına bağlı dönüştürücü şiddet; parti ve devlet örgütündeki çatışmalara bağlı politik şiddet.

Şiddetin bu dört şekli, kuşkusuz, 19. ve 20. yüzyıllardaki devrimlerin somut tarihi içinde, tamamıyla birbirine karışmış, dolaşmış, neredeyse seçilemez hale gelmiştir. Bu Fransız Devrimi'nden beri doğrudur. Örneğin “Eylül katliamları” adıyla bildiğimiz korkunç tarihsel dilimi ele alalım: radikaller tarafından yönetilen bir halk kalabalığı, Paris hapishanelerindeki tutukluları katleder. Bu kanlı vahşet bir anlamda vahşi bir sivil savaş dönemini andırır. Bununla birlikte, katledilmiş insanlar hapishanede tutuklu olduklarından, devrimci iktidar, devrimci devlet de tehlike altındadır. Dahası, söz konusu iktidar, bu “kendiliğinden” trajedilerin yeniden meydana gelmesini engellemek için, baskıcı polisiye ve hukuki önlemlerin benzeri görülmemiş bir güçlendirilmesini bizzat üstlenecektir. Bu güçlendirme, beraberinde politikaya özgü tipik şiddetleri getirecektir, tıpkı Hébert'in, Danton'un ve karşılıklı hiziplerinin idamı gibi. Böylece Eylül katliamları, ihanet korkusunun hâkim olduğu bir tepkidir kuşkusuz, ancak devlet bunun sonuçlarına olduğu gibi nedenlerine de bulaşmıştır. Yani diyebiliriz ki, burada, diktatöryal şiddetle vahşi halk şiddeti birbirine karışmıştır, ancak devrimci iktidar, devrimci politika son sözü söylemeye çalışır.

Buna karşılık, egemen partilere ve komplolara içkin çatışmaların hâkim olduğu devrimci devletin şiddeti ilkin seçici olabilir ve ardından kontrolsüz kitle şiddetine dönüşebilir. 1936 ve 1939 yılları arasındaki büyük Stalinci terörü göz önünde bulundurduğumuz zaman oluşan his bu. Bu Terör, Stalin'in grubu ile Troçki, Zinovyev, Kame-

nev, Buharin ve bunun gibi daha başka tanınmış bolşevik liderler arasındaki hesaplaşmaları kamusal davalar biçiminde sahneye koyar. Ama tüm ülke çapında devasa bir tasfiyeye dönüşür, yani kamplarda kurşuna dizilmiş veya ölmüş yüzbinlerce insan söz konusudur. Bu benzeri görülmemiş tasfiye sonunda bunları örgütleyenlerin çoğunu da götürür, özellikle baskıcı örgütün lideri Zezhov'u. Bu defa, merkezi devlet dördüncü türden baskıcı bir süreç (merkezi örgüt içindeki çatışmalara bağlı politik bir şiddet) başlatmış gibidir, ki o da büyük ölçüde kör bir genel tasfiyeye dönüşerek, sonunda iç savaş tipinde vahşi bir imha hareketi biçimini alır.

Bununla birlikte, bir yanda, sınıf intikamlarına, sivil toplumdaki yeni güç ilişkisinin zalim simgelerine benzeyen kendiliğinden halk şiddetleri ile diğer yanda, yeni iktidarın liderleri tarafından bilinçli şekilde tartışılan ve örgütlenen ve hem politik yapıya hem de toplumun tamamına tesir eden devlet şiddeti arasındaki ayrımı da korumak gerekir. Kaldı ki, bu şiddetlerden ilki [halk şiddetleri] ne kadar barbar olursa olsun, Robespierre'den Stalin'e, en başından beri devrimlerin değerini düşürmek için hayli etkili argümanlar şeklinde kullanılanların ikinciler [devlet şiddeti] olduğunu da belirtelim.

O halde "Terör"ü, yeni iktidarın şiddetleriyle olduğu kadar yaygınlığıyla da olağandışılık gösteren polisiye ve hukuki önlemler aldığı devrimci süreçler zamanı/dönemi olarak adlandırabiliriz. Ve şu sorunla yüzleşelim: gerçek Tarih'te, komünist Fikir ile Terör arasında zorunlu bir bağ var mıdır?

Gayet iyi bildiğimiz gibi bu nokta önemlidir. Çağdaş anti-komünist propaganda neredeyse bütünüyle buna dayanır. Halk arasındaki anlamıyla, "totalitarizm" kategorisi tam da, Terör'ü, dile düşmüş ilkesi komünizm olan devrimlerin mecburi sonucu olarak niteler. Altta yatan argüman şudur: eşitlikçi bir toplumun inşası o kadar az doğal bir girişimdir, insani hayvanın tüm içgüdülerine o kadar zıttır

ki, bu yönde ancak hiç duyulmamış bir şiddet pahasına ilerlenebilir. Aslında, bu propagandanın felsefesi Aristoteles'e kadar gider. Aristoteles, Doğa'da, şiddetli hareketler ile doğal hareketler arasında ayrım yapıyordu. Liberal propaganda bu ayrımı ekonomiye, politikaya ve tarihe genişletir. İnsan toplumları söz konusu olduğunda, doğal hareketler ile şiddetli hareketleri birbirinden ayırır. Kaynakların ve zenginliklerin özel mülk haline gelmesi, rekabet, nihayet kapitalizm, doğal fenomenlerdir, bireylerin doğasının esnek ve uzun ömürlü sonuçlarıdır. Disipline olmuş toplu eylem, özel mülkiyetin yürürlükten kaldırılması, merkezi bir ekonominin inşası, bunlar salt ideolojik süreçlerdir, insanlara ancak en aşırı şiddetle dayatılabilecek soyutlamalardır. Ve bu şiddet yalnızca, adeta toplumun gerçek doğasından kurtulmuş bir devlet bizzat kendisi onu benimsediği için var olabilir, bu devlet yalnızca her türlü "doğal" toplumsal hareketten mutlak surette kopmakla kalmaz, "akla uygun" her hukuki normdan da ayrılmıştır, "totaliter" diye tabir edilen bu devlet işte tam da ancak Terör'le ayakta durur.

Bu argüman üzerine açıkça konuşmamız gerek. Fakat, bu argümana karşı komünist Fikrin uygunluğunu/yerindeliğini ve ondan talep edilen politik süreçlerin önemini koruyacak dört yol olduğunu biliyoruz:

Ya baskının şiddeti ve yaygınlığı öylece reddedilir, bir Terör'ün varlığının ta kendisini reddedilir.

Ya ilke olarak varoluşu kabul edilir ve yaygınlığı ve zorunluluğu üstlenilir.

Ya Terör'ün yok olmuş koşullara yönelik var olmuş olduğu, ve komünist fikir ile artık organik bir bağı bulunmadığı düşünülür.

Ya da son olarak, Terör'ün varoluşunun, komünist politikanın bir sapmasını, pratik bir başıboşluğunu işaret ettiği ve bundan kaçınıla-

bileceği, daha da kuvvetli bir nedenle kaçınılması da gerektiği düşünülür.

Kısacası: ya Terör rakiplerin bir icadıdır. Ya Fikrin zaferi için ödemesi gereken bedeldir. Ya bir çeşit olgunlaşmamış devrim tarafından doğrulanmıştır, ama bu artık gündemde değildir. Ya da komünist Fikrin politik süreciyle hiçbir zorunlu bağı yoktur, ne ilke olarak, ne de hal ve koşullara göre.

Sosyalist devletlerin ve özellikle de SSBC'nin varolduğu bütün dönem boyunca, bu ilk iki tez karşı karşıya gelmişlerdir. Anti-komünist propaganda, Atlantik ittifakı ülkelerinde, Stalinci baskı yöntemleri üzerine bilinenleri hayli kullanmıştır. Bu propaganda, otuzlu yıllardaki Sovyet iktidarını, eski Bolşevik himayesini tasfiye etmeye yaran Moskova davalarıyla bir tutmuştur. Ellili yıllarda ise, Siberya'da çalışma kamplarının varlığını öne sürmüştür. Komünist partiler, kendi paylarına, her şeyi toptan reddettiler. Ve ölüm cezaları bariz olduğu zaman da (davaların durumu öyle oldu), tereddüt etmeden, yabancılara satılmış bir avuç hain ve ajanın söz konusu olduğunu tekrarladılar.

SSCB'de Komünist Parti'nin 20. kongresinde Kruşçev'in sunduğu rapor ile, ellilerin sonundan itibaren bambaşka bir süreç başlar. Bir yandan, Stalinci dönemle bağları koparmaya girişmek adına, Sovyet liderler otuzlu yıllardaki Terör'ü kabul ederler, ama kitlesel boyutunu tanımadan. Öte yandan, Batı'daki demokratik propaganda yavaş yavaş, Terör'ün, gerçek temeli olmayan bir ütopya için ödemesi gereken ölçsüz bir bedel olarak komünist vizyona içkin bir zorunluluk olduğu temasını oluşturur.

Dikkate değer olan şu ki, özellikle 20. yüzyılın son yirmi yılından itibaren, Fransa'da "yeni filozoflar" hizbinin teşvikiyle, bu batı yorumu gerçekte uzlaşımsal hale gelir. "Gerçek sosyalizm" in erimesine tanık oluruz, varılan nokta bildiğimiz gibi devlet kapitalizminin bir

çeşitlemesine teslim olmuş bir Rusya ve, halen “komünist” olarak adlandırılan bir partinin çelişkili yönetimi altında, 19. yüzyıl İngiltere’sine çok yakın, vahşi bir kapitalizm geliştiren bir Çin’dir. En hoyrat kapitalizmin etrafında dönen dünya çapındaki bir nevi amaç birliğine katılan bu iki ülkenin, Terör’ün tespiti üzerine kurulmuş anti-komünist propagandayı yadsınmak için hiçbir doğrudan nedeni yoktur. Dolayısıyla, “anti-totaliter” denilen ve Terör’ü, komünist Fikrin iktidara gelmesinin kaçınılmaz bir sonucu olarak ele alan tezin devletler nezdinde artık rakibi yoktur, ki hiçbiri de artık bu Fikri savunmaz. Sanki epey hızlı şekilde, kesin biçimde Terör’le bağdaştırılan komünist Fikir, artık tarihsel evrende ölü bir gezegenden başka bir şey değilmiş gibi.

Bence hakikat hiç de, Terör’ün açığa çıkmasının (mesela Soljenitsin’in kitapları) komünist Fikri ölüme sürüklemiş olması değildir. Tam tersine, bu Fikir ile Terör arasında zorunlu bir bağ olduğu gerekçesi etrafında anti-totaliter uzlaşımı mümkün kılmış olan şey, komünist Fikrin sürekli zayıflamasıdır. Komünist Fikrin bu geçici çıkmazının kilit anı, Çin’deki kültürel devrimin başarısız olmasıydı, ki bu devrim, öğrenci ve işçi gençliğinin genel seferberliğiyle, komünist Fikri parti ve devletin dışında canlandırmayı denemişti. Devlet düzeninin Teng Tsiao Ping yönetimi altında yeniden tesis edilmesi, Fikrin varolduğu bütün bir tarihsel dilimin sonunu getirdi, buna Parti-Devlet dönemi adı verilebilir.

Bugün temel konu Terör’ün ve olağanüstü şiddetinin gerçekliğini göstermek değil. Bu konu üzerine takdire şayan ve su götürmez çalışmalar var, ilk sıraya Getty ve Naumov’un büyük kitabını koyacağım: *The Road of Terror, Stalin and the Self-Destruction of the Bolsheviks (1932-1939)* [*Terör yolu, Stalin ve Bolşeviklerin Öz-yıkımı (1932-1939)*]. Konu, Terör’ün bütün sorumluluğunu komünist Fikre yükleyen ve uzlaşımsal hale gelmiş tezi incelemek, ve muhtemelen eleştirmek veya yıkmaktır.

Aslında şu düşünce hareketini öneriyorum: 1. tez ve 2. tez arasındaki tartışmayı 3. ve 4. tez arasındaki tartışmayla değiştirmek. Başka bir deyişle: burjuva tepkisi tarafında, komünist Fikrin suçlu olduğunun söylendiği ve komünistler tarafındaysa Terör'ün bütün varlığının reddedildiği bir ilk tarihsel dönemden sonra. Anti-totalitarizmin, ütöpik ve ölümcül komünist Fikir ile devlet Terörü arasında organik bir bağ olduğunu öne sürdüğü ikinci bir tarihsel dilimden sonra. Aynı anda şu dört şeyi söyleyeceğimiz üçüncü bir tarihsel dilim açmak gerekir: 1. Kapitalizmin sınır tanımayan barbarlığına karşı komünist Fikrin mutlak gerekliliği; 2. Bu Fikri bir devlet içinde ilk cisimleştirme girişiminin gerçekten de terörist karakteri; 3. Bu Terör'ün durum ve koşullara bağlı kökeni; 4. Tam olarak terörist karşıtlıkların kökten bir sınırlandırılmasına yönelmiş Komünist fikrin politik bir serpilmesinin olanağı.

Bütün meselenin çekirdeği bence şu: eğer devrimci olay, çok çeşitli biçimler altında, komünist fikrin tüm politik cisimleşmelerinin kökeninde yer alıyorsa da, onun *ne kuralı ne de modelidir*. Terörün, *gerçekte, devletin imkanlarıyla sürdürülen ayaklanma ve savaş olduğunu* düşünüyorum. Ve onun çevresinde dolanmak zorunda kalmış olsa da, komünist Fikrin politikası ayaklanmaya veya savaşa indirgenemez, hiçbir zaman da indirgenmemelidir. Çünkü onun gerçek özünün, inşa ettiği yeni politika zamanının kökeninin ana yönelimi, bir düşmanın yok edilişi değil, zıtlıkların halkın bağında olumlu çözümlenişidir, yeni bir kolektif biçimlendirmenin politik inşasıdır.

Bu noktayı oturtmak için, doğal olarak Terör'e ilişkin son iki hipotezden yeniden yola çıkmamız gerekir. Bugün uzlaşım sal hale gelmiş anti-komünist propaganda tarafından verilen rakamlar çoğunlukla abartılı olsa bile, Stalin terörünün şiddetini ve yaygınlığını bütünüyle kabul ediyoruz. Bunun, komünist Fikir'den esinlenmiş bir iktidarın, sosyalist devletlerin iktidarının Tarih'te benzeri görülmemiş bir

şekilde yerleştirilmesine girişildiği durum ve koşullara bağlı olduğunu düşünüyoruz. Bu durum ve koşullar, her yerde, emperyalistler arasındaki savaşların dünya çapındaki kasaplıkları, çetin iç savaşlar, karşı-devrimci komplolara verilen yabancı destek olmuştur. En iyilerinin çok erkenden fırtınada kaybolduğu deneyimli ve stoacı politik kadroların süregelen kıtlığı söz konusuydu. Tüm bunlar, üstbenselel buyruktan ve kronik kaygıdan oluşan politik bir öznellik yarattı. Belirsizlik, cehalet, ihanet korkusu, artık liderlerin kararlarını aldıkları ortam olduğunu bildiğimiz şey içinde belirleyicidir. Bu öznellik de, eylemin başlıca ilkesine her çelişkiye sanki karşıtı, sanki ölümcül bir tehlike arz ediyormuş gibi muamele edilmesine yol açtı. İç savaşta edilen sizden olmayan herkesi öldürme alışkanlığı, sürekli kendini dayatabilmeyi başardığına şaşırın sosyalist bir devlete de musallat olmuştur.

Tüm bunlar, komünist Fikrin kendisiyle değil, ama ilk tarihsel deneyiminin kendine has süreciyle ilgilidir. Bugün her şeyi yeniden ele almalıyız, bu deneyimin olası bilançosuyla donanmış olarak. Komünist Fikir ile devlet terörü arasında ilkesel hiçbir ilişki olmadığını savunmak durumundayız. Belki de beni eleştireceklerdir, ama bu noktada şöyle bir karşılaştırma yapmaya yelteneceğim: Hristiyan Fikri ilkesel olarak Engizisyona mı bağlıydı? Yoksa ilkesel olarak daha çok Saint François D'Assise'in görüşüne mi bağlı? Bu noktada ancak fikrin gerçek bir öznelleşmesi dahilinde bir sonuca varabiliriz. Yine de, vizyonu savaş tarafından biçimlendirilmiş bir örgüt olan terörist Parti-devlet biçimi altındaki komünist Fikrin koşullara bağlı yazgısından ancak, bu Fikri bugünün durum ve koşulları içinde yeniden açarak kopabiliriz.

Bununla birlikte, bu girişim için tarihsel bir dayanak noktası vardır, ben de bunu dillendirmek isterim. Bu dayanak Sovyet deneyimi ile Çin deneyimi arasındaki çarpıcı farklılıklardır, oysa bu aynı iki paradigmada da parti-devlet vardır.

İki deneyimin de ortak özellikleri aşıkardır: her iki durumda da, devrimci zafer henüz geniş ölçüde kırsal olan ve endüstrileşmenin daha yeni başladığı devasa bir ülkede vuku buldu. Bu zafer dünya çapındaki bir savaşın koşullarında kazanıldı. Zira bu savaş gerici devleti ciddi ölçüde zayıflatmıştı. Yine her iki durumda da, sürecin yönü, disiplinli ve önemli askeri güçlere bağlı komünist bir parti tarafından üstlenilmişti. Yine iki durumda da, partinin ve dolayısıyla da bütün sürecin yönü, diyalektik materyalizmin ve Marksizmin mirasıyla eğitilmiş aydınlardan oluşuyordu.

Ama aralarındaki farkları da azımsamamak gerekir. İlk olarak, Bolşeviklerin etkin temeli fabrika işçilerinden ve resmi askeri örgütten kopmuş askerlerden oluşuyordu, oysa Çin partisinin etkin temeli kuşkusuz işçileri kapsıyordu ama köylüler geniş ölçüde hâkimdi, özellikle de askeri örgüte, yani Mao'nun Kızıl Ordu'suna, ki Mao bu konuda çarpıcı bir şekilde Kızıl Ordu'nun "devrimin politik görevlerini üstlendiğini" söylüyordu. İkinci olarak, devrimin zaferi Rusya'da, başkentte ve büyük şehirlerde yoğunlaşmış kısa bir isyan biçimini aldı. Bunu, yabancı askeri güçlerin müdahalesiyle taşra kentlerinde korkunç ve anarşik bir iç savaş takip etti. Çin'de ise, Sovyetik modeli örnek alan şehir isyanları, kanlı biçimde başarısız oldu. Sonra Japon istilası koşullarında, sırtını, yeni iktidar ve örgütlenme biçimlerinin denendiği uzak taşra bölgelerindeki kalelere dayamış çok uzun bir halk savaşı dönemi oldu. Ancak nihayetinde, köylerdeki büyük muharebelerle gerçekleştirilen klasik bir kısa savaş, gerici partinin askeri ve idari örgütünü devirmeyi başardı.

Beni özellikle etkileyen şey, iktidarla karşıt olarak yüz yüze gelme ile politik deneyleme arasındaki ilişkinin iki deneyimde aynı olması ve bu farkın temel ölçütünün süre olmasıdır. Aslında, Sovyet devriminin ayırt edici özelliği, tüm problemlerin acil olduğu ve bu aciliyetin her alanda şiddetli ve kökten kararlar gerektirdiği şeklin-

deki kanaatti. Başkaldırı ve iç savaşın acımasızlığı politik zamana egemen olur, hatta devrimci devlet artık doğrudan tehdit altında olmadığı zaman bile. Fakat öte yandan Çin devrimi “uzatılmış savaş” kavramına bağlıdır. Her şey süreçtir, yoksa devletin silahla birden yıkılması değil. En önemli saptama, uzun bir zamana yayılmış eğilimlerin saptanmasıdır. Ve özellikle de, karşıtlık tam olarak hesaplanmalıdır. Halk savaşında güçlerin korunması, zafere ulaşan ama yararsız saldırılara tercih edilecektir. Ve güçlerin bu korunması, eğer rakip baskı fazla kuvvetliyse, aynı zamanda devingen de olmak zorundadır. Bu noktada, bence, stratejik bir vizyon var elimizde: olay yeni bir olanak yaratır, yoksa bu olanağın gerçek oluşumu (*devenir*) için bir model değil. Başlangıçta pek tabii aciliyet ve şiddet olabilir, ama bu sarsıntıdan ileri gelen güçlerin yasası, tam tersine, bir tür devingen sabırdır, uzun vadeli bir gelişimdir ve bu gelişim alanı değiştirmeye mecbur bırakabilir, ama başkaldırıya dair bir aciliyetin ya da çığırından çıkmış şiddetlerin mutlak egemenliğini yeniden başlatmadan.

Ama, gerici hakimiyetlere benzemeyen güçlerin korunması, politikada, hangi biçimi alır? Bu problemi çözebilecek olan şey, kesinlikle Terör değildir. Kuşkusuz, terör belli tipte bir birlik dayatır, ama bu zayıf bir birliktir, korkunun ve pasifliğin bir birliğidir. Güçlerini ve dolayısıyla bu güçlerin birliğini korumak, son tahlilde daima ilgili politik cephede iç meseleleri çözmektir. *Ve deneyimin gösterdiği şey şudur: uzun vadede, ne düşmanlara karşı yürütülen askeri ya da polisiye model üzerinden karşıt eylem, ne de kendi cepheniz içinde Terör, kendi politik varoloşunuzun neden olduğu problemleri çözebilir.* Bu problemler, Mao'nun “çelişkilerin halkın bağrında doğru çözülmesi” diye adlandırdığı şeye bağlı yöntemlerle alakalıdır. Ve o tüm yaşamı boyunca, bu yöntemlerin karşıt çelişkileri ilgilendiren yöntemlerden kesinlikle farklı olduğu konusunda ısrar etmiştir.

Burada komünist tipte politikanın, politik problemlere çözümler aranması olduğunu savunmak asli önemdedir. Komünist tipte politika içkin bir faaliyettir, paylaşılan bir Fikir altında icra edilen bir faaliyettir, yoksa, ekonomi ya da devletin hukuki biçimciliği gibi dış zorlamalar tarafından belirlenmiş bir faaliyet değil. Fakat nihayetinde, her politik problem, kolektif olarak anın ya da durumun asli sorunu olarak tanımlanan bir soruna yönelik bir birlik problemine indirgenebilir.

Düşmana karşı kazanılan bir zafer bile, galiplere ait olan öznel birliğe dayanır. Çatışkaların muzaffer bir sağaltımının anahtarı, uzun vadede çelişkilerin halkın bağrında doğru çözümlenmesinde yatar –bu aynı zamanda, geçerken söyleyelim, demokrasinin gerçek tanımıdır.

Terör, sadece devlet zorunun, devrim döneminde halkın birliğini ezen tehditler ölçüsünde olduğunu doğrular. Bu fikir, tehlike çok büyük ve ihanet yayılmış olduğu zaman, pek çok insanın öznel desteğini doğal olarak kazanır. Ama, Terör'ün asla bir problemin çözümü olmadığını görmek gerekir, *çünkü çözüm problemin giderilmesidir*. Terör her zaman Fikirten uzaktır, çünkü Fikir ile durumun sınırında yer alan politik bir problemin tartışılmasının yerine, problemle beraber, Fikirle kurulan kolektif ilişkiyi de yutan durumun hoyratça zorlanmasını/hızlandırılmasını koyar. Terör, “güçler ilişkisi” diye adlandırdığı şeyi görünüşte yerinden oynatarak, bu şeyin zeminini kaydırarak, aynı zamanda problemin verilerini de yerinden oynatacağını ve çözümünü mümkün kılacağını düşünür. Ama nihayetinde, güç ve zor yoluyla ortadan kaldırılan her problem, hatta hainlerin varoluşu problemi bile, mutlaka geri dönecektir. Sadece görünüşte çözümlere alışmış olan devlet personelinin kendisi, dışarıya sürmüş olduğu Fikre ihaneti içeride yeniden üretecektir. Bunun nedeni şudur: Fikir, durumun ona çıkardığı problemler içinde kalmak yerine, bu problemlerin terör yoluyla yok edilmesini meşrulaştırmaya ya-

radığı zaman, bir anlamda, bizzat fikrin kendisine cepheden yapılan itirazlar tarafından düşürüldüğü durumdan çok daha fazla zayıflar.

O zaman her şeyin, teröre dayalı kestirme yoldan elden geldiğince sakınmak için problemlerin biçimlendirilmesine ve çözümlenmelerine gerekli zamanı verme kapasitesinde yattığı gayet iyi görülüyor. Geçen yüzyılın devrimlerinin verdiği ana ders şu şekilde ifade edilebilir: Komünist fikrin politik zamanı asla tahakkümün ve onun aciliyetlerinin yerleşik zamanıyla rekabete girmemelidir. Hasımla rekabete girmek her zaman güç görünüşüne götürür, gerçek güce değil. Zira komünist fikir kapitalizm ile rekabet içinde değildir, onunla mutlak surette dissimetrik bir ilişkiye girer. Bu fikrin hayata geçirilmesinin dramatik koşullarının göstermiş olduğu gibi, Sovyetik beş yıllık planlar ve Mao'nun "ileri doğru büyük sıçramalar"ı zorlanmış kurulumlardı/yapılandı. "Beş yılda İngiltere'yi yakalamak" yollu sözler bir zorlama gerektiriyordu, fikrin doğasının bir bozuluşunu ve sonuç olarak Terör zorunluluğunu. Çelişkilerin halkın bağrında doğru çözümlenmelerinin zamanına özgü, demokratik ya da halkçıl, zorunlu bir ağırlık, bir yavaşlık vardır. İşte bu yüzden, sosyalist fabrikalarda ağır ağır ya da bazen az çalışılmasının, aynı bugün de Küba'da olduğu gibi, kendinde hiçbir felaket tarafı yoktur. Bu olsa olsa Sermaye dünyası için bir itirazdı, itirazdır. Artı değerle, yani oligarşinin çıkarlarıyla ilişkileneşine göre ölçülen çalışma zamanı ile insanların hayatının ne olması gerektiğine dair yeni bir vizyonla uyum aramasına göre ölçülen çalışma zamanı aynı değildir. Komünistler için hiçbir şey zamanlarının Sermaye'nin zamanına benzemediğini doğrulamaktan daha asli değildir.

Tamamlamak için şunu söyleyebiliriz: Komünist fikrin bir sonucu olmak bir yana, Terör aslında rakip tarafından büyülenmekten, onunla mimetik bir rekabete girmekten ileri gelir. Ve bunun ikili bir etkisi vardır.

Öncelikle, düşmanla askeri olarak –saldırı ya da savaş– yüz yüze gelmenin koşullarını –ki bu koşullar özgürleştirici olayın koşullarıdır– Fikrin gücü altında yeni kolektif bir düzenin olumlayıcı inşasının koşullarıyla karıştırır, bu ikisini bir tutar. Terörün, olay ile olayın sonuçları arasındaki özdeşliğin bir etkisi/sonucu olduğu söylenebilir, bu sonuçlar bir hakikat sürecinin tüm gerçeğidir, gerçek ise öznel bir beden/gövde tarafından yönlendirilir. Kısacası, Terörün, devlet içinde, olay ile Özne arasındaki kaynaşma (füzyon) olduğu söylenmelidir.

İkinci olarak, kapitalizmle rekabetin sonucu, Fikrin ta kendisinin, bir tür paradoksal şiddet adına, yavaş yavaş terk edilmesidir; bu paradoksal şiddet, tam da aynı sonuçları elde *etmemek* için gereken tüm koşullar arzu edilmişken ve kısmen bu koşullar yaratılmışken, aynı sonuçları almak istemekten ibarettir. Bu şiddet özellikle özgürleşmenin kendine özgü zamanını tahrip eder; söz konusu bu özgürleşme zamanı ise, ticari kârın ve çıkarın döngüsel yaşamının değil, insanlığın yaşamının ölçeğindedir. Nihayet, Gorbaçov ya da Çin'in şimdiki yöneticileri gibi insanların ortaya çıktığı görülür, oysa bu insanların tek amacı uluslararası kapitalist oligarşiyi temsil eden küçük bir grup içinde kabul görmektir. Sözde rakipleri tarafından her pahasına *tanınmak* isteyen insanlardır bunlar. Bu insanlar için Fikrin artık hiçbir anlamı yoktur. Bu insanlar için her farklılığın amacı aynılıkta/kimlikte bir iktidar kazanmak olmuş olacaktır. O zaman, Terör'ün sonunun ancak redde vardığını fark ederiz, bunun nedeni tam da terörün güçlerin korunmasına ve bu güçlerin kaydırılmasına izin vermemiş olması, zamanın aslını, tıpkı her politika düşüncesinin yapması gerektiği gibi, bu korumaya hasretmemiş olmasıdır. Çünkü terör, dal budak salmış yerel ve merkezi iktidarların, etkili müzakerelerin (*deliberations*) icrasında halkı sürekli *politize etmedi*. Sadece Kültürel devrim sırasında çoğul olarak “iktidarı ele geçirmeler” hareketi, ya da,

68 Mayısında olduğu gibi bugün Mısır ve Wall Street'te de "işgaller" hareketi hem kendi yerlerini hem de kendi zamanlarını yaratan bu politizasyonun taslaklarını temsil eder.

Komünist fikrin yeniden başlaması –ki yeni başlayan yüzyılın görevi budur– öyle bir başlangıç olacak ki devrimci aciliyetin yerini Kant'ın anladığı anlamda onun [devrimin] estetiği diye adlandırılacak şey alacak: var olanın, şiddetli de olsa, bir dönüşümü değil yaratmak istediğimiz. Aksine istediğimiz, var olan her şeyin adeta yeni bir uzam'a, yeni boyutlara bükülmesi. Fikir için onda eksik olanı bulacağız, bu eksiğin hem nedeni hem de onun için ödenen bedel Terör'ün kör sabırsızlığı oldu: [Fikirde eksik olan ise,] hem kendi yerlerinin hem de kendi zamanının mutlak bağımsızlığıdır.

Fransızcadan Çeviren: Murat Erşen

Alain Badiou bu metni ilk kez
2011 Aralık'ta Monokl'un düzenlediği
Devrim, Demokrasi, Felsefe
konferansında sunmuştur.

DEVLET DEVRİMCİSİ FÜGÜRÜ: EŞİTLİK VE TERÖR

Alain Badiou

Çin komünistleri tarafından iktidarın ele geçirilmesinden on yıl sonra, 1958-59 yıllarında, Parti içinde ülkenin oluşumu, sosyalist ekonomi, komünizme geçiş üzerine çetin tartışmalar başlar. Bu tartışmaların sonu birkaç yıl içinde Kültür Devrimi'nin yarattığı kargaşalara varır.

O dönemde Mao Zedung'un çalışması içinde, sanki yeni bir yol bulmak için, otuzlu yılların S.S.C.B'sinin ortaklaştırmacılığının (*collectivisation*) bilançosuna geri dönmek gerekiyormuş gibi, Stalin eleştirisinin çok önemli bir yer tutması kesinlikle çarpıcıdır.

Otuz ila ellili yılların Stalin'i ile altmışlı yılların eşliğindeki Mao arasındaki bu karşılaşmanın ta ayrıntılarına kadar sonsuzca eski bir çekişmeyi anımsatması ise daha da çarpıcıdır: M.Ö. 81'de, Wou İmparatoru'nun Çin'inde Konfüçyüsçü muhafazakârlar ile yasacılar arasındaki bu çekişme (açıkça bir Konfüçyüsçü tarafından kaleme alınan) büyük bir Çin klasiği olan *Tuz ve Demir Üzerine Tartışma*'da aktarılır.

Gönderme hemen çağdaş Çin'in devrimci tarihine eklenir çün-

kü, 1973'te, hem Lin Piao'yu -parti önde geleni, Kültür Devrimi'nin liderlerinden, bir dönem Mao'nun atanmış halefi, muhtemelen 1971'de suikaste uğradı- hem de Konfüçyüs'ü kınayan bir kampanya başladı, bunun için yasadılardan destek alındı ve *Tuz ve Demir Üzerine Tartışma*'nın yeni bir okuması önerildi, bunun itici gücü "Lin Piao ile Konfüçyüs[ün] aynı tepenin porsukları"¹ olmasıydı.

Bu *Tartışma* şaşırtıcı bir metindir, içinde, genç imparator Tchao karşısında, Büyük Sekreter (yasacı), (Konfüsyüsçü) okumuşların, yasaların işlevinden başlayıp, tuz ve demir ticaretinde kamu tekeline de değinerek, dış politikanın zorlamalarına kadar devlet politikasının tüm ana konuları hakkındaki itirazlarına maruz kalır.

Bugün şunlar arasında dolaşma olanağımız vardır :

- İki bin yıl öncesinin tarihini taşıyan politik toplantının bir açıklaması.
- S.S.C.B'de *sosyalizmin ekonomik problemleri* başlıklı metinde Stalin, ellili yılların en başında, daimi yönelimlerini doğrular.
- Mao'nun Stalin'in metni üzerine iki dizi değerlendirmesi: Kasım 1953 tarihli bir konuşma ve 1959 tarihinde sayfa kenarlarına alınmış notlar.
- Yetmişli yılların başında Kültür Devrimi'nin beklenmedik sıçrayışları.

Bu dolanma tarihsel ve kültürel devasa farklılıkları kat eder. Ayrık dünyaları, ölçüştürülemez görünüşleri, farklı mantıkları arşınlarız.

Merkezileşmesini deneyimleyen Çin İmparatorluğu, savaş sonrası Stalin ve "ileri doğru büyük sıçrama"nın, sonra da kızıl muhafızların ve Büyük Proleter Kültür Devrimi'nin Mao'su arasında ortak olan ne

¹ Badiou, seçim kampanyası sırasında her ikisi de Tony Blair'e övgüler düzen Nicolas Sarkozy ile Ségolène Royal'i de Çin'e özgü bu karşılaştırmayı kullanarak porsuklar "blaireaux" diye adlandırmıştır (ç.n.).

vardır ? Açıkça değişmez olan bir tür devlet politikası matrisi hariç, hiçbir şey; bu enlemesine kamusal hakikat şu şekilde ifade edilebilir: devletin gerçekten politik bir idaresi ekonomik yasaları iradi temsil-lere tabi kular, yani eşitlik için mücadele ve insanlara yönelik olarak güven ve terörü bir araya getirir.

İradenin, eşitliğin, güvenin ve terörün bu içkin eklemlenişini, ya-sacıların ve sonra da Mao'nun önermelerinde okuyoruz. Buna Kon-füçyüsçülerin ve sonra da Stalin'in, eşitsizliği oluşun nesnel yasaları içine sokan önermelerinde karşı çıkılır.

Bundan çıkan sonuç şudur ki bu eklemlenme devlet problemine ilişkin değişmez bir Fikir'dir. Bu fikir devletin politikaya (geniş an-lamda "devrimci" vizyona) bağlanmasını gözler önüne serer. Fikir, politikayı gerçekliğe ilişkin devlet yasalarına, yani devlet kararlarının edilgen ya da muhafazakar vizyonuna bağımlı kılan idari/işletmeci ilkeye karşı koyar.

Ama, daha asli olarak, tüm bu devasa zamansal köprü içinde şu görülür: Devlet kararının mantığı ile karşılaştırılan düşüncenin so-nuçlardan hareketle akıl yürütmesi gerekir ve böylece, bu düşünce, muhafazakar figürden kopan öznel bir figürü tasvir eder.

Sonuçlar yoluyla argüman, değişmezliği devrimci bir devlet viz-yonunu yapılandıran dört noktamn (irade, eşitlik, güven, terör) her birinde geçerlidir. Bunu politik irade ve güven ilkesine ilişkin olarak gösterelim.

Konfüçyüsçü okumuşlar açıkça beyan eder ki, "yasalar ve adetler geçerliliklerini yitirirse, onları tekrar tesis etmek gerekir [...] onları değiştirmek ne işe yarar?" Yeniden tesisi ya da yeniden canlandırma-yı savunan bu öznelliğe karşı, başbakanın Sekreteri (yasacı) ideolo-jik bir kopuşun olumlu maddi sonuçlarını öne sürer:

"Hiçbir şey değiştirmeden Antik çağı körü körüne izlemek ve bun-

larda hiç bir dönüşüm yapmadan atalarımızın kurumlarını devam ettirmek gerekseydi, kültür asla antik köylülüğü düzeltemezdi ve hala tahtirevanlarda olurduk.”

Yine de, Mao Stalin’in nesnelciliğine karşı cephe alır. Stalin’in “yalnızca tekniği ve kadroları iste[diğini]” ve sadece “yasaların bilgisini” ele aldığını savunur. Ne “kendimizi nasıl bu yasaların efendisi kılacağımızı” gösterir ne de “partinin ve kitlelerin öznel etkinliğine yeterince ışık düşürür”. Aslında, Mao, Stalin’de iradenin hakiki bir politikadan arındırılmasını kınar:

“Tüm bunlar üst yapıya ilişkindir, yani ideolojiye. Stalin yalnızca politikadan söz eder; politikayı ele almaz.”

Fakat, bu politikadan arındırmayla en uzak sonuçlarına göre yüzleşmek gerekir: sosyalist devletin tek meşru dayanağı olan komünizme geçiş. Politik kopuş olmadan, “eski kuralları ve eski sistemleri” yürürlükten kaldırmadan, komünizme geçiş aldatıcıdır. Mao’nun yinelediği gibi, ki bu anahtar bir formül: “Komünist hareket yoksa, komünizme geçiş olanaksızdır.”

Politikada devletin nesnel eylemsizliğini bir tek yakasını sonuçlarından kurtaramayan bir istenç ortaya çıkarabilir. Riski yadsıyarak, Stalin “kapitalizmden sosyalizme ve sosyalizmden komünizme götüren doğru yöntemi ve doğru yolu bulamamıştır.”

Aslında, eğer Stalin “öznel etkinliği (aktivizm)” ya da –aynı şey olan– “komünist hareketi” istemiyorsa, henüz köylü olan halkın büyük bir kitlesine karşı duyulan sistematik itimatsızlıktandır bu. Mao bunu hiç durmadan tekrarlar: Stalin’in yazılarında, “köylülere karşı büyük bir güvensizlik seçeriz”. Stalinci anlayış, “devlet[in] köylüler üzerinde boğucu bir denetim uygula[masına]” neden olur. Kısaca-

sı: “Stalin’in temel hatası, onun köylülüğe güvenmemiş olmasından kaynaklanır.” Ama yine burada da, sonuç ilkesi, bir yargıya izin veren şeydir: köylülere güven duyulmadan, sosyalist hareket uygulamaya geçirilebilir değildir, her şey zorlama, her şey ölüdür.

Bu yüzden Mao, sosyalist sürecin geleceği ile köylülere duyulan güven arasında, kendisinden önce keşfedilmemiş, bir bağ kurar. Çünkü o güven beslerken, “Stalin problemi gelecek gelişimi açısından ele almaz. “Politika ile sonuçları açısından bakıldığında, meta üretme kapasitesi de dahil, kolektif mülkiyetin gelişimi kendinde bir amaç ya da ekonomik bir zorunluluk değildir. Bir halk politikasının, tüm halkın mülkiyetine geçişi temin edecek tek şey olan komünist hareket içinde gerçek bir ittifakın inşası yolunda çalışmayı amaçlar:

“Kolektif mülkiyet sistemi tarafından devredilen meta üretiminin sürdürülmesi işçiler ile köylüler arasındaki ittifakı sağlamlaştırmayı hedefler”.

Burada, 1965 ile 1975 arasında Mao ile taraftarlarının açılması için son savaşlarını verdiği hakikatin taslağı görülmektedir. Bu hakikat şöyle ifade edilir: politik karar ekonominin zorlaması değildir. Bu karar, öznel ve gelecekteki bir ilke gibi, şimdinin yasalarını kendine bağımlı kılmalıdır. Bu ilkeye: “kitlelere güven” denir.

Gelgelelim, bu aynı zamanda, her ne kadar tabii ki güven bahsi bütünüyle farklı hatta zıt tarafta olsa da, amansız yasalara ve baskıya yaptıkları değişmez çağrılara rağmen, Wou İmparatoru’nun yasacı danışmanlarının arkasında durduğu şeydir. Konfüçyüsçü okumuşlar ise köylü üretiminin değişmez döngüsünü savunur ve zanaattaki ve ticaretteki tüm yeniliklere karşı çıkarlar. “Halk tarımsal çalışmaya bedenini ve ruhunu verdiği” zaman her şeyin yolunda gideceğini öne sürerler. Büyük Sekreter bunun karşısına ticari dolaşımın heye-

canlı bir savunusunu koyar, değiş tokuşun çokbiçimli gelişimine tam bir güven. Hayranlık verici tirad:

“Eğer, bucaklarını ve prensliklerini aşarak, ülkenin her yerine seyahat etmek için başkentten ayrılırsanız, baştan başa geniş ağaçlıklı yollarla biçilmemiş, tüccarlarla ve aracılarla kaynamayan, her tür ürünle taşmayan tek bir güzel ve büyük bir şehir bulamazsınız. Bilgeler mevsimlerden yararlanmayı bilirler ve becerikli insanlar doğal zenginlikleri sömürürler. Üstün insan başkasından yarar sağlamayı bilir; ortalama insan ise ancak kendisini kullanmayı bilir [...] Tarım ülkeyi zenginleştirmeye nasıl yetsin ve ortak alan/tarla sistemi neden tek başına halka gereksinim duyduğu şeyi sağlama ayrıcalığına sahip olsun ki?”

Burada irade ve güven arasında, kopuş ve rıza arasında benzersiz bir bağıntı ayırt edilmektedir. Bu bağıntı zaman aşırı politik bir hakikatin çekirdeğini oluşturur; Mao'nun 1959'un Stalin'i üzerine tefekkürleri ve Büyük Sekreter'in M.Ö. 81'deki Konfüçyüsçülere karşı sert eleştirileri bu hakikatin mercileridir: ayrı dünyalarda belirşlerinin biçimleri.

Ama dikkat çekici olan, hakikatin bir nüvesinin bu tamamıyla farklı hatta karşıt mercilerine (makamlarına-*instance*), teşhis edilebilir öznel bir karşılığın düşmesidir; devlet devrimcisi tipi. Yine burada da, bu tip türsel bağıntının dört terimi (irade, eşitlik, güven, terör) vasıtasıyla okunabilir. Bunu, Robespierre ya da Thomas Münzer'in de bize keşintisiz mercilerini sunduğu klasik eşitlik/terör çifti üzerinde göstereyim.

Wou İmparatoru'nun yasacı danışmanları yasaların amansızca uygulanmasında en acımasız baskıyı savunmalarıyla bilinirler:

“Yasa keyfi olmaması için amansız, saygı uyandırması için katı

olmalıdır. İşte ceza kanununun hazırlanmasına yön vermiş olan değerlendirmeler: en hafif suçları kızgın demirle damgalayan yasalar hiçe sayılmaz.”

Bu baskıcı biçimciliğin karşısına, Konfüçyüsçü okumuşlar klasik niyet ahlakıyla çıkarlar:

“Ceza yasaları her şeyden önce niyetleri hesaba katmalıdır. Yasalıktan uzaklaştıkları halde niyetleri temiz olanlar affedilmeye layıktır.”

Burada, baskıcı zorunluluk meselesi üzerine, bir yandan biçimcilik ve devlet devrimcisi vizyonu ile öte yandan niyet ahlakı ve muhafazakar vizyon arasında bir bağıntı ortaya çıkar. Konfüçyüsçüler politikayı, değeri eskiliğinden gelen buyruklara tabi kılarlar. Egemen özellikle “yerleşik adetlere saygı göstermek” zorundadır. Yasacılar ise, durumların zorlanması pahasına olsa da, devletin bir etkinliğini arzu ederler. Bu karşıtlık Mao'nun, Kruşçeviktidarında, Sovyetler'in Stalin sonrası tam “çözülme” içinde yayınladığı Ekonomi Politik El Kitabı'ndaki tepkilerinde hâlâ dolanıp durur. Bu el kitabı, komünizm altında, düşman dış güçlerin varoluşu hesaba katılarak, devletin varlığını devam ettirdiğini hatırlatır. Ama “devletin doğası ve biçimleri[nin] o zaman komünist sistemin ayırt edici özellikleri tarafından belirlen[diğini]” de ekler, bu da devlet biçiminin kendisinden başka bir şeye verildiği anlamına gelir. Buna karşılık olarak, iyi devrimci biçimci Mao gürlür:

“Doğası itibarıyla, devlet düşman kuvvetleri yok etmeye yönelik bir makinadır. İçeride artık bastırılması gereken güçler olmasa dahi, devletin bastırıcı doğası dış düşman güçler karşısında değişmez. Devletin biçiminden söz edildiği zaman, bu ordudan, hapishaneler-

den, tutuklamalardan, idam cezalarından vs. başka bir arılama gelmez. Emperyalizm var olduğu sürece, devletin biçimi komünizmin zuhuruyla birlikte hangi bakımdan farklı olabilir?”

Devletin devrimci biçimciliğinin ana kategorisi, Robespierre ve Saint-Just'den beri bilindiği gibi, terördür –bu kelime ağızdan çıksa da çıkmasa da. Ama terörün, eşitlikçi bir ilke olan öznel bir ilkenin devlet içinde yansıması olduğunu anlamak asli önemdedir. Hegel'in gördüğü gibi (onun gözünde salt olumsuz boyutunu “aşmak” için), terör her devrimin mecbur olduğu bir değerlendirmenin soyut hesap bakiyesidir: durum mutlak bir çatışkı durumu olduğundan, şunları aklıda tutmak önemlidir:

- her birey politik seçimiyle aynıdır;
- seçimsizlik bir seçimdir (tepkisel);
- iç savaş biçimini alan (politik) yaşam da ölüm tehlikesine açıktır;
- nihayet belirli bir politik cephenin tüm üyeleri birbirinin yerini alabilirler: bir canlı bir ölünün yerine gelir.

O zaman yasacı Büyük Sekreter'in mutlak bir otoritecilik ile ilkesel bir eşitlikçiliği bir araya getirmesinin nasıl olanaklı olduğunu anlayabiliriz. Bir yandan –formül unutulmasın– “yasa bir uçurumun kıyısından gidildiği duygusunu verecek şekilde olmalıdır” ifadesi doğrudur. Ama gerçek amaç eşitsizlikleri yasaklamak, vurguncuları, istifçileri ve fesat çıkarıcıları yola getirmektir. Terör olmadan, şeylerin doğal hareketi zenginlerin iktidarının bölünmesidir/parçalanmasıdır (*dissidence*). Politize olmuş, iradeyi yücelten bilinçlerin gerçek hareketine güvene dayanan devletin devrimci özneliği, terörist karşıtlığı eşitliğin sonuçlarına ekler. Büyük Sekreter'in dediği gibi:

“Büyük ailelerin heveslerine ket vurulmadığı zaman, bu, çok ağır-

laşarak sonunda gövdeyi kuran dalların durumuna benzer. Zorbalar doğal kaynakların denetimini ele geçirirler. O zaman, “güçlü olan küçük olanın zararına kayırılacak ve devletin zenginliği haydutların eline düşecektir”.

Burada, Robespierre’in 9 Thermidor Konvansiyon’undaki çılgınlığı anımsanacaktır: “Cumhuriyet kayboldu! Haydutlar zafer kazandı.” Çünkü bu tip politik terörün arka planında, eşitlik arzusu vardır. Yasacılar, “zenginliğin yeniden dağıtımı olmaksızın eşitlik olmadığını” gayet iyi bilmektedirler. Devletin devrimci özneliği zenginlikten ya da miras kalmış imtiyazdan kaynaklanan fesatlara karşı amansız bir mücadele gibi kimliklendirilir.

Mao, komünist partinin iktidarının yeniden tesis ettiği miras kalan imtiyazlar söz konusu olduğu zaman da dahil olmak üzere, başka bir dil tutturmaz. Devrimci devletin eylemi “gündelik olarak, burjuva sınıfının yasalarını ve iktidarlarını bertaraf etmeyi” hedefler. İşte bu yüzden “kadroları deneysel çiftliklerde çalışmaya köylere/kırlara göndermek” uygundur, zira bu, “hiyerarşi sistemini dönüştürmek için yöntemlerden biri”dir. Partinin bir aristokrasi haline gelmesi, devletin özneliğinin sonunu getirir:

“Kadrolarımızın çocukları bize büyük sıkıntı yaratıyor. Yaşam ve toplum deneyimleri yok. Ama küstahlık yapıyorlar ve çok belirgin bir üstünlük kompleksi içerisindedir. Ailelerine ya da devrimin şehitlerine değil, yalnızca kendi kendilerine dayanmaları için onları eğitmeliyiz.”

Eşitlik, herkesin konumuna değil seçimine başvurulmasıdır. Bu, politik bir hakikati karar mercine bağlayan şeydir, bu da her zaman somut durumlar içinde titizlikle tesis edilir.

Öyleyse politikanın ve dolayısıyla –tüm insanlığın özgürleşmesi-

ne dair radikal iradenin olumlandığı– dünyaların ya da belirmenin mantıklarının hakikatinin ayırt edici bazı genel özellikleriyle –ki aynı zamanda tarihsel dönemlerin de özellikleridir– sonuçlandırabiliriz.

1. Tüm bu hakikatler dört belirlenimle eklenir, (ekonomik-sosyal zorunluluğa karşı) irade, (iktidarın ya da zenginliğin yerleşik hiyerarşilerine karşı) eşitlik, (halk karşıtı şüpheye ya da kitlelerden korkulmasına karşı) güven, (rekabetlerin özgür“doğal” oyununa karşı) otorite ya da terör. Bir politik hakikatin türsel çekirdeği işte budur.

2. Her belirlenim, kendisinin fiili bir dünyaya sokulmasının sonuçlarıyla ölçülür. Ve bir politikayı zamanlaştıran tek şey olan bu sonuç ilkesi dört belirlenimi kendi aralarında birbirine bağlar. Örneğin, eşitlikçi bir ilkenin gerçeğini istemek, işçilerin politik yeterliliğine güvenin biçimsel olarak otoriter bir icrasını gerektirir. Vaktiyle prolaterya diktatörlüğü diye adlandırılmış olan şeyin bütün içeriği budur. Bu hareket, dört belirlenimin –cisimsel diyebileceğimiz– gerçek bir düğümleşimine ilişkin “Marksist” merciden başka bir şey değildir.

3. Hakikatlerin türsel çekirdeğinin farklı mercilerine uyan öznel bir biçim vardır. Örneğin, devlet devrimcisi figürü (Robespierre, Lenin, Mao...) kitle isyancısı figüründen farklıdır (Spartaküs, Münzer ya da Tupac Amaru).

4. Mercilerin tekilliği (hakikatlerin çokluğu), bu mercilerin, sayesinde belirli tarihsel bir dünyada belirdiği şeydir. Bunlar ancak, bu dünyanın fenomeni içinde, öznel bir biçim örgütlü maddi bir çokluk tarafından “taşındığı” ölçüde belirebilirler. Bütün politik gövde meselesi budur: Leninist Parti, Kızıl Ordu vs.

Sonuçların oluşumu/seyri, türsel eklenme, teşhis edilebilir öznel

figür, görülür gövde: bunlar bir hakikatin yüklemeleridir; bu hakikatin değişmezliği, bir birine uymayan dünyalarda, onun parçalı yaratımının belirmesine neden olan anlar içinde açılıp serpilir.

Fransızcadan Çeviren: Murat Erşen

Alain Badiou bu metni ilk kez
2011 Aralık'ta Monokl'un düzenlediği
Devrim, Demokrasi, Felsefe
konferansında sunmuştur.

DEVİRİM DEMOKRASİ FELSEFE KONGRESİ
AÇIK OTURUM – 02.12.2011
BOĞAZIÇI ÜNİVERSİTESİ

**Alain Badiou, Jelica Sumic Riha,
 Lorenzo Chiesa, Jan Völker,
 Alberto Toscano, Fabien Tarby,
 Ahmet Soysal, Volkan Çelebi**

Jelica Sumic Riha: Çok basit bir soru soracağım. Felsefeyi mademki bir koşul olarak olaylara bağlıyorsunuz, artık olayların olmadığı zamanlara geçtiğimize göre, felsefe mümkün olacak mı?

Alain Badiou: İlk cevabım şu olacak: felsefe yalnızca politik ve tarihi olanlarla değil, tüm hakikatlerle ilgilidir. Felsefe, sanatsal üretimle, bilimsel olaylarla ilgilidir ve aynı zamanda şahsi yaşamla, aşkla da ilgilidir. Yani felsefenin yüzleştiği şey hakikatlerin varlığı ya da yokluğu değil, daha çok doğasıdır. Bilimsel üretimin önemli olduğu dönemler vardır, mesela Descartes ve Leibniz'in dönemi; sanatsal üretimin en çok önemi teşkil ettiği zamanlar da olmuştur, mesela Schopenhauer'un zamanı. Bazen de aşk en önemli konudur, Kierkegaard'ta da durum bu. Ve tabii ki kimi zamanlar da olmuştur

ki politika en büyük önemi arz eder. Her hâlükârda felsefe biçim değiştirir. Dramatik olan hiç olayın olmaması olurdu –ne bilim ne sanat ne aşk ne de politika olsaydı, dünya çöl olurdu; ama bence bu epey enderdir ve bunu isteyemezdik. Lakin belki de bugün böyle bir tehlikeyle karşı karşıyayız. Bugün piyasanın, malların yönetimi altındayız ve piyasa tanımı gereği hiçbir hakikat içermez. Yani felsefe en çok bugünlerde zor olmuştur. Ölmesin diye mücadele edeceğiz; o yüzden buradayız hepimiz.

Jan Völker: Belki ekonomi-politik konusundaki eksiklikten bahsedebilirsiniz – zira felsefe ve devrim sorusunun merkezinde bu vardır..

A.B. : Üretimin ve değişimin örgütlenmesi olarak ekonomi kendiliğinden herhangi bir hakikat üretmez –eğer felsefenin hakikatler itibariyle düşündüğünü söyleyeceksek– ekonomi felsefenin bir koşulu değildir. Ekonomiye dair sorun az evvel bahsettiğim sorunla ilişkilidir: modern ekonomi hakikat düşmanıdır. Hakikat satılabilecek bir şey değildir; hakikat tanımı gereği bedavadır. Genel ekonomi, dünya çapına yayılmış kapitalist ekonomi felsefeyi tehdit etmektedir. Bu yüzden ki, evet, bir ekonomi-politik eleştirisi gerekli aslında; ama bana kalırsa gerçek bir ekonomi politik eleştirisi yapmak felsefenin değil, politikanın, devrimci politikanın görevidir. Biliyorsunuz ki Marx bu eleştiriye girişmişti. Onun için bu eleştiri politik örgütlenme ile el ele gidiyordu. Ben de öyle düşünüyorum ki, felsefenin bir ekonomi-politik eleştirisine ihtiyacı vardır, ama bu politik bir görevdir. Filozof her şeyi yapamaz. Filozofun sanatçılara, bilim-insanlarına, politik militanlara ihtiyacı vardır.

Frank Ruda: Belki tarih kavramınız üzerine bir soruyla devam edebilirim. Tarih anlayışımız, son yapıtınız olan Tarihın Uyanışı'nın konusunu oluşturuyor. Soracağım basit soru şu olabilir: bir olaylar tarihi var mıdır, [varsa bu] nasıl uyanır?

A.B. : Tarih sorusu çok zor bir soru. İnsanlığın yapıp etmelerini kapsayan bir tarih fikri var ilk önce, insan etkinliğinin bütüncül tarihi. Sonra bir hakikatler tarihi var; sanat tarihi, bilimler tarihi, ahlakın tarihi, ekonomi tarihi vs. Benim sorduğum soru ise daha belirli ve özel bir soru: politika ve tarihin ilişkisi. Gerçekten zor bir soru. Marx tarihin komünist politikanın hizmetinde olduğunu düşündü ve de tarihin Devrim olanağını taşıdığını. Tarih sınıf çatışmalarının tarihiydi ve en son çatışma burjuvazi ile proletarya arasında olmuştu. Bu çatışma insanlığı ya barbarlığa ya da komünizme götürecekti. "Komünizm ya da Barbarlık". Diyeceğim o ki sanırım bugün barbarlıktayız, yani varsayımın olumsuz tarafında. Her hâlükârda biliyoruz ki tarih mekanik bir biçimde özgürlük ve eşitliğe doğru gitmeyecek. Yani, tarih ve politika arasındaki ilişkiyi baştan düşünmeli ve politikanın tarih üzerine bir varsayım ihtiyacı olduğunu söylemeliyiz. Bir kesinlik değil -bir varsayım, bir yönelim. Ve şunu demeliyiz: bizler, devrimi isteyenler, tarihin devrimi kabul edebileceği, devrimin tarihsel bir olanak olduğu varsayımında bulunmalıyız. Önermem şudur ki tarihte özgürleştirici bir kesinlik değil özgürleştirici bir olanak vardır. Bu olanağı olumlamak, bu komünizm olanağını (bu kelimeyi baştan ele alalım) olumlamak politik öznelliğe dâhildir. Birisi, bir birey bu varsayımı dillendirdiğinde tarihsel bir kesinlikten bahsediyor değildir. Tarihe dair fikrini beyan ediyordur. Tarihin insanlığın özgürleşmesine (*émancipation*) varabileceğine dair fikrini. Ve o bu fikirle somut, gerçek durumlarda sonuçlara varacaktır. Nihayetinde, komünist fikir (*idée*) dediğim fikir politika ve tarih arasında bir nevi aracı olur.

Lorenzo Chiesa: Tarih üzerine bir başka soru: bugün, sizin tarihin uyanışı dediğiniz şeyle beraber – acaba tarihi dönemleştirmeler üzerinden düşünmek de gerekli mi? Bu, öyle çok genel değil de, komünizmin dönemlendirilmesi de olabilir, Özne Teorisi'nde yapmış olduğunuz gibi.

A.B. : Öncelikle tarihin uyanışı diye neye diyorum? Tarih uyuyor muydu? Tarihin uyanışı diye, bugün komünist fikri somutlaştıran güncel, gerçek olayları adlandırıyorum. Halklar için bir eylem kapasitesi olduğunu kanıtlayan olayları, ayaklanmaları. Bütün bu olanlardan sonra, üçüncü bir safhaya girdiğimizi düşünüyorum. İlk safha on dokuzuncu yüzyıldaydı; Komünist hipotezi yaratmaya mahal veren olayların çağı. Marx'ın ve ilk işçi devrimlerinin çağı. İkinci safha da yirminci yüzyıl – iktidarın ele geçirilmesinde başarılı olundu: Rusya, Çin ve Küba devrimleri. Yeni halk iktidarlarının olabileceği ümidi vardı. Yirminci yüzyıldaki milyonlarca insanın umuduydu bu. Sorun sosyalist devletlerden kaynaklandı. Yirminci yüzyılın sonunda, bir başarısızlığı gözlemliyoruz: sosyalist devletler insanlığı özgürleştiremedi ve politikada büyük bir kriz baş gösterdi. Fukuyama gibiler çıkıp tarihin bittiğini ve artık her zaman için kapitalizm olacağını söyledi. Şimdi üçüncü döneme girdiğimizi düşünüyorum. Bu komünist varsayımı baştan inşa etme ve halkın özgürleşmesinin olanağını olumlama safhası. Bu ne, Avrupa'da işçi ayaklanmalarının olduğu ilk safha gibi olacak, ne de diktatöryel sosyalist devletlerin ikinci safhası. Bu üçüncü safha olacak. Tabii onu icat edecek olan ben değilim. Gel-eceğimiz. Her hâlükârda, basitçe, bunun olanağını, tarihin baştan başladığını ve yeni mücadeleleri, halkların yeni icatlarını üreteceğini olumlamalıyız. Diyebilirim ki bütün sorun şu an bunu düşünmektedir. Buna ikna olmak, kanaat getirmektir. İşte ilk baştaki bu kamdır yaratıcı olacak olan. Düşmanımız pes etmenin kendisidir, teslimiyettir.

Alberto Toscano: Adlandırmalar felsefede her zaman çok önemli olmuştur, ben de buradan yola çıkarak bir şey sormak istiyorum. Devrim, senin felsefenin soyut düzeyinde burada olay var. (Şu anda burada devrim bayrağı altında toplanmış durumdayız). İçinde bulunduğumuz dönemle ilgili konuşursak da; bu dönem sadece barbarlıkla ilgili değil, karşı devrimlerin de olduğu bir dönem. Sen bir evrimi düşünürken neyi nasıl düşünüyorsun – somut olarak insanların düşündükleri var. Bir örgüt olacak ama bu illa ki parti mi olmalı? Hedefilla devleti ele geçirmek mi (bu konuda da yazmıştın)? Bu yeni bağlamda, bir ad mı değiştirmek istiyorsun ya da devrimi nasıl düşünüyorsun – bu bazı inşalar için soyut değil gayet somut bir şey.

A.B. : Devrim, sözcük olarak devrim her zaman, devlet iktidarının şiddetli bir yok edilişi ve yerine bir başkasının konması anlamına geldi. Bununla beraber devrim, bize bu yeni devletin, durumun gerçekten ne olduğu, bu yeni durum, devlette yeni bir toplumun nasıl kurulacağına dair hiçbir şey söylemez. Devrim devam mı edecek? Bir tür uzayan devrim mi? Yoksa yepyeni bir yapı mı? Şiddetli mi olacak yeni durum, barışçıl mı? Bunlar hep yirminci yüzyılın soruları oldu. Bütün sosyalist devletlerin, devletin kuruluş aşamasını bir tür şiddetli bir çatışma dönemi olarak gördükleri söylenebilir. Bu devletler terörü öyle üç-beş sene değil, altmış-yetmiş sene uyguladılar. Yani bugün biz devrimin yeni bir toplumun oluşturulması olup olmadığını bilmiyoruz, zira bizim deneyimimiz şiddet dolu bir deneyim oldu. Sınıf çatışmasının sosyalizmde de devam ettiği ve sorunun düşmanla çatışma olduğu tezi bilinen bir tezdır. Bu sorunların çözümü hep kabaca (*brutale*) olmuştur. Yani altını çizmek lazım, başarısızlığa uğrayan işte bu idi. Bu devletlerden hiçbiri bir yüzyıldan fazla sürmedi. Çok kısa bir deneyimdi bu. Dolayısıyla bizler en başından beri farklı olacak bir arayışa adanmalıyız. Eğer iktidarı ele geçirme

fikrine takılırsak, askeri bir aygıt inşa etmek gerekecek. Politik örgütlenme öncelikle hiyerarşi ve disiplin barındıran bir örgüttür; bu iktidarı ele geçirmek için iyi olabileceken, yeni bir toplumu kurarken öyle değildir. Dolayısıyla, yalnızca şiddete ve karmaşaya değil, kurmaya, yapıcılığa ve barışa da hazır örgütlenmeler inşa etmeliyiz. Sorun en başından beri hep bu oldu. Askeri olanın sivil olana, olumsuzlamanın olumlama tabi kılınması [gerek]. Yirminci yüzyıldan bu yana bildiğimiz bir şey var, yıkım kendiliğinden yapıyı yaratmaz. Eski düzeni yıkıp, yeni bir gerçeklik inşa edemeyebiliriz. Buradan bakılırsa, zafer kavramı da aldaticıdır. Lenin 1917'de muzafferdi, Mao Zedong da 1949'da; ama yaptıkları yani eserleri nihayetinde yenildi – durum bu. Dolayısıyla zaferi düşünme biçimimizi de değiştirmeliyiz. Bu felsefi ve politik bir sorundur. Hemen gelen değil, belli bir sürede [elde edilen] zafer nedir, nasıl olur? Dünyayı hemen değiştirmek harika olur, ama sonra daha beteri olacak, gene yenildik diyeceğiz. İşte bu yüzden bu üçüncü safha, iktidardan imtina edecek bir safha olacak, kendini uzun erimlere hazırlayacak olumsuzlamadansa olumlamaı öne koyacak bir safha olacak. Ve epey tehlikeli bir sorun olan şiddet sorunuyla kafa kafaya gelecek.

Fabien Tarby: Toscano'dan sonra... Alain dünkü konuşmasında estetikten, özgürleşmenin, kurtuluşun (*émancipation*) ve örgütlenmenin estetiğinden bahsetti. Şu ana kadar [yazılarınızda] disiplinden bahsetmiştiniz, elde hiçbir şey kalmadığı zaman sahip olduğumuz şey olarak – ama bu kavram [estetik] yeni ve bunu kullanmanız beni çok etkiledi. Daha önce açıklamaya çalıştığım gibi Deleuze'de de her türlü olanağa açık olmak anlamında politikanın böyle estetik bir karşılığı var. Bireylerin, insan-hayvanlıktan özne olmaya doğru bu [estetik] dönüşümleri açısından bakıldığında psikanaliz için ne söyleyebilirdiniz. Zira Jacques Alain-Miller'in temsil ettiği bir sağ-

psikanaliz ve Zizek'in temsil ettiği bir sol estetik var –politik uzamın biçimini değiştirmeye, içsel bir değişime yol açmaya muktedir bir eylemden bahsediyor o da.

A.B.: Estetik'i Kant'ın aşkunsal estetiği anlamında kullanıyorum; zaman ve mekânın kategorileri bağlamında. Bununla birlikte disiplin kavramından da vazgeçmiş değilim. Şüphesiz hiçbir şeyi olmayanların – ne sermayeye ne silahlanmaya ne otoriteye ne de finansla sahip olanların güç olarak ellerinde yalnızca birlikleri vardır. Eğer işçiler bir grev yapacaklarsa bunu hep beraber yapmalıdırlar, eğer bir gösteri yapıyorsanız buna birlikte yapmalısınız, örnekler çoğaltılabilir. Öyle ya da böyle birlikte olmanın gerektiği koşullarda politik bir halk hareketi elzemdir ve dolayısıyla bir tür disipline sahip olmak kaçınılmazdır. Sorun “disiplin ya da düzensizlik” olarak değil, disiplin denen şeyin illa askeri mi olması gerektiği şeklinde koyulabilir. Her disiplin hiyerarşik midir ve itaat mı içerir? Biliyoruz ki başka türlü disiplinler de mevcut: öznel, arzuya dayalı disiplin, kabullenilen disiplin –hem güç hem de neşe beraber olmakta yatar. Yirminci yüzyılda tarihsel olarak acı olan bu halka dair, arzulanan ya da istenilen disiplinin askeri disipline dönüşmüş olmasıdır. Bu dönüşüm arında başarıyı getirmiş olsa da, süre içerisinde felakete yol açmıştır. Bizler yeni bir tür örgütlü disiplini icat etmeliyiz. Ve bana kalırsa bu icat önce yeni bir zamanın ve yeni bir mekânın icadıdır. Yeni bir zaman çünkü uzun bir süreye yönelik, uzun bir inşa demek olan bir disipline hazırlanmalıyız. Aynı aşkta olduğu gibi, aşk en başta iyidir, ama sorun sürüp sürmeyeceğiyle ilgilidir. Aşk da bir disiplin talep eder, sizlerin de gayet iyi bildiği gibi bu arzulanan ya da kabullenilmiş bir disiplin olsun ya da olmasın fark etmez sonuçta bir disiplindir. Yeni bir politik disiplinin ne olması gerektiğini anlamak için bu örnekten faydalanın. Halk temelinde, birinin diğerine itaat ediyor olmadığı,

ortaklıkta alınmış kararların bir politik disiplini –bu yeni disiplin arayışı bana çok önemli gibi gözüküyor.

Ve [estetik bağlamında] mekâna gelirse: yeni politikanın işgal etmesi gereken politik mekânlar nerelerdir? Bunlar iktidar mekânları değil. Bir meydanı işgal edebilirsiniz, Mısırlıların yaptığı gibi, Wall Street'i, bir fabrikayı ya da icat edilmiş mekânları işgal edebilirsiniz ya da Çin Halk Savaşı benzeri özgürleştirilmiş bölgeleri. Disiplinin estetiği budur. Yeni bir süre, yeni bir zaman icat etmek, sabrın zamanını icat etmek (aşkta da sabırlı olmak gerek, yoksa sürmez). Ve yeni mekânlar bulmak. Hâlihazırda işlerlikte olan sorunlar bunlardır.

Ahmet Soysal: Deleuze üzerine kitabınızda ölümün hiçbir zaman bir olay olmadığını söylüyorsunuz. Bidiğiniz gibi, ilgi duyduğunuz bir şair olan Mallarmé'de, örneğin onun İgitur adlı düzyazısında, ölüm başat bir tema. Onun çeşitli "Tombeau" (Mezar) şiirleri de sayılabilir. Ayrıca, bugün tarihsel fanatizmlerden söz edildi; bunlar örneğin etnik kıyımlara, toplu ölümlere yol açmıştır. Hem Mallarmé, hem de bu tarihsel kıyımların bağlamında, ölüm olgusunu nasıl yorumladınız?

A.B.: İlk olarak; ölümün felsefi olarak kötü bir soru olduğunu düşünen ve tartışan eski bir felsefi geleneğe aitim ben. Biyolojik ve doğal bir olgu olan ölümden bir soru üretecek olursanız, zorunlu olarak ve zorla dine girersiniz – dinin dışında soru olarak ölüme bir cevap yoktur. Felsefenin sorusu, ölüm sorusu değil, ölüm korkusuna dair sorudur. Yani, nasıl olur da ölümden korkulmaz hatta nasıl olur da vuku bulan ama dışsal olan bir şey olarak ölüm unutulabilir. Bu noktada bilge ölümlle ilgilenmeyendir diyen Spinoza ile müttefikim. İkinci olaraksa: ölüm en nihayet sanatsal bir sorun olabilir. Ölümün estetiği vardır, ama bu felsefi bir şey değil. Ölüm evet vuku buluşun-

da vurucudur ve ölüm sanatı denebilecek sanatlar vardır. Mesela resimde tüm o mezarlar, çarpmıha geriliş ve eziyet sahneleri; müzikte ağıtlar; tiyatrodada da trajedi geleneği. Diyebiliriz ki insan ölümden keyif almaya, ölümü büyüğe hale getirmeye (*enchanter*), güzelliğe dönüştürmeye çalışır. Mallarmé için de aynı şeyin söz konusu olması beni şaşırtmıyor. Mallarmé, *evet ölüm vardır ama ölümden onu ebediyete dönüştürmeye mahal veren başka bir şey de mevcuttur* diyen bir şairdir ve bunu dine hiç temas etmeden söyler. Onun için bir ölüm vardır ve bir de muhteşem bir mezar ki her zaman orada olacaktır.: "Le sépulcre solide où gît tout ce qui nuit, Et l'avare silence et la massive nuit."²

Felaket asla bir olay olamaz. Benim için bir olay yeni bir olanağın yaratılışıdır. Her şeyden önce bir olumlama değildir. Olanağı düşünülmemeyen şey olur. Aşk örneğini bir kere daha ele alırsak: olay birisiyle karşılaşmaktır; bu yepyeni bir hayat olasılığının açılmasıdır. Benim için olayın modeli her zaman bu oldu; olay bir gerçeklik değil bir olanak yaratır. Buna karşın olanağı daraltan, kısıtlayan herhangi bir şey olay değildir. Bu bir trajedi, bir felaket, bir yas olabilir ama olay değildir. Şu nokta çok önemli ki olay hayatta yaratıcı olana mahsustur, ona hasredilmiştir. Ve bir olaya sadık olmak demek bu yeni olanağın yaratılışına sadık kalmak demektir.

Volkan Çelebi: Kendisi uzun zamandır Sylvaine Lazarus'un da içinde bulunduğu politik bir mücadeleyi yürütüyor. Filozof olarak politik disiplini nasıl uyguluyor? Önerdikleri modelde devlete talimat vermektense, devleti siyasi mücadele uzamımıza dâhil etmekten bahsediyor; eski komünist fikirden devletin yok olması fikrinden epey farklı bu, pratiğini aktarabilir mi bizlere, politik örgütlenme pratiğini? Bir de, Hallward'la yaptığı söyleşide sermayenin sermaye-

² Zarar veren her şeyin yattığı sağlam mezar, ve cimri sessizlik, ağır gece.

yeyi yenemeyeceğini, klasik Marksist analizin büyük bir tecrübe olmasına rağmen geride kaldığını ve kapitalizmin ancak siyasi mücadeleyle yenilebileceğini söylüyor – felsefeden ekonomiye, ekonomiden felsefeye değil de felsefeden siyasete ve siyasetten felsefeye geçiş. Bu bağlamda Marx'la ilişkisi ...

A.B.: Öncelikle örgütlü politik deneyime dair soruyu cevaplayayım. Politik tecrübenin öncelikle, entelektüellerle büyük halk yığınları arasında bir bağ kurma fikrine yani birliğe kafa yorması gerektiğini düşünüyorum. Ülkemde, Fransa'da, hâlihazırda mücadelelerin bulunmadığını söylemek yanlış olur. Çok önemli mücadeleler verilmekte: üniversitelerde öğrencilerin mücadeleleri var, gençliğin mücadeleleri ve kalkışmaları oldu – bunlar çoğunlukla Afrika kökenli gençlerdi. Maaşlı çalışanlar da mücadele içinde oldular. Bununla beraber daha yüksek meslek gruplarında insanlar da belli bir mücadele veriyor; hâkimler, doktorlar, mimarlar. Ve tabii yabancı kökenli işçiler! Tek sorun ve en önemli sorun tüm bu mücadelelerin ayrışık kalması. Bu mücadeleler ayrışık kaldıklarında toplumsal olmaktan öteye gidemiyor. Politika mücadeleler birleştiğinde başlar. Bu çok basit ve ayakları yere basan bir tanım. Eğer bir yerde, banliyödeki gençlikle üniversitelilerin ortak eylemi olursa o zaman içinde bulunduğunuz durum kesinlikle politik olacaktır. Zira bu insanların çıkarları ayırıcıdır; ortaklıkları politik bir fikirdir. Ne olursa olsun politik program denilecek şey farklı mücadelelerin birliğini sağlamaya, farklı mücadelelere ortak bir disiplin, ortak bir bağ yaratmaya muktedir olmalıdır. Benim deneyimim de bundan ibaret. Ben şahsen öncelikle entelektüellerle yabancı işçiler arasında bir bağ kurmaya adadım kendimi. Yapmak istediğim ve yapacağım şey de bu.

Politika ve devlet iktidarına dair soruya gelirsek... Benim tecrübem bağlamında ki söz konusu olan yaşlı, emperyalist ve dekadan

bir ülkedir –Fransa; öyle düşünüyorum ki doğrudan devlet iktidarı sorununa müdahil olmamalıyız, önce uzunca bir süre az evvel andığım sorun üzerine çalışmalıyız: Politik halk gücü, devlet iktidarıyla ilgilenebilmek için halen çok zayıf, mücadelelerin birliği de söz konusu değil. Dolayısıyla devlet nezdinde bir güç olamayız. Önce farklı mücadeleleri bir araya getirmeye çabalayarak yeni bir disiplin icat etmeliyiz.

Sonuç olarak benim tavrım, seçimlere katılmanın gerekmediği yönünde. Şahsen kırk yıldır seçimlere katılmıyorum ve bu konuda en ufak bir şüphem olmadı. Bu kırk yıl boyunca seçilmiş olanların her biri benim için nefret edilesi kişiler oldu, dolayısıyla en ufak bir pişmanlığım yok. Bundan sonra seçilecek olanlar da bana bir şey ifade etmiyor. (Gene de bu söylediğim az evvel bahsettiğim o derin politik çalışmanın zorunluluğuyla çatışmaz). Başka yerlerde nasıl bilemiyorum ama Fransa için durum çok basit: bütün iktidarlar aynı şeyi yapıyorlar, dolayısıyla herhangi bir seçimde bulunmaya değmez. (Bu genel bir kanun değil yine de). Benim politikadan anladığım yalnız varoluşu ve eylemiyle, dışardan devleti bir şeyler yapmaya zorlayan ve böylelikle devletin gücünü kısıtlarken onun ortadan kalkmasını da başlatacak olacak bir güç, bir birlik ve yeni bir disiplin inşa etmektir –devletten devletin yapabileceklerinin kapasitesini kısıtlayacak bir güç yaratmak. Devlet var olmaya devam edecek ama yavaşça ve kesinlikle onun eylem ve müdahale kapasitesini azaltacağız. Ben kendi durumum üzerinden politika ve devlet arasındaki yeni ilişkiyi böyle görüyorum.

İKİNCİ BÖLÜM – SEYİRCİ KATKILARI

Katılımcı 1: Platon'da gerçeği ortaya çıkarma, ona ulaşma arzusuyla, özellikle Devlet diyalogunda bu çabayı sekteye uğratacağım düşündüğü unsurları devletten tecrit etme eğilimi arasında bir ilişki görüyor mu? Aristoteles'te ve Epiküros'ta bu tutumu gözlemlemiyoruz mesela...

Alain Badiou: Platon'la olan ilişkim iki temel nedene dayalı. Öncelikle, Platon'da "felsefenin dört koşulu" bulunur. Matematik, aşk (Şölen diyalogu), sanat (büyük şiir tartışmasıyla) ve tabii ki politika da. Platon felsefeyi bu dört koşuldan itibaren tanımlar. Politikada en çarpıcı olan Platon'un bir tür komünizm önermesidir. Bu komünizm bir elite özeldir, sitenin koruyucularına. Ama bu insanlar için hayat komünist bir hayattır, aralarında özel bir mülkiyet yoktur, tam bir eğitim alırlar, bir takım zenginlikleri biriktirmek yasaktır ve özellikle bir de topluluğa hizmet etme fikri önemlidir burada. Şimdi bu bildik anlamda demokrasiden çok daha radikaldir. Ve burada sahiden de politik bir mülkiyet eleştirisi vardır. Sorun bunların sınırındır, bütün bunlar bir aristokrasi için geçerlidir; Platon için bir komünist aristokrasi yaratmak gerektiğini söyleyebiliriz. Bu bize biraz garip geliyor ama öyle... Dolayısıyla bu konuda bize düşen-modern görev Platon'un bir aristokrasi için saklı tuttuğu şeyi tüm bir topluma yaymak; Platon'dan bize, kısıtlı komünizmden genel bir komünizme geçiş yapmak gerekli. Bu koşullar göz önünde bulundurulursa Platon temel bir ilham kaynağı, evet. Aristoteles'in felsefesinde tamamen farklı bir şey var, o orta sınıfın teorisyeni. Demokrasinin orta sınıfların politik kökeni olduğu rejimi anlatır; bugünün ideolojisi de bu ve ben bugün egemen ideolojinin Aristoteles, eleştirel ideolojinin de Platon olduğunu düşünüyorum. Çok ikna olduğum bir şey var o da

felsefe modern biçimler altında bir Aristoteles – Platon tartışmasıdır.

Katılımcı 2: Tarihle, düşüncenin kaderi arasındaki bağı ilişkin bir soru. Deleuze bir televizyon söyleşisinde düşüncenin gizli tarihinden bahsediyor. *Logiques des Mondes*'ta da bir zamansız tarih, meta-tarih'ten bahsediliyor. Bir kitabında şairler çağından bahsetmiş başka bir kitabında da yirminci yüzyılın tarihsel belirlenimini konu etmiş bir düşünür için bu ne anlama gelirdi?

Alain Badiou: Şunu düşünüyorum ki oluşun birleştirici toptan bir teori söz konusu olamaz. Ne o doğal tarih ne de insani tarih için. Biz yalnızca bazı sekansları düşünebiliriz ve buradan çıkan bilgiyi gelecek için de kullanabiliriz, dolayısıyla eğer kaderden derken sabitleştirilmiş bir oluşun içinde bulunuşu anlıyorsak benim için kader yoktur. Sekanslar üzerinden, belli bir belirsizlikle düşünüyoruz, sonuç olarak kader fikrine karşılık yaratıcı ve gerçek beceriyi koyuyorum.

Katılımcı 3: Son dönemde, farklı bir sekans yaşıyoruz. Ekonomik kriz ve ayaklanmalar yani doğu ve batıda kendiliğindenlik özelliği vs. ile Olay tanımına uyan şeyler oluyor. Ve bu olaylarda zihinci-emekçi fraksiyon taşıyıcı gibi. Gene de buradan bir devrimci özne ya da özgürleştirici politika üretilecekse bunun çelişkisi ne olacaktır, engeller nedir?

Alain Badiou: Bu olayların, bu hareketlerin en yakın hedefleri farklı. Batı'daki hareketler güncel kapitalizme karşı hareketler. Arap ülkelerindeki hareketler ise devlet biçimine karşı hareketler, başka deyişle despotizm karşıtı hareketler. Arap Dünyası'ndakilerin belli hedefleri var: bir diktatör, bir despot, bir rejim. Batı'daki hareketler

ise ideolojik. Yakın erimde belirli, objektif bir hedefleri yok; kapitalizmin aşırılıklarını, kapitalizmin mali yapısını reddediyorlar. Sizinle bu olaylar arasında bir yankı olduğu konusunda hemfikirim, ama hedefleri çok farklı bunların ama aynı güçlüklerle karşılaşılıyorlar: geleceğin temsili ikisinde de yok. Arap Dünyası despotizmin sonunu istiyor ama sonra olabilecekler hakkında birleşmiş değiller, seçimler bunu mükemmel bir biçimde gösteriyor, çok farklı projeler var. Demek ki ikinci bir aşama olacak ki Mısır'da bu çoktan başladı. En az üç birbirinden farklı gücün varlığı: ordu, Müslüman Kardeşler ve başkaldıran gençlik. Bu üç güç nasıl karşı karşıya gelecek, sonrasında ne olacak bilmiyoruz. Batı'da ayaklananlara gelince, Wall Street, Yunanistan, İspanya vs. neyi reddettiklerini biliyorlar ama ne istediklerini bilmiyorlar, politik, sosyal ya da ekonomik bir örgütlenme sunmuyorlar; bunlar bir takım sempatik ama olumsuz hareketler. Onlar için de geleceğin temsili konusunda aynı güçlük var. Bu noktada diyebiliriz ki biz bir takım imkânlarla sahibiz ama yolumuz yok. Muhtemelen uzun bir karmaşa, düzensizlik dönemine gireceğiz ve bu durum ancak yaavaş bir biçimde berraklaşacak. Başkan Mao, düzensizlik çok iyi bir şeydir der, bakalım...

Katılımcı 4: Felsefi eylemi nasıl tanımlar Badiou, iki gündür burada yapılan felsefi eylem midir?

Alain Badiou: Felsefi eylem çağdaş zamanlar için bir takım düşünceler önermek ve aynı zamanda yeni ve eski düşünceleri birbirinden ayırt edebilmek, gerçekten önemli olanı görmeye yardımcı olmak demektir. Başka türlü söylenirse: felsefi eylem bir açıklama, berraklaştırma eylemidir. Durumumuzu açıklayacak araçları ortaya koymak. Temelde felsefe yalnızca, yolların nerede olduğunu görmek adına biraz ışık verebilir bize ama yolun kendisi değildir; felsefe yeni

yollardaki az da olsa ışıktır, yani durum karanlık olduğunda önemlidir felsefe, durum açıksa ona ihtiyaç kalmaz. Yolları çizen felsefenin kendisi değildir, o sadece aydınlatır.

Katılımcı 5: Felsefesinde negatif sayıların yeri ve ontolojik statüleri nedir?

Alain Badiou: Sayılar üzerine bir kitap yazdım, *Sayı ve Sayılar*. Tabii her tür sayıdan bahsediyorum burada. Çok farklı sayı türleri var ama beni ilgilendiren sayının varlığı, yani ontolojik bir ilgi bu. Sonlu, sonsuz sayılar, gerçek ve hayali sayılar, olumlu ve olumsuz sayılar, sonsuz desimal sayılar, asal sayı, sıra sayıları vs. sonsuz sayıların yirmi yedi çeşidi var. Tutku dolu bir dünya. Bence sayılar da (yolumuzu) aydınlatır; mesela olumsuzluk sorusu, sonsuzluk sorusu ve hatta aşkınlık sorusu (aşkın sayılar da var). Bütün felsefi kategoriler sayılarda mevcuttur. Platon da bunu biliyordu. Ve bu yüzden de rasyonel olmayan niceliğe çok önem vermişti. Dolayısıyla sayıları çalışın evet, tavsiyem odur.

Katılımcı 6: Biraz evvel politik örgütlenmeden bahsederken, aydınlar ve halk arasında kurulacak bağdan bahsetmişti. Ben sanat için benzer bir soru soracağım. Günümüzde sanatın Fukuyamacı bir sanat olduğunu yani kesinleşmiş sonuçların sanatı olduğunu söyleyebilir miyiz? Günümüzde mücadelecı sanatın çağdaş koşulları ne olabilir?

Alain Badiou: Sanat genel olarak, yirminci yüzyıl boyunca çok özel bir dönem yaşadı. Öncelikle yüzyıl başından beri, hatta daha da öncesinde, sanatın sonu fikri; sanatın özerk bir etkinlik olarak ortadan kalkması ve onun hayatın içinde çözülmesi fikri ortaya çıkmıştı

güçlü bir biçimde. Sonra sanatın avangart bir etkinlik olduğunu söyleyen başka bir düşünce baş verdi, bu bir önceki sanatın yadsınması üzerinde kuruluydu. Yani yirminci yüzyılda sanatı belirleyen iki düşünceden bahsediyoruz: yok oluşunun olanağı ve ikinci olarak yenilikçilik –sanatta olan her şeyin yeni ve orijinal olduğu düşüncesi. Bu iki düşünce de klasik sanatın tam tersiydi, klasik sanat kendini ebedi ve eski sanatın devamı olarak görmekteydi. Bugün sanat muhtemelen yirminci yüzyıldan çıkma aşamasındadır. Sanatın bittiği düşüncesi ve tabii ki avangart düşüncesi de eleştirilmeye başlandı. Yani politikadakine paralel bir kriz var sanatta da. Zira politikada da devletin sonlanması ve avangart düşüncesi olmuştu. Yirminci yüzyılda sanat ve politika arasında paralel bir yol var: sanat durumu bugün çok karışık ama politikada olduğu gibi, yeni yollar çıkacak; özellikle sanatın araçlarını dönüştüren yeni teknolojilerle –sırf imge üretiminden bahsetmiyorum– yeni yollar ve yeni icatlar olacak. Yerel, dağınık ve karmaşık yaratmalar söz konusu olacak.

Katılımcı 7: Potansiyel halinde ve etkin olma ayrımı hakkında düşünüyorsunuz?

Alain Badiou: Aristoteles için etkin olma potansiyelin gerçekleşmesi demektir ve bu da benim olay görüşüme ters. Olayı, potansiyel olarak olmayan etkinlik olarak tanımlayabilirsiniz. Aristoteles için tek an etkinlik, Tanrı'dadır, o hiçbir zaman potansiyel halinde değil sürekli etkindir. Benim felsefemde, olayın Aristoteles'in tanrısı gibi olduğu söylenebilir. Olay, Aristoteles'in tanrısı gibidir ama onun salt etkinlik olarak dünyaya inmiş hali. Olayın olaydan önce var olduğuna inanmam.

Çözümleyen ve Çeviren: H. İlksen Mavituna

FELSEFE VE DEVRİM FİKRİ

Volkan Çelebi

Devrimin felsefenin bir konusu olarak durumunu ve felsefenin bu durumdaki yerini, chora'sını düşünmek, düşünce ile yaşamın yeni bir ilişkisi düşünmektir: çünkü devrimin durumu ve felsefenin yeri eylemin ve yaşamın sınırında, olayın bağrında birlikte var olur ve onunla bütünleşir ve onunla yolları ayrılır. O halde iki soruyu işaret ederek başlamak istiyorum.

1- Devrim felsefe tarafından kavramsallaştırılabilir mi? Ya da başka bir deyişle devrim fikirselleştirilebilir mi? Devrim fikri, temsil etmenin yeni bir eylemi yoluyla mı olanaklıdır?

2- Felsefe, bu devrim fikirselleştirmesiyle iç-içeyken nasıl bir konum alır? Felsefenin yeri neresidir? Felsefe, fikrin zamanı ile olayın zamanı arasında bir geçiş olanağı sunabilir mi?

Devrimin kavramsallaştırılmasından, bir program olarak, bir kahinlik ya da gelecek-görücülük inşası olan bir şeyi anlamamak gerekir. Böylesi bir anlayış geleceğin ve yaşamın olanaklarını tükettiğini ve şimdiden bütün olanaklı deneyimi öngördüğünü ifade eden, ken-

dini yaşamın süreçselliğine ve öznenin olanaklarına kapatmış kapalı bir mutlakçılığın ya da tarihsel nostaljinin, başarısızlığa mahkum bir özlemini ifade eder.

Devrimin kavramsallaştırılmasından bahsederken bir fikrin insanları harekete geçiren ortak ruhundan, olayın kavramsallaştırılmasından bahsediyoruz, fikrin zamansızlığı ile olayın zamanını birbirine bağlayan bir etkinlikten. Hegel'in öznelere pek de yer açmadığı Tinin bir etkinliği değil bu. Öznelerin bir yürüyüşü, öznelerin bir olayı. Ya da Badiou'nun deyişiyse tarihin uyanışını çağıran halkların bir birlikteliği. Hakikat var oldu'yu değil, hakikat oluyor'u, hakikati gerçekleştiriyoruz'u dillendiren bir birliktelik.

Devrim teması söz konusuysen; felsefenin en iyi yaptığı şeylerden birisi olan temsil etme, düşüncenin dışardaki gerçekliği kendi iç-gerçekliği haline dönüştürmesi, felsefenin "yaşamı" ancak Minerva'nın baykuşunun geçişinden sonra anlamlandırmaya çalışması. Bunlar devrim için ve daha ötesi yaşamın kendisi için artık işlediğini söyleyemeyeceğimiz biçimlerdir. Felsefe için yeni bir uyanış sözkonusu olacaksa, devrimin ve yaşamın kendisinin bir özgürlüğü konu edilecekse felsefenin artık bu geçmiş-olana, çoktan arkada bırakılmış olan temsiller pratiğine bir meydan okumayı da dillendirmesi gerekir. Felsefe kendi tarihinden korkmamayı öğrenmelidir.

Felsefe hakikatini artık yaşamın dışında, düşüncelerin düşüncelere eklendiği bir acılar bataklığında ya da içe kapalı bir seyre dalmada değil, yaşamın öğrencilerinin mekanında hakikatin bir işçisi ve emekçisi olarak bulabilir. Felsefe yeniden bu işçiyi ve emekçiyi, yani hakikatin sadık taşıyıcı olan özneyi kendi yaşamında diriltmenin, ona itibarını iade etmenin çağdaş yollarını aramalıdır. Tam da bu noktada, yeni bir özne anlayışını talep ettiğimiz bu noktada, devrimin de yeni bir anlayışını talep etmek zorundayız. Bu da bizi felsefe tarihinde idealizm ile neredeyse özdeşleşmiş temsiller pra-

tiğinin sorgulanmasına iter. Çünkü devrimin yeni bir anlayışı, eski anlayışların ve başarısızlıkların zamansal ve mekânsal uzantısında kendi yeni zamanını ve mekanını, kendi mekanizmalarını elde etmeyi başaramamaktadır. O halde devrimin yeni bir felsefi anlayışı için felsefenin temsil etmeyi ve bu kapsamda devrimin nasıl temsil edileceğini düşünmesi,,, işte şu anda üzerinde durmak istediğim sav bu. Bu sav bir ölçüde Alain Badiou'nun kapitalizm ile komünizm arasındaki dis-simetriyi betimlerken ortaya koyduğu modeli çağrıştırıyor.

Hegel, temsil etmeyi nesnenin, bilincin kendinden dışa ve sonra da yeniden kendi içine bükülmesiyle ve dış nesneyi kendi bilincinin nesnesi yapmasıyla anlıyordu. Bu nesnenin kendisi hakiki olarak bilginin konusu haline geliyordu. Bilincin gerçekliğe bükülüşü ve felsefenin bu tutup-getirme etkinliği ya da Badiou'nun diyeceği şekilde felsefenin bu tutup-kapması, bilincin bu içkin düşünümü artık savunulabilir değildir. Özellikle Marx'tan itibaren artık düşünmenin bu bükülme ve bu içe-yansıtmaıyla nesneyi, olayı, gerçekliği temsil etme anlayışı sona ermiştir. Marx ile birlikte yaşamı, gerçekliği temsil etme görevi yaşamın kendi süreçselliklerine, kendi çözümlerine ve bir araya gelmelerine, kendi çelişkilerine ve aşmalarına armağan edilmiştir. O halde felsefenin devrimi kavramsallaştırması için bugün Marx'ın temel düşüncesine, yani yaşamın kendisinde bir etkinlik halinde oluşa, kendinden geçen değil ama devingenliği içinde yaşamı ve düşünceyi birlikte mümkün kılan somut insan öznesine yeniden kulak vermemiz gerekiyor. Bu bizi, felsefenin temsil etme pragmatiklerinin kökten bir sorgulanışına, temsillerin tarih içindeki aktarımı sorununa ve elbette öznelerin bu aktarım ve temsille ilişkileri meselesine götürecektir. Şu an bunları sadece soru ve temel bir çerçeve olarak ifade ediyorum.

Felsefe eğer, yaşamın kendi köklerinden, kendi olaylarından, kendi yeniliklerinden, ya da diyebilirsek kendi devrimlerinden gelenle-

rin, Badiou'nun deyişiyile adlandırılmazların, kendi temsil etme zamanını ve mekanizmalarını bozundurmasına razı gelmiyorsa, sanki kendisi yaşamın her şeyini bilen ve her şeyi zaten ölçme ve bütün yaşamlara, bütün geleceklere hakkını ve haddini bildiren Tanrısal bir durgunluk, bir sabitlik noktasından bildiren bir düşünsel yargılama ise, o halde felsefe kendi sonunu sürekli deneyimlemekten ve tekniğin hükümranlığı karşısında edebiyatın ya da sanatın ölümcül yalnızlığına çekilmekten daha fazlasını başaramayacaktır. İşte tam olarak felsefenin sonu denilen olgu buna denk düşmektedir ve kuşkusuz burada buna karşı durduğumuzu aktarmak için de toplandık. Felsefe yaşamı soyut kurgularla ve kendini esnekliğe ve geçişkenliğe kapatmış ebedi temsil etme iddiasından, yaşam ile düşünceyi birlikte mümkün kılan olayları bir etkinlik halinde tutup-kapmaya, onların kendi süreçselliklerinin felsefenin bizzat içinde devam etmesine, düşüncenin donduran ve katılaştıran bencilliğinin dağıtılmasına geçmelidir. Temsil etmek bundan böyle felsefenin bizzat içinde olduğu, ondan daha büyük ya da daha üstte olmadığı, onu sadece uzaktan düşünmediği bir hakikat emekçiliğiyle mümkündür. Bundan böyle temsil etmek artık, yaşayan öznenin düşüncesiyle çekip aldığı ve kendi bilgisine sakladığı metafiziksel bir deneyim olarak değil, onu aldığı yere yani yaşama geri vermenin bir yolu olarak düşünülmelidir. Hakikat bundan böyle bir mutlağın adları olarak değil, yaşama iade edilen ve artık sadece bir temsil olmanın ötesinde geçmiş hakiki deneyimlerin çoğulluğu ve insanların biraradalıklarında üretilen olaylar olarak iş görmelidir. Böylece temsil etmenin kapatan ve yaşamdan uzaklaştıran özü dağılacak, böylece devrim bir temsilin değil yaşama iade edilen bir sürecin adı olacaktır.

O halde sonuç olarak, felsefenin devrimi fikirselleştirmesinin artık düşüncenin soyut temsil etme, bilincin içine alarak bilgi nesnesi haline getirmeyle değil; bilincin felsefi işleminin artık yaşama geri ve-

rilen bir etkinlik halinde oluşla taçlandırılması gerekir. Bundan böyle düşünceye sadece düşünceler ve temsiller değil; bizzat yaşamın olayları ve süreçleri rehberlik edecektir ve mevcut temsil etme ve aktarım pratiklerinin sorgulanmasıyla düşünce ile yaşamın yeni bir birlikteliği için bir yol aranacaktır. O halde şu soruyla ilk savı bitiriyorum: Yeni temsil etme ve temsilleri yaşama iade ederek bir anlamda onların ölgünlüğünü parçalama pratikleri nasıl oluşturulabilir?

İkinci soru gövdeme geçiyorum. Felsefe devrim fikriyle iç içeyken nasıl bir yer alır? Fikrin zamanı ile olayın zamanı arasındaki geçişliliği nasıl sağlayabilir? Burada kısaca göstermeye çalışacağım şey, Platon'dan beri varolan ve üzerinde bir çok kez düşünmeye ihtiyaç duyduğumuz *chora* kavramının bizim için bir esinlendirici olabileceği. Öyle ki *chora*, ne *idea* ne de *tikel* olan bir tür iken; aynı zamanda felsefecinin, Sokrates'in, devletin kuruluşunda söz aldığı yeri temsil eder. Bu anlamda felsefe ne kurulacak devletin içindedir, ne de onun dışında. Ne diğerleri gibi konuşabilir ne de onlardan ayrı konuşabilir. *Chora*, bir üçüncü türmüşçesine, sanki bütün yaşamı, mekanı ve felsefenin sözünü var eden bir ilk-kökenmişçesine, yani kendisinden bütün olanaklı felsefi düşünümün çıktığı ve yaşama aktarıldığı ya da tam tersi bir şekilde felsefeye aktarıldığı bir ara-uzamdır. Bu anlamda Sokrates söz aldığı anda, sadece felsefe adına değil diğerleri adına da konuşuyordu ve aynı şekilde Sokrates söz aldığı anda aynı zamanda sadece ve sadece bir özne olarak kendi adına konuşuyordu. *Chora*, yaşamın bir parçasıdır ama öylesine bir parçasıdır ki yaşam orada bir delikten damıtılmakta gibidir, yaşam orada da yaşamaktadır ama oradaki yaşam artık bildiğimiz yaşam değildir. *Chora*, bütünün parçasıdır, yaşamın içindedir ama bir yandan da bütünün kendisi adına konuşur, bütün rolünü üstlenir ve yine de bir öznedir. İşte felsefecinin konumu budur, devrim sözkonusu olduğunda bu konumun daha da somutlaşacağını düşünüyorum.

Felsefenin chora'sı devrimsel bir bütünün parçası olmaktır, devrimsel süreç adına söz almaktır, konuşmaktır ama onu devrimden ayıran, onu yaşamın olaylarından ayıran kökensel bir yanı vardır. O aynı zamanda bütün yaşam olayları, bütün anlar ve bütün mekanlar için olduğu gibi devrim için de bir delik, bir yabancılık ve bir başkalıktır. Chora, felsefenin bütün rasyonellikler oturduktan ve sanki her şey çözülmüşçesine bütün bilmeceler ortaya döküldükten sonra delirdiği, başkalaştığı ve yaşamdan ayrıştığı bir yerdir. Felsefe, devrimci yaşamın, hakikat işçiliğinin önemli bir eşiğine karşılık düşer ve temsil etme mekanizmalarının değiştirilmesi ya da dönüştürülmesi çağımız adına felsefenin sonu serenadının kendisinin sona ermesi için zorunludur. Fakat felsefenin, düşüncenin yaşam karşısında, her türlü yaşam karşısında, buna devrimin yaşamı da dahil, başka olduğu, başka kaldığı, düşüncenin yaşamlı yaşantısında bile, etkinlik halinde oluştta bile kabul etmediği, edemeyeceği, kendisini yaşamdan ayıran bir uzamda varolduğu söylenmelidir. Yaşamın devrimci olayı ve süreci bütün yüzeysellikleri ele geçirip, eşitlik, özgürlük ve kardeşlik vaatlerini gerçekleştirmeye başladığında bile felsefe bütün gerçekleşmeyenler, bütün dışlanmışlar, bütün delirmişler, bütün başkalıklar adına söz almayı sürdürecektir.

O halde felsefenin chora'sı, devrimci bir süreçle geçişkenlik sağlayabilecek temsil etme, ve temsilleri bozarak yaşama geri iade etmenin olaysal süreçlerine dahil olduğunda bile, felsefenin söz alacağı bütün yeri tükettiği söylenemez çünkü o her zaman devrimin fikri ile devrimin yaşamı arasındaki bir uyumsuzluk noktası olarak kalmayı sürdürecektir. Kuşkusuz felsefe bu anlamda beklenen bir gelecek olduğu her anda, bir yüksek fikrin arzulandığı her mekanda, kendi sözünü ve yerini alacaktır. Ve biz felsefecilerin, hakikatin işçileri, etkinlikçileri olmamız yanında, bu chora'da felsefenin de tutkunları

olmamızı ve bütün olaysızlıklarda bile düşünceye inanmamızı sağlayan budur...

Felsefe, devrimin akışının ve ruhunun durmadığı bir sorgulama saatidir, süreçler adına duyulan bir sorumluluk saatidir. Devrimin kendisi, öyle ya da böyle gerçekleştiğinde, yüzeydeki tüm güçleri kendisine kattığında bile derinlerden gelen bir soru ve uyumsuzluk gövdesidir felsefe, kendisi devrimci olan bir gövde. Devrimin devinimsizliğe geçtiği yerde, ona başkaldıran bir derinliğin ve başkalığın sorusudur felsefe. Felsefe devrimin varlığında bile onu yoklayan, ona düşüncenin çağrısıyla seslenen yegane biçimler toplamıdır. Yaşamın hakikatini ve devinimini sürekli işleyen ve onu hakikat olarak yeniden seven, sevdiren bir gelecekselliktir. O halde felsefe devrim fikrinin yokluğunda devrimin fikrinin sözcüsüyken, yaşama geçmekte olan devrim içinde de insanlık için yaşama geçmemiş bütün devrimlerin sadık dostudur.

Çok kısaca, Devrim, Demokrasi, Felsefe konferansında demokrasi bağlamında şu soruyu sormak isterim. Demokrasi, devrimci süreçselliklerin yaşama geçtiği sırada bile, devrimin yaşantısında bile, öznelerin ve yaşamların çoğul köklerini özgürleştiren bir mekanizmanın adı olarak düşünülmesi midir? Aynı şekilde demokrasi, liberal-demokratik söz-birliğinden tam tersi bir yönde, yüzey şiddetlerini güçsüzleştiren, özgür ve eşit insanların bir komünizmini yaratan bir sistem olarak düşünülmesi midir? Ya da düşünülebilir mi?

*

Son olarak iki gündür burada yaptığımız tartışmalara bir iki cümleyle değineceğim. Alain Badiou, terörün amaç olarak ortaya konamayacağını; olay ile olayın sonuçlarının özdeşleştirilemeyeceğini

ifade etti. Kapitalizm, neoliberal yaygınlık ve şiddet ithal eden bütün sözde insan hakları kuralları komünizm fikri ile ve onun zamanı ile uyumlu değildir, simetrik olmayan bir ilişki vardır komünizm ile diğerleri arasında. Ve komünizmin yeni bir fikri yaşamın yeni olayları, bilim, sanat, politika ve aşk düzleminde bizleri sarsacaktır. Fikir, yaşamdan gelecektir, orası bütün çelişkilerin nihai çözüm yeridir. Felsefeye düşen hakikatin emeğini sahiplenmek, etkinlik halinde sahiplenmektir. Bütün konuşmacılar yaşamın bu özsel ve ortaklaşa yerine, komünizmin yeni bir fikri adına temas ettiler.

Hem bizi hem de bütün dünyayı ilgilendiren bir iki cümle ile bitirmek istiyorum sunumumu. Şimdinin ve yaşamın hapsedildiği bütün dünya mekanlarında, bizi uyuşturan tüm gündelik mekanizmalarda, kapitalizmin bizi insanlıktan çıkardığı her anda bile hala umudumuz var.

Bu umut bizim için devrimin, demokrasinin ve felsefenin birlikte söz aldığı bu mekanda da var. Akademilerin odalarına kendilerini kilitlemiş kimi felsefeciler bu yaşamsal umutla ilişkilerini kesmiş olabilirler. Bizler öğretmen değiliz, bizler yaşamın öğrencileriyiz. Yaşamın gerçek öğrencileri olan bizler için bu umut olaym hakikattir, yaşamın devingenliğidir. Ve bu öğrencilerin en büyüklerinden olan, onur konuğumuz Sayın Alain Badiou'yu hakikatin bu büyük işçisini bu umuda esin verdiği için selamlıyorum.

Kitapların basılmadan toplatıldığı zamanlar vardır; ama düşünülmemiş düşüncelerin, yaşanmamış yaşamların da toplandığı, bir araya geldiği zamanlar olmuştur ve olacaktır. Felsefe bunu düşünmekten de yaşamaktan da kendini geri çekemez çünkü o yaşam ile düşünce arasındaki tek kapıdır...

Katılımcılar Hakkında

Alain Badiou, Fransız radikal solunun en önemli düşünürlerinden birisi kabul edilen Alain Badiou, Uluslararası Felsefe Okulu'nda, École Normale Supérieure'de dersler vermektedir. Felsefenin sanat, aşk, bilim ve politikayı birlikte olanaklı kıldığını savunan Badiou hakikat ve evrensellik kategorilerine bir geri-dönüşü ifade etmektedir. Badiou'nun felsefi yapıtları Platon, Hegel, Marx, Lacan ve Deleuze gibi filozoflarla köprüler kurmaktadır. Fransa'daki politik yaşama da etkin olarak katılan ve 1968 olaylarını kendi felsefi ve politik kariyeri açısından önemli bir an olarak gören Badiou halen L'Organisation Politique içinde siyasal mücadelesine devam etmektedir. Aynı zamanda Monokl'un Onur Kurulu üyesidir. Başlıca yapıtları arasında *Théorie du sujet*; *L'Être et l'événement*; *Manifeste pour la philosophie (Felsefe İçin Manifesto, Aralık Yayınları)*; *L'Éthique (Etik, Metis Yayınları)* sayılabilir.

Volkan Çelebi, 2006 yılında birkaç arkadaşıyla MonoKL (Mono Kurusuz Labirent) Oluşumunu kurdu. Yeditepe Üniversitesi'nde "Levinas ve Me-ontoloji" konulu Yüksek Lisans tezini sundu. Uluslararası Hegel Özel Sayısı (MonoKL, 2008), Uluslararası Levinas Özel Sayısı (2010) ve Nancy ile Karşılaşmalar (2011) özel sayılarının editörüdür. Monokl'un düzenlediği Uluslararası Konferansların da yöneticisidir. Alman İdealizmi, Başkılık Felsefesi, Yaşam Fenomenolojisi ve Özgürlükbilim üzerine çalışmaktadır.

Gizem Çıtak, Galatasaray Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nden mezun oldu. Avrasya Çalışmaları ile ilgilenmekte; feminist kuram ve siyaset biçimleri üzerine çalışmaktadır. Monokl Atölye'de de etkin olarak yer almaktadır.

Jean-Luc Nancy, 1940 doğumlu. Çalışmalarında Kant, Descartes, Hegel, Heidegger'in yanı sıra Derrida, Bataille, Nietzsche ve Bataille'in izleri görülebilir. Kendi felsefi görüşlerini özgürlük, ortaklık, tekil-çoğul olma, karar, özgürlük deneyimi, ile-olmak kavramları çevresinde örgütlemiştir.

Yayımlanan yapıtlarından bazıları: *La titre de la lettre*, (Philippe Lacoue-Labarthe ile birlikte); *Ego sum*; *La Communauté désœuvrée*; *La Déclosion, Déconstruction du christianisme I*; *L'Adoration, Déconstruction du christianisme II*. Türkçe'ye çevrilen yapıtları: *Özgürlük Deneyimi*, Aralık Yayınları; *Demokrasinin Hakikati*, Monokl Yayınları; *Tanrı, Adalet Aşk, Güzellik*, Monokl Yayınları; *Gitmek/Yola Çıkış*, Monokl Yayınları; *Dünyanın Yarattığı ya da Küreselleşme*, Monokl Yayınları.

Işık Ergüden, 1960 İstanbul doğumlu. *Sessizliğin Anarşisi*, *Hapishane Çağı* ve *Kurgusuz ve Yaşanmamış* adlı kitapların yazarı. Çeviri yaparak hayatını sürdürmektedir."

Gökhan Kodalak, 1984 yılında İstanbul'da doğdu. Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık bölümünde lisans, Mimarlık Tarihi ve Kuramı bölümünde yüksek lisans yaptı. Ulusal ve uluslararası dergilerde mekan, kent, ekoloji ve politik kuram arakesitinde makaleleri yayınlandı. 2005'ten beri ABOUTBLANK adında mimarlığı kentsel çeşitlilik ve farklılıklar üzerinden zenginleştirmeyi amaçlayan genç bir kolektifin kurucularındandır. Halen 2012 yılında başladığı Cornell Üniversitesi Mimarlık ve Kentsel Gelişim Tarihi programındaki doktorasını sürdürmektedir.

Jacob Rogozinski, Strasbourg Üniversitesi'nde felsefe profesörüdür. Yapıtlarından bazıları *Le don de la loi: Kant et l'énigme de l'éthique* (1999); *Faire part: cryptes de Derrida* (2005). *Ben ve Ten (Le moi et la chair)* adlı yapıtı Monokl tarafından çevrilmektedir.

Ahmet Soysal, 1957 İstanbul doğumlu. Felsefe yazarı. Temel felsefe konuları, çeşitli düşünürler, estetik, şiir üzerine kitapları ve makaleleri var (Türkçe ve Fransızca). 82-95 arası Beyaz dergisini çıkardı. Türkçe'ye ve Fransızca'ya şiir çevirileri de yaptı. Ayrıca Merleau-Ponty, Lacan çevirdi. Kitaplarından bazıları: *Devrim Düşüncesi* (2008), *Birlikte ve Başka I ve II* (MonoKL 2011), *İtkisel Mantık* (MonoKL 2012), *Uzun Çizgi* (MonoKL 2012), *Ruh Sorusu* (MonoKL 2013).

Bernard Stiegler, 1952 doğumlu. Londra Goldsmiths Üniversitesi, Kültürel Çalışmalar Bölümünde felsefe profesörü, felsefi düşünme grubu *Ars Industrialis*'in öncüsü ve başkanıdır. Aynı zamanda Georges-

Pompidou'nun bünyesinde kurulan Araştırma ve İnovasyon Enstitüsü'nü yönetmektedir. Yayımlanan yapıtlarından bazıları: *La Technique et le temps, tome 1: La Faute d'Épiméthée*; *La Technique et le temps, tome 2: La Désorientation*; *Échographies de la télévision, entretiens filmés avec Jacques Derrida*; *Aimer, s'aimer, nous aimer: Du 11 septembre au 21 avril*. Türkçe'deki tek yapıtı: *Politik Ekonomi'nin Yeni Bir Eleştirisi İçin'dir* (Monokl Yayınları).

Gökbörü Sarp Tanyıldız, 1988'de doğdu. 2009'da, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'ni bitirdi. 2013'te Kanada Brock Üniversitesi'nde Sosyoloji yüksek lisansını tamamladı. Halen Kanada York Üniversitesi Sosyoloji bölümünde doktora öğrenimini sürdürmekte.

Slavoj Žižek, doktorasını felsefe ve özellikle de Alman idealist felsefesi konusunda yaptı. 1960'ların sonlarında psikanalize ve Lacan düşüncesine yakın ilgi duyduğu için, 70'lerde Paris'e giderek Jacques Alain-Miller ile birlikte Lacancı psikanaliz alanında çalıştı. Mladen Dolar, Alenka Zupancic ve Renata Salecl gibi isimlerle oluşturduğu Ljubljana ekolü, 90'lardan itibaren Avrupa'nın sol entelektüel çevrelerinde, yeni Hegelci okumalarla etkili olmaya başladı. Žižek, özellikle Hegel'in bu farklı yorumuna eklenen Lacan çözümlenmeleriyle yeni bir Marksist yorum geliştirdi. Badiou ile birlikte yeni komünist fikre yaşam verenlerin başında görülmektedir. Türkçede yayımlanmış yapıtlarından bazıları: *İdeolojinin Yüce Nesnesi* (Metis Yayınları), *Ahir Zamanlarda Yaşarken* (Metis Yayınları), *Yamuk Bakmak* (Metis Yayınları).

Somut olarak bir ayaklanma biçimini taşıyan garip deney, varlığını sürdürmekte ve gelecek günlerde, haftalarda, hatta aylarda da sürdüreceğini göstermektedir. İnsanlar, sokağa çıkmanın zor olmadığını anladılar. Birlikten güç doğduğunu, ve büyük kitlesel güç karşısında iktidarların sarsıldığını gördüler. Bununla birlikte, umulur ki düşünmeye başladılar. Politik düşünce, neyin istendiğini formüle etmektir.

Ahmet Soysal

Bir taraftan tinsel olana çağrıda bulunup diğer yandan tüm tinsel hayatın yıkımını hızlandıran bir iktidarın temel zafiyetinin altını çizen zihnin savunusu için bir söylem geliştirilmelidir.

Bernard Stiegler

Ölüm, hayata dayanamaz. Karanlık, ışığı hoş görmez. Her şey hala mümkün. Her ne olursa olsun bir gün bahar kışa üstün gelecek ve Taksim 2013 halkların hafızasında kazınmış olarak kalacak.

Jacob Rogozinski

Eğitilmiş gençlik kendisini tarihsel bir ayaklanmanın diğer potansiyel aktörlerine yaklaştıran yolu yaratmalıdır. Geniş halk kitlelerinin yanında yaşamının ve yeni politikanın pratik buluşlarını ve düşüncelerini onlarla paylaşmanın araçlarını bulmalıdır.

Alain Badiou

Protestoları Müslüman sessiz çoğunluk tarafından desteklenen İslamcı otoriter düzene karşı seküler sivil toplumun ayaklanması olarak sınırlandırmamak elzemdir: resmi karmaşıklaştıran şey protestoların anti-kapitalist tepkisidir (kamusal alanın özelleştirilmesi) –Türk protestolarının temel eksenini, otoriter İslamcılık ile kamusal alanın serbest piyasacı özelleştirilmesi arasındaki bağdır. Bu bağ, Türkiye konusunu çok ilginç ve etki alanı geniş bir hale getiriyor.

Slavoj Žižek

Bir tek halk düşünür kendini ve tek başına kendine doğru yürür.

Jean-Luc Nancy

